

Készült a Nemzeti Együttműködési Alap támogatásával

**Kelemen-Hényel Nikoletta – Kovács Gábor –
dr. Pintér István – Sipos Anett – dr. Szűcs Róbert Sándor**

Műhelymunkák

**A korrupciós hálózatok kialakulása
Magyarországon 2010-ig**

2013/2. szám

Műhelymunkák

A korrupciós hálózatok kialakulása
Magyarországon 2010-ig

2013/2. szám

Készült a
Nemzeti Együttműködési Alap
támogatásával

Kelemen-Hényel Nikoletta – Kovács Gábor –
dr. Pintér István – Sipos Anett – dr. Szűcs Róbert Sándor

Műhelymunkák

A korrupciós hálózatok kialakulása
Magyarországon 2010-ig

Tanulmánykötet

2013/2. szám

Geopolitikai Tanács Közhasznú Alapítvány – Budapest, 2013

www.cgeopol.hu

A kötetben publikált tanulmányok
a NEA által támogatott nyílt pályázat keretében születtek,
így az abban foglaltak nem tekinthetők
a Geopolitikai Tanács hivatalos álláspontjának

Tartalom

Bevezető (Dr. Pintér István)	11
DR. SZŰCS RÓBERT SÁNDOR PH.D.	
Attitűdök a korrupcióról a jövő gazdasági szakembereinek szegmensében	17
KELEMEN-HÉNYEL NIKOLETTA	
Korrupció az építőiparban	45
SIPOS ANETT	
Az érzékelt demokrácia deficit és a bírói függetlenség, felelősség összefüggései	69
KOVÁCS GÁBOR	
Korrupció a pénzügyi szektorban (?)	113
DR. PINTÉR ISTVÁN	
Korrupciós hálózatok Magyarországon 2010-ben	139
Függelék	259

A kötet szerzői

(a megjelenés sorrendjében)

Dr. Szűcs Róbert Sándor Ph.D.

A Szolnoki Főiskola Kereskedelem és Marketing Tanszékének adjunktusa, a Debreceni Egyetem Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola által kiadott Gazdálkodás- és szervezéstudományok Ph.D. fokozat birtokosa. Fő kutatási területe a táplálkozásmarketing és fogyasztóvédelem összefüggéseinek vizsgálata. A 2011-es Junior Prima Díj jelöltje, MTA DAB Pályadíjat kapott 2011-ben. A European Scientific Journal nemzetközi tudományos folyóirat szerkesztőbizottságának tagja. Elfogadott publikációinak száma 47 darab, melyből 30 szakfolyóiratban jelent, illetve jelenik meg. Az elfogadott 47 publikációból 18 darab idegen nyelven (angol) jelent meg. Emellett tagja a Magyar Tudományos Akadémia DAB Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Szakbizottságának és a Magyar Tudományos Akadémia Köztestületének (IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya).

Kelemen-Hényel Nikoletta

A Heller Farkas Gazdálkodási és Turisztikai Főiskolán abszolvált közgazdász szakon logisztikusként. A főiskola alatt már több építőipari cég pénzügyi beosztottjaként dolgozott, mely tovább mélyítette az érdeklődését a szektor iránt.

Ezután a Szent István Egyetem Pénzügy mesterszak keretében bővítette elméleti tudását és foglalkozott mélyebben a vállalkozásokat érintő válsággal. Az itt kapott elméleti tudás valamint a tanárai által nyújtott segítség és ösztönzés tette lehetővé, hogy a kutatások felé vegye az irányt. A kutatásai középpontjában az építőipar valamint a korrupció áll. A mesterszak elvégzése után a Szent István Egyetem Gazdálkodás és Szervezéstudományok Doktori Iskolájában szeretné a kutatásait folytatni.

Sipos Anett

Sipos Anett (1981) jelenleg szabadúszó újságíró, korábban több országos online és offline lap munkatársa volt. Az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam és jogtudományi karának negyedéves joghallgatója. Kicsivel több, mint 10 éves újságírói pályafutása alatt közéleti témákat dolgozott fel. Kiemelt szerepet játszik cikkeiben a rendszerváltás. Az index.hu portálon, majd a pestisracok.hu portálon összesen 7 cikke jelent meg a kilencvenes évek olajbűnözéséről, melyet a szerző a kapitalizmusra való áttéréshez szükséges pénzügyi alap megteremtéseként jellemez. Emellett éveken át írt a belvárosi ingatlan-panamákról, ügyvéd barátaival készített feljelentésük nyomán indult a Hunvald-ügy néven elhíresült büntető per, melynek kapcsán a volt polgármester, annak alpolgármestere és számos frakció tag kapott letöltendő szabadságvesztést. Az igazságszolgáltatásban rejlő korrupció öt éve került először cikkei fókuszába. Foglalkozott pártfinanszírozással, a felszámolási ügyekben rejlő visszaélésekkel. Utóbbi témában írt cikksorozatát a Transparency International megbízottjaként készítette el.

Kovács Gábor

Kovács Gábor 15 éve foglalkozik pénzügyi, gazdasági bűncselekmények megelőzésével. Az ORFK Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatóság Pénzmosás Elleni Osztály alosztályvezetője, majd 7 éven keresztül több bank compliance – pénzmosás elleni – csalás elleni vezető, valamint adatvédelmi felelős és bankbiztonsági vezető. 2007 és 2010 között a Bankszövetség pénzmosás elleni bizottságának vezetője, valamint a PSZÁF szakértői bizottságának tagja. Két alkalommal (2006 és 2010) vett részt a Moneyval ország-értékelésén. 2011-12-ben a Deloitte Zrt menedzsereként fenti szakterületek vonatkozásában számos pénzügyi és iparvállalat kockázat- és folyamatkezelését, auditálását végezte el. 2012-ben az Állami Számvevőszék részére korrupció elleni kockázatkezelési módszertani kézikönyvet készített. Az érintettek részére éves oktatásokat, tréningeket tart, illetve konferenciákon, szakmai összejöveteleken adja át tapasztalatait.

Dr. Pintér István

1983-ban végzett a szegedi jogi karon, utána 1990-ig a honvédségnél jogtanácsosként, ügyészként és osztályvezetőként dolgozott. 1991 után ügyvédként olyan civil szervezetek kezdeti lépéseit segítette elő, mint a Transparency International, a Belső Ellenőrök Egyesülete, vagy a Budapest Klub. A TI-HUN választott szakmai alelnökeként 1998-99-ben projektvezetője a Fővárosi Önkormányzat, valamint a teljes magyar jogrendszer átvilágításának. 2003 óta vezeti a Geopolitikai Tanácsot, amely független szellemi műhelyként a biztonság kutatására szakosodott. Banki szakjogászként kutatási területe a nemzetközi pénzügyi rendszer biztonsága, és az államigazgatás hatékony működése. 2005-ben az Egyesült Államok Külügyminisztériuma által szervezett vezetői programban vett részt, 2008-09 között Mécs Imre országgyűlési képviselő mellett nemzetbiztonsági szakértő. Publikációi olyan szakmai lapokban jelentek meg, mint a Belügyi Szemle, a Bankvilág, vagy a Geopolitikai Tanács Műhelytanulmányok sorozata. 2010-ben a Független Médiaközpont civil újságírói oklevelét szerzi meg. Aktív szereplője az Anti-korrupciós Testület, majd a KIM Kormányzati korrupció-ellenes munkabizottságainak.

Bevezetés

A titkosszolgálatok civil kontrollja után ismét kényes témát választott kutatása tárgyául a biztonságra szakosodott független civil szervezet, a Geopolitikai Tanács. A globalizált pénzügyi rendszer eddig feddhetetlennek hitt szereplőiről egymás után derül ki, hogy valójában piszkos pénzek tisztára mosásával, a korrupciós haszon eltüntetésével és adócsaláshoz segítséget nyújtó szervezett bűnözői körökkel működtek együtt. Az Egyesült Államok Igazságügyi Minisztériuma és a Szövetségi Nyomozó Ügynökség több éves nyomozása eredményeként brit és svájci bankok több milliárd dolláros büntetéseket voltak kénytelenek befizetni az USA költségvetésébe. Jó hírű globális cégek felsővezetőiről derült ki, hogy minden etikai és jogi szabályt megsértve, drokartellek pénzét mosták tisztára, vagy éppen azokban az országokban nem fizettek évtizedekig adót, amelyek így eladósodva, komoly társadalmi feszültségekkel szembesülnek. Ezek a cégek a szegény és elmaradott országokból évi 1,2 trillió dollárt szivattyúznak ki, amivel egész régiókat fosztanak meg a fejlődéstől, az emberi körülményektől és a jólétől. Ezek a multinacionális bankok és cégek diktátorokkal működnek együtt, amikor azok bűncselekményből származó pénzét a legális gazdaságba pumpálják, vagy luxus-javak beszerzésekor hűnynak szemet.

A pénzmosás elősegítését végző tanácsadó cégek és bankok gyakran a drog- és szervkereskedelem, a fegyvercsempészet, vagy az adócsalás hasznának 50%-át is kisajátítják. Amikor az innen származó a pénzeket tisztességes vállalkozásokba fektetik, a piszkos pénzek birtokosait egyben gazdasági hatalomhoz is segítik. Nyilvánvaló, hogy egészen másfajta szemlélettel dönt beruházásairól egy tisztességes multinacionális cég egy olyan, akár befektetési alap brókeréhez képest, aki tudja azt, hogy a maffia pénzét fekteti be. Ez utóbbi befektetések ugyanis csak és kizárólag a legmagasabb haszon elérésére törekszenek, illetve arra, hogy bármikor készpénzre lehessen váltani ezeket a pénzügyi eszközöket. Az utóbbi évtizedben vált nyilvánvalóvá, hogy

a pénzügyi biztonságot alapjaiban veszélyeztető pénzmosás és a korrupció összekapcsolódott. A korrumpálásra rendelkezésre álló hatalmas összegek gyakran súlyos bűncselekményekből származnak. A piszkos pénzek tisztára mosása mára olyan óriási összegeket érint, ami felveti a globális fekete pénzpiac kérdéskörét. A korrupció egész államok működését, politikai rendszerét, ezen keresztül a jogalkotást, az igazságszolgáltatást, a tisztességes tájékoztatást és – alsóbb szinten – az emberek mindennapjait teszi tönkre. A korrupció egyes formái mélyen beépültek a gazdasági folyamatokba is. A közbeszerzések, a különböző támogatások elosztása vagy csak az adózás alóli felmentések révén a gazdasági életet is fertőzi, azonban ennél sokkal nagyobb az a kár, amelyet magában a demokratikus berendezkedésben okoz.

Mindezek a negatív folyamatok egyrésztől nem új keletűek, másrésztől a kutatók előtt jól ismertek. A Transparency International egyik alapítója Jeremy Pope már 1995-ben felhívta a figyelmet arra, hogy a korrupció egész országok demokratikus berendezkedését ássa alá, megbénítja a sajtót, és olyan, korábban feddhetetlennek hitt ország mint Svájc, saját bankrendszerét ajánlja fel a korrupcióból származó piszkos pénzek elrejtéséhez. Később a veszély nagyságát lassan felismerte az OECD is. A leggazdagabb országok klubjaként emlegetett nemzetközi szervezet előbb vonakodva, majd egyre határozottabban próbált meg fellépni a negatív jelenségek ellen. Az ENSZ is létrehozta azt a nemzetközi konvenciót, amely a külföldi tisztségviselők elleni korrupció megakadályozását és nemzetközi monitoring eljárás bevezetését célozta. Sajnálatos, hogy ezt a nemzetközi egyezményt egyes jelentős exporttermékenységet folytató, egyébként széles demokratikus bázissal rendelkező országok még mindig nem ratifikálták.

Miközben a Transparency International korrupció érzékelési indexe (CPI) 2005-2010 között stagnálást, majd a 2010-es általános választások előtt enyhe javulást mutatott Magyarországon, valójában jelentősen romlott a helyzet. Az kérdés, hogy egy percepció index mennyiben helyettesítheti a tényadatokat, és mennyiben torzíthatja a valóságot csupán azzal, hogy adott esetben mely társadalmi körök, cégek korrupciós érzetét veszi figyelembe. A nemzetközi közvéleményben megjelent – más országok esetében is hasonló problémákat felvető – bírálatok is közrejátszottak abban, hogy a Transparency International több alkalommal is módosította az index szá-

mításának módszertanát. A korrupció-elleni küzdelem élharcosának számító civil szervezet számos újítása és kutatása ellenére sem sikerült a mai napig adekvát minősítő rendszert alkotni a korrupciós fertőzöttség kimutatására. Vezető indiai tisztségviselők többek között arra az ellentmondásra is felhívták a figyelmet, hogy a korrupciós előnyök realizálásában kiemelt szerepet játszó országok a TI korrupció érzékelési indexén a legjobban teljesítők között – mintegy példaképül – jelennek meg.

A Geopolitikai Tanács kutatói észlelték a korrupció veszélyét és az annak jelzőrendszerével kapcsolatos anomáliákat, ezért bekapcsolódtak a kormány által létrehozott Anti-korrupciós Testület munkájába. Az Igazságügyi és Közigazgatási Minisztérium keretében olyan jogszabályok létrejöttében segítettek, amelyek gátat szabhatnak Magyarországon a korrupció terjedésének. A Magyar Közigazgatási Intézet szervezésében szakértői részt vettek az európai uniós támogatással megvalósult, az önkormányzati rendszer átvilágítását célzó programban is. Javaslatokkal a belső ellenőrzési rendszer megerősítését igyekeztek elérni. Ezen kívül számos további pályázaton próbáltak anyagi forráshoz jutni olyan független kutatásokhoz, amelyek a Jeremy Pope által 1995-ben leírt folyamatok magyarországi elemzéséről szóltak volna. 2010 előtt forráshiány miatt nem kerülhetett sor erre a tényfeltárási vizsgálatra. Időközben mind a nemzetközi, mind a magyarországi korrupciós helyzet jelentősen romlott. A helyzet javítása érdekében a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium kormányzati korrupció-ellenes bizottságot hozott létre, amelynek munkájában a civil szervezetek között a Geopolitikai Tanács is részt vesz. Végül a NEA segítségével lehetővé vált a jelen kutatás lefolytatása, melynek záró-tanulmányait tartja kezében a tisztelt érdeklődő.

A téma politikai érzékenysége miatt született az a döntés, hogy a magyarországi korrupciós hálózatok kialakulását és megerősödését 2010-ig vizsgálja a tanulmány. A rendszerváltást követő két évtized – a négy választási ciklusban hét miniszterelnök vezette kormányok irányítása alatt – elemzése ugyanis elégséges idő ahhoz, hogy a korrupciós cselekmények kellő nagyságrendje felszínre kerüljön.

Felkutattuk mindazokat – a téma szempontjából fontos – tudományos cikkeket és tanulmányokat, amelyek 2010 előtt készültek és újszerű megkö-

zelítést tartalmaztak. Megkerestük több ilyen tanulmány szerzőjét is, akik a kutatási téma ismertetése után elmondták, hogy szívesen vennének részt a kutatásban – melynek metodikájával és céljaival egyetértenek –, de a publikálást csak anonim módon, vagy egy „fajsúlyos” akadémikus neve mögött vállalnák. Szélesebb körben azt tapasztaltuk, hogy a magyarországi korrupciót, és a szervezett bűnözést hivatásszerűen elemző tanársegéd, docens vagy éppen akadémikus sem mer részt venni a magyarországi korrupciós hálózatokkal kapcsolatos független kutatásban. Tanulságos volt szembesülni azzal, hogy egy kutatásban való részvétel miatt érzett félelem mennyire erős lehet. Többen a kutatói pályafutásuk vagy az egzisztenciájuk törésének veszélyére figyelmeztettek. Ugyan egyrésről megkérdőjeleződött a kutatás eredetileg eltervezett metodológiája, másrészt viszont megerősített bennünket abban, hogy a magyarországi demokratikus folyamatok támogatásához elengedhetetlen a korrupció magyarországi helyzetének független elemzése, a valóságos viszonyok feltárása. Ezek után döntött úgy a témavezető, hogy nyílt pályázatot hirdet meg azzal, hogy azon bárki szabadon részt vehet. Így kerültünk kapcsolatba főiskolai docenssel, nyomozó újságíróval, a témát jól ismerő volt rendőrtisztval és építőipari vállalkozóval egyaránt. Ők nem féltek a témával foglalkozni, nem féltek elmondani tapasztalataikat, illetve nem féltek összegyűjteni mások tapasztalatait.

Amikor évekkel korábban a Geopolitikai Tanács kutatói részt vettek a Magyar Közigazgatási Intézet közizgazgatási kutatásában, azt tapasztalták, hogy az igen alapos tudományos metodológiával elkészített tanulmányt a döntéshozók valójában soha nem használták fel. Történt ez annak ellenére, hogy az önkormányzati rendszer különböző szereplőivel készített irányított mélyinterjúk alapján megalapozottan lehetett előre jelezni a negatív tendenciákat. A mostani kutatás épp ezért vissza kíván nyúlni a Jeremy Pope által 1995-ben lefektetett civil alapelvekhez.

Mégis a magyar viszonyok közepette elsődleges célunk a korrupciós hálózatokkal kapcsolatos félelmek oldása kellett, hogy legyen. Azzal, hogy a vállalkozói szektortól kezdve, az igazságszolgáltatásban dolgozók és a politikusok véleményét összegezve, felvázoljuk a magyarországi korrupció 2010. évi helyzetét, elő kívánjuk segíteni egy valóban hatékony intézkedéseken alapuló korrupció-ellenes szabályrendszer létrehozását. Ennek érdekében

külön elemeztük, hogy a korábbi korrupcióellenes vizsgálatoknak és javaslatoknak mi lett a sorsuk. Ugyanakkor tisztában vagyunk a korrupciós hálózatok erejével. Abban azonban csak reménykedni tudunk, hogy a jelen tanulmánykötet sorsa a „süllyesztő” helyett az aktív használat lesz és bízunk abban is, hogy az egyes tanulmányok szerzőinek nem kell szembenézniük a korrupciós hálózatok retorzióival. Még egyszer megköszönöm mindazok lelkesedését, akik a kutatásban részt vettek, és azoknak a munkáját, akik névtelenül is támogatták a 2010-es magyarországi korrupciós helyzet bemutatását.

Dr. Pintér István

Budapest, 2013 április

DR. SZÚCS RÓBERT SÁNDOR

Attitűdök a korrupcióról a jövő gazdasági szakembereinek szegmensében

RÓBERT SÁNDOR SZÚCS DR., PHD,

**Attitudes connected to corruption in
segment of young economist**

Absztrakt

Magyarországon a korrupció mértéke az Európai Unió országokat tekintve átlagon felülinek tekinthető. A korrupció, mint negatív társadalmi és gazdasági tényező, a nemzetgazdaság működésének egészére hatást gyakorol világszerte. A korrupció társadalmi megítélése, a vele kapcsolatos attitűdök mérhetők. Jelen írás a gazdaságtudományi képzésben résztvevő felsőfokú képzésben tanuló hallgatók (472 fő) attitűdjeit ismerteti. A kutatás során megállapításra került, hogy a fiatal szakemberek ismerik a korrupció súlyát és mértékét (kognitív komponens). A faktor- és klaszteranalízis eredményeképpen megállapításra került, hogy a fiatal gazdasági szakemberek 21,1%-a hajlamos a korrupciós cselekményre (legalábbis szóban), míg a biztos elutasítók aránya 18,3%. A korrupció felszámolása nem egyszerű feladat, mivel a korrupciós cselekedetet bejelentők aránya csupán 9,5%. A bejelentést biztosan elutasítók aránya 44,1% (konatív- és affektív komponens).

Kulcsszavak: korrupció, attitűd, szegmentáció, korrupciós index

Abstract

In Hungary the level of corruption is higher than the EU countries' average. The corruption with its negative social and economic factors affects the processes of national economy adversely around the world. Attitudes connected to corruption and the social judgment can be measured. This paper describes attitudes of university students (472 persons) majoring in economics. It can be stated that the level and extent of corruption is known by the young experts (cognitive component). According to results of the factor and cluster analysis 21.1% of young students majoring in economics tend to be corrupt (at least verbally). The total reject rate is 18.3%. The liquidation of corruption is not so simple because only 9.5% of respondents make certainly an official complaint to authorities. 44.1% of respondents don't make certainly an official complaint to authorities (conative and affective component).

Keywords: corruption, attitude, segmentation, corruption index

Bevezetés

Napjainkban, piacgazdasági körülmények között a gazdaság igazi mozgatórugóját a kézzelfogható javak mellett egyre inkább az immateriális javak, a gazdaságba vetett hit jelenti. Egy jól működő, tökéletes piacgazdaságban az Adam Smith által leírt „láthatatlan kéz” vezérli a piacot, minden külső szereplő behatása nélkül egymásra talál a kereslet és kínálat. Az idő azonban bebizonyította, hogy a „láthatatlan kéz” elmélete a gyakorlatban nem működik. Számos olyan tényezővel nem számol a modell, ami a piacgazdaság velejárója, úgymint az állami beavatkozás kényszere, a pozitív és negatív externáliák léte, stb. A modern gazdaságok alapját a bizalom jelenti, aranyfedezet híján (1971. augusztus 15.) bizalom abban, hogy fizetőeszközünk vásárlóereje megmarad, bizalom a munkaérték elméletben, bizalom a verseny tisztaságában. Ezek mindegyike egy nagy, globális indexben, a gazdasági bizalom indexében foglalható össze.

A bizalom önmagában nem jelenti a gazdaság felemelkedését; szükséges, de nem elégséges feltétele annak. Ugyanakkor a bizalom megteremtése kulcsfontosságú, hiszen egy stabilnak, kiszámíthatónak ítélt gazdasági környezetben a fogyasztók keresletükkel megjelennek az árupiacokon, mely a gazdasági szervezetek számára bevételt jelent, ami hosszú távon a beruházási kedv javulását eredményezi. A bizalom megléte egy gazdaságilag felfelé ívelő spirált, pozitív irányú önbeteljesítő jóslatot jelenthet. A bizalom azonban törékeny. Vállalati, hazai és nemzetközi befektetői oldalon főleg a verseny tisztasága, átláthatósága teremti meg a bizalom alapját, melyet a hivatali visszaélések, a korrupció, korrupciós hálózatok, a közbeszerzések és pályázatok elbírálásának vitathatósága alapjaiban rengethetnek meg. Emellett a hétköznapiakban, a magánszektor oldalán is számos formája fellelhető a korrupciónak, súlyosabb vagy enyhébb formájának, mely a hivatali ügyintézésről a munkaerőpiaci álláskeresésig kiterjedhet. Nem véletlen tehát, hogy a korrupciót, legyen szó enyhébb vagy súlyosabb formájáról,

a piacgazdaság egyik legveszélyesebb jelenségeként tartják számon. Az sem véletlen, hogy nemzetközi szervezetek folyamatosan jelentést tesznek közzé az országokról korrupciós ferőzöttségéről, mely a befektetőknek nyújt fontos segítséget.

A gazdasági bizalom indexe és a korrupció

A modernkori gazdaságban a bizalom kulcsfontosságú dolog, melyben sajnálatos módon a magyar lakosság nem bővelkedik. A Nielsen piackutató cég 2012-es eredményei alapján a vizsgált 56 ország közül Magyarországon a legalacsonyabb a fogyasztói bizalom index, mely mindösszesen 37 pontot ér el. A viszonyítás kedvéért elmondható, hogy Indonézia és India lakosai a legboldogabbak, ők 119 pontot értek el. Norvégia 102, Ausztria 93, Dánia 92, az Egyesült Államok 90, Oroszország 87, Németország 86, Nagy-Britannia 77, Észtország 75, Lengyelország 69, Franciaország 61, Románia 60, Olaszország és Görögország pedig 46 ponttal, Korea 40 ponttal, Horvátország 41 ponttal szerepel a listán. A mutatót a fogyasztók személyes pénzügyi helyzetére, a munkahelyi kilátásokra vonatkozó vélemények, valamint a jelenlegi vásárlási szándékok alapján számítják. A 100 pontnál alacsonyabb index a fogyasztók pesszimizmusát, a magasabb pedig optimizmusukat tükrözi a közeljövő gazdasági kilátásait tekintve. A minta nagysága mintegy 29000 fő volt (HVG, 2012). Az érték nem számít kiugróan alacsonynak hazánkban, megfelel a múltbéli adatoknak. Az előző évi érték hazánkban szintén 37 pontot mutatott.

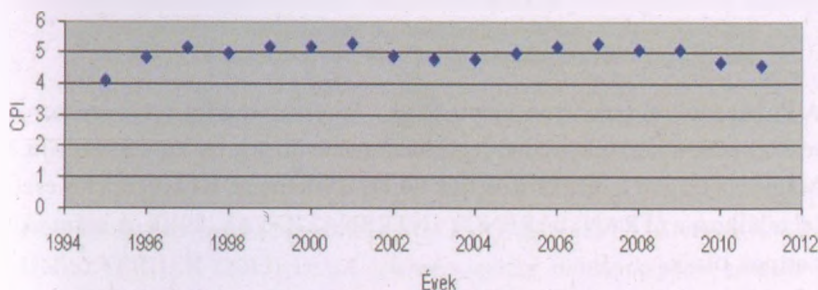
A fogyasztói bizalom – mint következmény – vizsgálata során nem elhanyagolható a korrupció mértéknek vizsgálata. A mérték meghatározása nem jelent könnyű feladatot, mint ahogyan a korrupció fogalmának meghatározása sem. A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium 2012–2014 Korrupció megelőzési programja az alábbiak szerint definiálja a korrupciót: „A korrupció a kormányzást és a társadalom egészének szövetét pusztító betegség (...) a fogalom alatt olyan törvénybe vagy közérkölsbe ütköző cselekedetet értünk, amely során valaki pénzért vagy más juttatásért vagy annak kilátásáért cserébe jogosulatlan előnyhöz juttat másokat.” (KÖZ-

IGAZGATÁSI ÉS IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM, 2012). A Világbank definíciója szerint a korrupció nem más, mint hivatali pozícióval történő visszaélés személyes haszonszerzés céljából (HALPERN et al., 2008). José G. Vargas-Hernández szerint a korrupció egy társadalmi betegség, amely maga után vonja a társadalmi igazságtalanság csapását számos fejlődő országban (VARGAS-HERNÁNDEZ, 2011). Bayley és Alemann is felhívja a figyelmet arra, hogy számos definíció a hangsúlyt a személyes haszonszerzésre helyezi, ugyanakkor a megvesztegetésnek nem kell feltétlenül anyagi formában történnie (BAYLEY, 1966; ALEMANN 1989). Chinenye Leo megfogalmazásában a korrupció globális problémát jelent, melynek hatásaitól egyetlen ország sem mentesül. Igazi problémáját akkor fejtí ki, ha az ország életének mindennapjaivá válik, ekkor igazi erkölcsi és etikai problémává válik (CHINENYE LEO, 2011). Berki Zolna szerint a korrupciót legegyszerűbben a következőképpen lehetne megfogalmazni: a korrupció nem más, mint a hatalommal való visszaélés privát haszon céljából. A privát haszon magában foglalja magát a korrumpált személyt, családját is, hiszen közvetve a családnak juttatott haszonból ő is részesül. A haszon nem csak anyagi javakban nyilvánulhat meg, lehet ez a Magyarországon olyan divatos „urambátyámosdi” is: „Te elintézed nekem, én elintézem neked” (BERKI, 2011).

Fenti definíciókból látszik, hogy a korrupció definíciója koránt sem egységes, ugyanakkor nagyon sok hasonlóságot mutat. Egyaránt szólnak a definíciók gazdasági, társadalmi, morális, etikai, szociológiai, gazdaságfejlesztési aspektusokról is. Különösen nagy problémaként írják le a szakirodalmi források a fejlődő országokban, ugyanakkor a jelenség nem kíméli a fejlett országokat sem. A definíció heterogenitása megmutatkozik a korrupció fajtáinak felsorolása során is. A korrupció különösen a magánszemélyek és az állami szektor között valósul meg, zajlik a közszférában, a politika és a kormányzati adminisztráció területén. Alap kategorizálása Pedersen és Johannsen szerint magában foglalja a politikai korrupció, a gazdasági korrupció és a közigazgatás korrupció területeit is (PEDERSEN, JOHANNSEN; 2008). A magyarországi Büntető Törvénykönyv hivatali vesztegetést, gazdasági vesztegetést, tömegtájékoztatási eszközzel elkövetett vesztegetést, befolyással üzérkedést nevesít a témakörben (1978. évi IV. törvény).

A korrupció néhány mutatószáma hazánkban

Fenti definíciókat figyelembe véve nem jelent könnyű feladatot a korrupció mértékének számszerűsítése. Nemzetközi viszonylatban a Korrupció Érzékelési Indexet (CPI) használják mutatószámként, amely a korrupció mértékét 11 fokozatú skálán illusztrálja 0 – jelentős korrupciós fertőzöttség, 10 – csekély mértékű korrupció). A vizsgálat eredményeit 2011 decemberében hozták legutóbb nyilvánosságra, mely 183 ország bevonásával készült el. Magyarország a listán az 54. helyezést érte el, pontszáma 4,6. Ezzel az európai országok között a 20. a rangsorban, míg az EU tagjai között a 18. helyet érte el. A helyzet nem tekinthető túlságosan kedvezőnek. A CPI alakulását az utóbbi néhány évben az alábbi 1. ábra szemlélteti (TRANSPARENCY INTERNATIONAL, 2011).

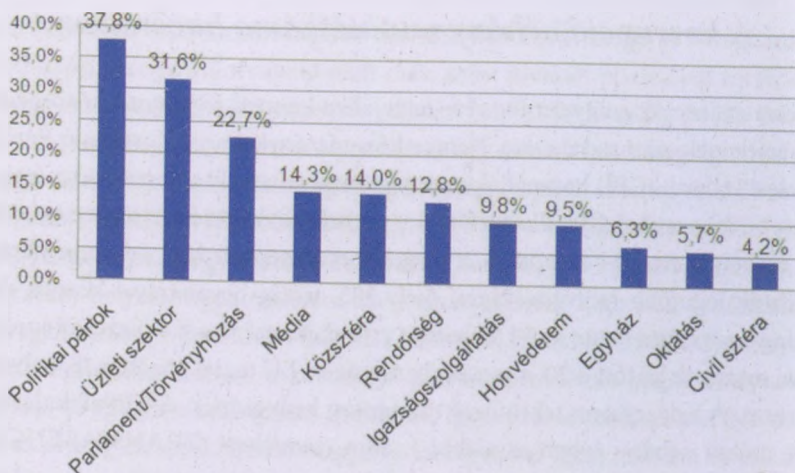

1. ábra: Korrupciós Érzékelési Index alakulása Magyarországon 1995 és 2011 között

Forrás: Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium (2012):

Fenti ábra jól illusztrálja a kedvezőtlen trendet, vagyis a Korrupció Érzékelési Index csökkenését. A negatív trendet hatványozza, hogy régióinkban az érték átlag alattinak tekinthető.

A Transparency International 2010-es Globális Korrupciós Barométer (GCB) nemzetközi vizsgálata rámutatott arra, hogy mely szektorok tekinthetők a leginkább korruptnak a lakosság szerint. A vizsgálatot Magyarországon egy 1000 fős mintán végezték el. A részletes eredményeket az alábbi 2. ábra illusztrálja.

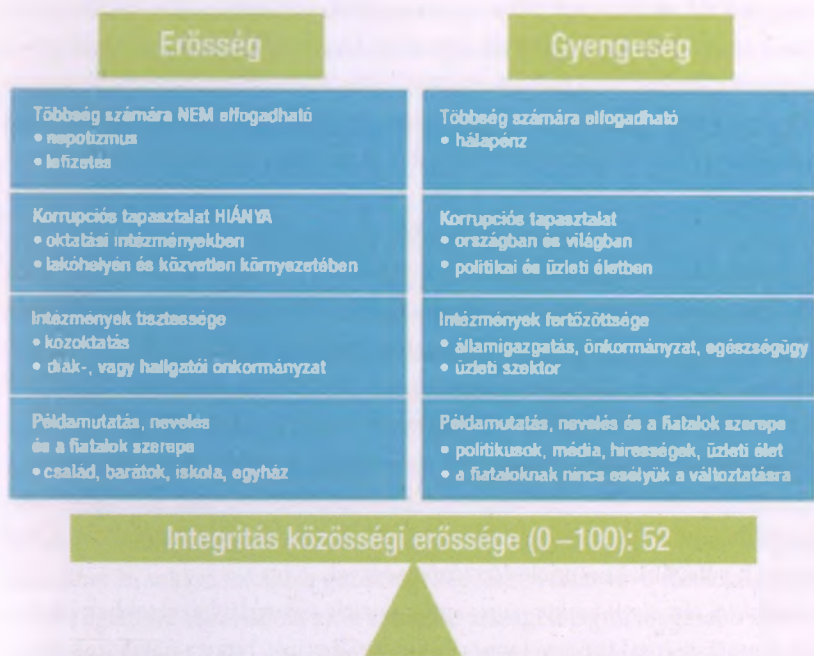
2. ábra: A lakosság által leginkább korrumptnak ítélt szektorok Magyarországon 2010-ben
 Forrás: Transparency International (2010)

A kutatás jól mutatja azon tényt, hogy a lakosság szerint mely szektorok tekinthetők a korrupció által leginkább fertőzöttnek. A kutatás szerint a Magyarországon a megkérdezettek 90,1%-a jelentené, ha korrupciós eset-tel találkozna (TRANSPARENCY INTERNATIONAL, 2010). A szám túl-zottnak tűnik.

A korrupció és az Attitűdök

A Transparency International Magyarország és a Kutatópont kérdőíves ku-tatást készített a korrupcióról a magyarországi fiatalok (15-29 évesek) köré-ben is, és kidolgozott egy úgynevezett Integritás Közösségi Erőssége Indexet, melyet az alábbi 3. ábra illusztrál.

A következő oldalon látható 3. ábra jól illusztrálja a fiatalok attitűdjeit a korrupció kapcsán. Az összesített mutató értéke a 100 fokozatú skálán nem mondható pozitívnak, ugyanis a 100 fokozatú skálán csupán 52-es értéket vesz fel.

Erre a dologra hívja fel a figyelmet a KÖZIGAZGATÁSI ÉS IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM (2012) is: „A jelenség mérése mindenképpen nehézkes, amely az attitűdök mérési nehézségének problémájából adódik. A TÁRKI által a magyar társadalom értékstruktúrájáról 2009-ben készített felmérés azt támasztotta alá, miszerint a magyar társadalom korrupciós érzete nagyobb a lakossági adatfelvételekben bevallott korrupciós gyakorlatnál. Erre a következtetésre jutott a második európai szintű társadalmi értékutatás 2005-ös adatait feldolgozó Keller és Sik is. Meglátásuk szerint a magyar lakosság átlagon felülnek érzi a korrupció szintjét, ellenben a korrupciós jelenségek mért valódi elterjedtsége megfelel az uniós tagállamok átlagának.”

Számos írás foglalkozik a korrupció veszélyeivel, gazdasági kérdéseivel, kockázataival. Egy olyan kérdéskörrel beszélünk, amely több tudományterület képviselőinek munkáját alkotja, például fogyasztóvédők, marketingesek, közgazdászok, jogászok, pszichológusok, szociológusok, stb. A sort hossza-

san bővíthetnénk. A fenti jelenség vizsgálata érdekében több célt fogalmazok meg és tűzök ki magam elé. Megítélésem szerint a jövő generációjának, gazdasági szakembereinek véleménye, attitűdjei a korrupció kapcsán fontosak a gazdasági jövő kapcsán. Mindezek következtében szükséges vizsgálni a magasan képzett gazdasági szakemberek attitűdjeit a korrupció megítélését illetően.

Kutatásomban elfogadom az általánosan elismert Allporti attitűd definíciót, mely szerint az *attitűd tapasztalat révén szerveződött mentális és idegi készenléti állapot, amely irányító vagy dinamikus hatást gyakorol az egyén reakcióira mindazon tárgyak és helyzetek irányában, amelyekre az attitűd vonatkozik* (Allport, 1955). Kutatásomban külön vizsgálom az attitűd 3 legfontosabb összetevőjét:

*kognitív (ismereti) komponens*t, ami meggyőződést vagy ismeretet fejez ki. Példaként említve vizsgálhatjuk azt, hogy a fiatal szakemberek tisztában vannak-e hazánk korrupciós fertőzöttségével.

affektív (érzelmi) komponens, ami a pozitív és negatív érzésekben ölt testet. Kutatási témakörömnél maradva vizsgálhatjuk, hogy a fiatal szakembereknek mennyire pozitív, illetve negatív a véleménye a korrupcióról.

*konatív (magatartás-tendencia) komponens*t, ami magát a cselekvést fejezi ki, például a korrupcióra való hajlam, illetve korrupciós tevékenység bejelentése kapcsán.

Összességében az attitűdről megállapíthatjuk, hogy:

- személlyel vagy tárggyal kapcsolatos,
- pozitív vagy negatív érzésekben nyilvánul meg,
- tanultak és viszonylag állandók, de változhatnak; például az erőteljes marketingkommunikációs aktivitás hatására,
- értékelést fejez ki, melynek megnyilvánulási formája lehet a cselekvés (a cselekvés nem biztos és egyenes következménye a pozitív beállítódásnak).

(Hofmeister, Töröcsik, 1996)

Ralf Dahrendorf mondását felhasználva elmondhatjuk, hogy *„Egy politikai rendszert hat hónap alatt le lehet váltani, egy gazdasági rendszert hat év alatt*

át lehet alakítani, a társadalmihoz hatvan év kell”. Komoly kérdés, hogy jelenleg hogyan vélekednek a fiatal szakemberek a korrupcióról, annak pozitív vagy negatív jelentést társítanak, az élet velejárójának, szükséges rossz-nak, vagy követendő példának, negatívumnak, elítélendőnek tartják-e.

Anyag és Módszertan

A korrupció összetettségének, súlyának és felismerésének szükséges feltétele egy, az életkorból származó tapasztalat megléte. Egy középiskolás korú diák a törvényi háttér ismerete nélkül még pozitívan ítélné meg a korrupciót, azonban az életkorból származó tapasztalatok, iskolázottság bővülésével véleménye változhat; a korrupciónak már nem csupán előnyét, hanem hátrányait, veszélyeit is látják. Ebből adódóan középiskolás diákokat vizsgálatomba nem vontam be. Kutatásom célcsoportját nem csupán életkor alapján határolom le, sokkal inkább a gazdasági képzésben részt vevő főiskolai, egyetemi hallgatókra fókuszálok, akik a magyarországi átlagtól magasabb iskolázottságot mutatnak fel, a gazdasági- és pénzügyi élet elméleti és gyakorlati kérdéseiről, jogi kérdéseiről útmutatást kapnak, kaptak. A kutatás során több képzési intézményben tanuló hallgatók véleményét kértem ki. A kutatás földrajzilag több területet is lefedett, szinte az egész országra kiterjedt, felülmúlva a várankozásokat is, mely szerint dominánsan Szolnok-megye jelenik meg benne fő bázisként. Kutatásomba több felsőoktatási intézmény hallgatóit vontam be. Ebből következően a kutatás módszertanát tekintve a tudatos kiválasztás elvét alkalmazza. A primer kutatás a megkérdezést, az írásbeli on-line megkérdezés módszerét tartalmazta. Az on-line felmérés kvantitatív jellegéből adódóan lehetőséget biztosít a gyors, nagy mennyiségű adat begyűjtésére, melyet az időkeret rövid volta is indokol. A kérdőív egyaránt tartalmazott zárt és nyílt kérdéseket is, mellyel a válaszok kategorizálhatóságát és a szabad véleményformálás lehetőségét is biztosítani tudtam. A kutatási minta nagysága 472 fő volt. Területileg a megkérdezettek az ország 18 megyéjéből származtak, a megyék között dominánsan jelent meg Jász-Nagykun-Szolnok, Pest, Bács-Kiskun, Hajdú-Bihar, Csongrád, Békés és Borsod-Abaúj Zemplén megye. A lekérdezett főiskolák és egyetemek között megfelelő

aránnal képviseltetik magukat a Budapesti Corvinus Egyetem, Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapesti Kommunikációs Főiskola, Debreceni Egyetem, Edutus Főiskola, Óbudai Egyetem, Pécsi Tudományegyetem, Szolnoki Főiskola, Szent István Egyetem, Szegedi Tudományegyetem hallgatói is. Emellett kisebb számmal több főiskoláról és egyetemről is kerültek ki hallgatók, mindösszesen 26 képzési helyről. 2 fő külföldi főiskola, egyetem hallgatója volt (UWS, Atalanta). A megkérdezettek 67,2%-a nő, míg 32,8%-a férfi volt. A minta átlagéletkora ($\bar{x} \pm \delta$) $22,36 \pm 4,61$ év. A kitöltők minden évfolyamról képviseltették magukat. Az online kérdőív kitöltésére 2012. október 16. és 2012. november 4. között volt lehetőség.

Az adatok feldolgozása során statisztikai módszereket alkalmaztam (átlag, módusz, medián, szórás, Cramer-féle asszociációs vizsgálat, Kendall-féle egyetértési együttható, kereszttábla vizsgálatok, faktor-, K-means klaszterelemzés, diszkriminancia-analízis, stb.) SPSS 14.0 és Microsoft Excel 2010 program és a Google Drive on-line kérdőív szolgáltatás segítségével.

Kutatási eredmények – Kognitív komponens

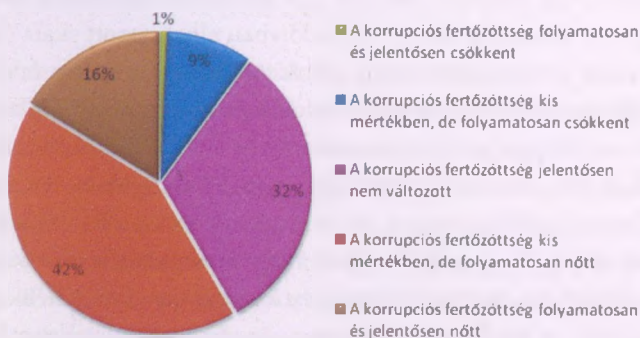
A megkérdezett fiatal gazdasági szakemberek szerint Magyarországon a korrupció problémájával komolyan számolni kell. A megkérdezettek két fő véleményt formáltak Magyarország korrupciós fertőzöttségéről a globális rangsorban. 37,5% szerint *Magyarországon a korrupció problémája a világ más országaihoz mérten hasonló mértékű problémát jelent*, míg ezzel nagyjából azonos értékben (36,9%) jelent meg a *Magyarországon a korrupció problémája a világ más országaihoz mérten hasonló mértékű problémát jelent* vélemény. Csupán a megkérdezettek 10,8%-a gondolja úgy, hogy Magyarországon a korrupciós helyzet a világ más országaihoz képest kedvező. Meg kell jegyezni, hogy a megkérdezettek 14%-a szerint Magyarországon a korrupció problémája sokkal nagyobb probléma, mint a világ más országaiban. Véleményük túlzónak nevezhető.

A megkérdezetteknek csupán a 18,3%-a gondolja úgy, hogy Magyarország benne van a leginkább korrupciómentes országok 50 országot tartalmazó körében (a pontos érték 54, azonban a kutató él a megközelítő 50. értékkel).

Ez alapján kijelenthető, hogy a megkérdezettek 81,7%-a súlyosabbnak gondolja a korrupciós rangsorban Magyarország helyzetét, mint a ténylegesen elfoglalt hely. A válaszadók legnagyobb hányada (22,2%) úgy véli, hogy Magyarország nincs benne a leginkább korrupciómentes 75 országok tagjai között, de benne van a leginkább korrupciómentes országok 100 országot tartalmazó körében.

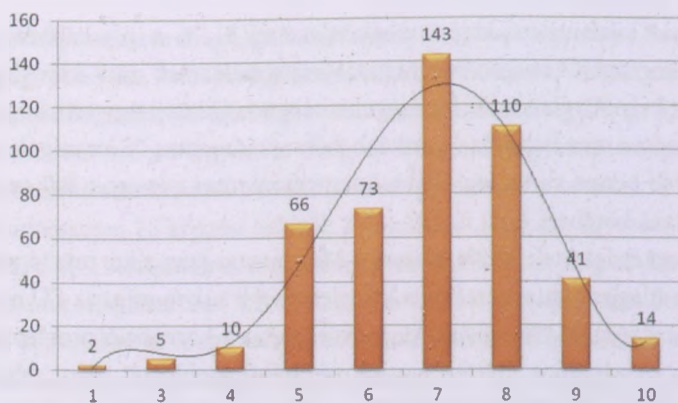
A megkérdezettek 38,8%-a szerint Magyarországon a korrupció problémája az átlagostól kis mértékben, de jelentősebb súlyú, mint az EU más országaiban, míg 33,7% szerint Magyarországon a korrupció problémája az EU más országaihoz mérten hasonló mértékű problémát jelent. Meg kell említeni, hogy a megkérdezettek 18,9%-a szerint Magyarországon a korrupció problémája sokkal nagyobb probléma, mint az EU más országaiban.

Az alábbi 4. ábra részletesen illusztrálja a megkérdezettek véleményét a hazai korrupciós fertőzöttség változásáról az utóbbi 5 évben.

4. ábra: A megkérdezettek véleménye a korrupciós fertőzöttség változásáról az utóbbi 5 évben
Forrás: Saját kutatás, 2012

Fenti 4. ábra jól illusztrálja, hogy a megkérdezettek helyesen ítélik meg a Korrupciós Érzékelési Index alakulását Magyarországon. A pontos mérték és összehasonlíthatóság kedvéért kértem a fiatal gazdasági szakembereket, hogy fejezzék ki véleményüket skála segítségével Magyarország korrupciós fertőzöttségének mértékéről. A skála végpontjai a következők voltak: 1 – Teljes korrupció mentesség, 10 – A korrupció magas szintje. A részletes adatokat és a válaszok trendjét tartalmazó normál görbét az alábbi, 5. ábra szemlélteti.

5. ábra: Magyarország korrupciós fertőzöttségének relatív megítélése 10 fokozatú skálán
Forrás: Saját kutatás, 2012

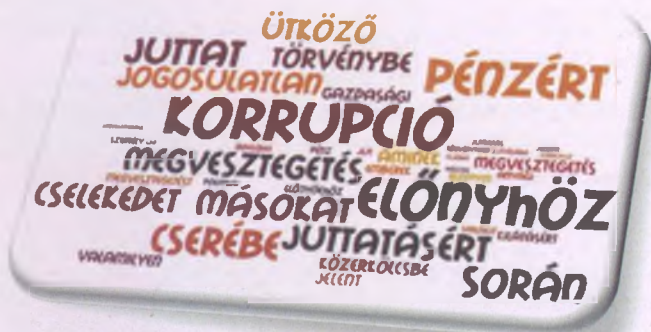
A megkérdezettek a fenti kérdésre átlagos értéként 6,93-as értéket jelöltek meg (szórás 1,436; módusz 7; medián 7). A korrupció mértékének közepesen magas szintjét mutatja az érték. A kérdőívben alkalmazott skála (10 fokozatú) és a CPI (11 fokozatú) között eltérés található mértékben és irányban is. A kérdőívben alkalmazott skálára adott válaszok átkonvertálhatók a CPI értékek megfelelően, mely konverzió után az érték a CPI skálának megfelelően 4,47 lesz. Ez a valós értéktől minimális mértékben, de magasabb relatív korrupciós fertőzöttségre utal a megkérdezettek véleménye szerint.

A fenti tények alapján kijelenthető, hogy a megkérdezettek Magyarország helyzetét a globális helyzethez képest kedvezőtlenebbnek ítélik, mint az valójában; míg az Európai korrupciós rangsorban betöltött helyét reálisan és jól látják.

A jövő gazdasági szakemberei kifejtették 5 fokozatú skála segítségével, hogy milyen mértékben tartják a korrupciót Magyarországon a rossz gazdasági helyzet felelősenek (1 – Magyarországon a korrupció nem felelős a rossz gazdasági helyzetért, 5 – Magyarországon a korrupció felelős a rossz gazdasági helyzetért). A válaszra adott átlagos érték 4,02 (szórás: 0,799; módusz 4; medián 4). A válaszok egyértelmű trendet írnak le, miszerint a magyar gazdaság számára a korrupció meglehetősen káros jelenség.

Az online kérdőívemben, nyílt kérdés formájában kértem a megkérdezetteket, hogy definiálják a korrupció fogalmát. A válaszokat szófelhő mód-

szerrel dolgoztam fel, mely a leggyakrabban említett szavakat a betűméret növelésével jelzi. A megkérdezettek definícióról alkotott szófelhőjét az alábbi 6. ábra tartalmazza.

6. ábra: A korrupció definíciójáról készített szöveghő a megkérdezettek szerint

Forrás: Saját kutatás, 2012

A fenti ábra alapján kijelenthetjük, hogy a megkérdezettek által említett kulcsszavakból a korrupció definíciója megalkotható: A korrupció olyan közérkölsbe és törvénybe ütközö cselekedet, melynek során a cselekmény elkövetöje másokat pénzért (megvesztegetés) jogosulatlan előnyhöz juttat. A megalkotott definíció helyes.

A korrupcióval kapcsolatos attitűd kognitív komponenséről kijelenthetjük, hogy a megkérdezett fiatal gazdasági szakemberek meglehetősen nagy pontossággal látják és ismerik a korrupció lényegét.

Kutatási eredmények – affektív és konatív komponens

Fenti, a korrupció kognitív komponensét leíró eredmények után érdekes annak vizsgálata, hogy a megkérdezett fiatal gazdasági szakemberekből milyen érzelmet vált ki a korrupció néhány esete, milyen súlyosságúnak gondolják azokat, illetve hogyan vélekednek róla. A különböző eseteket az alábbi, 1. táblázat szemlélteti.

1. táblázat: A korrupció néhány esetének megítélése

Korrupciós eset Eset megítélése	Nem tartom korrupciónak	Korrupció, enyhe fajta	Korrupció, súlyos fajta	Összesen
Rendőri intézkedés során (pl: gyorsajtás) pénzt átadni	5,6%	59,3%	35,1%	100,0%
Orvosnak hálapénzt adni	53,0%	37,0%	10,0%	100,0%
Üzleti döntést (pl.: szállító kiválasztása) pénzzel befolyásolni	8,5%	49,2%	42,3%	100,0%
Üzleti szerződés paramétereit (pl: ár, fizetési feltételek) pénzzel befolyásolni	5,0%	39,6%	55,4%	100,0%
Közbeszerzési pályázat eredményét pénzzel befolyásolni	1,7%	13,6%	84,6%	100,0%
Köziratot, engedély megszerzésének idejét ("előresorolás"), pénzzel befolyásolni	4,3%	38,2%	57,5%	100,0%
Munkahelyre való bejutás sikerét pénzzel befolyásolni	6,3%	42,8%	50,9%	100,0%
Képzettséget tanúsító bizonyítványért (nem kiérdemelten járó) pénzt adni	3,0%	12,3%	84,7%	100,0%
Vizsga eredményét pénzzel befolyásolni	2,0%	19,5%	78,5%	100,0%
Vámeljáras, vámkezelés során pénzt adni	3,0%	26,1%	70,9%	100,0%
Az adott vállalatnak vagyoni hátrányt okozó döntésért cserébe (pl: állami cégnek) pénzt adni	2,6%	17,1%	80,3%	100,0%

Forrás: Saját kutatás, 2012.

Az 1. táblázatból jól látható, hogy a megkérdezettek egyértelmű álláspontot fogalmaznak meg a korrupciós esetek kapcsán. Jól látható, hogy a felsorolt esetek közül egy esetet nem tartanak korrupciónak (orvosi hálapénz), míg két esetben elnézőek (rendőri korrupció, üzleti döntés befolyásolása). További két esetben az elítélési mérték alacsonyak nevezhető (üzleti szerződések paramétereinek befolyásolása, illetve munkahelyi bejutás segítése). Különösen

magas súlyú a korrupció a közbeszerzések befolyásolása, képzettséget tanúsító bizonyítvány megszerzésének befolyásolása, valamint az állami cégeknek vagyoni hátrányt okozó döntés pénzzel történő befolyásolása terén. A korrupciós fertőzöttség megítélését szektoronkénti és foglalkozásonkénti bontását az alábbi, 7. ábra szemlélteti.

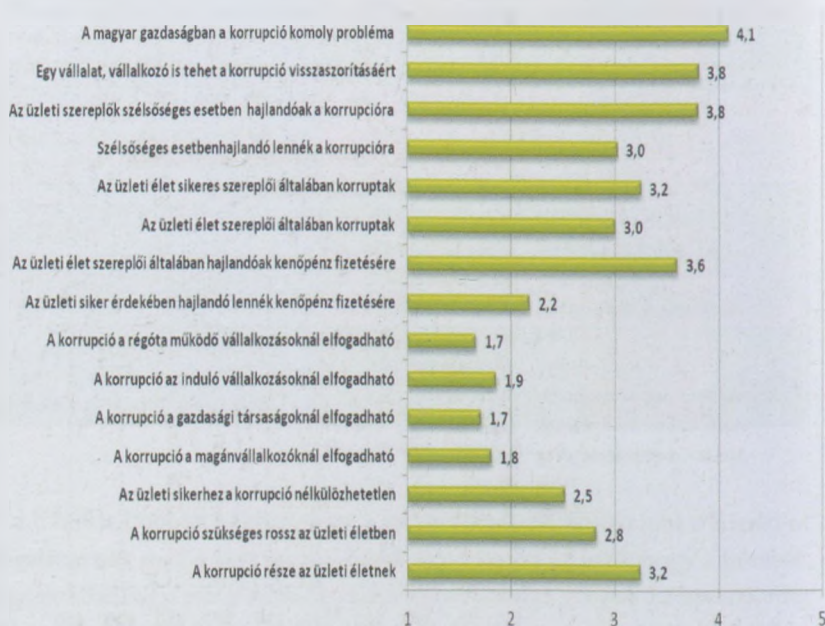

7. ábra: A korrupciós fertőzöttség megítélés szektoronként és foglalkozásonként

Forrás: Saját kutatás, 2012

A 7. ábra jól illusztrálja, hogy a fiatal gazdasági szakemberek a korrupció által leginkább fertőzött szektorként a parlamentet/törvényhozást, a politikai pártokat és rendőrséget említették. Nem elhanyagolhatónak ítélték a megkérdezettek a korrupciós fertőzöttséget az üzleti szektorban és igazságszolgáltatás területén sem. Az eredmények a Transparency International 2010-es Globális Korrupciós Barométer (GCB) nemzetközi vizsgálatának eredményeitől kis mértékben eltérnek. A korrupciós fertőzöttség által leginkább sújtott szakma a megkérdezettek szerint a politikai karrier, illetve a rendőri pálya, de nem szabad elhanyagolni az üzleti vállalatok vezetőinek, adószakértők, könyvelők és jogászok szerepét sem.

A fiatal szakemberek egy 5 fokozatú Likert-skálán rangsorolták egyetértési hajlandóságukat a különböző állításokkal (1- egyáltalán nem értek egyet, 5 – maximálisan egyetértek) szemben. Az állításokat és a válaszok átlagos értékeit az alábbi 8. ábra tartalmazza.

8. ábra: Korrupciós állításokkal kapcsolatos egyetértési hajlandóság

Forrás: Saját kutatás, 2012

A megkérdezettek véleményét az intézményi hovatartozás nem befolyásolta, melyet a számított Cramer-féle asszociációs együtthatók alacsony értékei igazoltak (Cramer's $V \approx 0,2 - 0,3$). A Kendall-féle egyetértési együttható (W) kiszámításával meghatározhatjuk a fiatal szakemberek véleményének egyezését, illetve eltérésének intenzitását. A Kendall-féle egyetértési együttható értéke 0 és 1 közötti értéket vehet fel. A 0 érték azt jelenti, hogy egyáltalán nem egyezik meg a megkérdezettek véleménye, míg az 1 érték teljes egyetértést jelenti. A Kendall-féle egyetértési együttható segítségével vizsgálhatjuk azt, hogy a kialakult válaszok között mekkora az általános egyetértési szint. A hallgatók intézményi hovatartozásától függetlenül számított Kendall-féle W érték a 472 megkérdezett tekintetében 0,448 (44,8%), mely közepes mértékűnek mondható, azaz nem mutat tökéletes véleményegyezést a válaszok kapcsán. A megkérdezettek 44,8%-a teljes egészében egyetért a kialakult sorrenddel és értékekkel.

A fiatal szakemberek a korrupcióval kapcsolatos fontos állításokról alkottak véleményt, mely vélemények faktoranalízises vizsgálata elvégezhető. Ezt az alábbi, 2. táblázat tartalmazza.

2. táblázat: A korrupciós állítások faktoranalízises vizsgálata

Állítás \ Kialakult faktorok	Faktor1	Faktor2	Faktor3	Faktor4	Átlagos érték
A korrupció a gazdasági társaságoknál elfogadható	0,887				1,7
A korrupció a magánvállalkozók-nál elfogadható	0,878				1,8
A korrupció az induló vállalko-zásoknál elfogadható	0,877				1,9
A korrupció a régóta működő vállalkozásoknál elfogadható	0,857				1,7
Az üzleti élet szereplői általában korruptak		0,804			3,0
Az üzleti élet sikeres szereplői általában korruptak		0,794			3,2

Állítás	Kialakult faktorok	Faktor1	Faktor2	Faktor3	Faktor4	Átlagos érték
A magyar gazdaságban a korrupció komoly probléma			0,632			4,1
Szélsőséges esetben (pl.: vállalat túlélése érdekében) hajlandó lennék a korrupcióra				0,765		3,0
Az üzleti élet szereplői szélsőséges esetben (pl: vállalat túlélése érdekében) hajlandóak a korrupcióra			0,368	0,731		3,8
Az üzleti siker érdekében hajlandó lennék kenőpénz fizetésére		0,467		0,657		2,2
Az üzleti élet szereplői általában hajlandóak kenőpénz fizetésére			0,535	0,544		3,6
A korrupció szükséges rossz az üzleti életben					0,560	2,8
Egy vállalat, vállalkozó is tehet a korrupció visszaszorításáért				0,378	-0,515	3,8
A korrupció része az üzleti életnek					0,509	3,2
Az üzleti sikerhez a korrupció nélkülözhetetlen		0,407			0,504	2,5
Magyarázott variancia (%)		24,103	15,928	14,975	9,641	-

Forrás: Saját kutatás, 2012.

Az elvégzett faktoranalízis pontosságát az alábbi mutatók jól jelzik: KMO 0,840, Sig. 0,000.

Megállapítható, hogy az egészségügyi szakemberek markáns véleményt fogalmaztak meg a korrupció elfogadhatóságának kérdéskörében (1. faktor), melyet az állításokkal szembeni alacsony átlagos értékek is mutatnak. A korrupció általános szintjének és mértékének kérdésköréi a következő faktorban kerültek összesítésre (2. faktor). A korrupció 2. faktortényezőjének állításai közepes szintű átlagos értékeket mutatnak fel. A korrupcióra való egyéni hajlandóságot és véleményt a 3. faktor mutatja be. A 4. faktor állításai a kor-

rupciós és üzleti élet összefüggéseit, összefonódásának mértékét illusztrálja. Az SPSS által kialakított faktorok állításai jól láthatóan logikai kapcsolatban állnak egymással, így a kialakított faktortényezők helyesnek ítélték. A kialakult faktorok a korrupció megítélését, a magyarázott varianciát 64,5%-ban magyarázzák, mely rendkívül pozitívnak ítéltető.

Mivel – természetesen – a megkérdezett intézményi hovatartozása nem jelentett egységes, homogén véleményt az állítások kapcsán, ezért fontos annak vizsgálata is, hogy a fiatal gazdasági szakemberek a korrupcióról alkotott véleményük alapján milyen szegmensekbe (klaszter) sorolhatók a fent nevezett állítások kapcsán. Mivel a Kendall-féle egyetértési együttható értéke közepes volt (44,8%), ezért a nevezett szempontok alapján négy szegmens kialakítását valósítottam meg, melyet az alábbi 3. táblázat részletesen szemléltet.

3. táblázat: A korrupciós állítások átlagos értékei klaszterenként

Állítás \ Kialakult szegmens	Szegmens 1	Szegmens 2	Szegmens 3	Szegmens 4	F-ráta
A korrupció része az üzleti életnek	4,02	3,48	2,14	2,96	58,912
A korrupció szükséges rossz az üzleti életben	3,46	2,75	2,23	2,83	17,946
Az üzleti sikerhez a korrupció nélkülözhetetlen	3,52	2,24	1,56	2,88	59,620
A korrupció a magánvállalkozók-nál elfogadható	2,37	1,26	1,24	2,81	139,236
A korrupció a gazdasági társaságoknál elfogadható	2,32	1,20	1,21	2,53	117,439
A korrupció az induló vállalkozásoknál elfogadható	2,49	1,27	1,16	2,87	153,540
A korrupció a régóta működő vállalkozásoknál elfogadható	2,16	1,19	1,18	2,52	121,779
Az üzleti siker érdekében hajlandó lennék kenőpénz fizetésére	3,53	1,65	1,31	2,70	137,263
Az üzleti élet szereplői általában hajlandóak kenőpénz fizetésére	4,33	3,91	2,25	3,39	103,437

Állítás \ Kialakult szegmens	Szegmens 1	Szegmens 2	Szegmens 3	Szegmens 4	F-ráta
Az üzleti élet szereplői általában korruptak	3,46	3,20	2,13	2,90	40,379
Az üzleti élet sikeres szereplői általában korruptak	3,88	3,51	2,19	3,07	59,482
Szélsőséges esetben (pl.: vállalat túlélése érdekében) hajlandó lennék a korrupcióra	4,42	2,76	1,78	3,30	128,858
Az üzleti élet szereplői szélsőséges esetben (pl.: vállalat túlélése érdekében) hajlandók a korrupcióra	4,57	4,09	2,54	3,53	94,994
Egy vállalat, vállalkozó is tehet a korrupció visszaszorításáért	3,78	4,21	3,36	3,49	13,257
A magyar gazdaságban a korrupció komoly probléma	4,32	4,37	3,53	3,89	18,659
Szegmens részaránya a sokaságon belül (%)	21,1	41,6	18,3	19,0	-

Forrás: Saját kutatás, 2012.

Az elemzés pontosságát és helyességét kiválóan bizonyítja, hogy minden változó esetében megbízható értékeket kaptam (Sig.=0,000). Az F-ráta értékei bizonyítják a változók helyességét és a szegmentációs ismérvek súlyát. A klaszterelemzés során 4 kialakított csoport (szegmentum) jelentett pontos megoldást, amelyek véleménye jól elkülöníthető. A kialakított csoportok legfőbb jellemzői az alábbiak:

1. szegmentum: Korrupcióra hajlamosak – legalábbis szóban. Ezen szegmentum tagjai a korrupciót tényként kezelik, mely az üzleti élet részét képezi, szükséges rosszként tekintenek rá. A kulcsszó a szükséges a mondatban. Az üzleti siker érdekében a korrupció fontos tényező lehet, mely segítheti az üzletmenet előrehaladását. Az átlagtól jóval nagyobb hajlandóságot mutatnak fel a korrupciós tevékenységre, ugyanakkor tudják azt, hogy a korrupció a gazdaság komoly problémaforrása. A körülmények áldozatának tekintik magukat, a korrupció szükséges, de tudják azt, hogy nem helyes cselekedet. Szél-

sőséges esetben nem haboznak a kenőpénzek fizetését illetően, különösebb lelkifurdalást nem okoz számukra. Kérdéses lehet a tettelegesség megvalósulása a kutató szerint, a hajlandóság – szóban – mindenképpen adott. A szegmens mérete a sokaságon belül 21,1%.

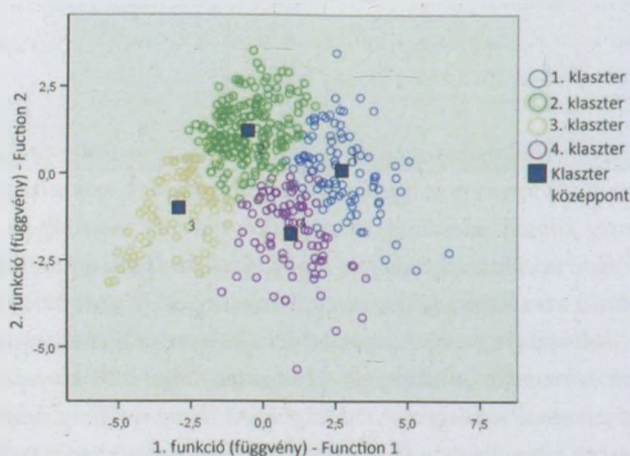
2. szegmentum: Korruptió ellen tenni akarók. A szegmens tagjai tudják, hogy a korruptió része az üzletnek, azonban az semmiképpen sem kívánatos jelenség számukra. Az üzleti siker kulcsát nem feltétlenül a korruptióban látja, szemben az 1. szegmentum tagjaival; semmilyen vállalati típusnál nem fogadja el a korruptiót. Kenőpénz fizetésére nem lenne hajlandó, a hajlandóság mértéke még szélsőséges esetben (pl: vállalat túlélése) sem igazán nő meg. Saját tisztességét hangsúlyozza, ugyanakkor úgy véli, hogy a gazdasági élet más szereplő nem feltétlenül járnak el tisztességesen. Hisz abban, hogy „egy fecske is csinálhat nyarat”, vagyis egy vállalat is tehet a korruptió visszaszorítása érdekében. Aránya a sokaságon belül 41,6%.

3. szegmentum: Korruptiót mélyen elutasítók. A szegmentum tagjai a korruptiót semmiképpen nem tekintik az üzleti élet részének, semmiképpen nem bír a jelenség komoly jelentőséggel. Az üzleti sikernek nem képezi részét a korruptió. Korruptiós tevékenységre, kenőpénzek fizetésére semmilyen körülmények között nem hajlandók a szegmentum tagjai. Hisz az üzleti élet tisztaságában, véleménye szerint a gazdasági élet szereplői sem folytatnak és hajlandók korruptiós tevékenységre. Tagadja, hogy a korruptió komoly problémát jelentene a magyar gazdaságban. Véleménye kissé utópisztikus, sok tekintetben álmovilágban él. A kutató véleménye szerint az irracionális és utópisztikus tagadás, a naivitás jegyei figyelhetők meg esetükben. Aránya a sokaságon belül 18,3 %.

4. szegmentum: Beletörődöttek. Passzívan szemlélik a korruptiós tevékenységet, a világot. A világot racionálisan látják, tisztában vannak a korruptió súlyával és problémájával. A korruptiós fertőzöttség mértéke közepes véleménye szerint, előfordulhat, hogy kenőpénz fizetésére hajlandó lenne. Hajlandóságának mértéke átlagos. Véleménye az arany középutat képviseli. Nem tekint magára az igazság bajnokaként, ugyanakkor a korruptió sem vonzó számára.

Elismeri, hogy lehetnek olyan körülmények, ahol alkalmazásra kerülnek korrupciós eszközök. Racionális véleményt alkot, nem tagadja a korrupció létét, semlegesen viszonyul hozzá, mely a gazdaság számára káros, létező jelenség. Aránya a sokaságon belül 19,0%.

A diszkriminancia elemzés során a kialakított faktorok összevonása is megtörtént. A diszkriminancia analízis során az SPSS 2 funkciót (függvényt) állít fel, melyeket a korábban meghatározott faktorok összevonásával készíti el. Segítségével a kialakított klaszterek a korábban létrehozott faktorok dimenziójában grafikusán is ábrázolhatóvá válnak, látva és bemutatva annak helyességét. A klaszterek ábrázolását, egymáshoz viszonyított térbeli elhelyezkedését a fenti funkciók alapján az alábbi 9. ábra szemlélteti.

9. ábra: A klaszter centroidok ábrázolása a diszkriminanciafüggvények tükrében

Forrás: Saját kutatás, 2012

Fenti ábrából látható, hogy a szegmensek véleményei, a vizsgált faktorok esetében jól elkülöníthető csoportokat alkotnak. Az ábrán jól kivehetők a szegmentumok véleménye, véleménykülönbsége is. A felosztás pontosságát jól mutatja, hogy az eredeti megkérdezettek 95,7%-át helyesen sikerült besorolni.

A korrupcióval kapcsolatos konatív komponenst a korrupció hatósági bejelentésének hajlandóságával is mérhetjük, hiszen maga a korrupciós tevékenységre való hajlandóság kevésbé mérhető. A korrupciós cseleket ténye

már sokkal inkább büntetőjogi kategória. A megkérdezettek 26,9%-a többször is tapasztalt korrupciós tevékenységet az elmúlt fél évben a közvetlen környezetében, míg a megkérdezettek 18,3%-a egy alkalommal tapasztalta ezt. A megkérdezettek 54,7%-a az elmúlt fél évben nem tapasztalt közvetlen környezetében korrupciós cselekedetet. Elgondolkodtató és jól mutatja a korrupció problémájának nehezen kezelhető voltát az, hogy amennyiben a megkérdezett tapasztalt vagy tapasztalt volna korrupciós tevékenységet, akkor csupán a megkérdezettek 9,5%-a tett, illetve tett volna hatósági bejelentést az ügyben. A bizonytalanok arány, akik nem tudták megítélni bejelentési hajlandóságukat 46,4% volt. A bejelentést biztosan elutasítók aránya 44,1%. A számok magas társadalmi passzivitásról tesznek tanúbizonyságot.

Következtetések, javaslatok

A korrupció jövőbeli vizsgálata, mértékének meghatározás érdekes és fontos feladatot jelent, és egyben komoly gazdasági érdek is. A kutatás jövőbeli irányai között szerepelhet az egyes életkorcsoportok, szakmacsoportok képviselőinek korrupciós attitűdjeinek feltárása, a mögöttes okok megismerése, mely kutatásba a társadalomtudományok más szakemberei is bekapcsolódhatnak (szociológus, pszichológus, rendőrségi szakértő, bíró, stb.). Szakmai véleményt egyedüli kutatóként nem szabad formálni annak tekintetében, hogy javaslatokat fogalmazzunk meg a korrupció visszaszorítása érdekében. Kutató körökben ismert a mondás, hogy „egy mérés nem mérés, egy vélemény nem vélemény” még akkor sem, ha az kutatói és szakmai véleményt jelent. A kérdőívemben, nyílt kérdés formájában kértem, hogy a megkérdezettek fogalmazzanak meg javaslatokat a korrupció visszaszorítása érdekében. A csoportosított véleményeket az alábbi, 10. ábra szemlélteti.

Látható, hogy jövő gazdasági szakemberei szerint hat tényező bír kiemelt fontossággal a korrupció visszaszorítása érdekében. Az állami szabályozás szigorításával (büntetési tételek növelése), a fokozott ellenőrzés megteremtésével (hatékony és független ellenőrző szerv létrehozása, létszámnövelése) a közügyekkel kapcsolatos transzparencia biztosításával (kiemelten a közbeszerzések terén), az oktatási és megelőzési cselekmények aktivizálásával,

10. ábra: Megkérdézetti javaslatok a korrupció visszaszorítására

Forrás: Saját kutatás, 2012

a közalkalmazotti és köztisztviselői bérek rendezésével, illetve az adók csökkentésével a korrupciós hajlandóság csökkenthető a megkérdézettek szerint. Kutatói véleményem szerint a megkérdézettek kiválóan látják a korrupció visszaszorításának eszközeit.

Felhasznált Irodalom

1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről, a 2012.X.29. hatályos állapota szerint

Alemann, Ulrich von (1989): Bureaucratic and Political Corruption Controls. Reassessing the German Record, Political Corruption. A Handbook. New Brunswick (1989) p. 855-869.

Allport G. W. (1955) Becoming: Basic Considerations for a Psychology of Personality, New Haven, London: Yale University Press

Bayley, D. (1966): The effects of corruption in a developing nation, The Western Political Quarterly, Vol. 19 No.4, p.719-32.

Berki Zolna (2011): Korrupció Magyarországon II., Budapest, 2003, p. 129.

- Chinenye Leo Ochulor** (2011): Ethical and Moral Implications of Corruption, Canadian Social Science Vol. 7, No. 5, 2011, p. 223-228
- Halpern Jonathan, Kenny Charles, Dickson Eric, Ehrhardt David, Oliver Chloe** (2008): Deterring Corruption And Improving Governance In The Urban Water Supply & Sanitation Sector A Sourcebook¹⁸, The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, December 2008, p.169.
- Hofmeister Tóth Ágnes, Töröcsik Mária** (1996): Fogyasztói magatartás, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, ISBN 9631871304
- HVG** (2012): Újabb pesszimizmuslistán vezetnek a magyarok, http://hvg.hu/itthon/20121027_Ujabb_pesszimizmuslistan_vezetnek_a_magyarok; 2012. október 27., szombat, 18:38, Letöltve: 2012. október 29.
- Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium** (2012): A Kormány korrupció megelőzési programja 2012 – 2014, Budapest, 2012. január, p. 35
- Pedersen, Karin Hilmer; Johannsen, Lars** (2008): Corruption: Commonality, causes and consciences. Comparing 15 ex-communist countries. Paper prepared for the 13th NISPACEe, Annual Conference May 19-21 in Moscow, Russia.
- Transparency International** (2010): GCB 2010, http://www.transparency.hu/GCB_2010, Letöltve: 2012. október 29.
- Transparency International** (2011): CPI 2011, http://www.transparency.hu/CPI_2011, Letöltve: 2012. október 29.
- Transparency International** (2012): Fiatalok és a korrupció Magyarországon, ISBN 978-963-08-3581-7, p. 49
- Vargas-Hernández, José G** (2011): Contemporary Legal & Economic Issues. 2011, p. 269-290.

KELEMEN-HÉNYEL NIKOLETTA

Korrupció az építőiparban

Absztrakt

A magyar építőipar súlyos válságban van, ami nemcsak a 2008-as pénzügyi és gazdasági válság hatásának tudható be, hanem egyéb hatások is részt vesznek a szektor drasztikus hanyatlásában. A korrupció valószínűsíthetően már a 1989 után beszivárgott a szektorba, s azóta csak tovább romlott a visszaélések aránya. A 2004-es európai uniós csatlakozásunk által felzárkóztatási támogatáshoz jutottunk, amely révén az építőipari korrupció megjelent az állami hivatalokban és szervezetekben. A felmérés szerint a korrupció megoldásában nem elég a jogszabályokat biztosítani a szektor számára, hanem a további intézkedésre is szükség van, hogy hosszú távú és minőségi változás álljon be a magyar építőiparban.

Kulcsszavak: korrupció, építőipar, beruházási korrupció

Abstract

The building industry in Hungary is in a serious crises which does not only stem from the financial and economic crises in 2008, but other effects also take part in the drastic decrease of this sector. The appearance of corruption has probably leaked in to the sector already after 1989. Since then the rate abuses has only declined further. Due to Hungary's join to the EU in 2004 we have received a close -up subsidy which caused that the corruption in buliding industry has also appeared in the state offices and organisatoinis. According to the survey to solve the corruption is it not enough to ensure the law for the sector but further actions are also required to have qualitative and long term change in the Hungarian building industry.

Key words: corruption, building industry, corruption at the investment

1. Bevezetés: a téma fontossága, a tanulmány célja és felépítése

A tanulmányom témája a korrupció hatása az építőiparra. A témám aktualitásából fakadóan megpróbáltam egy olyan összegzést készíteni, amelynek segítségével egy mélyebb betekintést kapunk az adott szektor krízisébe, lehetőségeibe és hatalmas változásaiba.

A témámat igyekeztem úgy felépíteni, hogy egy olyan átfogó valamint tényleges képet mutasson a hazai építőiparról, amely mélyebb ismeret nélkül is véleményt formáló legyen.

A tanulmányom első részében maga a korrupciónak az elterjedésével foglalkozom, majd több nemzetközi szervezet eddig publikált anyagaiból próbálok képet mutatni a szektor helyzetébe.

Folytatásként a magyar építőipar helyzetét mutatom be különböző elemzésekkel, melynek eredményi alapjaként szolgál a korrupció elterjedésének és mára kialakult súlyosságának.

Zárszóként az eddigi eredmények, valamint az általam eddig érzékelt vélemények, tapasztalatok összegzésével és ezek által kialakult konzekvencia leírásával fejezem be a kutatásaimat.

2. Szakirodalmi áttekintés

Transparency International

Transparency International (TI) elnöke, Huguette Labelle szerint a korrupció továbbra is jelentős globális probléma: „Ebben az évben láthattuk a korrupció ellen tiltakozó bannereket akik gazdagok vagy szegények, akár Európa sújtott adósságválságban vagy az arab világban kezdődött egy új politikai korszak, ahol a vezetőknek egy jobb kormányzásra kell törekedniük. „(Labelle, 2011.)

A korrupciós index, amely szakértői vizsgálatok és adatok alapján olyan kérdésekben, mint az információhoz való hozzáférés, a köztisztviselők megvesztegetése, kenőpénz közbeszerzésekben és a korrupcióellenes törvények eredményességét vizsgálja.

A 2012-es index alapján Németországban, Finnországban, Új-Zélandon a legkisebb a korrupciós visszaélés. Magyarország a középmezőnyben található, így a 100 pontos skálán 55 ponttal a 47. helyen végzett. A lista végén található az országok közül a legnagyobb korrupciós visszaélésekkel vádolt országok, azaz Szudán, Afganisztán, Észak-Korea és Szomália.

1. táblázat 2012-es korrupciós index

1.	Dánia	90
2.	Finnország	90
3.	Új- Zéland	90
4.	Svédország	88
5.	Szingapúr	87
6.	Svájc	86
7.	Ausztrália	85

8.	Norvégia	85
9.	Kanada	84
10.	Hollandia	84
45.	Dél- Korea	56
46.	Burma	55
47.	Magyarország	55
48.	Costa Rica	54
173	Szudán	13
174	Afganisztán	8
174	Észak- Korea	8
174	Szomália	8

Forrás: <http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2011/dec/01/corruption-index-2011-transparency-international>

2006. március 16.-án adta ki a TI az építőiparral kapcsolatos korrupciós anyagát, azaz a Globális Korrupciós Jelentést.

Az anyag fő tartalmi eleme, hogy a mega építési projektek – irodaházak, bevásárlóközpontok és útépítési munkák – lehetőségeket adnak a korrupciós visszaéléseknek, vesztegetés és jutalék fizetés formájában. Transparency International vezérigazgatója, David Nussbaum mondta ki először, hogy az építőipar – az összes szegmenset nézve a gazdaságban – egyedülálló módon hajlamos korrupcióra.

0A legnagyobb problémát az okozza, hogy nehéz vizsgálni ezeket a projekteket, mert egyedi kivitelezéssel jár, egyedi árakkal, így az összehasonlíthatóság elve itt már nem működik.

Ez azt jelenti, hogy egyszerű módja annak, hogy érzékeljük, ha a költségek mesterségesen módon lettek felfújva, hogy a kivitelezők sikkasszanak saját maguk számára vagy kenőpénz fizetését biztosítsák belőle. A helyzetet tovább súlyosbítja az a tény, hogy az építési projektek esetében általában

szükséges építési és használatbavételi engedélyeket a kormánytisztviselők megvesztegetésével tudják beszerezni.

Nussbaum véleménye szerint kevés biztosítékok állnak rendelkezésre annak biztosítása érdekében, hogy az állami és nemzetközi támogatás útján folyósított összegeket helyesen használják fel. Lényeges elemként jelöli meg, hogy biztosítani kell a helyes és hatékony felhasználást valamint az elszámoltatást.

A korrupció elleni harcban az egyik ilyen megelőző lépés az „integritás paktum”. Más szóval, azt mondja, a felek beleegyeznek, hogy a projektben nem ajánl fel megvesztegetési pénzt illetve nem vesz részt az illegális gyakorlatokban. Ezek esetében, akik tagjai lettek ennek a paktumnak, azok nagyobb eséllyel pályázhatnak nagyobb projektekre.

A jelentés kitér arra, hogy az átlagpolgárnak is van felelőssége a korrupció visszaszorításában, hisz az embereknek a megfelelő kérdéseket kell feltenni a választott képviselőknek és a kormánynak az elszámoltathatóságot érdekében.

Transparency International rámutat arra, hogy a közelmúltban számos ország vezetett be korrupcióellenes törvényeket. A legnagyobb probléma, hogy a törvények önmagukban szükségesek, de valójában nem elégségesek a korrupció elleni küzdelemben. Fontos eleme, hogy a hivatalokból és az intézményekből kiszorítani a korrupciót és jobban átvilágíthatóvá tenni a rendszert.

CIOB- Chartered Institute of Building

A CIOB, egy 1834-ben létrehozott szervezet, amely a szakembereket képviseli az építőiparban Nagy-Britanniában valamint más szuverén országokban. A CIOB a Construction Industry Council, vagyis az Építőipari Tanács teljesjogú tagja. CIOB-nak köze 45 000 tagja van és közel 100 országban található képvisellete.

A CIOB 2006-ban készített egy tanulmányt az építőipari korrupcióról, a Corruption in the UK Construction Industry néven.

A tanulmány a CIOB tagjai által véleményezett helyzetet mutatta be Nagy-Britanniában.

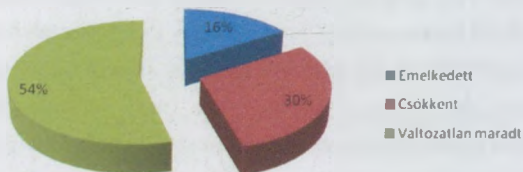
1. ábra: A korrupció eloszlása az építőipari szolgáltatásoknál

Forrás: www.ciob.org.uk

Az 1. ábrából kiderül, hogy a megkérdezettek közel 57%-a szerint a korrupció főleg a kivitelezésnél mutatkozik, valamint a legkisebb korrupciós szolgáltatásokat az oktatás, a földmérés és a mérnöki tevékenységek adják.

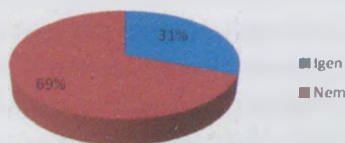
2. ábra: A korrupció változása az építőiparban

Forrás: www.ciob.org.uk

A megkérdezettek több mint a fele úgy véli, hogy az építőiparban eluralkodott korrupció nem változott, 30%-uk úgy gondolja, hogy csökkent és csak közel 16%-a szerint emelkedett a visszaélések mértéke.

3. ábra A brit építőipar fellépése a korrupció elleni küzdelemben

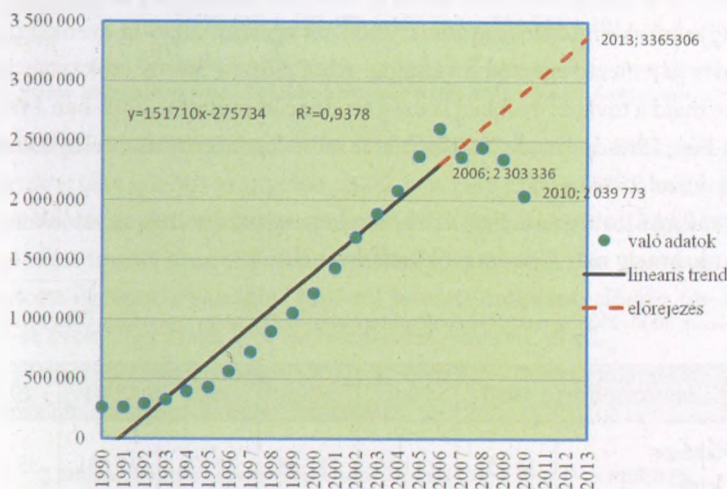
Forrás: www.ciob.org.uk

A megkérdezettek több mint a kétharmada szerint a brit építőipar nem tesz eleget a korrupció visszaszorítására és közel 31% véli csak úgy, hogy az intézkedések kellően hatékonyak a visszaélések ellen.

3. Problémaevetés az építőipari szektor helyzete és fizetési morálja

A magyar építőiparban 2001-től megjelentek a problémák. Bár az akkor még gyerekcipőben járó körbetartozás nagyon kis mértékben érintette az építőipar egészét.

4. ábra A magyar építőipar termelési volumenének alakulása 1990-től 2013-ig

Forrás: saját készítésű táblázat

A 4. ábra a termelési volumen alakulását szemlélteti 1990-től 2013-ig, így ebből a táblázatból következtetve tudjuk a válság előtti és utáni időszakot kettéválasztani, és elemezni. 2006-ig termelési volumennövekedés észlelhető, amelynek több oka is van: a nyugati tőke beáramlása, bevásárlóközpontok, komplexumok, ipartelepek iránt megnövekedett érdeklődés. A társasházak és egyéb lakóingatlanokhoz kapcsolódó hitelfelvételek leegyszerűsödése és könnyebb felvétele, mely generálta a társasházak további építését.

Az első termelési volumen csökkenést 2006-ban produkálta az építőipar, amely után további mélyrepülésbe kezdett a termelés.

Az elmúlt 10 év legrosszabb évét 2007 után 2011-ben érte el. Itt érdemes kiemelni a körbetartozást, amely ezekben az időkben vált szinte az építőipar elengedhetetlen részévé.

2008-tól egyre nagyobb cégek váltak kiszolgáltatottá a bankok, a megrendelők illetve az állam akaratának. Az alárendelt szerepük a következő időszakokban még inkább elmélyült, mely a nyomott, szinte az önköltségi vállalási árban is érezni lehetett.

A következő vizsgálati rész a lakások változása 2000-től 2010-ig. Mint a következő 2 táblázatban látjuk az elmúlt 10 évben a termelési volumen értéke 2001-hez képest 2010-ben közel 70%-os növekedést ért el. Bár érdemes odafigyelnünk enne eloszlására is. 2000-től egészen 2006-ig évenkénti növekedés jellemezte egészen a válságig. Ahol először 5%-os csökkenés jellemezte majd a további években is ezt a tendenciát mutatta, 2008-ban 14%-os, 2009-ben 15%-os majd 2010-ben érte el a legdrasztikusabb csökkenést, amely közel 25%-os volt.

A válság kirobbanása kori értékéhez képest viszont még ijesztőbb adatot kapunk, amely már 45%-os csökkenést ért el.

1. táblázat: 2000–2005-ig tartó lakóépületek termelési értéke Magyarországon (Me: Milliő Ft)

Építménycsoport	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Egylakásos épületek	14 031	23 835	21 598	21 274	23 681	35 473
Két- és annál több lakásos épületek	36 461	74 716	91 696	115 245	137 483	120 673
Közösségi lakóépületek	9 202	26 016	28 031	23 177	24 309	14 119
Lakóépületek összesen	59 694	124 566	141 325	159 697	185 474	170 266

Forrás: Lakóépületek összesen, KSH, www.ksh.hu/epitoipar_1

2. táblázat 2006-2010.-ig tartó lakóépületek termelési értéke Magyarországon (Me: Millió Ft)

Építménycsoport	2006	2007	2008	2009	2010	2005
Egylakásos épületek	48 273	43 569	32 175	30 379	22 523	35 473
Két- és annál több lakásos épületek	124 963	118 337	113 780	92 998	65 250	120 673
Közösségi lakóépületek	18 780	21 265	11 785	11 164	13 385	14 119
Lakóépületek összesen	192 017	183 171	157 740	134 541	101 158	170 266

Forrás: 2000-2010.-ig tartó lakóépületek termelési értéke, KSH, www.ksh.hu/epitoipar_1.

Érdemes először is megnéznünk az lakóépületek termelési értékének és az épületek értéke közötti arányokat. 2000-ben még csak 6,6%-os volt a lakóépületek része az épületek összes termelési értékéből, de 2001-től közel 26%-os részesedést tudott produkálni a termelési volumenből. Ezt az arányt meg is tartotta egészen a válságig. 2007-től kezdett csökkenni, először 6%-kal a 2008-as évben, így közel 19%-os részesedést generált, majd

2010-ben már tovább csökkent, így 17%-os lett a lakóingatlanok termelési értéke az épületek termelési értékéből.

3. táblázat Épületek kivitelezési értéke összesen 2000-2004 (Me: Millió Ft)

Építménycsoport	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Épületek összesen	397 109	471 129	550 668	595 854	630 296	170 266

Forrás: Épületek kivitelezési értéke összesen 2000-2004, KSH, www.ksh.hu/epitoipar_1

4. táblázat 2005-2010. Épületek kivitelezési értéke összesen (Me: Millió Ft)

Építménycsoport	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Épületek összesen	669 614	751 821	752 242	796 138	627 277	591 231

Forrás: Épületek kivitelezési értéke összesen 2005-2010, KSH, www.ksh.hu/epitoipar_1

A következő táblázat (lásd: 3-4. táblázatokat 2000-2010. Épületek kivitelezési értéke összesen) már egy bővített csoport, ahol nem csak a lakások, hanem további alcsoportok is szerepelnek az összesítésben: Szállodák és szálló jellegű épületek, Hivatali épületek, Nagy- és kiskereskedelmi épületek, Közlekedési és hírközlési épületek, Ipari épületek és raktárak, Szórakoztató, közművelődési, oktatási és egészségügyi célú épületek, Egyéb nem lakóépületek, Nem lakóépületek.

A magyar építőipar jelenlegi állapota

Magyarország a leginkább negatívan érintett országok közé tartozik a válság idején. Jelenleg a pénzügyi válság áterjedt a gazdaságunk egészére, ezzel recessziót idézett elő.

Center for the study of Economic and Social Affaira kutatóintézet két munkatársa hat makrogazdasági mutató (GDP, munkanélküliség, belső kereslet, banki hitelezés, infláció és reálárfolyam) alapján állapította meg a válság legnagyobb veszteségeinek rangsorát. Ezek szerint a legnagyobb vesztese a válságnak Magyarország, USA, Kazahsztán, Ukrajna, Románia, Japán, Kanada és Oroszország. (Affairs, 2011)

A három nagy hitelminősítő intézet SP, Fitch és a Moody's is 2011 végére a „bóvli” kategóriába sorolta Magyarországot. A leminősítés a rossz gazdaságpolitika és a hitelképesség romlása miatt következett be. A világgazdasági környezet is nehezíti az országok kilábalásának lehetőségeit, köztük Magyarországot is. Sajnálatos módon hazánkat a nyugati bankszektor tőke kivonása, tőzsdei válság, a bankrendszer hitelezési problémái, gazdasági növekedésünk visszaesése komoly válságba taszítja.

A forint gyengülése is komoly veszélyeket rejt, egyrészt az államadósság túlzott megugrása miatt valamint a devizahitelek (főleg frankhitelek) megemelkedett törlesztő részletei miatt is. Az előzőekben utaltam, hogy a gyenge forint is közrejátszott abban, hogy a magyar államadósság közel 16 éves csúcshoz érkezett. 1995 óta ez jelenti a legmagasabb arányt.

Az állomány 33,8%-a¹ devizában van, az adóságunk közel 22931 milliárd forintot tesz ki, és a GDP-arányos államadósság pedig megközelítőleg 77,88%.

Bár az IMF segítséget ígér a készenléti hitel nyújtásával, és így csillapodhat a gazdasági válság hazánkban, de sajnos nem szabad elfeledni, hogy egy összehangolt gazdaságélénkítő program nélkül nem tudunk kilábalni jelen helyzetből (a visegrádi országok közül Magyarország van legjobban eladósodva, a nemzeti valutánk állandó értékvesztése és az EU-n belüli magas államadósság). A magyar építőipari szektor az egyik legsúlyosabban érintett terület a hazai gazdaságban. A reálgazdaságban pusztító pénzpiaci válság Magyarországon nem az ingatlanalapú lakossági jelzáloghitelek területéről indult, mivel hazánkban nem volt jellemző ez a fajta finanszírozás, ellenben a válság okozta szigorítások komoly negatív hatással voltak a projektfinanszírozás területén.

Az ágazaton már a válság előtt is egy lassú, de jelentős csökkenés volt megfigyelhető. A megbízások száma évről évre visszaesést mutat.

A magyar ágazat legjellemzőbb problémái:

- Csúszó EU-fejlesztések
- Csökkenő állami beruházások
- Hitelintézetek 10%-os önrész helyett már a többszörösét várják el a beruházótól
- Cégek költségei nem követték az inflációt
- Magas adók
- Magánberuházók elhalasztják a beruházásaikat
- Építőanyagok jövőbeni drágulása
- Körbetartozás rendezésének jogi háttere rendezetlen
- Lakossági lakás hitelek csökkenése
- Magas csődeljárás és felszámolás
- Fészekrakó programok megszüntetése
- Kedvezményes állami kamathitel felfüggesztése
- Fizetőképes kereslet hiánya

1 Forrás: <http://www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-miniszterium/hirek/adossagnyomas-mero>

A magyar építőipar további mélyrepülése várható 2012-ben a csökkenő megrendelések száma miatt, a bankok által kivitt tőkék hiánya következtében, a hiányos jogi szabályzás valamint az állami szerepvállalás kerülése mind eredményezi e szektor teljes megsemmisülését.

Korrupció súlyosbodásának okai

A termelési volument az elmúlt időszakban drasztikus csökkenés jellemezte. Ha azt vizsgáljuk, hogy a trendszámítás által vizsgált és előrejelzett számítások évről évre egyre nagyobb különbséget mutatnak, így már 2011-ben az elméleti érték illetve a tényleges adat között közel 37%-os eltérés mutatkozott.

A termelési volumen csökkenése kihatott az állami költségvetésbe befizetett adókra valamint negatív módon befolyásolta a munkanélküliséget, amely mára már közel 268 ezer főre² csökkent, ami 2008-hoz képest 13,12%-os változást jelent.

A termelési volumen csökkenésének a fizetési morálra valamint párhuzamosan a korrupció megnövekedésre is kihatott.

Termelési volumen drasztikus csökkenése

4. táblázat: A termelési volumen alakulása az előrejelzés viszonyában

Évek száma	Előrejelzés	Tényadatok
2006	2 303 336	2 601 368
2007	2 455 046	2 367 686
2008	2 606 756	2 441 330
2009	2 758 466	2 345 042
2010	2 910 176	2 039 773
2011	3 061 886	1 924
2012	3 213 596	n.a.
2013	3 365 306	n.a.

Forrás: saját táblázat

2 Forrás: http://brandtrend.hu/napichart/az_epitoiparban_dolgozok_szama_magyarorszagon/

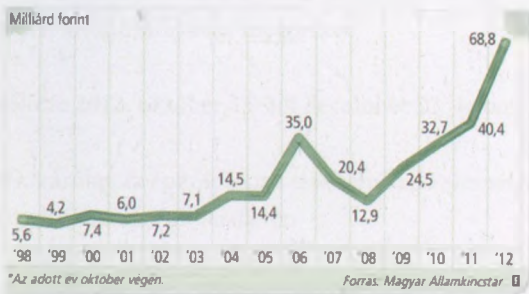
Körbetartozás mértékének megugrása valamint a fizetési morál alakulása

Magyarországon a becslések szerint mintegy 500-600 milliárd forintra rúg a számlával igazolt körbetartozás mértéke, amelyhez még hozzájön az alvállalkozó által már teljesített, de a megrendelő miatt még valamilyen okból nem leigazolt tartozás összege, amelynek együttes értéke már meghaladja az 1000 milliárd³ forintot is.

A körbetartozás legnagyobb problémája, hogy maga az állam a legnagyobb adós, mely nemfizetése mellett még súlyos adóterheket is ró a vállalkozásokra. Mindemellett semmilyen segítséget nem nyújt a tisztességes cégek, vállalkozások védelme érdekében.

A körbetartozás mellett a másik legnagyobb problémát a fizetési morál okozza. Eddig alkalmazott 30+30 nap, ami azt jelenti, hogy 30 ledolgozott nap teljesítménye után leadott igazolást 30 napos fizetési határidő mellett egyenlítették ki, ez mára hivatalosan 30+60 valamint súlyosabb esetekben még tovább húzzák és 90 vagy akár 120 napos határidővel számolhatnak a vállalkozók, akik a magyar építőiparban dolgoznak.

5. ábra: A költségvetési szervek lejárt tartozásállománya*

Így a magyar vállalkozók annak érdekében, hogy ebben a nehéz helyzetben talpon tudjanak maradni hajlandóak bizonyos összegeket visszajuttatni a megrendelő egyes alkalmazottjainak a munka elnyerése céljából s majd az

3 Forrás: http://index.hu/gazdasag/magyar/2012/01/04/ezermilliardra_nottek_a_korbetartozasok/

azt követő kifizetéseket vagy éppen a teljesítési igazolások kiadásának megkönnyítését elérni.

Így érdemes vizsgálni, hogy a korrupció milyen módon és arányban van jelen a hazai építőiparban és ennek a szektornak a résztvevői, hogyan látják a visszaszorításának lehetőségét.

4. Vizsgálat eredménye

Az előzőeket figyelembe véve fontosnak tartottam egy olyan kérdőív elkészítését, mely a hazai építőiparban dolgozó szakemberek véleményét tükrözi a korrupcióról.

A kérdőív két módon lett kitöltve:

- Internetes kérdőív formájában 55 fő
- Illetve mélyinterjú keretében 67 fő (De 12 főt nem vettem bele a vizsgálati eredménybe, mert a könyvelőcégek olyan könyvelői, adótanácsadói akik nem érintik a munkájuk során az építőipar területét, nem számítanak elsődleges és hiteles forrásnak.)

A mélyinterjúban kitöltött kérdőíveknél a hazai korrupciós hálózatokra is kitértünk, ahol a szakemberek az általuk tapasztalt visszaéléseket vázolták fel, természetesen anonimitásukat megőrizve.

A kérdőív kitöltése 2012. október 15.-től december 23.-ig tartott.

A kérdőíveket kizárólag az építőiparban tevékenykedő személyek töltötték ki:

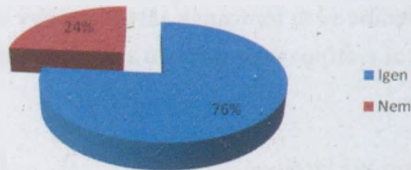
- 26 fő Pénzügyi és számvitel területen
- 20 fő Más gazdasági területen dolgozó területen
- 38 fő Mérnök (építő illetve építész mérnök)
- 2 fő Műszaki menedzser
- 2 fő Felsőoktatásban tanuló hallgató
- 22 fő Egyéb fel nem sorolt területen

A kérdőívet a következő beosztásban lévő személyek töltötték ki:

- 12 fő Cégvezető
- 48 fő Középvezető

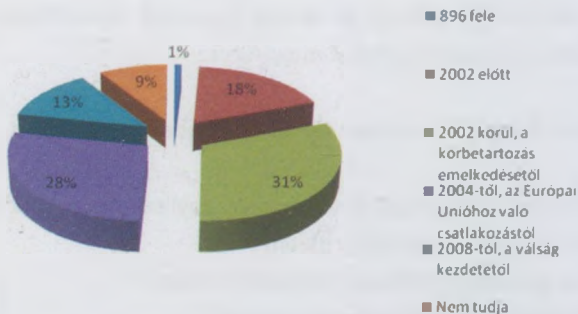
- 43 fő Beosztott
- 6 fő Egyéni vállalkozó
- 1 fő Egyetemi hallgató

1. Ön találkozott már a munkája során építőipari korrupcióval?

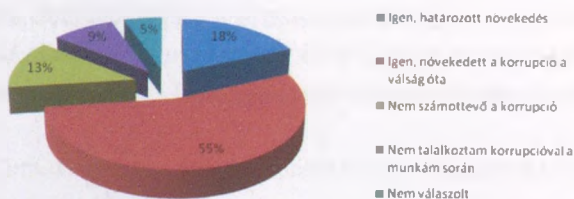
A megkérdezettek 76%-a már találkozott az építőipari korrupcióval a munkája során és mindösszesen 24%-a nem érzékelt visszaéléseket a magyar építőiparban.

2. Véleménye szerint az építőipari korrupció mikor ütötte fel a fejét hazánkban?

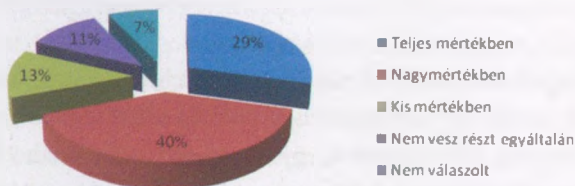
A megkérdezettek 31%-a szerint a korrupció 2002-től. A második legnagyobb voksot az európai Unióhoz való csatlakozásunk kapta, amely révén közel 8000 milliárd forint vált lehívhatóvá a felzárkóztatási alap révén. A megkérdezettek 18%-a 2002 előtt feltételezi a korrupció elterjedését, 13%-uk a válságból eredezteti, 9%-uk nem tudja és mindösszesen 1% vallja úgy, hogy a visszaélések a honfoglalásunktól léteznek, azaz 896-tól.

3. Véleménye szerint a válság tovább mélyítette a korrupció terjedését?

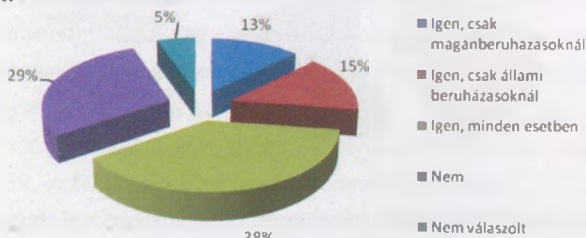
A 2008-as válság kirobbanása a kérdezettek több mint a fele szerint a korrupciót növelte, 18%-uk szerint határozott növekedés volt észlelhető és a maradék 27%-uk pedig nem számottevő, nem válaszolt valamint nem találkozott visszaélésekkel.

4. Véleménye szerint a politika milyen mértékben veszi ki a részét a korrupció fenntartásában?

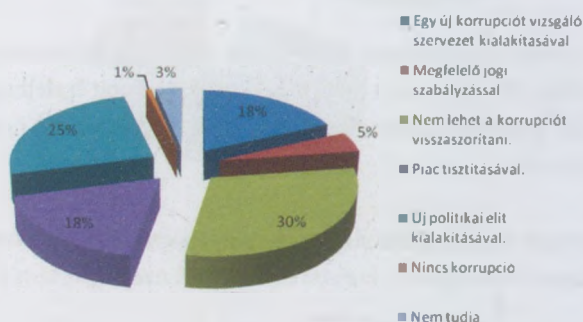
A vélemények szerint 69%-ban a politika teljesen (29%) valamint nagymértékben (40%) vesz részt a korrupció fenntartásában, 13% szerint csak kis mértékben vesz részt, és 7%-ék nem válaszolt valamint 11% szerint a politika korrupciómentes.

5. Ön elfogadna olyan munkát, amelynél kenőpénzt kell visszafizetnie a megrendelőnek?

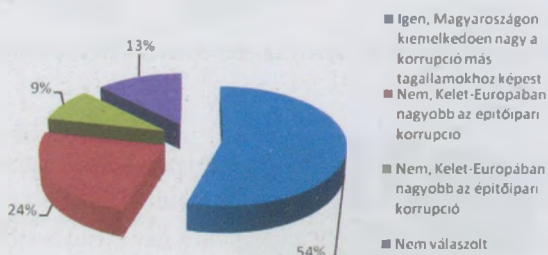
A válaszadók 38%-a minden esetben, azaz magán és állami beruházásoknál is hajlandó lenne kenőpénzt visszafizetni a megrendelőnek, míg 13%-uk magánberuházásoknál addig 15%-uk állami beruházásoknál választaná ezt az utat. 29%-uk nem élne ezzel a lehetőséggel.

6. Ön szerint a korrupciót milyen módon lehetne visszaszorítani?

A megkérdezettek 30%-a vélekedik úgy, hogy nem lehet visszaszorítani a korrupciót. 25%-uk szerint egy új megtisztított politika sokat segítené a korrupció elleni küzdelemben, 18%-uk szerint, egy korrupció elleni szervezet létrehozása valamint a piac tisztításával lehetne a visszaélések ellen tenni. Mindösszesen 5%-uk vélekedik úgy, hogy a jogi szabályozás segíthet a visszaszorításban.

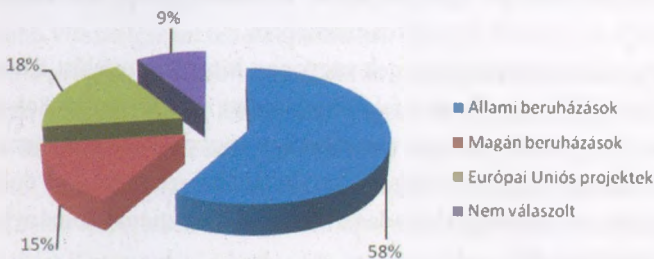
7. Véleménye szerint Magyarországon nagyobb a korrupció aránya, mint más országokban?

A megkérdezettek több mint a fele szerint Magyarországon nagyobb a korrupció aránya, mint Kelet – vagy Nyugat-Európában. 24%-uk vélekedik úgy,

hogy Kelet Európában nagyobb a visszaélések aránya és 9%-uk úgy véli, hogy Nyugat Európában nagyobb a korrupció. 13%-uk nem válaszolt a kérdésre.

8. Ön szerint milyen beruházásoknál nagyobb a korrupció esélye?

A megkérdezettek közel 58%-a szerint Magyarországon az állami beruházásoknál a legmagasabb a visszaélések aránya, 15%-a a magánberuházásoknál valamint 18% az EU-s beruházásokat tartja korrupció melegágyának. 9% nem válaszolt.

Korrupciós hálózatok és tapasztalatok:

A mélyinterjúban kitöltött kérdőíveknel több esetben felmerült a korrupciós hálózatok hazai helyzete. Ebből kiderül, hogy a szakemberek hogyan és hol látják a korrupciós gócpontokat, illetve milyen visszaélések jellemzőek a hazai szektorban. A mélyinterjúban hangzott tapasztalatokat felsorolva részletezem szétválasztva a magán és az állami szektort.

Magánszektor:

- A munkákat legtöbbször a már megnyert kivitelezőcégnél befolyással bíró létesítményfelelős vagy a fővállalkozó kiválasztásában illetékes személy, bizonyos összeg fejében információkat szolgáltat ki a cégek által leadott árajánlatok összegéről.
- Bizonyos munkákat a már meghatározott körbe tartozó vállalkozások kivitelezik, ezzel is csökkentve a versenyszféra fairségét.
- A kivitelezőcég alkalmazottjai között vannak, akik saját céget alapítanak, és ezekkel a vállalkozásokkal indulnak a tendereken, ahol szintén bizo-

nyos összegeket (20-30%-ot) megtartva tovább adják a munkákat olyan cégeknek, akik amúgy is kiviteleztek volna a projektet.

- Nyereséget kimenekítik offsor cégeken keresztül különböző országokba.
- Sokszor fordul elő, hogy hatósági engedélyek vagy önkormányzati engedélyek kikérésénél is már különböző ellenszolgáltatásokat részesítenek előnyben a gyorsabb ügyintézés érdekében.
- Felszámolásra került óriáscégek vagyonait kimentik mielőtt a felszámolás elkezdődik vagy éppen a felszámolás alatt is ez történik. Sok esetben maga a felszámoló is benne van nyakig a vagyon kimentésében, hiszen bizonyos összeg fejében elfogadja az általában nem törvényes dokumentumokat a vagyontárgyak eladásáról illetve a készpénzállományban történt változásokról.
- Kis- és középvállalkozásoknál, ahol a készpénzállomány illetve az éves eredményt próbálják csökkenteni az úgynevezett fiktív számla vásárlással. Ezekben az esetekben természetesen nem törénik tényleges munkavégzés, de ugyanakkor csökkenti az adózás előtti eredményt és ha a kifizetés készpénzzel történik, akkor már a vállalkozásból elviekben törvényesen kerül kifizetésre, de gyakorlatban azonban ez az összeg a feketegazdaságot növeli, ami után nem történik adózás.

Állami szektor:

Az állami szektort két részre bontanám, az egyik a tényleges 100%-os állami megrendelésre készült projekt, illetve az Eu-s felzárkóztatási alap által finanszírozott projektek.

Állami projektek:

Jelenleg hazánkban kismértékben jellemző a teljes állami projektekre a visszaélés, mivel Magyarországon nagymértékben visszaszorult az Eu-s pénzek nélküli beruházás mértéke. Ennek kizárólag egy oka van, az az, hogy Magyarország nem rendelkezik saját felhasználható forrásokkal melyet ezekre fordíthatna.

- Itt inkább az önkormányzati, hatósági korrupció a jellemző:
 - Építési engedélyek kiadása, amely nem felel meg a szabályoknak.
 - Egy város vagy falu köztisztületének befolyásolása az adott projekttel kapcsolatban.

Európai Unió projektjeinél:

Hazánkban mintegy 8000 milliárd Ft lehívható összeg áll rendelkezésre, hogy azokat különböző szektorokban fejlesztésekre fordítsuk. Az építőiparban így ebből kifolyólag szinte majdnem minden egyes projektnél korrupciós gyanús tevékenység tapasztalható. Minél nagyobb a projekt összege, annál komolyabb visszaéléseket lehet tapasztalni.

Az Eu-s projekteknel többször előfordult, hogy a kivitelező cég és az alvállalkozó közé egy olyan lebonyolító céget helyeztek el, aki az elején még fizetgeti az alvállalkozói számlákat, amely nagyságrendileg a munka 3-4 hónapjától várható kifizetéseket jelenti, azonban a munka végéhez közeledve elmaradnak a kifizetések és az ott felhalmozott összegeket, amely az utolsó 2-3 teljesítést illetve a végén lévő + 5%-ot is tartalmazó összeggel lelép. A kivitelező cég dokumentumokkal bizonyítja, hogy ő kifizette így ezzel elhárította a felelőséget, melyel természetesen az elejétől tisztában volt, sőt egyes esetben maga is partner ebben a üzletben.

Az Eu-s projekteknel már viszonylag egész magas szinten elkezdődnek a visszaélések. Általában egyes politikai körök nagyobb magyar vállalkozások érdekköreibe tartoznak, így nem feltétlen a tender elnyerése a legnagyobb cél, hanem a tenderért kapható összeg növelése. Így a kérdőívet kitöltöttek szerint nem egyszer előfordul, hogy olyan cégek is beadnak pályázatot, akik nem szándékoznak ténylegesen kivitelezni, csupán a kivitelezési összeg emelkedése céljából vesznek részt a tenderen.

Következtetés

Az eddigieket összegezve a magyar építőipar súlyos válságban van, ami nemcsak a 2008-as pénzügyi és gazdasági válság hatásának tudható be, hanem különböző másból eredeztethető hatások is részt vesznek a szektor drasztikus hanyatlásában.

A külföldi tőke kivonulása a hazai magánbefektetések eltűnése, az állami beruházások befagyasztása, valamint a fizetési morál negatív változásának is szerepe van a szektor tönkremenetelében.

Az előbb felsorolt tényezők segítettek hozzá, hogy a magyar építőipari-ban kialakult korrupció még tovább súlyosbítsa a jelenlegi helyzetet.

A korrupció megjelenése valószínűsíthetően már a rendszerváltás után beszivárgott a szektorba, s azóta csak tovább romlott a visszaélések aránya, hogy a 1990-es évektől kezdődően a külföldi tőke beáramlott, amely a hazai építőipar termelési volumen emelkedéséhez vezetett.

A 2004-es európai Unió csatlakozásunk pedig további 8000 milliárd felzárkóztatási támogatáshoz jutatott minket, és ezáltal, az építőipari korrupció megjelent az állami hivatalokban és szervezetekben, itt utalhatunk az engedélyezésekkel kapcsolatos visszaélésekre, vagy éppen a pályázati rendszer által nyújtott korrupció helyzetére.

A felmérés szerint a korrupció megoldásában nem elég a jogszabályokat biztosítani a szektor számára, hanem a további intézkedésre is szükség van, hogy egy hosszútávú és minőségi változás álljon be a magyar építőiparban.

SIPOS ANETT

Az érzékelt demokrácia deficit és a bírói függetlenség, felelősség összefüggései

A múlt és a jelen kapcsolata Magyarországon

Absztrakt

Magyarországon tartja magát a vélekedés, hogy mi már soha nem leszünk egy rendes élhető ország. Sem tisztesség, sem jövőkép, se külső erő, ami presszionálna, se belső összefogás, ami lehetőséget adna. A fiatalok és most már a kevésbé fiatalok is tömegesen menekülnek. A maradók egymást gyűlölik, hisz magukat nem merik. Senkiben sem bíznak, a demokrácia lényegét jelentő bíróságokban sem, sokszor okkal. A lehetőség a változásra abban rejlene, ha az ítéletek nyilvánosak lennének és egyben kritizálhatóak is. Valamint a bírák személyükben is függetlenül ítélezhetnének és esetleges önkény esetén számonkérhetővé válnának. Újságíróként számos olyan ügygel találkoztam, ahol a bíróság, bár az lett volna a dolga, nem szolgáltatott igazságot. Ilyenkor az okokat keresve gyakorta felsejlett egy kapcsolati háló, mely több mint korrupció és csak kicsivel kevesebb, mint a diktatúra volt. Közhelyes és tankönyvszagú mondat, de megkerülhetetlen: a jog uralmát biztosító bíróságok nélkül nincs jogállam. „A lényeg a gyarlóság. ... Minden onnan indul ki.” (Murakami Haruki)

Abstract

Hungary is widely considered as a fair country to live in never after again. Neither trustworthiness, nor future vision, nor outer power to insist, no inner joint solidarity exist to provide that possibility. The young generation of the twentieth and even the elder people fled abroad. Who remained, mostly hate each other, rather than hating themselves. They do not trust in anyone, even not in the democracy emblematic litigation, mostly with reason. To change this mistrust the verdicts should be available publicly, and evaluated as well. The jury shall judge independently and shall be reviewed in case of trespassing. As a journalist I met lots of cases in the practice of the courts, when the arbitrant and assize trespassing the legal redress. Inspecting the why, frequently turned on the wherefore of a social network, which is worth than corruption, and a bit less than the earlier dictatorship. Trite cliché, textbook worded, but inevitable: constitutional state can't exist without courts, jurisdiction of the law dominion. „Peccadillo is the bottom line... Everything originates from there.” (Murakami Haruki)

Bevezetés

A demokratikus deficit gyakran emlegetett probléma az EU döntéshozatali rendszere és jogszabályai kapcsán, mert az utca embere számára azok érthetetlenek és megfoghatatlanok. A kifejezést most nem ebben az értelemben használjuk, hanem a magyar ugar egyik belső konfliktusának leírására, mely a bizalom hiányából és az igazságtalanság¹ érzéséből a régi morál elvesztése miatt egyre kézzelfoghatóbb a lassan kamaszkora végére érő magyar demokráciában. A demokrácia kiteljesedése kapcsán elvesztett reményekről szól az elmúlt húsz évünk Magyarországon. Az egyre értelmetlenebbnek tűnő- és sokszor illúziókra épített lelkesedést az új világrendtől lassan semmivé foszlott. Sem a várt illuzórikus életszínvonal, sem a valódi demokratikus vívmányok miatt áhított igazságosság kora nem következett be. Kinyílt a társadalmi olló, ami nem csupán a kapitalista gazdasági átállásra felkészületlen tömegek kárvallottsága miatt jött létre. Egyre nyilvánvalóbb, hogy a békés forradalomnak is nevezett rendszerváltással az akkori politikai vezetés, kapcsolatain keresztül átmentette a hatalmát a gazdaságba. Ugyanazok a Kádári diktatúrát kiszolgáló káderek maradtak az igazságszolgáltatásban is, nem történt váltás. Ők lettek az elit. Ennek megfelelően a mai felső osztály nem a legjobb képességű embereket tömöríti, hanem a nomenklatúra jól helyezkedő szereplőit. A kisszerűség és a kontraszelekció tort ül az értelem és a teljesítmény felett. Ezért a bizalmat társadalmi szinten felváltott a harag és az igazságtalanság érzése. Mindennapossá vált a tanácstalanság és felháborodás érzete, egyre nagyobb számban hagyják el az országot a fiatalok és a középkorúak.

1

Bizalmatlanság, mint negatív társadalmi tőke

A kiábrándultságot csak tovább fokozza a bíróság, mint demokratikus alapintézmény átpolitizáltsága, ami semmiben sem különbözik a fent leírtaktól. Ugyanúgy érződik a nomenklatúra befolyása. A konfliktuskerülő közlésszer sokkal előrébb való, mint a széles látókör és a magabiztos, nem hajlongó, de másokat tisztelő kurázsi. Ez ugyanúgy megnyilvánul a szervezetrendszer, mint az egyes ítéletek kapcsán². Dolgozatom tartalmi keretei csak 2010-ig engedik vizsgálni a vonatkozó folyamatokat.

A demokrácia deficit és a bizalom összefüggnek. A bizalmat A magyar nyelv értelmező szótára a következőképpen határozza meg. „Valakinek az olyan személyre irányuló érzése, akinek becsületességéről, helytállásáról, jó képességeiről, szándékainak helyességéről, segítőkészségéről meg van győződve.” Kétségtelen viszont, hogy a mindennapi fogalomhasználatban a bizalom szónak van egy olyan tágabb jelentésmezője, amelyben az, hogy megbízunk valakiben, azt a hitünket fejezi ki, hogy valakinek a becsületességére és segítőkészségére minden helyzetben számíthatunk. Van azonban a bizalom fogalmának egy szűkebb és az előbbinél sokkal konkrétabban megragadható jelentésmezője is, amelyben a bizalom fogalma elsősorban arra utal, hogy bízunk valakinek a szavahihetőségében.

Francis Fukuyama, amerikai politikai közgazdász szerint, a társadalmi tőkét, és ennek részeként a „spontán társas készséget”, mely a bizalomból származik, kulturális mechanizmusok, vallás, hagyomány vagy történelmi körülmények hozzák létre és továbbítják, illetve befolyásolják. A nemzeti kultúra tehát nagyban befolyásolja, hogy egy társadalomban az egyének és a csoportok milyen bizalomszintű együttműködésre képesek.

Azt könnyen beláthatjuk, hogy ezen „folyamatok”, hosszú időtávúak, ebből következően a már kialakult beidegződések is lassan tudnak csak változ-

² <http://pestisracok.hu/laszlo-es-lajos-ami-a-hagyo-ugy-vadiratabol-kimaradt/>
<http://pestisracok.hu/demokraciateszt-haladoknak-barkit-kisemmizhetnek-a->

ni, erre jó példa, hogy egyes kutatók szerint kulturális változásokhoz 60 év is szükséges lehet. Fontos még megemlíteni a személyközi bizalom mellett a lakosság intézmények iránti bizalmát, ami szintén alacsonynak mondható.

A magyarok bizalmi indexét tekintve kritikus pont a politikusok, kormány és ellenzék, valamint fő működési területük, az Országgyűlés iránti lojalitás. Kicsivel jobban szerepeltek a magyarországi felmérés során a szak-szervezetek, a sajtó, vagy a jogrendszer, de még a rendőrség, ÁSZ, és az MNB sem felelt meg annak a szintnek, amitől már bizalmasnak lehetne mondható kapcsolatuk a lakossággal. Az általános bizalmatlanság azonban áthat mindent, rossz hatásai mindenhova begyűrűztek.

Amennyiben viszont ezen tudnánk változtatni, úgy Fukuyama, a méltán elismert politikai közgazdász által elmondott előnyökre tehetnénk szert: „társadalmak, amelyeknek gazdasági szereplői bíznak egymásban, sokat megtakaríthatnak az ügyleti költségekből, s így hatékonyabbak lehetnek, mint az alacsony bizalomszintű társadalmak”.

A ma hazánkban kialakult egyensúlytalanságokat számtalan kiigazító lépés ellenére, sem sikerült helyreállítani, így ezek újratermelődtek.³

A kognitív szociálpszichológiai elméletek azt magyarázzák, hogy a személy által megélt helyzeti jelenségeknek – beleértve saját helyzetét is – mi-ként és miért tulajdonít okokat. A kezdeti észlelés, emlékezés, szöveg megértés mellett már az érzelmek észlelése és az érzelmi motiváció szerepére is tekintettel vannak. Ezen tézisek is rámutatnak, hogy a probléma elemzése elképzelhetetlen pszichológiai, szociológiai és történelmi áttekintés nélkül.⁴

3 <http://www.felsofokon.hu/mit-kinek-hogyan/2012/02/19/bizalmi-ugy>

4 Csepeli György: Szociálpszichológia, Osiris Kiadó, Budapest, 2001. p. 84.

A jól működő állam-, és a jogállam történeti előzményei

A társadalomfilozófia és a társadalomelméleti gondolkodás kiemelkedő alakjai már korán felismerték azon hatalmi rend előnyeit, amelyben az emberek felett nem személyes uralom, hanem a jog uralma áll. Platón a Törvények című művében kifejti, hogy az állam elpusztul, ha a törvény erőtlenné, azonban virágzik, ha a törvény az uralkodó felett áll. Arisztotelész is a törvények uralmának fontosságát hangsúlyozza, s emellett leszögezi: ahol nem a jog uralkodik, ott nincs alkotmány. A középkorban a jog elsődlegességének igénye a „lex facit regem” gondolatában jelentkezik. Természetesen a jog szupremáciának követelménye az ókori és a középkori gondolkodásban még csak az uralkodói önkény visszaszorításának igényét veti fel, megvalósulásának jogi garanciái azonban ekkor még hiányoztak. A modern, mai értelemben felfogott jogállamiság és alkotmányosság eszméjének létrejöttét a XVIII. század végének időszakára tehetjük.

A felvilágosodás eszméinek térhódítása, továbbá a liberalizmusnak az egyéni szabadságra és a társadalmi berendezkedésre vonatkozó koncepciója következtében – általános tendenciaként vált megfigyelhetővé az államhatalom, illetve az állami cselekvés joghoz kötése, amely az államhatalom kiszámíthatóságát és ésszerű korlátozását volt hivatott szolgálni.⁵

Az igazságszolgáltatás alapelveinek közös európai gyökerei

A feudális kor államfejlődése erősen koncentrált igazságszolgáltatási szervezetet hozott létre. A bíraskodás látványos központosítása viszont, objektív lehetőséget kínált a korábbiakkal szemben arra, hogy az uralkodók az igaz-

5 http://www.bvop.hu/download/kondorosi_0702.pdf/kondorosi_0702.pdf

ságszolgáltatási tevékenységet kormányzati politikájukba az előzőekhez képest jobban bevonják. Később ennek a szisztémának a korrigálására állították fel az utazó, vagy kiküldött bírák intézményét. Így jött létre a Magyar Királyságban a királybírák intézménye, vagy a Francia Királyságban a „Grands Jours royaux...”, amely szervei a Párizsi Parlament ambuláns delegációiként a vidéket járták. A kiküldött bírák inkább erősítették a területiális helyi jogot, mintsem a központi akaratot. Az abszolutizmusba hajló bírói uralkodói központok eszközként használták fel a bírászkodás intézményét. Angliától kezdve Franciaországon, és Spanyolországon át Magyarorszáig sorolhatjuk a példákat, amikor a királyi bírói parancs már folyamatban lévő ügyet – kegyelemből – más királyi fórumra helyezett át. Az abszolutista kormányzatokban általánosan alkalmazott jogelvként jelenik meg, hogy az uralkodónak joga van, bármely új szervet, akár bírói fórumot is felállítani, ahol a történetileg rögzült bírászkodási garanciák már nem érvényesülnek.⁶

1788-ban a Párizsi parlament az uralkodónak adott válaszában a „nemzet jogai” közt rögzít bizonyos igazságszolgáltatással kapcsolatos elveket így a bírák elmozdíthatatlanságának elvét; mindenki természetes bírása előtt vonható felelősségre, mégpedig akiket számára a törvény kijelöl; kizárólag akkor lehet bármilyen paranccsal bárkit letartóztatni, ha késedelem nélkül illetékes bírái kezére adják. A Nagy Francia Forradalom Dokumentumai közt kiemelkedő fontosságú a Deklaráció az igazságszolgáltatással kapcsolatos rendelkezése: „Az emberek szabadnak és jogilag egyenlőnek születtek és azok is maradnak... A törvénynek azonosnak kell lennie mindenki számára, akár védelmez, akár büntet... Minden állampolgár egyenlő a törvény előtt. Mindenkit csak a törvény által előírt és az általa meghatározott formák szerint lehet vád alá helyezni... Az olyan társadalmaknak, ahol a jogok garanciáját nem biztosították, a hatalmak szétválasztását pedig nem határozták meg, nincsen alkotmányuk.”

Az angol közjogi felfogás ugyanezt a bírák függetlenségén keresztül próbálja elérni. Látni fogjuk, hogy a bírói függetlenség alkotmányos tétele természetesen nem hiányzik a francia alkotmányból sem. Mivel az angoloknál csak szétszórt, mozaikszerű szabályokból áll össze a bíróság önálló hatalmi

⁶ Kormányzás és kodifikáció, Tanulmányok az Újkori Európa jogfejlődéséről ELTE ÁJK Egyetemes Állam – és jogtörténeti Tanszéke, Új Ember Kiadó, Budapest, 2006

ág volta és elsősorban függetlensége, ez teszi azután szükségessé, és halaszt-hatatlanná, hogy az 1800-as évek nagy angol igazságszolgáltatási reformja során egy egységes törvény foglalja össze a bíráskodás fórumrendszerét, az 1872/75-es számú Juiciary Act-ben.⁷

Montesquieu (az 1830-as pozsonyi fordítás szerint) „A törvények lelki-ről” című munkájában az angol alkotmány kapcsán tette a következő meg-állapítását:

„Akkor sincsen szabadság, ha a bírói hatalom nincs elválasztva a törvény-hozó, valamint a végrehajtó hatalomtól. Ha a bírói hatalom a törvényhozó hatalomhoz kapcsolódnék, az állampolgárok élete és vagyona feletti hata-lom önkényes lenne, mert a bíró törvényhozó is volna. ha a bíró hatalma a végrehajtó hatalomhoz lenne kapcsolva, a bírónak elnyomó hatalma lenne.”

„A bírói hatalmat nem szabad állandó tanácsra ruházni, hanem a nép közül választott személyeknek kell azt gyakorolni, az év meghatározott sza-kaiban...ekként olyan bíróságokat lehessen alakítani, amely csak addig működik, amíg a szükség megköveteli. Ily módon a bírói hatalom , ...ügy-szólván láthatatlan semmivé válik...Az emberek nem látják folytonosan a bírakat..., tartanak a bíróságtól, de nem a bíraktól.”⁸

A Francia forradalom után a fentiekhez hasonlatosan a bírák választás alapján tölthették be pozícióikat. Ez a kísérlet azonban elbukott. Napóleon idejében már felhagynak a bírák választásának elvével, helyette a kinevezé-sekre térnek át. Ennek következtében születik meg az 1814-es alkotmány 58.§-ának ismert szabálya: hogy a kinevezett bírák elmozdíthatatlanok. Ezt megelőzően Angliában merült fel először a bírói függetlenség, mint az igaz-ságszolgáltatás egyik alaptétele. Edward Coke a Jogok Kérvényének (Petition of Rights) munkálataiban is szerepet vállaló a kor kiváló jogásza fogalmaz-ta meg először, hogy a bíró csak a törvényeknek és a szokásoknak van alá-rendelve, annak ellenére, hogy megbízatását a királytól kapta. Innen érthető meg, hogy a bírói függetlenségről külön parlamenti határozat rendelkezik Angliában⁹

7 A Nagy Francia forradalom dokumentumai. 1999

8 Montesquieu: A törvények szelleméről. Bp. 2000.

9 Kisteleki Károly, Lövétei István, Nagyné Szegvári Katalin, Pomogyi Károly, Rácz Lajos Egyetemes állam és jogtörténet, Polgári kor, hvgorac Lap – , és könyvkiadó, Budapest, 2002.

A polgári állam bírósági rendszerének alapelvei

- a) egyik hatalmi ág sem avatkozhat be a másik tevékenységébe: a törvény-
székek nem avatkoznak bele a törvényhozó hatalom munkájába. A bírói
funkció különböző és elválasztatik a közigazgatási funkciótól
- b) a bíróságoknak igazságszolgáltatási monopóliumuk van, s ez a következő
alkotmányos rendelkezésre épül: „Azt az állampolgári jogot, hogy a vitá-
kat bírósági úton oldják meg, a törvényhozó hatalom semmilyen módon
nem korlátozhatja.”
- c) a törvény előtti egyenlőség: „A polgárokat nem lehet kivenni a törvény
által számukra előírt bírák fennhatósága alól” – ezzel a szabállyal megszű-
nik a középkori jogszokással ellentétben addig királyi jogon gyakorolt
bíró kiküldés jogosítványa. Ezt a jogot ezután úgy értelmezték, hogy csak
a rendes bíróságokból jelölheti ki a felső bíróság egy adott ügyben a kü-
lön eljáró fórumot, mégpedig rendszerint elfogultsági okok fennállása
esetén.
- d) külön bíráskodás csak a törvény által meghatározott esetekben
- e) lehetséges, minden más rendkívüli bíráskodási forma tilos.
- f) a bírák függetlenek, s kizárólag megfelelően megállapított visszaélés alap-
ján lehet elbocsájtani és elfogadott vádirat esetében felfüggeszteni őket.
- g) a bírákat választják
- h) rendszeresíti a közvádat, s magát a közvádlót(ügyészt)
- i) a bírósági szervezet megállapítása viszont a törvényhozó hatalom joga
- j) bírósági eljárás polgári perben csak felperesi idézésre kezdeményezhető,
míg büntetőperben csak a bírák által megkapott vádirat alapján lehet
ítélni.
- k) garantálja az ártatlanság vélelmét, illetve a nullum érimen sine lege és a
nulla poena sine lege elveket¹⁰

10 Kormányzás és kodifikáció, Tanulmányok az Újkori Európa jogfejlődéséről ELTE ÁJK
Egyetemes Állam – és jogtörténeti Tanszéke, Új Ember Kiadó, Budapest, 2006

A magyar bizalomhiány történelmi eredői

„Tudományos munkákban és az igényes közbeszédben is kevés szó esik a posztkommunista országokban a rendszerváltást követően arról, hogy a politikai-gazdasági fordulatok nyomán vajon nem kell-e legalább egy emberöltőnek leperegnie ahhoz, hogy valóban szabaddá váljunk: szabaddá emlékeinktől, múltunk nyakunkba lihegő emlékeitől, ki-ki saját megalkuvásának szégyenétől, megalázottságától. Megválaszolandó kérdés: vajon képes-e számot vetni múltjával a társadalom, vagy legalább az értelmisége – melynek jelentős része legitimkáló közreműködője volt a rendszernek –, netán a számvetés elodázódik a később színre lépő generáció életidejére.

Magyarországon a történész szakma érintettsége, talán a bukott rendszer társadalmi elfogadottsága, talán az elmúlt évek politikai fejleményei: az igazságtétel kérdésben kettéhasadt rendszerváltó erők szembenállása miatt – súlyához képest elenyésző mértékben esett szó Magyarországon, s talán az egyesült Németországot kivéve, a volt keleti blokk valamennyi országában.”

„A közép-kelet európai »bársonyos forradalmak« során a diktatúra funkcionáriusai a legtöbb esetben békés elvonulást alkudtak ki maguknak.”

„Ahogy a téma kutatói fogalmaznak: az emberi jogi érdek és a nemzetbiztonságivá avanszált állambiztonsági apparátusi érdek ütközéséből utóbbi került ki győztesen. Több mint százhatvanezer egykori áldozat ma sem szerezhet hivatalos tudomást arról, hogy több mint százezer egykori megfigyelőből ki, mikor és hogyan szolgáltatott ki adatokat legszemélyesebb ügyeiről, megsértve a demokratikus jogfelfogás egyik alkotmányos alapját: az információs önrendelkezési jogot. S ugyanígy nem szerezhet tudomást kutató és átlagpolgár, túlélő és mai fiatal, hogyan működött hazájában a XX. század emberi jogokat sárba tipró két diktatúrája közül az utóbbi, mely alig egy évtizede szűnt meg létezni. Vagy mégsem szűnt meg teljesen? A vér nélküli bársonyos forradalomnak ez lett volna a kialakult ára?

„A bűnt bűnvallomásnak és bocsánatkérésnek kell követnie, enélkül nincs engesztelődés. Hiszek abban, hogy a processzus végén lehetséges a megbozsítás. Amíg azonban a társadalom számot nem vet múltjával, nem is szabadulhat meg tőle.”¹¹

Az 1990 évi 73-as törvény alapján elszámolásra voltak kötelezettek az előző rendszer társadalmi szervezetei. Ilyen szervezet volt a Kommunista Ifjúsági Szövetség(KISZ) is. A Demokratikus Ifjúsági Szövetség(DEMISZ), mint KISZ jogutódja(így él a köztudatban) számol el 1993-ban, pedig a jogutódlás ez esetben kizárt, mert a KISZ jogutód nélkül szűnt meg.(8-as számú melléklet). Az elszámoló DEMISZ szervezetek jó része soha nem is létezett a társadalmi szervezeteket nyilvántartó Országos Bírószági Hivatal hivatalos igazolása szerint. Ennek abban van a jelentősége, hogy számos vállalatot a DEMISZ-en keresztül vezettek ki a cégnyilvántartásból. Ilyen volt az Ezeremester Vállalat (cgj: 01 01 003309), aminek a végelszámolását a DEMISZ kezdeményezte, pedig a fentiek szerint soha nem is volt tulajdonosa ennek a vállalatnak, így módon a végelszámolás elrendelését a bíróságnak meg kellett volna tagadnia. Az Ezeremester Vállalat végelszámolója a cégjegyzékbe vezetett hivatalos adatok szerint az Altusz Rt. képviselőjében Gyurcsány Ferenc volt, a KISZ egykori vezetője, a DEMISZ egyik alapítója, Magyarország volt miniszterelnöke. A bíróságnak szintén meg kellett volna tagadnia a bejegyzést az Magyar Szocialista Párt képviselőjében Horn Gyula volt miniszterelnök beadványa kapcsán is a Kossuth Könyvkiadó vállalattal kapcsolatban. A bíró Vezér Ágnes, bejegyezte a változást a jogszabályi lehetetlenség ellenére is. A DEMISZ-t a társadalmi szervezetek közé bejegyző Perge Lajos bíró nyugdíjasként mai napig foglalkoztatott jogtanácsos. Perge annak ellenére foglalta írásba ezt a döntését, hogy jogerős ítélet mondta azt ki, hogy a két szervezet egymásnak nem jogelődje és nem jogutódja.

Timothy Garton Ash egy írásában a történelem feldolgozásának négyféle útjáról beszél. Az egyiket a hagyományos bírósági eljárások képviselik. Másodikként említi, a személyek, csoportok, adminisztráció diszkvalifikálását a lusztrációnak nevezett átvilágítások, tisztogatás keretében. A harmadik egy

11 Fórum, Szántó T. Gábor: Szembenézés a múlttal Fundamentum, 2000. 1. szám p.79-80.

olyan eljárás, ami Magyarországon nagyon kevésbé volt gyakorlatban, a tények rituális tisztázása „igazság felderítő bizottságok útján”. A negyedik a régi rendszer aktáinak hozzáférhetővé tétele.

1945-ben Csécsy Imre vezette polgári radikális párt még tett egy kísérletet arra, hogy a polgári radikális hagyományt visszavezesse a közgondolkodásba és egyúttal a parlamentbe is. De valójában újra és újra el kellett felejteni ezeket a demokratikus kísérleteket, ahogy 1956 tizenegy napja más típusú, nem polgári demokratikus, hanem szocialista forradalmának kísérletét is el kellett felejteni 40 évre. Ezt az állandó újrakezdési folyamatot nem lehetséges igazságtételi törvények büntetéseivel áthidalni. Szociálpszichológiai folyamatokat lehetetlenség a büntetőjog eszközeivel megfordítani. Egyet azonban nem lehet eltagadni ezektől az igazságtételi törvényektől, valódi problémát kerülgettek. Erre a problémára nem a büntetőjog kínál megoldást, hanem a megismerés, egyes-egyedül az utókorban megszerzett tudás, méghozzá a teljes körű ismeret minden ,56-ban élt és utána született nemzedék számára. Ezzel adós maradt a harmadik Magyar Köztársaság.¹²

Bár látszat intézkedések történtek a kritikus igazságkeresők megnyugtatósára azt a korszakkal foglalkozó történészek elmondják, nevük elhallgatása mellett, lám – működik a régi reflex– hogy direkt olyan személyeket kértek fel, akik felkészültségüket és motivációjukat tekintve is alkalmatlanok a folyamat végig vitelére.

12 Kenedi János kritikussal Halmai Gábor beszélget Fundamentum, 2000. 1. szám p. 66.

A magyar bírói szervezet változása 1945-től 2010-ig

A modern polgári törvénykezés a kiegyezést követő években kiépült és kisebb módosításoktól eltekintve stabilnak bizonyult a Horthy – korszak végéig. 1945 után alkotmányjogi és alkotmányszociológiai értelemben önálló bírói hatalomról, független bíróságokról valamint bírói függetlenségről nem beszélhetünk.

1949-ben megkezdődött a demokratikus intézményrendszer lebontása. Ennek keretében törvényt fogadtak el a bírák áthelyezhetőségéről, megszüntették a Közigazgatási és Hatásköri Bíróságot. A közigazgatási bíróság megszüntetése lényegében a végrehajtó hatalom bírói ellenőrzését semmisítette meg. Intézményesítették a népi ülnöki rendszert. A Legfelsőbb bíróság elvi irányítást gyakorolt az Alkotmány rendelkezése szerint az összes bíróság felett. A Legfelsőbb Bíróság elnökét és bíráit az Országgyűlés választotta meg. A bírósági szervezet és a bírói kar felett az igazságügy-miniszter rendelkezett korlátlan felügyeleti jogkörrel. A fegyelmi jogkört a Legfelsőbb Bíróság elnökével szemben az Elnöki Tanács, a többi bíróval szemben pedig az igazságügy-miniszter gyakorolta. Annak érdekében, hogy megbízható káderek kerüljenek az igazságszolgáltatásba, a bírói kar állományát fokozatosan kicserélték. Először lecsökkentették a létszámot, majd a Minisztertanács létrehozta a Büntető Bírói és Ügyészi Akadémiát, ahol négy hétig tartó társadalomtudományi ismereteket nyújtó előképzés után egyéves tanfolyamon népi származású dolgozókat képeztek ki bírakká és ügyészekké. A tanfolyamon szerzett oklevél egyenértékű volt a jogi egyetemi végzettséggel és a bírói szakvizsgával. Az intézet 1950-1954-ig működött, a képzéssel párhuzamosan ösztönözték a bírácnak a Magyar Dolgozók Pártjába való belépést és az aktív politikai tevékenység folytatását.

1954-ben alkották meg az első bírósági szervezeti törvényt. Ebben már egységesen állapították meg a peres ügyekben eljáró bírói tanácsok számát, és a fellebbezési eljárásban megszüntették a népi ülnökök részvételét. Hivatásos bírónak és népi ülnökké megválasztható volt minden büntetlen, választójoggal rendelkező és 23. életévét betöltött magyar állampolgár. Szakképzettséget a

törvény nem írt elő. Ilyen körülmények között indultak meg a koncepciók perek. Elsőként a politikai ellenfelekkel szemben, majd a szocialista tervgazdaság ellenzőivel szemben. 1950-1953-ig 650 ezer eljárás indult a falvakban, közülük 387 ezer marasztaló ítélettel fejeződött be. 1948-1950 között 400 ezer parasztot ítélték el azért, mert a közellátást szabotálták. 1965-től az általános amnesztia rendelet elfogadása után a politikai perek száma jelentősen csökkent, a rendszer kritikussait azonban ezek után is bíróság elé állították. Az ügyben eljáró nyomozó hatóságok az eljárási törvényekben lefektetett garanciális szabályokat nem tartották be, a bíróságoknak pedig nem volt hatalma és hatásköre fellépni ezek ellen a törvénytelen intézkedések ellen.

Az állampolgárok vagyonszerzési és szerződési szabadságát jogszabályokkal korlátozták, az állami vállalatok számára a törvények monopolhelyzetet biztosítottak. A vállalatok a szerződésszegésekből adódó egymással szembeni követeléseiket általában peren kívül intézték el, melynek során fontos szerep jutott a vállalati igazgatók politikai kapcsolatainak is.

1972-ben módosították az Alkotmányon. Onnantól a hivatásos bírákat az Elnöki Tanács választotta. A bírákat csak törvényben meghatározott okból lehetett az Alkotmány szerint tisztségükből visszahívni, ami előrelépés volt a bírói függetlenség terén még akkor is, ha ennek az elvi jelentőségű tételnek a részletes kidolgozása el is maradt. A bírói függetlenség szabályozása körében kimondta a törvény, hogy a bíró ítélkező tevékenysége során független, csak a törvényben meghatározott módon lehet a bírót tisztségétől megfosztani, vagy büntető úton felelősségre vonni. Ugyanakkor ez a rendelkezés nem biztosította a bírák függetlenségét, mert a törvény a bírói függetlenség garanciát nem szabályozta, mint ahogy nem szabályozza kellő mértékben ma sem. A bírák fegyelmi felelősségre vonásának szabályait sem a törvény, hanem egy 1973-as NET határozat alapján állapították meg, mely szerint a fegyelmi eljárást a bírák által választott fegyelmi tanács zárt ülésen folytatja le (ami szintén nem változott 2010-ig).

A rendszer végóráiban még élt egy titkos utasítás, mely a törvény előtti egyenlőség elvét megsértve lehetetlenné tette a magas szintű pártállami alkalmazottak elleni büntetőeljárás megindítását.¹³

¹³ http://www.mabie.hu/sites/mabie.hu/files/birak_lapja/BL.1992.II.1.sz..pdf

Fleck Zoltán jogszociológus könyvében úgy írja le az államszocialista igazságügyi intézménystruktúrát, ahol a hatalom egysége elvének megfelelően a kormányzatnak az igazságügy miniszteren keresztül olyan jogosítványokat adtak, amelyek a bíróságokat merev hierarchiába vonták. A hierarchikus államszervezés teljességét a végrehajtó apparátus, a bíróságok és a párt szerveződésének totális párhuzama biztosította. A miniszter a bíróságok formális irányítását a bírósági elnökökön keresztül végezte titkos utasítások, leiratok, miniszteri és felügyeleti tájékoztatók segítségével. A megyei elnök közvetlen utasíthatósága és teljes alárendelődése az igazságügy-miniszternek a miniszter felé való jelentési kötelezettségben csúcsonódott ki. Ennek a rendszernek volt következménye a bizonytalan, politikailag megfélemlített jogalkalmazó, annak ellenére is, hogy az 1936-os szovjet alkotmány kimondta, hogy a bírák csak a törvényeknek vannak alávetve. Az ideológia oldalán a bíró független volt a konkrét ítélethozatalban. Igaz a bíróság nem különült el az államrendszertől, hiszen annak alapelveit és célkitűzéseit nekik kellett megvédeniük.¹⁴

A bírói kar a rendszerváltással nem változott. Minden a pártállamot kiszolgáló bíró és bírósági vezető a helyén maradhatott. A bíróság az ügyészséggel hasonlóan belterjessé vált. A szülőt, gyermeke követte/ követi a bírói, ügyészi székben, kevés a körön kívülről érkező harmadik utas, akiknek ráadásul a sorsuk is nehezebb a szervezetrendszerben, mint a családi kapcsolatokkal ahhoz kötődőké.

Az 1997. évi LXVI. tv. által meghatározott szervezeti cél alapvetően nem a bíró személyes függetlenségének garantálására épül. A fenti törvény a szervezeti célt formálisan a bírói szervezet függetlenségében határozta meg, valójában, rejtetten a bírósági elnökök túlhatalmának biztosításával és a bírók befolyásolhatóvá tételével a független ítélkezést tette lehetetlenné. Az 1997-ben kinevezett igazgatási vezetőkön keresztül bármilyen, elsősorban személyes befolyás is elérhető vált, idővel a nepotizmus is újra megjelent. Az alapvető feladat az lenne, hogy egy bírósági szervezeti reform keretében ezen szerve-

14 Fleck Zoltán: *Jogszolgáltató mechanizmusok az államszocializmusban. Totalitarizmus-elméletek és a magyarországi szocializmus*, Napvilág kiadó, Budapest, 2001. p.125.

zeti cél megváltoztatására kerüljön, és ez által váljon biztosíthatóvá a bíró személyes függetlensége, illetve a pártatlan ítélkezés. Ezzel párhuzamosan szükség lenne az igazgatási és szakmai bírósági vezetők jelenlegi szervezeti célt kiszolgáló részének tisztségéből történő távozására demokratikus, jogállami eljárások illetve az átalakítás hatására meghonosodott új szervezeti kultúra hatása következtében, mert az eddigi rossz tapasztalatok, a vonatkozó tudományos kutatások alapján alaposan feltehető, hogy túlnyomó többségük az új szervezeti cél megvalósítását elszabotálná.¹⁵

Felmerül a kérdés, vajon elvárható-e azoktól az emberektől, akik ebben a rendszerben tanulták az összes viselkedésmintát, itt értek el sikereket, a párt vezetői, vagy az ő szervezeten belüli lekötelezettjei biztosították a stabil egzisztenciájukat? Szembefordulnak-e egykori önmagukkal, eszméikkel azok, akik a kommunizmusban kiváltságosak voltak (külföldre utazhattak stb.) a rendszernek tett szolgálatokért cserébe? Vajon képesek –e maradéktalanul azonosulni a demokratikus értékekkel. Direkt vagy finom célzásokkal megpróbálják-e orientálni a bírót politikai vonatkozással is bíró ügyekben? Átálítják-e magukban a kapcsolót, vagy a régi tanult módon élnek tovább az életüket? Tudnak-e objektívan ítélni azokkal a politikai, gazdasági szereplőkkel szemben, akikkel efféle azonosságtudatban élnek?

Mindezen kérdések a tabu kategóriájába tartoznak. Ennél kevesebb is megbocsáthatatlan bűnnek számít. Miért? Aki hisz a demokráciában, annak ezek igenis releváns kérdések. Egyszer túl kell jutnunk a múltunkon, nem élhetünk benne hosszú ideig.

Felmerült bennem, hogy magam nézek utána levéltárban annak, mely bírák voltak pártfunkcionáriusok. A tisztánlátás érdekében nyilvánvaló, hogy tisztázni illene, kik voltak azok, akik nyílt, vagy burkolt formában pártutasításokat teljesítettek, illetve jelentettek a politikai vezetőknek a bíróságon belül zajló folyamatokról, egyes gazdasági, vagy politikai szempontból jelentős ügy állásáról. Fel kellene tárnunk a motivációjukat is, hogy ők kény-

15 Dr. Ravasz László – Csongrád Megyei Bíróság, Dr. Szepesházi Péter – Budai Központi Kerületi Bíróság: Egy lehetséges új szervezeti rendszer, 2011. p.1.

szerpályán haladtak, mintegy önmagukkal meghasonulva, túlélni próbálták a diktatúra évtizedeit, vagy lelkes harcosok volt a ploretariátus győzelmének elkötelezett hívei.

A mai hatvanas bírói korosztályban számos olyan ember van, aki építőeleme volt a diktatúrának, párttitkár volt, politikai összekötő, vagy annak a közvetlen végrehajtó embere.

Tisztában vagyok vele, hogy a fenti állításom konkrét nevek és bizonyítékok nélkül casus bellinek minősül. Ugyanakkor mindhárom állampárti pozíció mellé adottak a konkrét nevek, de a bizonyításhoz szükséges káderdossziékhoz hozzáférni közel lehetetlen. Manapság a bíróságokon a rendszerváltáskor még fogalmazóként dolgozó bírók által elmondottakból tudja a fiatalabb korosztály, így én is, hogy mitől számít erős embernek egy olyan idősebb bíró a testületben, akinek jogi felkészültsége a napi munkában megkérdőjelezhető.

Megkísértem egy korábbi kutatás során két akkor még aktív bíró személyi anyagának felkutatását, hogy igazoljam, vagy cáfoljam a bírói karból származó információkat. Sajnos be kellett látnom, hogy ez átfogóan, vagy legalábbis egy teljes bíróságot érintően jelen körülmények között lehetetlen. Egyrészt azért, mert a rendszerváltáskor hoztak egy olyan törvényt, hogy az a párttag, aki igényt tartott rá, hazavihette a káderdossziéját. Másolatot nem készített magának a levéltár, tevékenysége arra korlátozódik, hogy a maradékot őrizgesse.

„Simon István, a MOL levéltárosa és az MSZMP-anyagok szakreferense úgy tudja, hogy a hatáskörbe tartozó káderek (akik kvázi közszereplők voltak) káderdossziéi jórészt megvannak náluk. A tapasztalat azt mutatja, hogy a háttéremberek anyagai viszont kevésbé elérhetők. A problémás tartalmakat, ahogy a történelemben annyiszor, nagyrészt megsemmisítették még azelőtt, hogy a levéltárba kerültek volna. (Vagy jelenleg is más, ismeretlen helyen várják további sorsukat.) További probléma, hogy a rendszerváltáskor, aki akarta haza vihetette a saját dossziéját. Így, alig marad kutatni való, a tartalmak nyilvánosságra hozatalát azonban törvényeink védik. Furcsamód a párttagságra vonatkozó adatokat jogszabályaink éppúgy személyes adatnak tekintik az egykori pártállam esetében, mintha valaki a mai több-

pártrendszerben lépne be valamely politikai szervezetbe, és így ezeknek az információknak a megismerhetősége és közölhetősége igencsak korlátozott még akkor is, ha az anyag rendelkezésre áll.”¹⁶

A káderdosszié leginkább önéletrajzokat, kinevezésekről szóló adatokat, személyi törzsadatlapot, pártfegyelmiket, más párttagok jelentéseit az adott személyről, úgynevezett „feddhetetlenségi igazolást” tartalmazott, amely amolyan korabeli „C” típusú nemzetbiztonsági eljárás utáni jelentés volt a káder megbízhatóságáról.

Az én kutatásom szerencsésen alakult. Konkrét bírói segítséget kaptam, akik pontosan tudták, melyek azok a kutatás idején még aktív bírák, akik a pártállam jogszolgáltató mechanizmusaiban is központi funkciót töltöttek be. Ráadásul az egyik általuk említett bíró az elmúlt évek egyik legjelentősebb politikai korrupciós perének az un. Zuschlag-ügynek volt a másodfokú bíróját, mely az un. Tocsik-ügy után a második nagy nyilvánosságot kapó bírósági tárgyalássorozat, melynek tárgya újfent az illegális pártfinanszírozás volt.

„Tocsik Márta ellen a Legfőbb Ügyészség 1996-ban indított polgári pert csalás gyanújával, majd az ügyben egy évvel később büntetőeljárás folyamat is megkezdődött. A jogász nő az ÁPV Rt.-vel kötött megbízási szerződések alapján mintegy 804 millió forintos sikerdíjban részesült az önkormányzatok belterületi földjeivel kapcsolatos követelések ügyében folytatott közvetítői, mígnem 2008-ban a Legfelsőbb Bíróság meghozta a jogerős határozatot. Eszerint Tocsik Mártát a 804 millió forintos sikerdíjból 80,7 millió forint jogosan illet meg, 578 millió forintot és annak kamatait azonban vissza kell fizetnie az ÁPV Rt.-nek. Tocsik Márta a rendőrségen tett első (később visszavont) vallomásában azt állította, hogy Boldvai László, az MSZP akkori pénztárnoka és Budai György, SZDSZ – közeli vállalkozó azzal zsarolta, hogy csak akkor végezheti tovább közvetítői tevékenységét, ha a pénz egy részét az általuk megnevezett Arany Rt.-nek és az Utilitas Rt.-nek utalja át.

¹⁶ http://mno.hu/migr_1834/eletut-886720

A két férfit befolyással üzérkedés vétségével előbb 10 hónapos letöltendő fogházbüntetésre ítélték, később azonban jogerősen felmentették.”¹⁷

„Zuschlag Jánost, az MSZP volt elnökségi tagját, a Fiala Baloldal – Ifjú Szocialisták (Fibisz) nevű ifjúsági szervezet volt elnökét bünszervezet tagjaként, folytatólagosan, üzletszerűen elkövetett csalás büntetében, az Európai Közösségek pénzügyi érdekei megsértésének büntetében, valamint bűnpártolás és magánokirat-hamisítás vétségében találták bűnösnek, és halmazati büntetesként nyolc év hat hónap börtönbüntetésre, a közügyektől való tízéves eltiltásra és vagyonelkobzásra ítélték. Büntársai rövidebb-hosszabb végrehajtandó, illetve felfüggesztett börtönbüntetést, néhányan pénzbüntetést kaptak. A bíróság az ítélet indoklása szerint bizonyítottnak látta, hogy a vádlottak fantomszervezeteket hoztak létre, vagy már meglévő ifjúsági szervezeteket fantomizáltak. Ezek nevében pályázati pénzeket nyertek el és vettek föl, amelyeket azonban nem a megjelölt célokra használtak, hanem az MSZP pártalapszervezete, továbbá a Fibisz működésére, illetve választási kampányok finanszírozására fordítottak. A vád szerint 75 millió forintot szereztek meg és költöttek el jogtalanul.”¹⁸

A perben az MSZMP utód pártjának az MSZP-nek számos vezetője vádlottja és érintettje volt. Köztük Szeged város MSZP-s politikai vezetője Újhelyi István és Gyurcsány Ferenc akkori miniszterelnök is. Gyurcsány Ferenc korábban a KISZ országos szervezetének elnöke volt, míg a tavaly elhunyt Marázné ugyanezen szervezetnek volt hosszú időn át tagja, vezetője. Az Ítéletábla enyhített az elsőfokú ítéleten.

Fenti állításom újszerű, akár túlzott merészséggel is vádolnának érte. Ugyanakkor abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy a Csongrád Megyei levéltárban a kezemben tarthattam Maráz Vilmosnének a Szegedi Ítéletábla büntetőkollégium vezetőjének káderdossziéját.

Eszerint Maráz Vilmosné KISZ titkárként kezdte politikai karrierjét, majd a jogi egyetem mellett az egész egyetem kommunista ifjúságának vezetője volt, és innen az országos KISZ igazságügyi alapszervezetének titkári pozíciójáig emelte az akkori hatalom.

17 <http://www.k-monitor.hu/adatbazis/cimkek/tocsik-ugy>

18 http://nol.hu/lap/mo/20110112-bunszervezet___feher_gallerral

Az Igazságügy minisztérium államtitkárának 20 070/1984/4. IM II/1. számon iktatott Javaslataiból a következő információk ismerhetők meg a 2010-ben még a Szegedi Ítéletkönyv büntetőköllégium vezető bírójáról:

- Párttagságának kelte 1972.
- Politikai iskolai végzettsége: MLEE mindhárom szakosító tagozata
- Kitüntetései: Igazságügy Kiváló dolgozója 1977.
- Érdemes Társadalmi Munkás 1981.
- Munka Érdemrend bronz fokozata 1983.
- Társadalmi megbízatása: a Csongrád Megyei Tanács és a Szegedi Városi Tanács tagja, Megyei Tanács Igazgatási és Jogi Bizottságának elnöke.
- 1984-ben a Szegedi Városi Bíróság elnök-helyettese.
- A Csongrád megyei párt-végrehajtó bizottsága a magasabb beosztásba javasolt dr. Fedor Attila (az 1997-es szervezeti reform idején az OIT alapítója és tagja) jogutódjául a Csongrád Megyei Bíróság elnökhelyettesének kívánta kinevezni. (1-es számú melléklet).
- Ezt követően újabb kitüntetésben részesítette a párt 1984. április 27-én a Munka Érdemrend bronz fokozatával tüntették ki. (2-es számú melléklet)

Maráz Vilmosné 2011-ben hunyt el. Hivatalos nekrológja¹⁹ alább olvasható:

„Mély megrendüléssel tudatjuk, hogy életének 67. évében, október 1-jén súlyos betegségben meghalt dr. Maráz Vilmosné dr. Kovács Magdolna kollégiumvezető, bírósági főtanácsos, az Szegedi Tudományegyetem címzetes egyetemi docense.

Dr. Maráz Vilmosné 1944-ben született Budapesten. Egyetemi tanulmányait a József Attila Tudományegyetemen folytatta, ahol 1967-ben avatták jogi doktorrá. 1967. április 1-től a Szegedi Járásbíróságon volt fogalmazó, majd a szakvizsga letétele után, 1969 októberében ugyanoda nevezték ki bíróróvá. Kezdetől fogva a büntető ügyszakban dolgozott. 1975-től a Szegedi Járásbíróság, majd 1984-től a Csongrád Megyei Bíróság büntető ügyszakos elnökhelyettese volt, 1984-től 1992 júniusáig a megyei bíróság büntető köllégiumát vezette. 1992. június 1-jétől 2003. április 30-ig a Csongrád Megyei

¹⁹ http://www.delmagyar.hu/szeged_hirek/elhunyt_dr_maraz_vilmosne/2243084/

Bíróság tanácselnökeként az elsőfokú hatáskörbe tartozó ügyeket tárgyalta, illetve másodfokú tanácsot vezetett.

2003. május 1-jétől a Szegedi Ítéltábla tanácselnöke, majd 2004. június 1-jétől Szegedi Ítéltábla Büntető Kollégiumának kollégiumvezetője lett. Tagja volt a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának. 1987. február 1-jétől vett részt a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Tanszékén a joghallgatók képzésében. 2009 februárjában kapta meg a címzetes egyetemi docensi címet. Több egyetemi jegyzet és tankönyv szerzője, illetve társszerzője, valamint jogi szakfolyóiratok szerzője és szerkesztőbizottsági tagja volt. Munkássága elismeréseként 2004. augusztus 20-án a Magyar Köztársaság elnöke a Magyar Köztársasági Érdemrend Tiszti keresztje kitüntetésben részesítette.

Kutatóként pár személyi kartont is átnéztem az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában (5. számú melléklet). Itt nincs mód arra, hogy a bíróságokra, bírókra vonatkozó iratokban kutasson az ember. Csak konkrét személyek aktáit lehet átnézni, mégis a kezembe akadt valami, ami talán később még érdekes lehet.

Czene Mihály rendőr ezredes a BM. Csongrád megyei Rendőr főkapitányság Állambiztonsági helyettese 1973.02.28-án lett nyugállományba helyezve. Jellemzésében azt írják: „Jól képzett, és világosan látja hovatartozását. Ezt bizonyította az ellenforradalom alatt és utána is. Az események kirobbanásakor egy éves pártiskolán volt Budapesten. Az iskola hallhatóit felfegyverezték. November 4-én Nagykamarás községben több régi párttaggal hozzáfogott a párt újraszervezéséhez. Még November hónapban önként jelentkezett a Belügyminisztériumban a politikai osztályon szolgálattételre. December elején a Csongrád megyei Főkapitányság Politikai Osztályára került operatív beosztottnak. 1957 elején kihelyezték a hódmezővásárhelyi kapitányság politikai csoportvezetőjének. Irányította az ellenforradalom felszámolására irányult munkát.”

Czene Mihály aktájában található Karasz Lajos rendőr vezérőrnagy a főcsoportfőnök első helyettesének 1972. december 21-én írt feljegyzése. Ez a

feljegyzés azt bizonyítja, hogy *a bírói és ügyészi szervezetben alkalmas utánpótlást jelentett a politikai rendőrség állománya, ha vezetői kinevezésről volt szó.* A jogi szaktudás, egyáltalában a jogi végzettség, nem játszott lényegi szerepet. Csoma Lajos a Szegedi Tudományegyetem jogi karának nyugalmazott professzora elmondta, hogy Czene Mihály és több más politikai vezető is kapott az előző rendszerben jogi diplomát speciális dékáni külön engedéllyel. Ezek az emberek érdemben nem kellett, hogy vizsgálzassanak jogi tárgyakból.

„Mind a megyei titkár elvtárs, mind a megyei főkapitány elvtárs részéről egyértelműen pozitív megoldásként vetődött fel, hogy Czene elvtárs helyére dr. Kovács Lajos elvtárs jelölését fogadná el a Miniszter elvtárs. Közölte azt is, hogy Kovács elvtársat Rózsa elvtárssal egyetemben (adminisztratív megyei titkár) alkalmasnak tartják a megyei ügyészség vagy bírósági vezetői utánpótlásra is, ahol szintén problémák vannak (ez utóbbival Korom elvtárs is egyetért).”

Karasz Lajos rendőr vezérőrnagy

Fentiekkel nem akartam többet bemutatni, minthogy a pártállami múlt bármennyire is kerülendő a hivatalos életrajzokban nagyon is létezik, és jelentős szerepe van az emberről alkotott objektív kép kialakításában. Egy bíró esetében álláspontom szerint különös jelentőséggel bír összeférhetetlenségi szempontok szerint is. Ugyanakkor a magyar jog a diktatúrában betöltött pártfunkciót is személyiségi jog körében kezeli, ami nonszensz.

A múltban betöltött funkciók, illetve konkrét cselekmények bizonyítékkul szolgáló iratokat nem együtt és nem áttekinthető, kereshető formában tárolják, így megoldhatatlan egy olyan nagy valószínűséggel igaz állítás tényszerű bizonyítása, minthogy az előző rendszerben utasítást elfogadó, káderbírók a rendszerváltást követően vezető pozíciókba kerültek²⁰. Különösen nagy érdeklődésre tartana számot ez a fajta adatbázis, ha összevethető lenne azzal, hogy a nomenklátúra gazdasági pereiben, legyen az büntető, vagy polgári ügy. Ki és hogyan ítélkezett, illetve ki volt adott bíróságon a helyi vezető?

²⁰ http://mno.hu/migr_1834/eletut-886720

Ennek egy kezdeti formáját megpróbáltuk ezen tanulmány hevenyészett kereketi között előállítani (3. számú melléklet). Az Országos Bírósági Hivaltól, mint az Országos Igazságszolgáltatási Tanács jogutód szervétől hivatalosan, közérdekű adatigénylés formájában kértük, hogy adják meg a három megyei szintű bíróság másodfokú tanácselnökeinek, kollégium vezetőinek, elnök-helyetteseinek, illetve elnökeinek névsorát a titulus megjelölésével három különböző időpontban. Az első még a rendszerváltás előtti állapotot kellett volna tükrözze, a második az 1997-es bírósági szervezeti reformot követő helyzetet, illetve egy 2010-ben aktuális névsort. E három összevetéséből láthatóvá váltak volna a személyi összefüggések és bizonyítható lett volna az a vélekedés, hogy az 1997-es szervezeti jogszabály alapján létrehozott Országos Igazságszolgáltatási Tanács létrehozásával valóban egy látszat demokratikus szerv volt-e, amelyben az állampárt megbízható káderei kaptak igazgatási pozíciókat; akik a mechanizmust illetően hasonlóan dönthettek az összes többi bíró kinevezése és kizárása tárgyában mint a rendszerváltás előtt. Ez sajnos nem derült ki. Kizárólag a 2010-es állapotot kaptuk meg az OBH-tól, a többi tájékoztatásuk szerint az Igazságügy minisztériumtól kérhető.

Fleck Zoltán tudományos munkáiban is megállapítja, hogy a bírakkal készített interjúk közben megerősítést nyert az az előzetes elképzelése, hogy a megyei bíróságok elnökei több szempontból kulcsfigurák a korszak hatalmi viszonyainak elemzésekor. Az elnök a közigazgatási egység elitjéhez tartozott. „az elnök, aki nem tudott megfelelő kapcsolatot létesíteni a helyi pártvezetőkkel, az elment a megyéből és máshol lett elnök, de innen mennie kellett.” (Részlet egy interjúból). A politika az elnökön keresztül könnyen befolyhatott az ítélezésbe. A legnyilvánvalóbb olyan jogosítvány, amivel az elnök érdemben befolyásolhatta az ügyek eldöntését, a szignálás, az ügyek kiosztása volt. Ez az eljárás mód a demokratikus átalakulás után sem változott

A szakirodalom is gyakran hivatkozik a fellebbviteli fórumok kitüntetett szerepére. Ha valaki kívülről el akart érni valamit, megvárta, míg az ügy másodfokra kerül. Egy-egy ügy jogpolitikai súlyát a másodfok volt hivatott érzékelni. A fellebbezési hatóság döntései jelentősen befolyásolták az elsőfokú bíró előre menetelét – ma sincs ez másképp. A másodfokhoz való igazoz-

dás természetes egy olyan rendszerben, ahol a szakmai értékelés fő szempontja a másodfok által hatályon kívül helyezett, vagy megváltoztatott (tehát szakmailag rossznak értékelt) döntések aránya. Az az elsőfokú bíró, akinek sok ilyen „összeütközése” van a fellebbviteli fórummal, nem számíthat szakmai karrierre (akkor sem és ma sem). Sőt az illető a deviancia bélyegével a jutalmazásokból is kimarad.²¹ Érdemi fejleményt itt sem hozott a 90-es évek demokratikus fordulata. Mindazonáltal a rendszerváltozás óta eltelt hosszabb időtartam folytán azt is meg kell jegyeznem, hogy a közvetlen egypártrendszerbeli politikai szocializáció elhalványult. Ma már a legtöbb bíróban és bírósági vezetőben az ilyen politikai szocializáció által okozott uram-bátyám mentalitás, teljesítményellenes közvélekedés többnyire politikai érdek nélkül él és virul, ettől még a szervezeti szocializáció eredője a fenti történelmi előzmények maradnak.

21 Fleck Zoltán: Jogszolgáltató mechanizmusok az államszocializmusban. Totalitarizmus-elméletek és a magyarországi szocializmus, Napvilág kiadó, Budapest, 2001. p.143

Az erkölcs és az igazságosság dilemmája

Újnak tekinthető democráciánkban az igazságosság és a morál szükségét minden ember és csoport igényli, hisz évtizedeken át a diktatúrában erre reményük sem volt. De mi is az igazság? Tudományos értelemben, az igazságosság dimenziójában olyan helyzetek értékelhetőek, ahol az emberek között elosztásra kerül, valamilyen szűkőd erőforrás. Vagy kevesebbet kapunk valamiből, mint azt reméltük, vagy az váltja ki az igazságtalanság érzését, hogy megtehetik velünk, hogy a másikhoz képest kevesebbet kapjunk. A jogviták alapját is legtöbbször ez adja, ennek eldöntése, és az igazunk érdekében kérünk egy-egy keresettel jogvédelmet a bíróságtól. Az igazságosságot Kovács Judit a Budapesti Műszaki Egyetem Munka-, és szervezetpszichológiai szakképzésének tárgyfelelőse három alapvető tényezőre bontotta szét.

Az első ilyen a disztributív igazság, melynek lényege, hogy mit kapunk, az számunkra mennyire kedvező, illetve annyi-e, amennyit megérdemeltünk. A második tényező a procedurális igazságosság. Ennek lényege, hogy hogyan születik meg a döntés arról, hogy mit kapunk? Elfogultságmentesen voltak-e kezelve az érdekeink? A harmadik az interperszonális igazságosság. Eszerint hangsúlyos az, hogy tájékoztattak-e a döntés háttéréről, kifejezik-e az együttérzésüket, emberi hangot ütnek-e meg a döntés közlésekor²². Ha ezekből bármelyik hibádzik, jogvitára alkalmas helyzet teremthető, amit megnyugtatóan kell rendezni.

22 http://www.erg.bme.hu/szakkepzes/5felev/eloadas_1.pdf

Igazság az igazságszolgáltatásban – a bírók felelőssége

A bíró szerepét társadalmi csoportokkal szemben nehezebb megszorítani. Felmerül a kérdés, hogyan tekintsünk a bíróra, mint egy ország polgárára, vagy annál többként egy társadalmi csoport része legyen. Az igazság valahol félúton található. Hisz a bíró is egy adott családból származik, vallási, filozófiai, és politikai meggyőződése van, művészettel foglalkozik, vagy éppen űz valamilyen sportot. Funkcióit ezzel az intellektuális és szellemi csomaggal együtt végzi. Ugyanakkor a jogot úgy kell alkalmaznia, ahogy azt a törvényhozó kihirdette, anélkül, hogy értelmezéstől eltérne személyes nézetei hatása alatt. Ilyen feltétellel nem lehet neki megtiltani, hogy társaságban vegyen részt, amikor éppen meg kell azt értenie ahhoz, hogy ítélezni tudjon. Ítéletével pedig igazságot tegyen, akkor is, ha objektív igazság nem létezik. Döntése vitán felül álljon, presztízse, az államba vetett bizalommal azonos, magas szintet érjen el, hiszen a közhatalmi jogosultsággal eljáró állami szervek hatalmi pozíciója ellenpontjaként a jogállam a bíróságoz fordulás jogát biztosítja. Jogállami keretek között tehát a polgárok a közhatalom sérelmesnek tartott intézkedését bíróság előtt megtámadni jogosultak. A bíróságra pedig az elé kerülő vitás ügyekben történő elfogulatlan, pártatlan, törvényes döntés meghozatalának feladata hárul.

Az elfogulatlan bíróra hatalmas igény van, ugyanis a társadalmi bizalomvesztés okán nagyon sokan és egyre nagyobb erővel keresik az igazságot. A hétköznapi jogvitáiban, a politikusok büntetőpereiben is. Utóbbi különösen nehéz terep, így a végeredmény eddig a legritkább esetben felelt meg a többségi elvárásoknak. A laikusok természetesen többet és keményebb elbánást igényelnek, mint amit a gyakorlat számukra biztosít. Az ítéletek meg nem értettségének több oka lehet. Alapvető, hogy a vesztes fél mindig igazságtalannak ítéli az ügyében hozott döntést. Esetükben a tényállás és a jogszabályok összhangja miatt a felháborodása alaptalan. Vannak azonban olyanok, akik az igazságszolgáltatás ügyükben hozott ítélete alapján alapos okkal

érzik az állam becsapott polgárainak magukat. Politikával érintett gazdasági ügyekben – függetlenül, hogy azok polgári, vagy büntető perek – ha egykori állami vagyont érint az ügy, nem egyszerűen meglehetősen nehéz az egyes ítéleteknél reális igazolást találni a rendőr, az ügyész, majd végső soron a bíró döntésére.

Kende Péter ügyvéd több könyvet is szentelt a témának, amelyben az igazságszolgáltatás devianciáira jogászai értéssel, de köznapin nyelvezettel próbálta ráirányítani a szélesebb közönség figyelmét. Az elorozott igazság című könyvéből kiderül, hogy a mai magyar igazságszolgáltatási gyakorlatban előfordulhat, hogy egy kereseti kérelmet hat perben egyetlenegyszer sem bírálják el, hogy a bíróság jóvoltából egy tulajdonos huszonkét éve ne juthasson saját tulajdonához. A könyvben is bemutatott több mint ötven ügy azt bizonyítja, hogy az egymásnak ellentmondó ítéletek és a törvénytelenések özőne, napi rutinná váltak a magyar bíróságokon. Az általa csak a magyar Kolhaas Mihálynak nevezett Minda Zoltánról érdemes itt ezen a ponton szót ejteni.

Heinrich von Kleist XIX. századi német íróelbeszélésének, majd Sütő András *Egy lócsiszár virágvasárnapja* című drámájának hőse Kolhaas Mihály, a drezdai fejedelemség törvénytisztelő, engedelmes alattvalója. Kolhaas mindaddig hisz a törvényességben, míg két szép lovát erőszakkal el nem ragadják tőle a fejedelem emberei. Gyönyörű paripáit fogva tartják, kísérőit elpáholják. Kolhaas eleinte csak a lovait akarja visszakapni, ám hamarosan szembekerül a zsarnoksággal, az önkénnyel, az egész világgal. Igazáról azonban nem mond le, elszánt makacs lázadóvá válik, s végül az életével fizet azért mert bízott a törvényben, az igazságszolgáltatásban. Minda nem vágyott a pereskedés Guinness-rekorderének kétes címére – kényszerből indított újabb és újabb pereket, írt följelentéseket, beadványokat, megkereséseket. Ha első kritikája után nem ütközik merev ellenállásba, majd maszatolásba, hamisításokba és hazudozásokba, esze ágában nem lett volna hadakozni.²³

Személyesen ismerem Minda Zoltánt és ügyét is hosszú éveken át követtem. A fenti Kende féle leírás valóban illik rá, bár az egyszerűsítést kerülő emberek egyszerűen örülnek minősítik. Pedig nem az. Egy a demokrácia és

23 Kende Péter: *Elorozott Igazság*, Hibiszkusz Könyvkiadó Kft., 2008. p.170.

a valódi igazságszolgáltatás iránt a végsőkig elkötelezett ember. Ha nem így lenne, már réges-rég fogott volna egy fegyvert és nyilvános vérbosszú keretében tett volna igazságot az őt ért iszonyatos mértékű és mennyiségű sérelmekért.

Édesapja Minda Bálint rendszerváltáskor alapított vállalkozásába a Pepszolg Kft-be az egyik tulajdonos, a még állami tulajdonban lévő Papíripari Vállalat apportálta az egyik ingatlanát. Nem sokkal később az állami vállalatot privatizálták és a vevőnek újra eladták a már a Pepszolg Kft-be is beaportált ingatlant. Budapesten a Soroksári úthoz közel eső telek értéket képviselt a privatizátoroknak is, így már több mint 20 éve folyik a jogi vita köztük és a Pepszolg érdekeit képviselő Minda család között. Mivel a második vevőként jelentkező, ugyanakkor strómanok háta mögé bújó Kovács Gábor igen erős érdekérvényesítő képességgel rendelkezik a nomenklatúrában, Mindának igen komoly hátránnyal indultak a bíróságokon. Kiderült, hogy tiszta illetve a jogszabályok alapján egyértelműnek vélt helyzetekben is születnek a normákkal homlokegyenest ellentétes tartalmú ítéletek. Miután Minda Zoltán minden ilyen kedvezőtlen döntést megtámadott, és nem ártalotta leveleiben a kritikákat is megfogalmazni a bíróságok összezártak, és hitelességük megőrzése érdekében minden lehetséges módon megpróbálták ellehetetleníteni a Pepszolg-ügy jogszerű lezárását. Minda Zoltán így kényszerűségből autoididakta kitanulta a jogász mesterséget. Alapvető jogi műveltségbeli hiányosságait, igyekezett csavaros észjárásával pótolni, melynek eredményei nem egyszer komolyan megrengették az addig biztosnak hitt jogi bástyákat.

Idézet Minda Zoltán leveléből:

„Miként működhet hazánkban akár a 2004. évi XXIX. tv. szerinti közérdekű bejelentés, akár a 2009. évi CLXIII. tv. szerinti tisztességes eljárás védelméről szóló intézményrendszer, ha a 2009-es törvény szerint díjazni és törvényileg védeni rendelt személyek által feltárt korrupciós ügyek alapján és miatt éppen a tv-ben hivatkozott civil kurázsi megerősítéseként eljáró személyt vegzálja a bíróság törvénysértések sorozatával, miközben az előtt feltárt, és dokumentált hivatalból üldözendő törvénysértésekről fennálló ismeret ellenére az eljáró bírák sorozatosan nem tesznek eleget a Be. 171. § (2) bekezdése szerinti feljelentési kötelezettségüknek, amely jogellenes mulasz-

tás további törvénysértéseket eredményez azzal, hogy sérti az Abtv. 27. § (2) bekezdését, mivel a Btk. 137. § (1) bek. e) pont hatálya alá tartozó hivatalos személyek intézményesen nem tesznek eleget az AB 333/B/2002. számú határozat szerint minden hivatalos személyre kötelező Be. 171. § (2) bekezdés szerinti feljelentési kötelezettségnek.” (6-os számú melléklet)

Mind a kitartása és a beadványaiban is egyre nyíltabban érzékelhető arroganciája problémás emberré tették őt a hatóságok és a sajtó képviselői számára is. Ugyanakkor a bíróságok kontra Minda-ügy lassan a végéhez közeledik. Ellenfelei már több alkalommal kezdeményeztek ellene gondnokság alá helyezési pert, hogy a bíróságokon ne tudjon velük szemben félként jogot érvényesíteni. Próbálkozásaik azonban egész mostanáig nem értek célt. Az igazságügyi elmeszakértő ugyanis kóros deviancia helyett, Minda átlagosnál magasabb intelligenciáját emelte ki jelentésében. A helyzet mostanára eldurvult. Minda az utóbbi időben mind több, hozzá hasonlóan megkárosított embert karolt fel, és ügyeikkel további kellemetlenségeket okozott a bíróságokon. Ráadásul Minda a tapasztalataira alapozva elkezdte kutatni a rendszerváltáskor létező kommunista ifjúsági szervezetek a Kommunista Ifjúsági Szövetség (KISZ) és a Demokratikus Ifjúsági Szövetség (DEMISZ) szerepét és módszereiket az állami vagyon átmentésében a magánszférába. A nomenklátúra gazdasági büntetőjogi feltérképezésébe többeknek beletört már a bicskájuk. Minda esetében a felszámolási eljárásokban szerzett igen speciális tapasztalata és tudása egy új dimenziót jelenthetne a közelmúlt megértésében (7-es számú melléklet). Ugyanakkor erre napról-napra kevesebb esély mutatkozik. Nemrég bírósági határozatban a bíró arra hivatkozott – mindezt orvosi vizsgálat nem előzte meg –, hogy Minda Zoltán kóros elmeállapotú, majd pár nappal később kézhez vett egy másik bírósági végzést, melyben a vele szemben alkalmazható kényszerintézkedésekről tájékoztatták (8-as melléklet).

A fent leírtak különösebb pszichológiai képzettség nélkül is egyértelműen stresszhelyzetet idéznek elő. Huzamos fennállásuk esetén ok-okozatként adják ki a személyiségtorzulást, a depressziót, bármely embernél. Véleményem szerint nem elmeszakértővel, hanem az ügye jogszerű rendezésével lehetne orvosolni a problémát.

Több olyan személy van, csak Minda Zoltán környezetében, akik saját ügyükben hasonló kálváriát jártak végig. dr. Kazinczki Tibor, dr. Havas Gábor, Zseli József²⁴ és Balázs István is ellenfeleivé váltak a magyar igazságszolgáltatásnak. Ami közös bennük, hogy mindegyikük jelentett már fel bírót, hivatali visszaélés miatt, és mindegyikük problémája gazdasági perekből adódik, és mindegyikőjüket borzasztóan megviseli ez a permanens konfliktus.

Azonban nem csak ők érezhetik az előző rendszerből hozott szocializációval működő illetve a középszerűek által irányított igazságszolgáltatás kárvallottjainak magukat. Rengeteg fiatal bíró van, aki pályaelhagyó lett, aki maradt, de nem volt elég erős stabil háttere a meghasonulás kompenzálására előfordult, hogy az alkoholba menekült. Az rendszerváltáskor valódi érték alapú bíróságokat remélő reformistákat tönkretették. A Magyar Bírói Egyesület alapítóit mára elűzték a szervezetből. Az általuk az európai mércével mért demokratikus (világi) bíróságok létrehozott Ifjú Török Mozgalmat ellehetetlenítették. A mozgalom tagjait a bírói szervezetrendszerből folyamatos atrocitások érték. Ennek eredményeként egy váci bíró öngyilkos lett, egy szegedi családjogi bíró az elmeorvosintézet zárt osztályára került (sajnos ma is ott van), két másik szegedi bírót pedig eltávolítottak a szervezeten belülről²⁵. Tették ezt látszólag legálisan. Az egyiket fegyelmi eljárás keretében²⁶, a másikat alkalmatlansági eljárással való fenyegetéssel vették rá, hogy önként lemondjon.²⁷

A belső háborúskodás azonban nem csak a nyíltan a múlttal való szembenézést propagáló bírókra terjedtek ki. Több széles látókörű bíró egyszerűen azért lett szállka a felettese szemében, mert ő több nyelvet beszélt és ismerte a nemzetközi jogot, jogi műveltsége lényegesen magasabb volt, mint nekik. Más azért vált kegyvesztetté, majd esetenként kitaszítottá, mert a felettes által sugallt ítéletet vagy végzést nem hozta meg, hanem legjobb belátása szerint igyekezett dönteni, még ha az ellentétes is a nyomásgyakorlás útján közvetített hatalmi elvárással. Utóbbi bírónőt (B.É.) alkalmatlanságra

24 <http://pestisracok.hu/demokraciateszt-haladoknak-barkit-kisemmizhetnek-a-felszamolok/>

25 http://mno.hu/migr_1834/ez-nem-jogallam-hivjatok-ide-bakat-892499

26 http://mno.hu/migr_1834/generacios-ellentet-a-biroi-szervezetben-belul-873194, http://nol.hu/belfold/kritizalta_a_biroi_rendszert_ader_felmentette

27 <http://pestisracok.hu/jog-es-jogtalansag-korrupcio-a-birosagokon/#more-220>

hivatkozva eltávolították. Az eljárás törvényessége több ponton megkérdőjelezhető, így a bírónő munkaügyi pert indított. Öt éve munkájával együtt egzisztenciáját és biztonságérzetét is elveszítette. Súlyos depresszióban szenved, az igazságügyi orvos szakértő 40%os pszichés egészségkárosodást diagnosztizált nála.

Bíróági szerepkonfliktusok szociálpszichológiai megközelítésben

A szerep lehetőséget ad az egyén számára, hogy összeegyeztesse individuális életének kiteljesedéséhez nélkülözhetetlen szabadságvágyát, valamint a társadalmi beilleszkedés révén annak korlátozását. A szociálpszichológiai a szerep kifejezéssel írja le az emberek között létesülő formális viszonylatokat, melyek társadalmi konstrukcióként lehetővé teszik az emberek számára, hogy egyéniségük sérelme nélkül bekapcsolódjanak az intézmények, szervezetek, rendezett együttélési minták egyének feletti organizációjába. A szerepkonfliktusok forrása általában az, ha a szerepkomplexum egyes szerepei ütköznek egymással, illetve a személy számára a szóban forgó szerep teljesítése valamilyen okból nehezzé válik. Ennek egyik válfaja, amikor a személyeknek valamilyen értékét, hitét, belső meggyőződését kell feláldozni a szerep teljesítésekor, s ezáltal belsőleg meghasonlik, vagy elvtelen kompromisszumokra kényszerül. A szerepkonfliktusok elviselésének öt módzata van a szociálpszichológiában.

- a) figyelem megosztása: kiiktatja az ellentmondást a tudatából arra az időre, míg a másik szerepét elvégzi
- b) ideológia kovácsolása: a konfliktusos tényezőket átértékeli, megmagyarázza önmagának, miért kell az egymással összeegyeztethetetlen igényeket kielégíteni
- c) kompromisszumképzés: lehetőleg nem végez összeegyeztethetetlen műveleteket, kitér az igényeknek való megfelelés elől.
- d) kábítás: alkohol, kábítószer használata
- e) menekülés: konfliktusos helyzet elhagyása, kilépés az adott munkakörből, súlyosabb esetben emigráció²⁸

²⁸ Csepeli György: Szociálpszichológia, Osiris Kiadó, Budapest, 2001. p.197.

Grád András ügyvéd pszichológus (volt bíró) a depresszió magyarázatának (mely lehet összetársadalmi és egyéni) viselkedés lélektani válfaját a következőképpen írja le:

„A depresszió kialakulását a szűkebb, és tágabb szociális térből (család, munkahely, társadalom) származó pozitív megerősítések számának folyamatos csökkenésére vezetik vissza. A viselkedés jutalmazásának folyamatos elmaradása, a sikertelenség megélése egyre passzívabbá teszi az egyént, aki egyre jobban elveszíti a kezdeményező készségét és kedvét.”²⁹

²⁹ Fekete Mária, Grád András: Pszichológia és Pszichopatológia Jogászoknak HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2002. p.219.

Mi a bírói függetlenség?

A bíróságok és az igazságszolgáltatás függetlensége az igazságszolgáltatás feladatainak összefüggésében érthető meg. Peter Russel szerint „az igazságszolgáltatás meghatározó feladatai két szorosan kapcsolódó társadalmi szükségből fakadnak. Először: egy polgári társadalomban arra vágyunk, hogy egymással és kormányunkkal való kapcsolatunk egy részét ésszerűen és jól megfogalmazott jogszabályok rendezzék, megállapítva a kölcsönös jogokat és kötelezettségeket. Másodszor, amikor viták keletkeznek ezekről a jogilag meghatározott jogokról és kötelezettségekről, szükségünk van egy kölcsönösen elfogadott döntőbíróként fellépő harmadik félre, hogy rendezze a vitát.”³⁰

Salzberger a bírói függetlenség érdekes definícióját fogalmazta meg. Véleménye szerint „a függetlenség általános fogalma, három szükséges összetevőből áll: a függetlenség alanyából, a függetlenség természetéből és a függetlenség tárgyából. A tényleges függetlenség ezen alkotóelemek komplex összjátékának eredményeként jön létre. A bírói döntésekkel kapcsolatos kormányzati magatartás(a döntések elfogadása) döntő szerepet játszik.”³¹

A bírácaknak függetlennek kell lenniük a tények megállapításában és a jognak a tényekre való alkalmazásában. A függetlenségnek két oldala van: a külső és a belső befolyástól való függetlenség. A Külső befolyás alatt azt értjük, hogy a bírácaknak függetlennek kell lenniük bármilyen külső szervezettől, beleértve a törvényhozást, a kormányzati pártokat, más jogász szakmákat, a sajtót és a civil társadalmat. Az Emberi Jogok Európai Bírósága a Stramek v. Ausztia ügyben megállapította, hogy a teljes függetlenséghez a végrehajtó hatalomtól való megfelelő szervezeti különállásra is szükség van.

30 Russel, P.H. – O'Brian, D. M.(szerk.): Judicial Independence in the Age of Democracy: Critical Perspectives from around the World. Charlottesville – Virginia – London, 2001.

31 Salzenberger, E. M.: The Independence of the Judiciary: An Economic Analysis of Law Perspective. In Sajó A.: Judicial Integrity. 69. o.

A belső függetlenség – s ez a fontosabb – azt jelenti, hogy a bírácoknak függetlennek kell lenniük kollégáiktól is, beleértve a horizontális, vagy vertikális hierarchiában elhelyezkedő feletteseiket is.

A kérdéssel foglalkozó nemzetközi dokumentumok között említhetjük a Polgári és Politikai jogok nemzetközi egyezségokmányát, amely 14. cikkében kimondja: „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat, vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el.”³²

A legfontosabb normák közé tartoznak az ENSZ alapelvei a bíróságok függetlenségéről, amelyet az ENSZ-közgyűlés 1985 novemberében fogadott el.³³

Fontos dokumentumok még az Európa Tanácsnak a Bírák függetlenségéről és szerepéről szóló ajánlásai, valamint különböző bírói szervezetek, jogászszövetségek és egyéb szakmai szervezetek dokumentumainak. Ezek közül is kiemelkedik a nemzetközi Ügyvédi Szövetség (International Bar Association) minimumkövetelményei a bírói függetlenségről, a Nemzetközi Bíró Szövetség által 1999-ben elfogadott Egyetemes bírói charta, amelyet az Európai Bírói Egyesület fogadott el.³⁴

Feltűnő, hogy a posztkommunista országokban milyen erősen megalapozták a bíróságok függetlenségének garanciáit. Ez azonban csak szervezeti függetlenséget jelent, legalábbis Magyarország esetében. Blankenburg öt posztkommunista országot (Lengyelországot, Magyarországot, a Cseh Köztársaságot, Szlovéniát és Észtországot) elemző kutatását azzal összegzi, hogy kétség sem férhet a politikusok és kormányok, valamint maguknak a bírácoknak az eltökéltsége iránt, hogy megvédjék ezt a függetlenséget, amelynek egyik eleme a hatalmi ágak elválasztásának és a jog uralmának, és amelyet a kommunizmusból való átmenet egyik központi elemének tartanak.³⁵ A for-

32 A Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya, amelyet az 1976. évi 8. tvr. hirdetett ki

33 EUMAP 2001.18.o.

34 The International Bar Association Minimum Standards of Judicial Independence (1982) IBA Standards: ibanet.org

The Universal Charter of the Judge by the International Association of Judges (1999): iaj-uim.org
Ez a charta az Európai Bírói Egyesület által az Európai Tanács égisze alatt elfogadott dokumentum, amit a Tanács tett közzé [DAJ/DOC(98)23].

35 Blankenburg, E.: Independence and Accountability of the Judiciary – Two Sides of a Coin: Some Observations on the Rule of Law in Central Europe. In Sajó A.: Judicial Integrity. 207. o.

mális elköteleződés a bírói függetlenség mellett viszont nem biztosítja azt, hogy a bírák politikai függetlenségét a rendszer ténylegesen jutalmazza. Salzberger tanulmányában empirikusan elemezte a függetlenség és a bírói előmenetel összefüggéseit. Hipotézise szerint nem lehet negatív összefüggés a bíró érdemi függetlensége és előmeneteli esélyei között. A hipotézis ellenőrzésére Salzberger az angol fellebbviteli bíróság és az Izraeli Legfelsőbb Bíróság adatait elemezte. Kutatása alátámasztotta hipotézisét: "Mindkét országban azok a bírók, akik függetlenebbek voltak, vagyis több ügyben a kormány ellen döntöttek, nagyobb eséllyel rendelkeztek az előre menetelben. A bírói függetlenséget a rendszer jutalmazza, amely arra utal, hogy a függetlenség kedvez a politikusoknak."³⁶

36 Salzberger, E.M.: The independence of the Judiciary...70.o.

Egy lehetséges új bírósági szervezeti rendszer

Németországban, mint a mienknél fejlettebb demokráciában az alapoknál kezdték az egységesítést. Már a jogi oktatás is szavatolja a későbbi homogenitást. Már a jogi egyetemen úgy tanulnak a diákok, hogy a tényállást majd a vonatkozó norma szövegét is elemeire szedik és konkrét példákon keresztül tanítják meg a hallgatónak, hogy mi az az út, ami felé adott körülmények között tovább lehet lépni, mi az, ami eleve kizárt. Ott a magyar verstanulós jogi oktatással szemben, egységes szemléletben gondolkodó jogászokat képeznek. Az ügyvéd az ügyész és a bíró ugyanúgy épít fel egy tényállást. Így a mostani magyar helyzettel ellentétben, – ahol mindenkinek van egy álláspontja és a Legfelsőbb bíróság eleve erre kitalált jogegységi határozatai sem segítenek –, Németországban jó eséllyel saccol az ügyfél, és a képviselője, illetve a hatóság embere is a végkifejletet illetően. Ha mégis merőben eltérő ügyészi, vagy bírói álláspont akad, annak létjogosultságát azonnal vita tárgyává teszik.

Ravasz László a Csongrád megyei Törvényszék nemrég fegyelmi eljárás keretében eltávolított bírása és Szepesházi Péter a Buda Központi Kerületi Bíróság bírása összeállítottak egy reformjavaslatot, mely modellt adhatna a bírósági szervezetrendszer átalakítására és a bírói döntés függetlenségének érdemi biztosítására.(4-es számú melléklet).

A szervezet átalakítása mellett átlátható, nyilvános és számon kérhető bíróban és bíróságban gondolkodtak. Addig ameddig a bíró nem nyilatkozhat (nem konkrét és folyamatban lévő ügyre értendő), addig nincs nyilvánosság. Addig, amíg a bírói döntési mechanizmus nem átlátható, nincs alapja a számon kérhetőségnek.

Ravasz László az alábbiakban foglalta össze főbb gondolataikat: „A bírói függetlenség alap problémája, hogy a kialakított bírósági szervezeti rendszer nem biztosítja a bírói munka objektív kritériumokon alapuló értékelését és

minősítését. Nincs meghatározva az az objektív mérési rendszer, amellyel ki tudja küszöbölni a vezetők szubjektív és sokszor visszaélészerű bírói minősítést. Ez alapvetően sérti a bírói függetlenséget, mivel bármikor a bírói munkára alkalmatlannak minősítheti a vezető a bírót minden garanciális szabály nélkül szubjektív értékelés alapján. Bármikor soron kívüli vizsgálatokat rendelhet el a bírósági elnöke a bíró ellen. Ezzel való fenyegetéssel bármikor befolyásolható egy bíró az ítélezése során. Ha objektív kritériumok alapján kellene a vezetőknek a bírói munkát minősítenie akkor ezen befolyásolásra nem lenne lehetősége a vezetőknek. A bírói függetlenség nem képzelhető el a hatékony és objektív alapú bírói munka számon kérhetősége nélkül. Nyilvánvaló, hogy a szubjektív alapú vezetői minősítésen alapuló számon kérhetőség fenntartása alapvetően sérti a bírói függetlenséget, mivel ezzel a vezető bármikor visszaélhet. A „saját embereinek” a munkáját mindig felértékeli, míg az „ellenségeiket” leértékeli. E mellett lehetősége van a szubjektív értékelési rendszer miatt arra, hogy a saját emberit ki tudja mosdatni a törvénysértéseik jogkövetkezményei alól. Az objektív értékelési rendszer esetén erre nem volna lehetőség. Az ilyen számon kérhetőség nélkül nincs bírói függetlenség és jogállami bírászkodás. Mindennek előfeltétele a következetes és objektív alapú számonkérés a bírói munka és döntés vonatkozásában akkor az a korlátlan bírói önkényhez vezethet, ami veszélyezteti a jogállami működést.” – utóbbi állítást megerősíti az Eötvös Károly Közpolitikai Intézetnek készített jelentés³⁷ is.

37 http://www.ekint.org/ekint_files/File/tanulmanyok/biroi_fuggetlenseg.pdf

A nyilvánosság hiányosságai

Ahhoz, hogy a közélet felpetzdüljön, idővel értő és gondolkodó emberek, igazi demokraták éljenek Magyarországon, megfelelő és pontos információk is szükségeltetnének, egyéb e tanulmány keretei között nem elemezhető kompetenciák mellett. A magyar sajtó azonban nem alkalmas erre. Egyrésről a sérülékenységet a tulajdonosi szerkezet koncentrálttsága is okozza. Vertikális és horizontális oligopóliumok jöttek létre. Alig pár szereplős a tulajdonosi kör, akik között nincs állam független szereplő. Másrészt a médiavállalkozásaik mellett ezen üzletembereknek vannak egyéb érdekeltségeik is, amik kiszolgáltatottá teszik a hozzájuk tartozó sajtótermékeket. Ráadásul a gazdasági befolyás érvényesítés, más akár politikai érdekek is megjelennek. A kiszolgáltatottságot tovább növelte, hogy az utóbbi években folyamatosan csökkent a hirdetési piac. A médiumok ráutaltak azokra a hirdetőkre, akik kormányzati, vagy ellenzéki holdudvarokat jelenítik meg.

A sajtó vezetői sem független emberek. Politikai megbízhatóság alapján kerültek pozícióba, nem szakmai kvalitások alapján. Vajda Péter a legrégebben szolgáló állambiztonsági káder alighanem az NBH szóvivője (a Népszabadság egykori belpolitikai szerkesztője)³⁸. Hosszan lehetne folytatni a nevek felsorolását, bár nem minden újságíró, szerkesztő és főszerkesztőre jut egy történész, aki közreadja az általában nem vállalt múltat. Ugyanakkor nem feltétlen kell minden esetben titkosszolgálati háttérben gondolkodni. Megannyi média munkás párttag, vagy párttagnak, a párt értelmiségi-, és/vagy gazdasági holdudvarának gyermeke. Bayer Zsolt publicistáról például köztudott, hogy Fidesz alapító. Az újságírók között nem egyszer előfordul, hogy párhuzamosan PR cégük is van, így van ez például Szakonyi Péter esetében. Korányi G. Tamás tőzsdei újságíróként is dolgozott. A Napi Gazdaság főszerkesztője, melyben jelentős tulajdonrészrel rendelkezik; emellett

38 http://magyarnarancs.hu/belpol/egy_szovivo_karrierje_regi_csibeszek-67096

tőzsdei befektetései is számottevőnek mondhatók az elmúlt 20 évben. Hírbe hozták benfentes kereskedéssel, de a bíróság nem hozott elmarasztaló ítéletet vele szemben.

A hír másodlagos, az én véleményem a fontos! Bár ezt így egyetlen újságíró iskolában sem tanítják, de aki nem alkalmazkodik ehhez a hagyományhoz, hamar számkivetettnak érezheti magát a sajtóban. Az ilyen típusú írásokra jelentős igény van, melynek oka, hogy Magyarországon nem alakult ki egy stabil polgárosult középosztály.

A XX. századra egymásra torlódott a feudális és a polgári társadalom. A társadalom több téma mentén megosztott. Nincs is polgárság hiányában igény a valódi hírszolgáltatásra. A magyar emberek nyíltan elfogult lapokat olvasnak és bulvárt. A feltörekvő bogszféra³⁹ ugyan nyit új lehetőségeket, ugyanakkor az sem tud elszakadni attól, ami a lényege, a véleménytől. A helyzetet tovább nehezíti az adatok nehéz hozzáférhetősége, a szerkesztőségi kont拉斯elekció, a hír műfajokat korlátozó jogszabályi környezet. Ilyen sajtóval csak tovább növelhető a társadalom közéleti érdektelensége. Az igazságszolgáltatás és a demokrácia problémái pedig csak egyik vagy másik párt szájíze szerint kaphatnak pillanatnyi teret a megjelenésre.

39 http://boldogokasajtkeszitok.blog.hu/2012/06/16/level_gorog_barataimnak

Zárszó

„Ha az igazságszolgáltatás nincs szavatolva, az állampolgár nem érez semmiféle garanciát és nem kötődik olyan területhez, amelyet bárki elpusztíthat.”

Philippe Abravanel 1991 szeptemberében részt vett Pilisszentkereszten az Európa Tanács és a Magyar Bírói Egyesülettel közösen szervezett konferencián. A neves jogász az igazságszolgáltatás függetlensége és a Bírói rendszer hatékonysága címmel tartotta meg előadását a Schweizerische Juristen Zeitung 87. évfolyamában megjelent írásából, amely főként az igazságszolgáltatás feladataival, a bírói szervezetnek az államon belül elfoglalt helyével, valamint a svájci igazságszolgáltatás néhány olyan kérdésével foglalkozott, amely a rendszerváltás bírói karának és sajnos a mainak is sok fontos tanulsággal szolgál.

A svájci Lausanne-ban született jogász ügyvédi tevékenység után lépett a bírói pályára. 1987-1988-ig Vaud Kanton legfelsőbb Bíróságának elnöke volt, 1992-ben ugyanott ítélőbíróként dolgozott

Philippe Abravanel szerint a szuverenitásból fakadóan az állam elsődleges feladata az igazságszolgáltatás. „Ha az igazságszolgáltatás nincs szavatolva, az állampolgár nem érez semmiféle garanciát és nem kötődik olyan területhez, amelyet bárki elpusztíthat. Az államnak szüksége van saját stabilitásához azoknak az embereknek az egyetértésére, akik ott laknak és ez a konszenzus csak azokkal lehetséges, akik békében és biztonságban élhetnek családjukkal, valamint jogosan élvezhetik nyugodtan megszerzett javaikat.

Amennyiben az állam nem biztosítja az igazságszolgáltatást, azaz a személyek, javak, egyezmények tisztetét, a polgárok saját maguk tesznek igazságot: Bosszújuk kritériumai szubjektívek lesznek és mások egyéni szempontjaiba ütköznek. Viszont ha a bíró rendelkezik az állam pallósával, amely megadja a döntéseihez a végrehajthatóságot, akkor ura lesz az eltérő érdekeknek, tekintélye folytán helyreáll a békesség.”⁴⁰

40 http://www.mabie.hu/sites/mabie.hu/files/birak_lapja/BL.1992.II.1.sz..pdf

Felhasznált irodalom

- Balogh István: Igazságosság és Politika. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2006
- Ulrich Wiickert: Bolond aki tisztességes. Gondolatok felbomló értékrendükről. Kobra Könyvek kiadója, 1994
- Fleck Zoltán: Változások és változatlanságok. A magyar jogrendszer a rendszerváltás után, Napvilág Kiadó, 2010.
- Fórum, Szántó T. Gábor: Szembenézés a múlttal Fundamentum, 2000. 1. szám
- Kenedi János kritikussal Halmai Gábor beszélget Fundamentum, 2000. 1. szám
- Csepeli György: Szociálpszichológia, Osiris Kiadó, Budapest, 2001
- Kende Péter: Elorzott Igazság, Hibiszkusz Könyvkiadó Kft., 2008.
- Fleck Zoltán: Jogszolgáltató mechanizmusok az államszocializmusban. Totalitarizmus-eméletek és a magyarországi szocializmus, Napvilág kiadó, Budapest, 2001.
- Fekete Mária, Grád András: Pszichológia és Pszichopatológia Jogászoknak HVG-ORAC Lap-, és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2002.
- Blankenburg, E.: Independence and Accountability of the Judiciary – Two Sides of a Coin: Some Observations on the Rule of Law in Central Europe. In Sajó A.: Judicial Integrity.
- Russel, P.H. – O'Brian, D. M.(szerk.): Judicial Independence in the Age of Democracy: Critical Perspectives from around the World. Charlottesville – Virginia – London, 2001.

KOVÁCS GÁBOR

Korrupció a pénzügyi szektorban (?)

Absztrakt

A 2000-es évek eleje óta számos, a korrupció feltárására, megelőzésére vonatkozó kutatás jelent meg. A kutatások csekély mértékben érintették a pénzügyi szektort, mely szabályozottságával kiemelkedik a többi szektor közül, ezért (is) volt érdekes megvizsgálni a valós helyzetet. Jelen kutatás a fő hangsúlyt a korrupció észlelésére és az egyes pénzügyi intézmények által végrehajtott megelőző tevékenységre helyezi, de fontosnak tartja és figyelembe veszi a korrupcióról kialakult véleményeket is.

13 különböző nagyságú pénzügyi intézmény eltérő vezetői beosztásban dolgozó szakembere vett részt az anonim jellegű kutatásban. Az interjúalanyok megpróbálták meghatározni a korrupció fogalmát és elterjedtségét a pénzügyi szektorban, a korrupciós magatartásformákat, a korrupcióval vélelmezhetően érintett szervezeti egységeket, területeket; megoldási javaslatokat, preventív eszközöket, eljárásokat (anti-korrupciós intézkedések) és azokat a bevezetendő módszereket, amelyek véleményük szerint elősegítenék a korrupció szintjének csökkenését.

Kulcsszavak: korrupció, pénzügyi szektor, preventív eszközök vagy anti-korrupciós intézkedések

Abstract

There are several searchings made an appearance regarding for prevention and opening of corruption since 2000. The searchings concerned the financial sector in small extent which is emerging with controlled systems out of other sectors, that's why was very interesting to check on the real situation. This searching put the main tone into a perception of corruption and prevention activity of financial institutes but it considering to importance and regarding the openions on corruption.

13 experts (in several sized financial institutes, in several executive status) was participated in the anonymous searching. The interviewees tried to determine the concept and range of corruption in the financial sector, the types of corruption attitudes, the organizational units concerned with corruption; the instances for solution, the prevention tools (anti coppurption

measures) and those necessary methods which conduce to the decreasing of the level of corruption

Keywords: corruption, financial sector, prevention tools, anti corruption measures

Az utóbbi években a pénzügyi szektor számos résztvevőjével, képviselőjével dolgoztam együtt, több kockázat- és folyamatelemzést végeztem compliance, pénzmosás megelőzése vagy csalás elleni projektekben.

A 2000-es évek eleje óta számos, a korrupció feltárására, megelőzésére vonatkozó kutatás jelent meg, melyeket profi szakemberek készítettek, a lehető legalaposabban feltérképezve egy adott országra, ország-csoportra vagy társadalomra jellemző magatartási formákat.

A kutatások csekély mértékben érintették a pénzügyi szektort, mely szabályozottságával kiemelkedik a többi szektor közül, ezért (is) érdekes megvizsgálni a valós helyzetet.

Fontos vitaindító kijelentésnek tartom, hogy "...az egyik interjúalany említ olyan területet, ahol szerinte nem igazán van korrupció: a bankszektort és a biztosítókat nevezi meg. Állítását a világos belső szabályozás és a kialakult verseny említésén kívül azzal indokolja, hogy a szektor a korrump embereket kivetí magából,..." (Forrás: Szántó Zoltán és Tóth István János: Korrupciós kockázatok az üzleti szektorban, 38-39. old.)

A terület ismerőjeként – több mint 15 év szakmai tapasztalattal a hátam mögött – inkább tartom magam banki szakembernek, mint képzett kutatónak. Így az első ilyen jellegű munkámat témafelvetésnek és terveim szerint egy nagyobb lélegzetvételű kutatás bevezetőjének szánom (lásd 136. oldal).

A projekt munkamódszere a következő volt: az áttekintett szakmai háttéranyag alapján összeállítottam egy rövid kérdőívet, (lásd 137. oldal), a kérdésekre kapott válaszok alapján pedig elkészülhet az elemzés.

A kérdések kizárólag a pénzügyi szektor korrupciós helyzeteire, lehetőségeire korlátozódtak, ezért a szektoron kívüli egyéb megjelenési formákat nem tárgyaltam.

Az interjúalanyok a teljes interjú során élhettek azzal a jogukkal, hogy a feltett kérdésre nem válaszolnak, erre azonban csak egy alkalommal került sor.

A kutatás témája mellett ugyanolyan fontos a résztvevők anonimitásának biztosítása, ezért néhány adat felvétele és közzététele a lehető legáltalánosabb megfogalmazásban található meg. Számomra nagy megtiszteltetés volt, hogy a résztvevők vállalták a részvételt és értékes információkkal segítettek a munkámat. Ezúton is köszönöm együttműködésüket.

Bevezetés

Az üzleti életben jelen lévő korrupció feltárásáról, a jelenséget működtető mechanizmusokról és azok megértéséről számos kutatás készült. A kutatások jellemzően a konkrét korrupciós helyzetekre és azok megismerésére irányultak.

Jelen kutatás a fő hangsúlyt a korrupció észlelésére és az egyes pénzügyi intézmények által végrehajtott megelőző tevékenységre helyezi, de fontosnak tartja és figyelembe veszi a korrupcióról kialakult véleményeket is.

Teljes képet akkor kapunk a pénzügyi szektorban tapasztalható korrupcióról, ha

- megértjük fogalmát és mozgatórugóit
- megelőző intézkedéseket vezetünk be a mindennapi munka során
- a munkavállalók képzésében kiemelt szerepet kap az intézkedések bemutatása
- ellenőrizzük, visszamérjük az intézkedések hatékonyságát.

Az interjúk támpontot adhatnak arra vonatkozóan, hogy a szektorban milyen jellemző vagy tipikus elkövetési magatartások találhatók, és erre alapozva az elemzés kifejtheti az egyes helyzetek, cselekedetek mozgatórugóit és esetleges elterjedtségét.

Az interjúk többletinformációt is nyújthatnak arra vonatkozóan, hogy az egyes pénzügyi intézmények a tulajdonosi kultúra részeként, a saját maguk által működtetett mechanizmusok révén az általánosan ismert korrupciós helyzeteken kívül milyen speciális, „nem megszokott” (ismeretlen) korrupciós technikákkal találkoztak és a kezelésükre, megelőzésükre milyen technikákat, eljárásokat, módszereket alkalmaznak.

Az országra vagy a régióra vonatkozó kutatások a korrupció elterjedtsége ellenére kevés igazán hatékony kutatási eredményt tudnak felmutatni, főként a jelenség természetéből fakadóan (az érintettek nem beszélnek, nehezen bizonyítható).

Igazán használható eredményt akkor kaphatunk, ha az egyes tudományágak által használt kutatási módszereket kombináljuk, azaz a fogalmi meghatározás és a tartalmi kérdések mellett az interjúk adta információkat is felhasználjuk.

Jelen kutatás igyekezett megfelelni ennek a módszertani megközelítésnek: az interjúalanyok megpróbálták meghatározni

- a korrupció fogalmát és elterjedtségét a pénzügyi szektorban,
- a korrupciós magatartásformákat
- a korrupcióval vélemezhetően érintett szervezeti egységeket, területeket
- a megoldási javaslatokat, a preventív eszközöket, eljárásokat (anti-korrupciós intézkedések)
- azokat a bevezetendő módszereket, amelyek véleményük szerint elősegítenék a korrupció szintjének csökkenését

Az elemzés

Rendhagyó módon az elemzést az utolsó kérdéscsoporttal kezdeném, mert a témakör bizalmassága, érzékenysége miatt kiemelten fontosnak tartom, hogy az interjúalanyok hogyan érezték magukat a kérdések során.

Mekkora volt az interjú időtartama, milyen volt a hangulata; volt-e olyan kérdés, amelyre az interjúalany nem akart válaszolni?

Az interjú időtartamával azt szeretném érzékeltetni, hogy kaptam-e elég időt a beszélgetésre; az interjú hangulata és a kérdésekre adott válaszok pedig az együttműködési hajlandóságot mutatják.

Az interjúk átlagos időtartama 1 óra – 1 óra 15 perc volt.

Mindegyik interjú nagyon jó hangulatban telt, az interjúalanyok rendkívül támogatóan, pozitív hozzáállással és komoly érdeklődéssel támogatták munkámat.

Az interjúk során minden kérdésre válaszoltak.

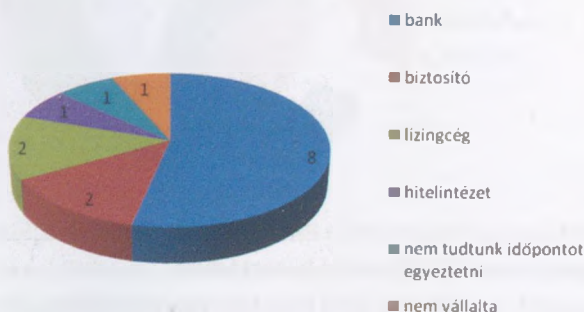
Interjúalany neve, kora, iskolai végzettsége, mióta dolgozik vezetőként
Ezekkel az adatokkal azt kívántam elérni és bemutatni, hogy az az interjúalany, aki magas iskolai végzettséggel rendelkezik és több éve vezető beosztásban dolgozik, képes árnyaltan és összefüggéseiben beszélni a korrupció problémájáról és tudja példákkal, esetekkel alátámasztani mondanivalóját. Az interjúalany neve kevésbé fontosnak tűnik, de azt gondolom, hogy akkor hiteles és alapos egy kutatás, ha mindkét nem képviselteti magát.

A kutatás irányának meghatározása mellett el kellett döntenem, hogy a pénzügyi szektor képviselői közül kiket érdemes megkérnem az interjúval való részvételre.

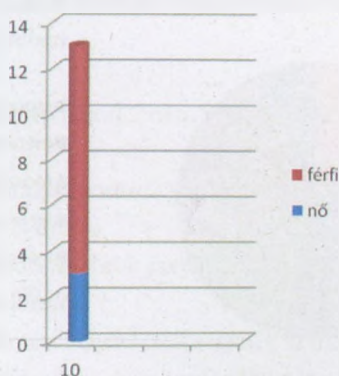
Összesen 15 szolgáltató képviselőit kerestem meg:

- 9 bank
- 2 biztosító
- 2 lízingcég
- 1 hitelintézet
- 1 takarékszövetkezet

Az egyik bank képviselőjével folytatott egyeztetések nem vezettek eredményre (1 hónap alatt sem találtunk megfelelő időpontot), illetve a takarékszövetkezet képviselője nem kívánt részt venni a kutatásban.

Résztvevők neme

A kutatásban 10 férfi és 3 nő interjúalany vett részt.

Résztvevők kora

A legfiatalabb interjúalany 33, a legidősebb 55 éves volt.

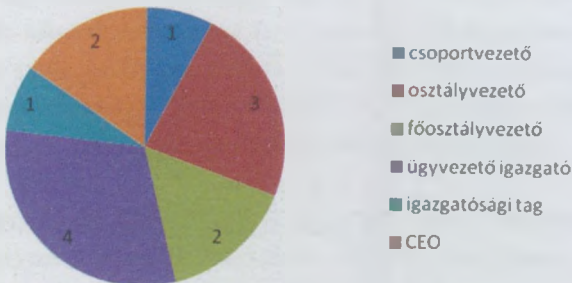
Résztvevők iskolai végzettsége

Az interjúalanyok közül 9-n rendelkeznek egyetemi, 4-en pedig főiskolai végzettséggel.

Mióta dolgozik vezetőként (vezető beosztásban)?

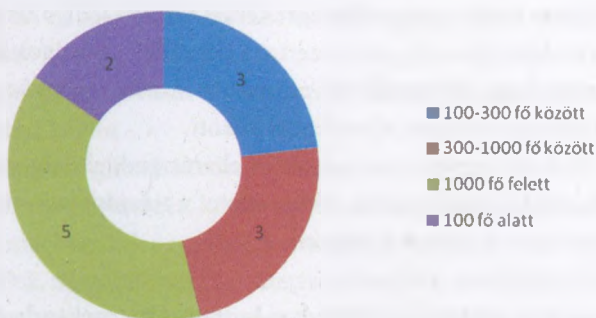
Az interjúalanyok szolgáltatón belül pozíciójára többféle elnevezés vagy megnevezés vonatkozik, a jobb megértés érdekében egységes elnevezést alkalmazok. Jól látható, hogy az interjúalanyok vezetői beosztásban dolgoznak, több vezetői szint képviselteti magát, más-más rálátással a szervezet egészére vonatkozóan, csoportvezetőtől CEO-ig bezárólag.

Szolgáltatóra vonatkozó adatok (alkalmazotti létszám, nettó árbevétel)

Mind a 13 szolgáltató 200M HUF feletti éves árbevétellel rendelkezik.

Az alkalmazotti létszámot tekintve jól látható, hogy kicsi (100 fő alatti) és nagy (1000 fő feletti) intézmények is képviseltetik magukat, reprezentálva a korrupciós jelenség eltérő megjelenési formáit és a szükséges ellenintézkedések mértékét.

Az adott szolgáltatónak van-e külföldi tulajdonosa? (szttenderdek, eljárások mennyire kötöttek / az anyavállalat ad-e bármilyen segítséget a szabályok implementálásában?)

A kérdések motivációja és a várt információtartalom az volt, hogy nemzetközi tapasztalattal, eltérő – fejlettebb – pénzügyi kultúrával rendelkező országokból származó anyavállalat (tulajdonos) mennyire támogatja leányvállalatát egy speciális tudást, eljárásrendszert megkövetelő jelenség megelőzésében, kezelésében.

A ténylegesen 13 résztvevő közül 2 nem rendelkezik külföldi tulajdonossal.

A szabályok implementálása során 2 jellemző megközelítést tapasztaltam:

- ha nincs külföldi tulajdonos
 - teljesen szabadon dönthetnek szabályok, eljárások bevezetésére
- ha van külföldi tulajdonos
 - teljesen szabad döntési helyzet, sok segítség és mozgástér, bár van egyeztetés a közös stratégiában és a kontrollban (megjelenhet pl. a jóváhagyási limit csökkentésében)

- teljes tulajdonosi kontroll (kötött sztenderdek és eljárások, szabályok szó szerinti átvétele, nemzeti szabályozás tiszteletben tartása – változtatási lehetőség nélkül / kivéve, ha nem ellentétes nemzeti jogszabállyal, illetve megengedett szigorúbb szabályok bevezetése)

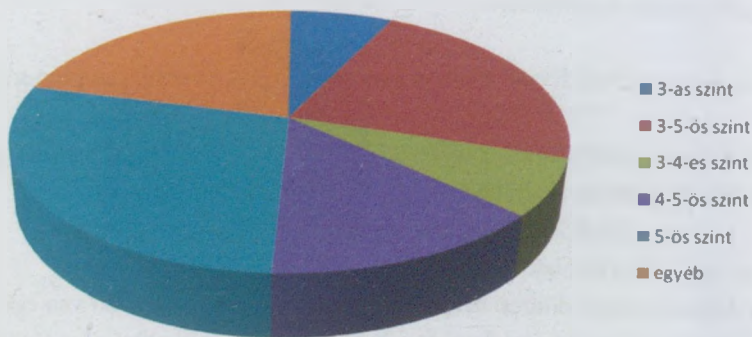
Mindenki egyetértett abban, hogy teljes támogatást kapnak a tulajdonos képviselőjétől, igény esetén pedig segítséget kérhetnek a szabályozás kialakításában. Akadt olyan vélemény, mely szerint a szigorúbb szabályok bevezetése azt is jelentheti, hogy olyan eljárást vezetnek be, amely egyébként nem szerepelt a tulajdonos elvárásai, sztenderdjei között.

Másik vélemény szerint annyira kötött eljárásrenddel dolgoznak, hogy inkább „elkerüli” a kérdéseket és a kapcsolatot a tulajdonos képviselőjével és a meghatározott feladatokat teljesítik.

Van-e és ha igen, mennyire elterjedt a korrupció a szektorban (1-10-ig terjedő skálán becsülje meg a mértékét). A korrupció mértéke csökkent-e vagy nőtt-e az utóbbi években?

Az összes interjúalany egyértelműen kijelentette, hogy véleménye szerint van korrupció a pénzügyi szektorban. Az általános vélekedés szerint a korrupció mértéke egy 10-es skálán 3-5 pontot jelent.

3 interjúalany nem tudott választ adni a kérdésre (egyéb kategória), szerintük a) „sejtésem nincs”, b) „nagyon alacsony szintű” és c). „napi szinten létezik a lehetőség, de nem tudom megbecsülni”.

A korrupció csökkenő vagy növekvő tendenciájának meghatározása már árnyaltabb képet mutat:

- 3 interjúalany nem tudja a mértéket megbecsülni
- 5 interjúalany szerint csökken a korrupció mértéke
- 5 interjúalany szerint növekszik a korrupció mértéke

A többség az alábbi pozitív érveket használta a korrupció mértéke csökkenésének okai között:

- pénzügyi szektor jobban védett, rendkívüli módon le szabályozott a többi szektorhoz képest
- gazdasági válság hatása (cost cutting)
- finanszírozás, beszerzés, kiszervezett tevékenységek száma csökkent
- jobban megbecsülik az emberek a munkahelyüket
- kontrollok, új szabályozás bevezetése, ellenőrzés mértékének növekedése
- banki szinten több külföldi vezető dolgozik, akik hozzák magukkal az elutasítás kultúráját

Noha többen is növekvő tendenciát vélelmeznek, egy interjúalany emelte ki a szabályozottság és a korrupció növekedése közötti összefüggést („nehéz bejutni a rendszerbe, jobban meg kell dolgozni érte”), egy másik pedig fő okként a hitelekhez való nehezebb hozzájutást és az ügymintézők reáljövédelmének csökkenését („agyon dolgoztatnak...”) jelölte meg.

Egy interjúalany véleménye az volt, hogy a banki üzem lényegesen tisztább, mint bárki is gondolja.

A korrupció negatív vagy pozitív jelenség? Egyáltalán van-e, lehet-e pozitív hatása?

Nagyon érdekes kérdésnek tartom, főként a pozitív hatásra vonatkozó kitétel miatt: egy egyértelműen negatív jelenség tartalmazhat-e pozitív elemeket, hatásokat?

Mindegyik interjúalany szerint a korrupció egyértelműen negatív, romboló hatású.

9 interjúalany kizárta a korrupció pozitív hatását, azonban 4 interjúalany tett észrevételt a kérdés kapcsán:

- A korrupciónak pozitív hatása nincs (úgy kell a munkánkat végezni, hogy ne legyen – megfelelő szakértelem, fizetés, technológia, erőforrás biztosításával)
- pozitív hatás elérése egyértelműen kultúra kérdése (nem mindenhol törvénytelen cselekedet)
- korrupció és lobby nehezen definiálható határterületek
- kontrollpontok hatékonyságát látjuk / láthatjuk (egyfajta tükröt ad, hol kell változtatni)

Határozza meg a korrupció fogalmát

A korrupcióra tanulmányaink, olvasmányaink alapján adhatunk egyfajta fogalmi meghatározást. Én azt kértem, hogy mindenki a saját szavaival, esetleg saját tapasztalatait felhasználva közérthetően próbálja meghatározni, hogy mit ért / mit értünk a jelenség alatt

A fogalom meghatározása során az interjúalanyok számos magyarázatot adnak a korrupcióra.

- a vállalat képviselőjét külső vagy olyan belső munkatársak próbálják befolyásolni, amely a vállalat számára nem, csak az egyén számára jelentenek jó anyagi lehetőséget, üzletet (külső befolyás hatására, üzlet elősegítése érdekében)
- olyan gazdasági folyamatokat nehezítő tevékenység, amely elsősorban az egyéni érdekeket támogatja, romboló a közösségre, jelentősen megdrágítja az ország és az üzlet eredményét (alapvetően etikátlan tevékenység)
- olyan intézményrendszer, melyben valamilyen ellenszolgáltatás, előny biztosítása működik (jogtalan előny). Nem mindig jogtalan előny, pl. ha járna az előny, de nem jutok hozzá
- törvénytelen eszközökkel vesznek rá személyeket vagy szervezeteket olyan működésre, amely gyorsítja, vagy eltérő működésre kényszeríti a folyamatokat
- „minden, amiből kihagynak” (Hofi Géza). Egyrészt jogi kategória (vesztetés és kapcsolódó bűncselekményei), másrészt minden vagyoni előny, nem megengedett módon történő nyújtása és elfogadása, mely a cég ne-

vében eljáró munkatársa vagy vezető tiltott előnyhöz juttatását segíti elő (eredménye vagyoni előny a munkáltató részére)

- valaki saját maga előnyére köt olyan szerződést, amely maga vagy a cége számára hátrányos vagy nem a legkedvezőbb (korrumpáló nyeresége – személyes előny)
- valamilyen egyéni érdeket helyezünk a cég érdeke elé, amelyből előny származik (de nem biztos, hogy azzal realizálódik)
- valaki helyzetbe szeretne jutni (normál körülmények között nem vagy hosszabb időt vesz igénybe) és előnyt realizálni, vagy hatalmát önértékből akarja kifejezni vagy piaci pozícióját, vagyoni helyzetét biztosítani kívánja hosszabb távon. Ilyen lehet pl.: kapcsolati tőke kihasználása, pénzbeli köszönet, információkhoz való hozzájutás vagy anyagi ellenszolgáltatás nyújtása.
- valamilyen előny adása, nyújtása (jogtalan), valamilyen kedvező döntések, előny biztosítása érdekében történik. Sokféle formája van, legtipikusabb: anyagi előny biztosítása kedvező döntéshelyzet előállítására (járulékos büntetőjogi elem: befolyással üzérkedés)
- ide tartozik a belső csalás vagy visszaélés is (anyagi előnyért tett szolgáltatás: szándékos lefizetés, jelentések megtévesztése)
- több megközelítése van a korrupciónak:
 - munkakörrel, befolyással történő visszaélés: olyan juttatás, ellenszolgáltatás elvárása, amely össze nem egyeztethető a bankkal
 - olyan anyagi előnyök megszerzésére irányul, amely tisztességtelen
- mások olyan befolyásolása, amely nem elsősorban és nem az adott pozícióban optimális (üzleti) érdek előtérbe helyezését szolgálja (más módon: vélemény befolyásolása)
- egy döntésre jogosult személy befolyásolása valamilyen érdek ígérete vagy nyújtása segítségével (aktív korrupció). Passzív ennek elfogadása, kezdeményezése, valamely előny ígérete vagy biztosítása (egyébként is meg kellene csinálni, de csak előnyért)

Az interjúalanyok nagyon plasztikusan fogalmaztak és a lehető legnagyobb alapossággal körülírták a korrupció lehetséges megjelenési formáit. Ha a szakirodalmat nézzük, teljes egészében leképezték a fogalmi magyarázatot:

a korrupció nem más, mint jogtalan előny nyújtása vagy szerzése valamilyen ellenszolgáltatás fejében.

Milyen magatartásformákat sorol a korrupció témakörébe? (kizárólag pénzügyi szektor) Milyen tevékenységnél lehet jelen konkrétan, soroljon fel példákat?

A kutatás a pénzügyi szektorban lehetséges anomáliákra irányult, ezért kizárólag erre a tevékenységre koncentrálódnak a válaszok.

A pénzügyi, kiegészítő pénzügyi, biztosítási területen számos egymástól elkülönített szervezeti egység, munkaterület dolgozik, ezért azt kíséreltük megállapítani, hogy mely tevékenységek lehetnek érintettek, veszélyeztetettek.

Az interjúalanyok az alábbi tevékenységek végzése során vélelmezik a korrupció lehetőségét („minden tevékenységnél jelen lehet, mert valaki többet vagy jobbat akar a többségnél”):

- beszerzések (működéshez szükséges eszközök, facility management)
 - szállító szerződés kedvező elbírálása
 - fiók-építés engedélyezési folyamata (hatóságok részéről)
 - személyes előny nyújtása – kolléga alkalmazása
- üzemeltetés (beruházás, megbízási – szolgáltatási szerződések)
- IT szoftverfejlesztés, tanácsadás
 - külső szolgáltató belső embereket alkalmaz
 - bank-specifikus szolgáltatók monopolhelyezete
- work-out (követelés-vásárlás, behajtás, vagyonkutatás, felszámolási eljárások, fedezet-értékelés és nyomonkövetés)
- behajtás (céltartalék képzés miatt megszabadulunk a hiteltől)
 - eszköz árának szándékos növelése (visszavétel esetén vagy versenyeztetés nélkül)
 - versenyeztetés kizárása
- szolgáltatási előny (ingyen szolárium-bérlet=kedvezőbb számlacsomag)
 - kolléga és partnercég kollégái közötti baráti viszony
- összejátszás (eszközvizsgálat – eszköz meglétének vizsgálata)
- azonnal hasznosítható – pénzre váltható – előnyök (beszerzés, hitelezés)
- közvetítő (hamis adatszolgáltatás, jutalék megosztása /visszaforgatása)

- fióki dolgozóval, megegyezés ügyfél lakásán vagy semleges helyen)
- üzletkötő (leendő üzleti partner helyzetének pozitívabb beállítása, vagy kedvezőbb kamat, kondíció adása)
 - hitelnyújtás (kockázatok alulértékelése – kapcsolatépítés vagy ellenszolgáltatás fejében)
 - hitelminősítés (finanszírozható legyen / átfutási idő csökkentése)
 - hitelkerethez kapcsolódó járulékos költségek magasán tartása vagy könynyítés elkerülése (szerződés-kötési vagy egyéb admin díjak)
 - felszámoló (ügyfél oldalon)
 - szerződés elfogadtatása (hitelvizsgálók, üzletkötők)
 - adatok meghamisítása (irat-részek összefénymásolása)
 - szabályozók teljesítésének látszata fenntartása
 - banki információk szolgáltatása ellenszolgáltatásért (nézd meg a számlámat / szólj, ha inkasszó érkezik...)
 - marketing (csak egy bizonyos céggel dolgozhatunk..)
 - ügyfél egyedi kérései (az igénybe vett szolgáltatás után kér előnyt, pl. kedvezőbb betéti kamatot – „már sok pénzt hoztam ide”)
 - szívesség szívességgért (én forgalmazom a papírodat, te adod a jutalékot – valakinek érdeke, hogy ki kivel áll kapcsolatban, és noha ez legális üzleti kapcsolatnak látszik, az érdeket nem ismerjük, ismerhetjük)
 - projektfinanszírozás (forrásoldalon, ingatlanberuházók „bedőlésével”)
 - alkalmi korrupció – management szintjén
 - konferencia-meghívás és utaztatás (szakmai rendezvény)
 - „burkolt” korrupció (kedvezményes notebook, autó, tanulmányút)
 - bármely típusú politikai donáció
 - hitelügyintéző (akkor kap hitelt az ügyfél, ha pénzt ad – ügyintézési határidő lerövidítése vagy kedvező döntés, elbírálás elérése)

Egy vélemény szerint sokkal könnyebb visszaélést elkövetni *külföldi tulajdonossal nem* rendelkező banknál, mert külföldről nem diktálják a feltételeket, nem kötelezhetik a szolgáltatót szerteszere, eljárások bevezetésére, vagyis az itthoni menedzsmenttől függ, hogy milyen mélységű vagy szigorúságú rendszert alkalmaznak.

Közvetlenül tapasztalt-e vagy saját maga került-e korrupciós helyzetbe?

Az összes kérdés közül a legnehezebb és egyben legszemélyesebb: csak az tud igazán jól érteni, értelmezni egy problémát, jelenséget, ha már átélte, vagy közel került hozzá.

Általános vélemény volt, hogy hallomásból több esetről tudnak, de konkrét információkat azért nem ismernek, mert a felek jellemzően nem „teregetik ki” a megtörtént eseményeket, főként a reputációs kockázat miatt.

- Az interjúalanyok közül 8-an nem kerültek vélelmezhetően korrupciós szituációba, 5-en többféle megjelenési formában, de találkoztak a jelenséggel:
- nem biztos, hogy korrupciós célzattal, de pl. több műszaki eszköz kipróbálásának lehetősége felajánlásának végén óvatos célzást kapott, hogy a saját maga által használt eszközt megtarthatja (nem tudni, mire irányult, hisz az eszközt gondolkodás nélkül visszaadta)
- megengedettnél nagyobb mértékű ajándék nyújtása egy pályázat kapcsán (visszaautasításra került)
- hitelezési folyamat végén az ügyfél a fióki dolgozónak adott 500 ezer forintot, aki jelentette a központnak (pénzt visszaadták és a teljes ügyfélkapcsolatot is megszüntették – az esemény elemzése alapján inkább hálapénz volt, a korrekt és profi munka elismerése, mint befolyásolás)
- konkrét megvesztegetési kísérlet történt, de elutasította (konkrét információkat nem közölt)
- egy konkrét esetben 600 ezer forintot kapott egy ügyféltől, amit visszaadott (jelentette a menedzsmentnek, de utána komoly önvizsgálatot tartott, hogy mit érthetett félre az ügyfél)

Ismer-e / munkahelye használ-e korrupcióellenes intézkedéseket?

A korrupció jelenségének felismerése és értelmezése mellett ugyanolyan fontos a megelőzési és detektálási folyamatok, eljárások, sztenderdek alkalmazása, implementálása. A kutatás szempontjából különösen fontos, hogy erre a kérdésre kimerítő, a napi gyakorlatot is figyelembe vevő válaszok szülessenek.

A korrupcióellenes intézkedéseket részletes bontásban az alábbi táblázat mutatja be:

Intézkedés típusa	igen, használják	nem ismerik és / vagy nem használják
compliance szabályzat	11	2
etikai kódex	9	4
közvetítők szabályozása	11	2
zárt aukciós rendszer	9	4
összeférhetetlenség vizsgálata	10	3
beszállítók vizsgálata	8	5
éves vizsgálatok, risk assesment	3	10
oktatás, képzés része	10	3
feddhetetlenségi (anti-korrupciós záradék)	4	9
whistle blowing	8	5
ajándékelfogadási szabályok	12	1
2nd level controls	5	8
anti-corruption officer	3	10

A táblázatból jól látható – a szűk merítés ellenére –, hogy számos helyen komoly eljárási, szabályozási és ellenőrzési kontrollok bevezetése mellett döntöttek.

Az adatok egyértelműen mutatják, hogy a „klasszikus” megelőző intézkedések (ajándék-elfogadás, etikai kódex, közvetítők felügyelete, összeférhetlenség vizsgálata, az oktatás fontossága) nagyon jól beépültek a mindennapi munkavégzésbe.

A második szintű kontrollok beépítése vagy a korrupciós kockázatkezelés használata még nem elterjedt a szektorban, ahogy a szerződések feddhetlenségi záradékkal történő ellátása sem.

A feddhetlenségi záradék célja ...” ha a szerződő fél korrump, tisztességtelen, összejátszó vagy kényszerítő eljárásokban részt vett, a szerződést odaítélő szervezetnek joga van a tisztességtelen eljárás tudomására jutásától egy meghatározott időn – szokásosan egy éven – belül a szerződést érvényteleníteni. Jogosult tovább visszatartani a megítélt összeg még esedékes részletét

és/vagy véglegesen vagy határozott időre kizárni....” (Forrás: Szántó Zoltán – Tóth István János – Varga Szabolcs: A (kenő)penz nem boldogít? 266. old.)

Külön öröm, hogy az anonim bejelentő rendszerek (whistle blowing) nagy számban vannak jelen a mindennapi működésben. Hatékonyságuk vizsgálata nem volt jelen kutatás résztémája, de az egyik interjúalany jelezte, hogy konkrét korrupciós eset feltárását a bejelentővonalon tett információ alapján végezték el.

A kért intézmények kis számában (3) dolgozik kinevezett és a korrupció megelőzésére dedikált felelős (anti-corruption officer). Annyira új fogalom és feladatkör (több banki terület részfeladatait fogja össze, szervezeti elhelyezkedése sem kialakult), hogy a következő 1-2 év fogja tisztázni eredményességét és egyben létjogosultságát (mivel, mennyivel több tud többet, mást, mint egy meglévő struktúrával és tapasztalattal rendelkező más kontroll-terület).

Milyen egyéb intézkedéseket lenne szükség, hogy a korrupció mértéke csökkenjen?

A korrupció megértése, megelőzése mellett fontos, hogy átfogóan lássuk, hogy a szektor helyzetét milyen új elemekkel, eszközökkel lehet javítani, megújítani. Az interjúalanyok analitikus képességét vettem igénybe az új ötletek megtalálásához.

Az interjúalanyok több hasznos és megfontolásra érdemes javaslatot tettek a korrupció mértékének csökkentése érdekében, reméljük, hogy a következő években sikerül alkalmazni, bevezetni őket:

- a megítélés, a jelenség szintjén: „nem elég tisztességesnek lenni, annak is kell látszani”
- több helyen létező és működő menedzser-szerződési kötelezettség (felső vezetők) kiterjesztése (köteles jelenteni a korrupciós helyzetet az anyavállalat felé)
- menedzsment támogatása (akár személyi következmények beépítése a kontrollok, folyamatok megsértésének)
- második szintű kontrollok általánossá tétele és napi használata (kockázatkezelés, éves vizsgálatok)

- dolgozók bejelentési kötelezettségének általánossá tétele
- döntést hozó személyek javadalmazása csekély a felelősséghez, a döntéshez képest (pl. kevés fizetéssel rendelkező kolléga könnyebben korrumpálható. Másképp: magasabb egzisztenciával bíró kolléga az állását is jobban megbecsüli)
- ügyintézési folyamatok csökkentése (lokális folyamatok központba helyezése), hatáskörök elhatárolása, anonimizált aukciók
- nemzetközi (angol, amerikai) szabályozás figyelembe vétele, a tapasztalatok felhasználása
- feddhetetlenségi záradék használatának /szerződési feltételként történő / általános használata
- döntési jogkörök szétválasztása (megosztott feladat- és hatáskörök)
- beszerzés szigorítása (pl. autó-értékesítés – zárt internetes aukciós rendszer, 4 szem-elv vagy több szem-elv alkalmazása)
- a korrupció elleni elvek, szabályok beépülése a képzési folyamatokba, több oktatás
- ahol korlátozottan működnek a korrupció elleni eljárások, minden munkavállalóra és közvetítőre ki kell terjeszteni, a menedzsment elkötelezettségével
- új ellenőrzési szempontok bevezetése
 - szállítók vonatkozásában: szállítói lista felállítása
 - dolgozók vonatkozásában: vagyonnyilatkozat bevezetése és tartalmi ellenőrzése (biztonsági szempontból érintett területen dolgozók részére, az adatvédelmi előírások betartása mellett)
 - dolgozók vonatkozásában: életmód-vizsgálat (kényes feladat, meghatározott munkát végző / beosztású dolgozók esetén, szintén több jogszabály együttes megfelelőségét követően)
- külső független kontroll (hatóság) felállítása és működése segítene (olyan eszközökkel, jogosítványokkal rendelkezne, amelyekkel bármilyen információhoz hozzájuthatna)

Egyes vélemény szerint a korrupció csökkentéséhez durva szankciók kellenének (teljes zéró tolerancia, enyhítő körülmény nélkül), ezért a korrupció elleni harc ma esélytelen.

Összegzés

1979-ben Hankiss Elemérnek igaza volt, aki szerint „...a korrupció betegség, ..., nem lehet adminisztratív eszközökkel az életből kiiktatni. Előfeltételeit és okait kell megszüntetni: ez az egyetlen igazi lehetőség.” (Hankiss Elemér: Társadalmi csapdák, 129.old.).

A XXI. században a kereslet-kínálati oldal (alkalmankénti óriási összegek, fontos üzleti információk, a szervezett bűnözés ereje, a társadalmi közöny vagy értetlenség) igenis megköveteli, hogy a szemlélet, a hozzáállás formálásán túl adminisztratív, szabályozási, eljárási rendszereket vezessünk be és alkalmazzunk minél hatékonyabban a jelenség hatásainak csökkentése érdekében.

A kutatási anyag bemutatta, hogy a pénzügyi intézmények egy része komoly anyagi, szervezeti, szervezési és szabályozási intézkedéseket vezetett be annak érdekében, hogy a korrupció minden lehetséges megjelenési formáit megelőzze vagy a bekövetkezett eseményt és annak hatásait, kockázatait kezelje (a károkat minimalizálja).

A kutatási anyag azt is bemutatta, hogy egy jól szabályozott rendszert is érnek, érhetnek külső behatások. Jól látható az is, hogy az egyre átgondoltabb és sikeresebb megelőző intézkedésekre az „ellenoldal” rendkívül gyorsan és hatékonyan próbál reagálni, vagy más kifejezéssel, igyekszik (verseny) előnyhöz, azaz a minél nagyobb profithoz vagy minél pontosabb információhoz hozzájutni. Ezért fontos, hogy a munkatársak minél alaposabb képzése mellett a megelőző rendszereket és eljárásokat folyamatosan fejlesszük és figyelembe vegyük a bűnözés legújabb trendjeit, módszereit, eredményeit is.

Maga a tanulmány a pénzügyi szektor kisebb részét öleli fel, ezért fontosnak tartom, hogy egy jövőbeni kutatás a szektor még több résztvevőjét, képviselőit

lőjét (faktorcégek, befektetési szolgáltatók, pénzügyi vállalkozások, pénzváltók, közvetítők) vonja be a kutatásba.

Remélem, hogy fenti kutatási anyag, a korrupcióellenes intézkedések és javaslatok segítséget, támpontot nyújtanak a megelőzésben dolgozó vezetők és alkalmazottaik részére a pénzügyi szektorban tapasztalható anomáliák hatásainak csökkentésére.

1. SZ. MELLÉKLET

Kutatás témája: Korrupció a pénzügyi szektorban (?)

A kutatás a pénzügyi szektor résztvevőire fókuszál, ugyanis az utóbbi években nem készült kifejezetten a szektorra irányuló kutatás.

A kutatás célja a pénzügyi szektor korrupciós helyzeteinek feltárása, a megelőzésre tett javaslatokkal.

A kutatás 2012. október és december között zajlik, az információk beszerzése a célcsoportba tartozó szolgáltatók képviselőivel folytatott személyes interjúk során történik.

Összesen 15 interjúra kerül sor: bank, takarékszövetkezet, lízingcég, biztosító közép- és felsővezetőit kérdezem a korrupciós helyzetekről. Az interjúalanyok mindegyike megőrzi anonimitását.

Az interjúk során 2 fajta feladatot, válaszlehetőséget biztosítok az interjúalanyok részére: egyrészt mindenki egy előre összeállított kérdőívre válaszol (kutatás mellékletét képezi), másrészt szabadon elmondhatja véleményét, megérzéseit, esetlegesen terveit, a jelenségre adható megoldási javaslatait.

A kérdőív válaszaiból levont következtetések (és statisztikai mutatók), valamint a megoldási javaslatok képezik a kutatás összegzését.

A kutatás Magyarország területén aktív szolgáltatást nyújtó pénzügyi intézmények tevékenységén alapul.

A kutatás 2012. december 15-re készül el, nem több mint 20 A/4-es oldal terjedelemben.

2. SZ. MELLÉKLET

Kérdés- / adatszoportok

1. Interjúalany neme, kora, iskolai végzettsége, mióta vezető
2. Szolgáltató: alkalmazotti létszám, nettó árbevétel
3. Van-e külföldi tulajdonos?
4. szttenderdek, eljárások mennyire kötöttek?
5. ad-e bármilyen segítséget a szabályok implementálásában?
6. Határozza meg a korrupció fogalmát
7. Milyen magatartásformákat sorol a korrupció témakörébe? (kizárólag pénzügyi szektor)
8. Van-e és ha igen, mennyire elterjedt a korrupció a szektorban (1-10-ig terjedő skálán becsülje meg a mértékét)
9. csökkent-e vagy nőtt-e az utóbbi években?
10. A korrupció negatív vagy pozitív jelenség? egyáltalán van-e, lehet-e pozitív hatása?
11. Milyen tevékenységnél lehet jelen konkrétan, soroljon fel példákat
12. Közvetlenül tapasztalt-e vagy saját maga került-e korrupciós helyzetbe?
13. Ismer-e / munkahelye használ-e korrupcióellenes intézkedéseket?
14. Milyen egyéb intézkedéseket lehetne tenni, hogy a korrupció mértéke csökkenjen?
15. Az interjú időtartama, hangulata; volt-e olyan kérdés, amelyre nem akart válaszolni?

DR. PINTÉR ISTVÁN

Korrupciós hálózatok 2010-ben

Absztrakt

A korrupció ellen küzdők szem elől tévesztették a TI 1995-ös kézikönyvét, amit Jeremy Pope, a szervezet egyik alapítója írt. Mivel a korrupció nem elszigetelt jelenség, ezért holisztikus megközelítés nélkül esély sincs az eredményes szabályozás kikényszerítésére. Ugyanígy károkkal jár a nemzetközi tényezők figyelmen kívül hagyása, holott azok szerepét mind a Világbank, mind az OECD már a kilencvenes években hangsúlyozta. A tanulmány újszerűsége, hogy a korrupciós hálózatok állampárti előzményét feltárva világítja meg a nomenklatúra rendszer túlélésének következményeit. Jeremy Pope hagyományai alapján elemzi a Közép-Európára jellemző korrupciós hálózatokat, melyek közös sajátosságait definiálja. Az 1995-ös TI kézikönyv struktúrájához visszatérve elemzi az igazságszolgáltatási hálózatokon kívül a médiában működő korrupciós hálózatokat is. Felhívja a figyelmet az egyik legveszélyeztetettebb terület, a munkahelyi korrupció káros következményeire.

Kulcsszavak: korrupció, korrupciós hálózatok, igazságszolgáltatási korrupció, korrupció a médiában, munkahelyi korrupció

Abstract

Those struggling against corruption have failed to take into proper consideration the 1995 manual of Transparency International, written by Jeremy Pope, a co-founder of TI. Since corruption is not a phenomenon appearing in isolation, without a holistic approach there is no chance for an effective enforcement of the regulations. Similarly, ignoring international factors, whose role has been emphasized by the World Bank and the OECD since the 1990s, is also harmful. The novelty of this paper is that, by way of exposing the single-party state origins of networks of corruption, it sheds light on the consequences of the survival of the nomenclature system. Following in the footsteps of Jeremy Pope, the paper analyses the networks of corruption characteristic in Central Europe, and their shared characteristics are defined. Returning to the structure of the TI manual of 1995, it analyses, in addition to the area of justice, also the networks of corruption in the media. It calls

attention to the harmful consequences of one of the most endangered areas, workplace corruption.

Keywords: corruption, networks of corruption, corruption in the justice system, corruption in the media, corruption in the workplace

Tartalom

Bevezető	145
1. fejezet	
A demokratikus folyamat.....	162
2. fejezet	
Civil szféra.....	170
3. fejezet	
A foglyul-ejtett állam és a korrupciós hálózatok.....	178
4. fejezet	
A közigazgatás.....	192
5. fejezet	
Az állampolgári jogok szócivője.....	204
6. fejezet	
Igazságszolgáltatás.....	208
7. fejezet	
A magánszektor.....	230
8. fejezet	
A sajtó szabadságáról.....	244
9. fejezet	
Nemzetközi szereplők és mechanizmusok.....	250

Bevezető

A kutatás abból a felismerésből indul ki, hogy a második világháborút követő Jaltai rendszer összeomlása után kialakult társadalmi, gazdasági és politikai folyamatok lényegi elemei nem vizsgálhatóak a rendszerváltást megelőző társadalmi alakulat főbb ismérveinek a figyelmen kívül hagyásával. A Jaltai rendszer felbomlását kikényszerítő tényezők a nemzetközi rendszer működésének változásából és a szocialista blokk országai közötti kapcsolatok, továbbá saját belső viszonyaik lényeges változásából vezethetők le. Magyarország esetében – a szovjet típusú rendszerből elsőként kilépve – a rendszerváltás tényének nemzetközi elfogadtatása is lényeges szempont volt. Ezért a pluralista demokrácia „vérmentes” megvalósítása létfontosságú szempontként szerepelt. Mivel a korábbi politikai és gazdasági hatalmat gyakorló elit egy része időben felismerte a rendszerváltás elkerülhetetlenségét, teret engedett a rendszerváltó tárgyalásoknak. Ennek eredményeként, Magyarország elsőként és vér nélkül lépett a demokratikus újjáalakulás korszakába, aminek ára az volt, hogy az előző politikai elit elkerülte az annulálást.

A szovjet típusú állampárti rendszer totalitárius működési elvéből következett a korrupciós hálózatok szükségszerűsége. Ahol az állampárt uralta a társadalom életének minden területét, ezért működő piac sem alakulhatott ki, alternatívaként csak a korrupciós hálózatokon keresztül találkozhattott a valóságos keresleti igény a kínálattal. A totalitárius elvből következett továbbá az is, hogy a közérdek csak az állampárti érdekek szűrőjén keresztül jelenhetett meg. A magyar állampárti érdekeket – nem utolsó sorban – az a tény is befolyásolta, hogy a második világháború lezárásáról döntő nagyhatalmi egyezmények Magyarországot a Szovjetunió érdekszférájába sorolták. A történelmileg létrejött korrupciós hálózat – az állampárt fentebbi ismérvei miatt – egy jól körülhatárolható csoport tagjaiból alakulhatott, ahol a lehetőségek és a képességek adottak voltak. A hálózat a személyes és a szűk csoport érdekeket egyaránt kiszolgálta. Az állampárton belül ez a réteg a saját,

parciális érdekei mentén, jogtalan anyagi és érvényesülési előnyök megszerzését, valamint az érdekeiket veszélyeztető személyek háttérbe szorítását egyaránt elérte.

Foglyul ejtett állam (captured state)

Magyarország, a szovjet érdekszféra többi országával együtt 1949-től lett a mai értelemben vett foglyul ejtett állam. Moszkva utasítására ekkor vezették be a szocialista országokban az úgynevezett nomenklatura rendszert, azaz minden politikai, állami, igazságszolgáltatási, rendvédelmi, sajtó és civil szervezeti felső vezetőt kizárólag az állampárt nevezhetett ki. A nomenklatura rendszer a vezetők személyének kiválasztásán túl kiterjedt azok leváltására, a fegyelmi ügyeik elbírálására, javadalmazásuk megállapítására, jutalmazásuk, kitüntetések, sőt külföldre utazásuk engedélyezésére is. Ezzel egy időben került sor a pluralizmus maradványainak felszámolására (a politikai pártok megszüntetése, a bírák és ügyészek – indokolás nélküli – elbocsátása, a középosztály bírói ítélet nélküli vagyonfosztása, és vidéki táborokba való deportálása). A szovjet minta diktátuma (kritika nélküli átvétele) szüntette meg a demokratikus váltást lehetővé tevő „fékek és ellensúlyok” működését.

MSZMP KB dokumentáció

Jelen kutatás egy sor olyan állampárti dokumentumot is figyelembe vett, amelyek közvetlenül a rendszerváltás előtt készültek. A rendszerváltást követően az Országos Levéltár létrehozott egy külön részleget, ahol a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának (MSZMP KB) dokumentumai találhatók. Az MSZMP-dokumentáció rendszerezetten, jól kereshető formában áll a kutatók rendelkezésére. Az egykori állampárt dokumentumaiban részben a rendszerváltás nemzetközi környezetét, másrészt a rendszerváltás időszakában meghatározó káder-szereplők vonatkozásait (nomenklatura alapján kinevezettek) vizsgáltuk. Feltérképeztük a Szovjetunió

Kommunista Pártja (SZKP) által működtetett nemzetközi továbbképző programokra jelentkezett magyar személyek kutatási javaslatait, valamint a képzésen részt vett káderek anyagait. Az MSZMP KB dokumentumok tanulmányozására kapott kutatási engedélyünk kifejezetten tiltja a kutatott anyagok közzétételét, ezért csak a tanulmányozás végső megállapításait tehetjük közzé – a konkrét példák megnevezése nélkül.

Fékek és ellensúlyok

Téves az a felfogás, amely a fékek és ellensúlyok rendszerét kizárólag a demokratikus intézményrendszerek formai megvalósításában látja. Magyarországon 1990 előtt is működtek a bíróságok, az ügyészségek, és léteztek olyan ellenőrzési szervezetek, mint a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság. Magyarország akkor is tagja volt az ENSZ-nek, és egy sor további nemzetközi szerződéshez is csatlakozott. A nomenklátúra-rendszer alkalmas volt arra, hogy a fékek és ellensúlyok rendszerét a szervezetek vezetőin keresztül befolyásolja, ezáltal hatékonyan biztosította a jogszabályok sajátos alkalmazását. A magyar állampárt utódpartja nem csak a pártvezetés személyi összetételében volt folytonos. A korábbi rendszerben kialakult kapcsolati háló működtetésén keresztül meghatározó szerepet játszott a rendszerváltás után demokratizálódó intézmények befolyásolásában.

Velünk élő korrupció

Az a tény, hogy a nomenklátúra-rendszerhez kapcsolódó hálózatok tevékenységének feltárása elmaradt, sokban hozzájárul ahhoz, hogy ezek a hálózatok – rövid idejű megingás után – ismét aktivizálódtak. A kutatás szerint 2010-re a fékek és ellensúlyok rendszere Magyarországon csak formálisan állt helyre. Valójában nem alakult ki a jog uralma, a régi és az új korrupciós hálózatok ismételten a politikai hatalmi környezetbe kerültek. A korrupciós hálózatok egyre több intézményben (ide értve politikai pártokat, igazságszolgáltatást és médiát) szereztek érdemi befolyást, amivel kialakult egy új-

fajta korrupciós nomenklátúra-rendszer. Az illegális pártfinanszírozás következtében a demokrácia alapegységei váltak veszélyeztetetté. A tisztesség, a közérdek és a jogszabályok tisztelete ugyanúgy háttérbe szorult, mint az állampárti diktatúra negyven éve alatt.

Nemzetközi környezet

A demokratikus átalakulást figyelemmel kísérő nemzetközi szervezetek ezt a formalitást nem kifogásolták és nem tiltakoztak akkor, amikor a privatizációs hálózatok tagjai visszakerültek a politikai közéletbe. Egyetlen nemzetközi szervezet sem emelte fel a hangját, amikor a rendőrség legkényesebb – a szervezett bűnözés elhárítására szakosodott – részlegei kapcsán felmerült a magyar szervezett bűnözés beszivárgása. Sem az Európai Unió, sem az IMF nem jelezte, hogy a korrupciós és a szervezett bűnözői hálózatok a tevékenységük profitját offshore területekre menekítik, így vonva ki azokat az adózás alól.

Az Adó- és Vámhivatal visszaéléseit – több esetben bizonyíthatóan is – hivatalban levő politikusok támogatták. Tevékenységük a törvényhozásban is tetten érhető, amikor a törvényi és rendeleti jogszabályok meghozatalát a korrupciós hálózatok a saját érdekeik szerint befolyásolták. Bizonyos területeken az adóhivatal maga is részévé vált e hálózatoknak. Ennek keretében nemcsak egyes vállalkozásokat, vagy vállalkozásoknak álcázott szervezett bűnözői cégeket részesítettek előnyben, amikor az ellenőrzésüket elhanyagolták, hanem hálózati megrendelésre a konkurens cégek elleni vizsgálatokkal, jogellenes fellépésekkel biztosították a tisztességes cégek tönkretételét. További vizsgálatot igényelnének azok az esetek, amikor a 2010-es választások előtt az adóhatóság olyan adóvizsgálatokat végzett különböző felkérések alapján, amelyek egyedüli célja az volt, hogy valótlán adóhatósági megállapításokkal legalizálják e cégek korábbi jogellenes tevékenységeit, illetve mentesítsék azokat egy későbbi adóvizsgálat következményei alól. Egyetlen nemzetközi szervezet nem emelte fel a szavát, amikor nyomozó újságírók felderítették, hogy az adóhivatal teljes adatállományát magáncégek és magánszemélyek megszerezték, tudomásunk szerint hatékony vizsgálat ebben az ügyben sem folyt.

Következmény

Mindezek az események oda vezettek, hogy a politikai korrupciós és a szervezett bűnözői hálózatok több helyen összefonódtak. Az igazságszolgáltatás függetlenségét befolyásoló korrupciós hálózat akár büntetlenséget is képes garantálni bűnelkövetőknek – az 1990 előtti pártállamhoz hasonlóan. Az ellenőrzési szervezetek – mint adóhivatal, ügyészség, rendőrség – egyes kulcsfontosságú területein befolyásoló pozíciókat szereztek a korrupciós hálózatok. A korrupció tényleges helyzetéről szóló adatok közzétételét azonban a nemzetközi korrupciós hálózatok támogatásával sikerült megakadályozniuk. Így sem az Európai Unió, sem az ENSZ nem kapott valós adatokat. Ezek a nemzetközi szervezetek elfogadták a Transparency International Magyarország (TI Magyarország) 2007-es Nemzeti integritás tanulmányában leírtakat, mely szerint „Magyarország EU-konform intézmény-, és szabályozási rendszerrel rendelkezik az átláthatóság és a számon-kérhetőség megteremtéséhez és a korrupció kockázatának csökkentéséhez.” A tanulmány számos javaslatot tett az aktuális kormányzatnak a rendszer továbbfejlesztéséhez, amelyből igen sok meg is valósult. A korrupció-érzékelési index (CPI) 2004-től 2007-ig lényegében stagnált.

TI a korrupció ellen

A TI Magyarország által felvázolt helyzettel szemben Magyarország korrupciós helyzete 2010-re jelentősen romlott. A rendőrség egyes – különösen a kábítószer-visszaélés felderítésére és nyomozására hivatott szerveket – egységeinek irányítását sikeresen befolyásolták a szervezett bűnözői körök (2010 után felderített adatok szerint egyes rendőri felső vezetők havonta rendszeresen vesztegetési pénzeket fogadtak el a maffiától). Az adóhivatal egyes részlegeiről kiderült, hogy megfelelő ellenszolgáltatásért cserébe mellőzték az adócsalók ellenőrzését és szankcionálását, míg másokat – ugyan-csak fizetség ellenében – indokolatlan ellenőrzés alá vontak, jogellenes bírságokkal sújtottak, ami a tisztességes vállalkozások piacról való kiszorításához vezetett. Az igazságszolgáltatáson belüli korrupciót jelzi, hogy az ügyészség

számos jelentős korrupciós esetet annak ellenére sem vizsgált, hogy azokra még a nemzetközi sajtó is felhívta a figyelmet. A bírói korrupció látenciája igen magas szintre szökött, ami egyúttal felveti az ügyvédi szervezet fertőzöttségének a kérdését is. Az ügyvédi kamara ellenőrzései főként az ügyvédek elleni panaszok kivizsgálását célozták. Nem sikerült a szervezeten belül egy hatékony preventív szabályozást kialakítani a korrupciós és pénzmosási tevékenységek feltárására.

A TI Magyarország 2012-es Nemzeti integritás jelentése jelezte a folyamatok negatív tartományba való fordulását, azonban annak eredetét több helyen a 2010. évi kormányváltás utánra datálta. Mivel ezek a megállapítások objektív mérőszámokkal nem alátámaszthatóak, és a TI visegrádi országokkal (Szlovákia, Csehország, Lengyelország és Magyarország) kapcsolatos tanulmánya kifejezetten egyoldalúra sikerült, ezért jelen tanulmány részletesen elemzi a korrupció ellenes civil szervezetek függetlenségét és korlátait.

A TI Magyarország tanulmányainak legnagyobb hibája az, hogy bizonyos területekkel nem foglalkozik. A Jeremy Pope¹ által 1995-ben felvázolt területek (szervezett bűnözés, nemzetközi hálózatok, külföldi számlákon való korrupciós pénzek elhelyezése, bírák és adóhivatalnokok megvesztegethetősége, stb.) figyelmen kívül hagyása eredményezheti azt, hogy a magyarországi korrupciós helyzetről több esetben félrevezető képet alkot, ami azt eredményezte, hogy a helyzet jobbítására szánt javaslatok is célt tévesztettek. A TI Magyarország szervezet jelentésének független vizsgálata azért szükséges, mivel jelenleg ez az egyetlen olyan korrupció-ellenes szervezet, amely nemzetközi kapcsolatrendszerén (TI) keresztül közvetlenül befolyásolja a hazai és a nemzetközi közvéleményt. A Transparency International hálózatához tartozó szerveződések ország jelentéseit a nemzetközi média és a nemzetközi szervezetek autentikusnak fogadják el.

¹ Jeremy Pope 1994-98 között a Transparency International alapító menedzser-igazgatója 2012-ben hunyt el. Később a TI londoni irodájának a tudásmenedzsmentért felelős ügyvezető igazgatója volt. A wellingtoni Viktória Egyetemen végzett, jogtanácsos, majd tárgyalási joggal felruházott ügyvéd az új-zélandi Legfelsőbb Bíróság és brit bíróságok mellett (Inner Temple). Elsőként csatlakozott Peter Eigenhez, hogy létrehozzák a TI-t Berlinben, tanácsadója volt a Commonwealth főtitkáranak, és a Commonwealth londoni titkárságán a Jogi és alkotmányos kérdések főosztályát vezette. Korábban Új-Zélandon folytatott ügyvédi tevékenységet.

2010

Jelen kutatás a függetlenségre az objektivitásra helyezte a hangsúlyt. Az aktuálpolitikai csapdákat elkerülendő, néhány fontos kivételtől eltekintve, a 2010. évvel egy olyan időpontot vesz alapul, amikor a negatív folyamatok kiteljesedtek, és a szavazók még nem biztosítottak kétharmados többséget egy következő pártkoalíciónak. Ekkor vált nyilvánvalóvá, hogy a politikai rendszerváltás után két évtizeddel a korrupciós hálózatok a politikai hatalmat is eszközként használták, ami közvetlenül járult hozzá ahhoz, hogy Magyarország csőd közeli helyzetbe került. Ez a pénzügyi csőd azonban az IMF és az EU Bizottsága gyors hiteleinek segítségével mégsem vált kézzel-foghatóvá a magyar társadalom számára.

Jeremy Pope és az OECD tanulmányai szerint is a sajtószabadság hagyományos fogalma védtelen abban az esetben, ha az újságírók megvehető, korrumpálhatók. Amennyiben nincs olyan hatóság, amely folyamatosan monitorozza a korrupciós hálózatoknak a szabad sajtóba való behatolását, akkor nem beszélhetünk sajtószabadságról. Ugyanilyen helyzet áll elő, amikor a média tulajdonosok lesznek tagjai akár hazai, akár nemzetközi korrupciós hálózatnak. A jelen kutatás feltárta, hogy a rendszerváltás után a magyar újságírókat három szakaszban érte korrupciós kihívás. Ezekben az esetekben az újságírók mintegy kétharmada is érintetté válhatott. Ezen kívül az állam és a tőkeerős vállalkozások folyamatosan beavatkoztak a média életébe akkor, amikor fizetett hirdetésekkel tartottak életben egyébként életképtelen sajtóorgánumokat. Itt is érvényesült a korrupció kiszorító hatása, ami a tisztességes újságírókat bünteti, és hivatásuk feladására kényszeríti.

Ahogy Jeremy Pope a TI 1995-ös kézikönyvében is jelezte, a korrupcióellenes harcban a holisztikus megközelítés a legfontosabb. Ehhez az eredeti gondolathoz visszatérve jelen tanulmány újra egy egységben kezeli az államigazgatás, az üzleti és a civil szféra hármását, igyekszik feltárni a rejtett összefüggéseket, illetve azok analízise után új típusú javaslatokat tesz a magyarországi korrupciós helyzet jobbítására. Ugyancsak visszatérve a TI eredeti metodológiájához, amely szerint a tiszta közéletről szóló országos tanulmányokat általában egyetlen szerző állítja össze (a széttagolt, eltérő

elvek mentén készült anyagok helyett), ismételten egységes minőséget kíván a szerző felmutatni. Természetesen ez felveti azt az igényt, hogy több szerzőt idézzon, mint a korábbi integritás tanulmányok.

Külön fejezet foglalkozik az üzleti szférát érő kihívásokkal. Párhuzamot von az állampárti időszak munkahelyi viszonyaival, kiemelve, hogy a korrupciós hálózatok leginkább a mikro-, és kisvállalkozásokat, valamint a munkavállalókat hozzák hátrányos helyzetbe. Sem a jogszabályok, sem a bírói gyakorlat nem képes felismerni és kezelni a tisztességük miatt a munkahelyükről kiszorított köztisztviselők és magánalkalmazottak kiszolgáltatott helyzetét. A közbeszerzések korrupciós veszélyeztetettsége igen magas, mivel a korrupciós hálózatok képesek azt úgy befolyásolni, hogy látszólag minden jogorvoslati lehetőség biztosított.

A jelen integritás tanulmány abban is visszatér a Transparency International Jeremy Pope által megteremtett hagyományaihoz, hogy – a valóságot kevésbé leképező, uninformatív osztályozási számok helyett – az integritás rendszert erodáló esettípusokat jeleníti meg. Abban az esetben, amikor az egyes esettípusok taglalásánál a konkrét korrupciós cselekmények megnevezéséhez még nem állnak rendelkezésünkre publikálható bizonyítékok, a tendenciákat nemzetközi példák illusztrálják.

Miközben a kutatás szerint 2010-re a tisztességeseknek és a jogszabályokat betartóknak esélye sem volt a korrupciós hálózatokkal szemben, mégis akadtak olyanok, akik személyes sorsukat sem kímélve kiálltak a demokrácia és a haladás mellett. Őket nevezzük igazlátónak (whistleblower), és őket ajánljuk példaképül a jövő nemzedékek számára.

Előszó² – vissza az alapokhoz

Mérföldkőnek számít mind a mai napig a korrupció-ellenes küzdelemben a Transparency International 1995-ben megjelent kézikönyve. Azért tartom fontosnak szó szerint idézni a Nobel-díjas Arias Sanchez által írt előszó szövegét, mert minden olyan lényeges elem megtalálható benne, ami a követ-

2 Forrás: POPE, Jeremy: TI Source Book 1995; TI-HUN Kézikönyv 1995.

kező évtizedben úgy a nemzetközi, mint a hazai korrupció elterjedéséhez, mintegy megállíthatatlan fejlődéséhez vezetett.

„Hálás vagyok a lehetőségért, hogy én írhatom meg ezt az előszót, mely alkalmat biztosít számomra, hogy korunk egyik legégetőbb problémájáról adjak közre néhány gondolatot. Nevezetesen annak szükségszerűségéről, hogy a korrupció elleni harc okán magánembereknek, közösségeknek és nemzeteknek kell egyesíteni erejüket.

A korrupció mindig is virágozni fog olyan totalitárius, önkényuralmi és diktatórikus rezsimok árnyékában, melyek a hatalmat néhány felelősségre nem vonható személy kezébe adják. Definíciójuk alapján az abszolutizmus és a diktatúra jóval kevesebb morális kötöttséget jelent, mint amennyit a demokrácia megkövetel. A totalitárius rezsimok esetében a korrupció gyakran közvetlenül kapcsolódik az emberi jogok megsértéséhez. Latin-Amerikában jó néhány diktátor éveken keresztül oly módon igazolta saját kormányát, hogy ellenpéldaként az előző évek elismerten korrupt kormányaira mutogatott. Ezek a diktatúrák gyakran kiváló terepet biztosítottak a tolvajok és a sikkasztók védelme szempontjából. Az összes ilyen esetben megfosztották az állampolgárokat és az újságírókat azoktól a jogi eszközöktől, melyekre azért lett volna szükség, hogy kormányaik önhittségét és korrupcióját megfelelő és hiteles jogi rendszer keretében bírálhassák. Ugyanakkor a korrupciót leginkább a demokrácia leplezi le, és ellene a harcot a demokrácia veszi fel a leghatékonyabban. A korrupciót kizárólag olyan környezetben lehet megvizsgálni és kiiktatni, amelyre a pluralizmus, a tolerancia, a szólásszabadság és az egyéni biztonság a jellemző. Ezt a környezetet azonban csak a demokrácia garantálja.

Azt viszont ne gondoljuk, hogy a demokrácia immunis lenne a korrupcióval szemben. Nem lehetünk annyira naivak, hogy olyan következtetést vonjunk le, hogy a korrupció csakis a törvényen kívüli szervezeteket érintheti. Továbbá, a korrupció nem is csupán a nemzetközi besúgórendszer által felölelt területre korlátozódik. Tagadhatatlanul igaz, hogy az ilyen jellegű büntetendő tevékenységek gyakran vonzzák a korrupció 'karmait'. Ezek a 'karmok' máris behatoltak a fejlett és a fejlődő országok kormányainak hatalmi struktúráiba, Európától egészen Latin-Amerikáig. A magánkézben lévő nagy

szervezetek is kihasználták azt az előnyt, amely a tevékenységük formális jog-szerűségéből fakadó elismertséggel járt. Az általános bizalmat azáltal csorbították, hogy a vesztegetést standard, elfogadott üzleti stratégiának tekintették. Ez olyan stratégia, amely őket tisztességtelen gazdasági előnyökhöz juttatja. Emlékeznünk kell ugyanakkor arra is, hogy miként kerültek az állami pénzek magánszemélyek bankszámláira, és miként gazdagították azok állami tisztviselők és katonai vezetők vagyonát. Szintén ismerős kérdés az olyan külföldi segélyek és adományok nem megfelelőképpen történt elosztása, amelyek célja a fejlesztés, illetve a háború vagy természeti katasztrófák okozta szenvedések enyhítése lett volna; ezeknek a pénzalapoknak egy bizonyos része gyakran a korrupt tisztviselők meggazdagodását szolgálja.

A korrupció egyik legelkeserítőbb formája a legszegényebb országokban jelentkezik, ahol a szenvedés és a szociál-gazdasági egyenlőtlenségek a leginkább elterjedt jelenségek közé tartoznak. És mégis, az állami hivatalokban tovább él a korrupció. Ezekben az országokban az állami hivatalnokok megvesztegetése azonos a szegényektől való lopással. A korrupció közvetlen hatásként nem csupán az emberek további elszegényedését, hanem a demokratikus intézmények elgyengülését is magával hozza. Amikor Latin-Amerikában túlnyomórészt diktátorok uralkodtak, a demokrácia harcosai lakossági ellenállást szítottak azáltal, hogy az önkényuralmi rendszereknél uralkodó korrupció ellen felemelték szavukat.

Több latin-amerikai diktatúra bukásához az a harag vezetett, amelyet az állampolgárok a saját országaik rezsimjeinél tapasztalt korrupcióval szemben éreztek. Esetenként azonban az is megtörtént, hogy ugyanazon személyek – a demokratikus kormányzati rendszereknél tapasztalt korrupció miatti kiábrándultságukban – egy újabb diktatúra pártjára álltak. Lényegében e diktatúrák nagy része oly módon jött létre, hogy államcsínyek és katonai puccsok képviselői képmutató módon a demokratikus kormányzati rendszerek korrupcióját vádolták.

Az elnyomás alól felemelkedő nemzetek nincsenek tisztában a korábbi rezsimek korrupciójának mértékével, hiszen azok nem engedélyezték sem a vizsgálatokat, sem pedig a lakosság tájékoztatását. Ugyanakkor a demokrácia újdonságát beárnyékolhatják a szabad sajtó által nyilvánosságra hozott botrányok.

Az antidemokratikus társadalmakra jellemző nyíltság hiánya az állampolgárokba azt a hamis benyomást keltette, hogy a demokráciák különösen sebezhetőek a korrupció szempontjából. A demokratikus országok vezetőinek felelőssége az, hogy szembenézzenek azzal, hogy ez a nézet téves. A demokráciára a nyíltság és az iránta való elkötelezettség jellemző.

A nyíltság védelmét leghatékonyabban az állampolgárok tudják biztosítani, saját maguk által – külön e célból – létrehozott szervezetek segítségével. Ezeknek a szervezeteknek fel kell hívniuk a figyelmet a nyíltság szükségességére, és érvelniük kell mellette országhatárokon belül és azokon túl egyaránt. A nagy erőt képviselő pénzügyi szervezetek az egész világon arra a megállapításra jutottak, hogy a korrupció az üzleti élet egyik legelfogadottabb eszköze. A korrupció elleni harcnak ugyanígy az egész világon el kellene terjednie. Amennyiben az emberek nem gondoskodnak a demokrácia megtartásáról, amennyiben hiányzik belőlük a polgári erkölcs és a kormányukkal szemben érzett elkötelezettség, abban az esetben a demokrácia egészen bizonyosan a korrupció 'martalócainak' prédájává válik.

A nemzetek nagy része elkötelezett abban a tekintetben, hogy elutasítson minden olyan kísérletet, amely az alkotmányos szempontból legitim kormányok elmozdítására irányul. Fokozatosan szilárdítják meg a külső és a belső békét. A legitim kormányok képesek arra, hogy kezdeményezői lehessenek a társadalmaink modernizálásához szükséges intézményi reformoknak és az emberi fejlődés ösztönzésének.

Sajnálatos módon a folyamatos botrányok kiábrándítólag hatnak az emberekre. Néhány országban ismét felélednek az államcsínyek és a népi felkelések iránti vágyak. A politikai pártokat, a demokratikus rendszer hagyományos erődtéményeit tönkretette a rossz hírnév, fokozatosan elítélik őket az állampolgárok, akik egyre inkább elhatárolják magukat a politikai döntéshozataltól. Mivel a pártokat elhagyják az emberek, a demokrácia azzal a kockázattal kénytelen szembenézni, hogy ambivalens és tehetetlen formalitássá válik.

A modern technikai kultúrák rendkívüli hangsúlyt fektetnek a fogyasztásra és a javak birtoklásának kérdésére. Egyre inkább azt tapasztaljuk, hogy a személyes sikert és tekintélyt nem annyira az határozza meg, hogy az adott egyén mennyiben járul hozzá a társadalmat érintő kérdések megoldásához, hanem a materiális jólét mértéke. Ez pedig a mi civilizációnkat olyan erkölcsi

hiányossághoz vezet, amelyet kizárólag a műveltség orvosolhat. Az emberek – különös tekintettel a fiatalok – polgári felelősségtudatát kell felébresztenünk. Az osztálytermekben és az üléstermekben tanítanunk kell az állampolgári felelősséget és vonzónak kell tennünk a szociálisan hasznos magatartás iránti elkötelezettséget. A materiális jólétet a fiatalság számára úgy kell bemutatnunk, hogy az alárendeltje az állampolgári jólétnek. A szociális tőkének le kell győznie a pénzügyi tőkét, tekintettel arra, hogy az a kultúra, amely csupán a materiális jólétre helyezi a hangsúlyt, kiváló talajul szolgál a korrupció 'gyomnövényei' számára.

Jó néhány helyen a bátor vezetők látásmódjának és elkötelezettségének köszönhetően az állampolgárok nyílt és felelősségteljes kormány iránti igénye szervezett kereteket kapott. Köszönet és aktív támogatás illeti meg azokat, akik a nyílt és őszinte kormányok megválasztásáért harcolnak, gyakran a komoly hatalommal és a megfelelő eszközökkel rendelkező elittel szemben. Úgy tűnik, hogy ezek az emberek azok az erőtlén Dávidok, akik a hatalmas Góliátokkal szemben harcolnak. Ahogy azonban az utóbbi időkben megmutatkozott, Dávid szellemes és akarata egyre többször győz Góliát megfélemlítő hatalmával szemben.

Amikor az állampolgárok felelősségteljes és tisztességes kormányt igényelnek, a korrupcióval szembeni haragjukat juttatják kifejezésre. A korrupció az a gyakorlat, amely a szegényt úgy alázza meg, hogy arra kényszeríti, hogy az alacsonyabb beosztású hivatalnokot meg kell vesztegetnie ahhoz, hogy az a kötelességének eleget tegyen, amely tönkreteszi a tisztességes kereskedőt, amely erővel ruházza el a kereskedelem gátlástalan vezetőinek csoportját és a tisztességtelen hivatalnokokat.

Nem kell megijednünk attól, hogy megállást parancsoljunk a korrupciónak, amikor arról beszélünk, hogy a korrupció világméreteket ölt. Arról a világméreteken jelentkező feltartóztathatatlan igényről sem szabad megfeledkeznünk, hogy az emberek tisztességes kormányokat akarnak.

Manapság a különböző országok vezetői kezdik elfogadni azt az álláspontot, hogy a korrupció kérdését hazai és nemzetközi szinten egyaránt meg kell vitatni. A hidegháború időszakának lezárulását követően, a segélyek felhasználását sokkal komolyabban figyelemmel kísérik és a humanitárius segítség célja jelenleg az emberek segítése, nem pedig 'barátok vásárlása' – akár korrumpáltaké is – a harmadik világban.

Legfontosabb fegyverünk a korrupció elleni harcban a demokratikus országok egyre növekvő számában, valamint az egész világot behálózó szabad sajtóban rejlik. A kérdések feltételéhez szükséges szabadság nélkül, illetve a változások befolyásolásának szabadsága hiányában, az emberek ahelyett, hogy hatalomhoz jutnának, egy felszínes demokrácia rendszerének a foglyai-vá válnak. A demokráciák által biztosított egyik legfontosabb szabadságjog a sajtószabadság. Ahol akár csak egy férfi vagy nő hangját elnyomhatják, ott minden ember ki van téve annak a veszélynek, hogy elhallgattathatják. Ahol az igazság akár csak egyetlen apró részlete is rejtve marad, ott akár nagy hazugságok is szárnyra kaphatnak.

A törvényi garanciák ellenére is minden állampolgári jogot megsérthetnek alkalmatlan és korrumpált vezetők. A jogok védelmére és helyreállítására sokkal nagyobb az esély az olyan helyeken, ahol a szabad sajtó nevesítheti az ilyen vezetőket, és vitát indíthat alkalmasságukról. A sajtószabadság az az 'örök éberség', amelyről Thomas Jefferson így beszélt: – egy véget nem érő feladat, amely kormányunkat a korrupcióval szemben védi.

Jövőbeni feladatunk az, hogy harcoljunk a nyíltságért és a szavahihetőségért, különös tekintettel politikai és gazdasági vezetőinkre. Azonban legyünk tisztában azzal, hogy a korrupció nem csupán azt jelenti, hogy politikai hatalmat személyes előnyök szerzésére használnak fel. Sokkal több annál, mint-hogy állami hivatalnokok és üzletemberek illegális és erkölcstelen előnyök megszerzése érdekében játszanak össze. A korrupciónak ennél sokkal több olyan dimenziója van, amelyek jogilag nem szankcionálhatók, és amelyek nem mindig lehetők fel mindenütt. Előfordulások mindig attól függ, hogy a nyilvánosság mennyi figyelmet szentel ezeknek.

Az egyik ilyen kérdés, amikor a politikai és kormányvezetők elmulasztják abbéli kötelezettségüket, hogy eleget tegyenek a demokrácia által tőlük megkövetelt oktatásügyi feladatoknak. A másik a kétértelmű beszéd kérdése, amikor kizárólag választási szempontokat figyelembe véve azt mondják a politikusok az embereknek, amit azok hallani szeretnének, és nem nevezik nevén a dolgokat. Ezek olyan praktikák, amelyek képesek arra, hogy személyeket, társadalmakat és a demokratikus rendszereket is korrumpáljanak.

Kétértelmű beszédek a nemzetközi kapcsolatok színterén is elhangzanak. Ez pedig már a tágabb értelemben vett korrupcióra mutat. Létezik

olyan korrupció is, amelynek eszközei a nemzetek egymással szembeni bizalmát gyengítik.

Az is korruptnak minősíthető, ha a politikai pályafutás sikereit a megnyert választásokkal mérik, különösképpen az olyan választások esetében, melyeket az igazság eltitkolásával, illetve annak – a választási szempontból alkalmasnak minősített pillanatig történő – visszatartása útján nyertek meg. Van olyan korrupció is, amikor a hivatalnokok és a politikusok annak érdekében osztanak kiváltságokat és zsíros állásokat, hogy ezek által a politikai pártokat és az egyéb szervezeteket saját etikai alapelveiktől és intellektuális erejüktől megfosszák. Korruptnak tekinthető az is, amikor megfélemeznek arról, hogy a politikában való részvétel, illetve a kormányzati feladatok betöltése felkészültséget, önzetlenséget, a mások szolgálatára való készséget, továbbá az elmondottakat és a gyakorlat közötti összhangot igénylik.

Ne feledkezzünk meg azonban arról, hogy nem csupán a megválasztott tisztviselők lehetnek vétkesek a korrupcióban. Létezik a korrupciónak olyan formája is, amely rosszul értelmezett lojalitásból, szélsőséges behódolásból és az alárendeltek opportunizmusából fakad. Fel kell tennünk a kérdést magunknak, milyen lehetséges következményei vannak a titkolódzásban és a hamis lojalításban rejlő korrupciónak?

Tudatában kell lennünk annak, hogy a szavazóknak pedig az a felelőssége, hogy a jövőbeni kormánytisztviselőkben a tisztességet, az alkalmasságot, a megfelelő képességeket, az igazságszeretetet és az e tulajdonságok iránti tiszteletet keressék. Az olyan ember, aki értékeket ugyan nem tud felmutatni, a politikai ambíciói viszont annál nagyobbak – a hatalom iránti szomjúságát oltandó – mindig is hajlandó lesz arra, hogy a demokrácia eszközeit meghamisítsa. A megsemmisült demokráciák nem mindegyikét államcsíny vagy felkelés tette tönkre.

A szavazás is egyfajta jog. Arról azonban nagyon sok állampolgár megfeledkezik, hogy ezzel az a kötelezettség is párosul, hogy e jogával felelősséggel kell élnie. Az 1933 márciusában tartott parlamenti választásokon Beethoven, Goethe és Thomas Mann hazájában a Nemzeti Szocialista Párt – legitim módon – megsemmisítő többségű győzelmet aratott, és ily módon megnyílt az út Adolf Hitler számára a legkorruptabb hatalom, az abszolút hatalom felé.

A XVII. századi Mexikó egyik legnagyobb költője, Sor Juana Inés de la Cruz az alábbi kérdést tette fel:

*cuál es más de culpa aunque cualquiera mal haga:
La que peca pro la paga él que paga por pecar?*

*Whose is the greater blame in a shared evil?
She who sins for pay or he who pays for sin?*

A közös bűn kire hoz nagyobb szégyent?
Arra, aki pénzért követi el bűnét, vagy arra, aki ugyanazon bűnért fizet?

A költő úgy gondolta, hogy beszélnie kell arról az álszeméremről, amikor ugyanaz a férfi teszi megvetés tárgyává az asszony erkölcsseit, aki korábban a bűnt vele elkövette.

Úgy gondolom, hogy az ő szavai ma is igazként csengenek egy olyan világban, ahol a bűnösök gyakran húzódnak vissza a gazdagság és a hatalom oltalmába. A korrupciónak két félre van szüksége: az egyik, aki korrumpál, a másik pedig, akit korrumpálnak. Amíg az iparosodott országok vezetői odahaza elítélik a korrupciót, míg más országokban szemet hunynak a vesztegetések felett, addig az ilyenek nem csupán a korrupció vádjával illethetők, de abban is vétkesek, hogy kétféle normát alkalmaznak a fejlődő és a fejlett világ esetében. E kétféle norma létezése veszélyt jelent az összes érintett félre nézve: a gazdag nemzeteknek, amelyek az etikát kizárólag az országhatárokon belülre korlátozzák és a szegény nemzeteknek, amelyek intézményei a korrupció miatt elgyengülési folyamaton mennek keresztül.

A fejlődő országokban a korrupció előkészítői nem minden esetben a harmadik világ polgárai. Az elmúlt néhány évtizedben számos iparosodott ország oly módon avatkozott be a fejlődő világ országaiban lezajlott politikai folyamatokba, hogy korrupt vezetőket támogatott, tartott meg, vagy éppen ilyen vezetők kezébe adott hatalmat. Jó néhány gazdag ország kétféle normát követett külpolitikájában: odahaza a demokráciát, külföldön viszont a diktátorokat támogatta. Ez a kettős norma a nyugati országok azon magatartásában is jelen van, amellyel elutasítják a fejlődő országok vesztegetés-ellenes törvé-

nyeit. Teszik ezt úgy, hogy társaságaik számára engedélyezik, hogy azok a csúszópénzként történt kifizetéseiket adókedvezményként könyvelhessék el. Az ilyen ügyek közönséges módon figyelmen kívül hagyják a törekény új demokráciák azon igényét, hogy a demokratikus rendszer értékeit bizonyítani kell az olyan emberek számára, akik éveken át totalitárius rendszerű országban éltek.

Kétértelmű beszédet (a kettős norma egy másik fajtája) lehet hallani a nemzetközi kapcsolatok színterén. Ez pedig már a tágabb értelemben vett korrupcióra mutat, arra, amely a nemzetek közötti bizalmat gyengíti. Amikor az erősebb államok kormányai morális magyarázatokkal szolgálnak az olyan törvények alátámasztására, amelyekre a valóságban saját érdekeik miatt van szükség, korrupciós gyakorlatot követnek. Az is egyfajta korrupció, amikor a – nem ritkán pacifistának titulált – demokratikus kormányok engedélyt adnak saját iparvállalataik számára, hogy olyan elnyomó rendszert fenntartsanak országok részére szállíthassanak fegyvereket, amelyek megsértik az emberi jogokat, illetve olyan országok számára, amelyek polgárháborúba vagy nemzetközi konfliktusba keveredtek.

A Transparency International komoly lépéseket tett annak érdekében, hogy a korrupció által diktált kétféle normával szemben felvegye a harcot. Tapsolok ezekhez a lépésekhez, de még sokkal többet kell tennünk. Kétséggel nem férhet hozzá, hogy ez a Kézikönyv felbecsülhetetlen értéket képvisel a további munka számára. E munka lényege, hogy különböző normákat hozzon létre a polgári társadalmak (törvényhozók és a törvények végrehajtói) számára, és példaként olyan jól bevált gyakorlati megvalósításokat mutasson fel, melyeket bármelyik ország figyelmen kívül hagyhat saját kockázatára.

Amellett, hogy éber és erős polgári társadalmat kell létrehoznunk, küzdelelnünk kell a korrupció ellen úgy is, hogy a gyermekeinket megtanítsuk arra, hogy a hatalommal nem szabad visszaélni. Úgy kell harcolnunk a korrupció ellen, hogy közben mi magunk váljunk a polgári erkölcsök bajnokaivá, a polgárság olyan értékeit felmutatva, amelyek az évek folyamán elveszítettnek tűntek. Az ezredfordulóhoz közeledve mindannyiunk segítségére szükség van ahhoz, hogy ezt a célt elérjük. Továbbra is bízunk kell abban, hogy a korrupciós folyamat továbbterjedését megállíthatjuk. Amikor arról beszélünk, hogy a korrupció világméreteket ölt, arról a világméreteken jelentkező feltartóztatathatatlanság igényéről sem szabad megfeledkeznünk, hogy az emberek tisztess-

séges kormányokat akarnak. A hidegháború időszakának lezárulását követően a segélyek felhasználását sokkal komolyabban figyelemmel kísérik, és a humanitárius segítség célja jelenleg az emberek segítése, nem pedig a 'barátok vásárlása' – akár korrumpáltaké is – a fejlődő világban.

A politikai tudományokkal foglalkozó diákok gondolataiban Európa a felvilágosodás korát testesíti meg – a demokrácia érdemeiről folytatott nagy filozófiai vitákat, a szabadság alkotmányát és a polgárság kötelezettségeit. Most pedig egy új és világméretű felvilágosodás hajnalán vagyunk. Tegyük meg mindent annak érdekében, hogy demokráciáink születését és a kormányaink megalakulását segítő gondolatok reneszánszukat élhessék, mivel csak is akkor lehet biztonságos a jövőnk, ha ezekhez a gondolatokhoz következetesen ragaszkodunk.

Amennyiben ismét felfedezzük a szabadság, az igazság és az igazságosság iránti szenvedélyünket, álmaink megvalósulnak és saját céljainkat is túlteljesítik. Az idő elérkezett, hogy kihasználjuk lehetőségeinket és megmeneküljünk a korrupció kísérteteitől.”

Oscar Arias Sánchez³

Costa Rica

1995. október

3 Dr. Oscar Arias Sánchez Costa Rica elnökeként 1987-ben kapta meg a Béke Nobel-díjat, a latin-amerikai fegyveres konfliktusok rendezésében kifejtett tevékenységéért, valamint a közép-amerikai béketörekvéseiért.

A demokratikus folyamat

Korrupciós hálózatok 1990 előtt

Két évtizeddel a Jaltai békerendszer összeomlása, és a magyar rendszerváltás kezdete után a történelemtudomány még mindig adós a pártállami rendszer átfogó vizsgálatával. Az egyes kutatások elszigeteltek, az eredményeket a média nem közvetíti a társadalom felé. Lassan feledésbe merülnek azok a személyek, akik a korábbi rendszer haszonélvezői voltak, miközben az általuk negyven év alatt felépített rendszer meglepő túlélési képességet mutat. A jog uralmát nem sikerült megvalósítani, ehelyett a rendszerváltás előtti időket idéző korrupciós hálózatok erősödtek meg. Ezek a hálózatok akadályozzák a gazdaság fejlődését, kiüresítik a demokratikus kereteket és valóságos nyomorba taszítják a lakosság lassan egyharmadát. A pártállami keretből a pluralista piacgazdaság rendszerébe vezető út olyan történelmi léptéket jelent, amely a diktatúra által központosított vagyon lebontásával jár. Annak értékelése is elmaradt, hogy a rendszert váltó privatizáció folyamatát szükségszerűen vagy csak alkalmasszerűen jellemezte az illegitim (fehérgalléros) magánosítás. Mivel a pártállami központosított vagyon a korábban alulfizetett állampolgárok biztonságát (például a későbbi nyugdíjak alapját) is jelentette, a közvagyon jelentős értékvesztéssel járó magánosítása a rendszerváltó kormány gazdasági-pénzügyi mozgásterét erősen korlátozta.

Ennek egyik eredménye a szociális diszfunkció. A pártállami időszakban vagyoni háttérrel nem rendelkezők széles tömege szembesült többek között a munkanélküliség, a megélhetési költségek drasztikus emelkedése miatt a lecsúszás-leszakadás veszélyével. Felszínre kerültek a létminimum alatt élők, a tömegesen leszakadó rétegek problémái. A magyar pluralista demokrácia és piacgazdaság megteremtése nem spontán módon, hanem a Szovjetunió kommunista pártjának műhelyeiben vizsgált forgatókönyvek mentén

történt. A legújabb kutatások szerint több változatot is vizsgáltak egyszerre, a kutatásokba bevonták a szövetségesek legmegbízhatóbb kádereit is⁴.

Mivel a hagyományos korrupció-kutatási módszerek a kelet-európai régióban nem képesek magyarázatot adni a történtekre, jelen tanulmány kortörténeti dokumentumok alapján elemzi e speciális korrupció történelmi gyökereit.

1949 őszén, a Szovjetunióból visszatért magyar pártdelegáció terjesztette elő azt a javaslatot, amely alapján a magyar kommunista párt – az orosz hadsereg védelme mellett – rövid idő alatt kiépítette azt az államszervezeti struktúrát, amely gyakorlatilag változatlan maradt egészen 1988-ig. A szovjet tapasztalatokról szóló korabeli jelentésben, a dokumentum legelején rögzítették a következő lényeges megállapítást: „A Párt az államszerveket elsősorban az államhatalom vezető posztjain lévő kommunistákon keresztül irányítja; az államvezetés kulcspozícióit a Párt vezető szerveinek határozatai alapján töltik be”. Ez az elv hozta létre a káderhatásköri listákat, ami az egész nomenklatura rendszer lényegét fejezi ki. A szovjet minta alapján a teljes államapparátus, az igazságszolgáltatás és a média feletti irányítást nem a megválasztott vagy kinevezett államigazgatási vezetők, hanem az – egyes államigazgatási funkciókat is integrál – állampárt gyakorolta. Senki nem lehetett vezető az MKP (Magyar Kommunista Párt), majd az 1956-os forradalom és szabadságharc szovjet leverése után az MSZMP (Magyar Szocialista Munkáspárt) különböző szintjeinek előzetes engedélye nélkül. Pontosan szabályozták azt, hogy mely állampárti szintek dönthetnek a miniszteri, országgyűlési képviselői, a Legfelsőbb Bíróság elnöki, legfőbb ügyészi, a Magyar Televízió, a Magyar Rádió elnöki, stb. posztok betöltéséről. A „káderlista” nem csak a kinevezésre (vagy az irányított megválasztásra), hanem a leváltásra, áthelyezésre, kitüntetésre, sőt még a külföldre történő kiutazások engedélyezésére is kiterjedt.

„A direkt irányítás pozícióinak száma az 1950-es 3800 körülről az ötvenes években 2000-2500-ra változott. A Kádár-rendszerben viszonylag kisebb értékről fokozatosan emelkedett fel a 2700-as számig, majd 1967-től

4 Lásd: RÉVÉSZ Béla: Dunagate II.; Beszélő 2005. Január; 10. évfolyam I. szám.

kezdvé 1500 és 1700 között változott. 1963-ban az MSZMP a Központi Bizottság hatáskörébe tartozó káderek számát növelte, a Politikai Bizottság és a Titkárság hatáskörébe tartozókat csökkentette és az eljárás meggyorsítása céljából egyes kinevezéseket, jóváhagyásokat a Központi Bizottság titkárainak és osztályvezetőinek hatáskörébe utalt. A Központi Bizottság titkárai és osztályvezetői e minőségükben a Központi Bizottság nevében jártak el. A nyolcvanas évek második felében aztán mindez két lépésben (1985-ben, illetve 1988-ban) 1200-1300-ra, illetve 430-440-re csökkent. A Központi Bizottság a KB és a PB (Politikai Bizottság) – szovjet mintára létrehozott – káderhatásköri listáját 1988. július 13-14.-én jelentősen szűkítette, de csak 1989. május 8.-án szüntette meg. Maga az intézmény, tehát az állampárt, az államigazgatás, az igazságszolgáltatás, a társadalmi szervezetek, és a teljes sajtó feletti párturalmat biztosító „káderhatáskör” egyidős volt a rendszerrel.⁵

Ez, a jogszabályokban is kötelezővé tett gyakorlat a felsővezetők kinevezésén keresztül úgy szüntette meg az összes demokratikus féket és ellensúlyt, hogy eközben minden intézmény, beleértve a „független” igazságszolgáltatást is, látszólag a törvények által szabályozott módon működött.

1982-ben a rendszer megrendült, amikor kezdett nyilvánvalóvá válni, hogy a szovjet birodalom pénzügyileg fenntarthatatlan, Moszkva nem képes biztosítani a szovjet blokk egyben tartását. A Szovjetunió Kommunista Pártja több scenáriót is kidolgozott a hatalom reformokkal történő megtartására, de a számukra legrosszabb forgatókönyv valósult meg. Oroszország az elszigetelődés feloldását és a nyugati gazdasági rendszerbe való betagozódását kívánta megvalósítani. Mindeközben a szovjet-blokk országokban eltérő módon, de sikerült a párt-nomenklatúrák egyfajta metamorfózisát megvalósítani. Az orosz törekvéseket végül az Egyesült Államok is felkarolta, mivel felismerte a költséges bipoláris rendszer felszámolásának a lehetőségét.

A kelet-európai rendszerváltó országok közül elsőként Csehország alkotott lusztrációs törvényt, ami a politikai életből igyekezett kiszorítani a korábbi rendszert kiszolgáló személyeket. Eltérő mértékben, de mindenütt

5 T. VARGA György: Pártapparátus Magyarországon 1948 után; i.n. História 1988/1; pp. 28-30.

adósok maradtak a jogállam teljes körű kiépítésével, az igazságszolgáltatás átvilágításával. Az egykori Német Demokratikus Köztársaság sajátos helyzete miatt lett kivétel, mivel ott rendelkezésre álltak az egykori NSZK bírái, akik hetente néhány napot az újonnan felszabadult országrészben ítéleztek. Ezért ott a hatékony (nyugat-)német jogrendszer azonnali átvétele nem adott teret a fékek és ellensúlyok formalizálásának, a politikai csatározásba bújtatott áldemokratikus megoldások időhúzó taktikájának.

A korabeli lapok tanulmányozása során megállapítható, hogy alsószintű korrupciós esetek a rendszerváltás előtt is voltak, sőt ezekről a média is beszámolt. Az ilyen sajtó- megjelenés automatikusan maga után vonta a párt és igazságszolgáltatási vizsgálatokat. A különböző beruházási visszaéléseken kívül a hiánygazdálkodás révén egy sor olyan terület létezett, ami a centralizált gazdálkodás következtében a korrupció melegágyává vált. A nyugati devizáért importált banán beszerzése, a telefon beszereltetése, vagy egy lakás kiutalása is a korrupciót erősítette. Számtalan esetben előfordult, hogy a „munkásosztály” kvótáján nem munkások jutottak állami lakáshoz, hanem a kommunista ifjúsági szövetség helyi vezetői.

Rendszerszintű korrupcióra utal az orvosi hálapénz intézménye is. A szovjet rendszer átvétele után teljesen centralizálttá vált nemcsak az egyes ágazatok közötti bérmeghatározás, hanem az is, hogy egyes munkahelyeken ki mennyi bérre jogosult. A rendkívül alacsony bérszínvonalat egészítette ki a béren kívüli juttatások igen széles skálája, amely az ingyenes orvosi ellátástól, az ingyenes gyógyszerek biztosításán keresztül, az ingyenes oktatást is jelentette. A lakhatás költségei minimálisak, pontosabban az akkori bérviszonyoknak megfelelő mértékűek voltak. Ennek megfelelően ez a pénzügyi rendszer térítette el az energiaárakat azért, hogy az alacsony bérszínvonalon élők is meg tudják fizetni azt. Az egész pénzügyi rendszer az ideológiai harc eszközüül szolgált, ezzel a rendszerrel lehetett kimutatni azt, hogy a szocializmusban a dolgozók egy sor területen ingyenes ellátásra jogosultak, míg a kapitalista országokban mindezt fizetni kell.

A hiánygazdálkodásból fakadó, illetve a centralizált döntéshozatal által gerjesztett széleskörű korrupció azonban eltörpült a pártállami rendszer működésének lényegét jelentő hálózat mellett. Ezt a hálózatot nomenklátúra-rendszernek nevezték. Ebben a hálózatban bármilyen – előre meghatáro-

zott – munkahelyen csak úgy lehetett előrehaladni, ha azt a helyi pártvezetőség engedélyezte. Ez a hálózat átfogta nemcsak a termelést, az államigazgatást, az igazságszolgáltatást, az erőszakszervezetek mindegyikét, hanem magát az állampártot is. Jogszabályban rögzítették azt a kötelezettséget és jogosultságot, hogy a megfelelő szintű állampárti vezető mely szervezet vezetőjének kinevezése felett diszponált. A Geopolitikai Tanács korábbi kutatásából⁶ kiderül, hogy például a belső titkosszolgálati tevékenységet, az elnyomó funkciót nem egyedül maguk a titkosszolgálatok végezték, hanem szorosan együttműködtek az adott terület pártvezetőjével. Ma már sok esetben bizonyítható az is, hogy a pártvezető rendelte meg a titkosszolgálati akciót az általa nem kívánatosnak ítélt személy ellen. A nyomozó hatóságok, az ügyészség és a bíróság közvetlen pártirányítása oda vezetett, hogy sokszor feleslegessé vált a fellebbezést előterjeszteni, hiszen a jogállam formális volta az ilyen jogorvoslatot nem tette valóságossá. A rendszer lényegéhez tartozott, hogy a legfelsőbb pártvezetők döntötték azt el, hogy az adott kötelezettségzegés, vagy bűncselekmény elkövetése esetén a bűnös állami vagy pártvezető milyen büntetést kapjon, egyáltalán kapjon-e bármiféle büntetést, vagy „érdemei elismerése mellett” néhány év pihentetés után más pártbeosztásba kerüljön. Itt is tetten érhető a jogrendszer hiánya, a kettős mérce alkalmazása.

A diktatúra elnyomó eszközei a történelem során finomodtak. Az 1950-es évek még az úgynevezett koncepciók peres időszakára volt, amikor előre megkonstruált bírói tárgyalásokon ítélték el azokat a személyeket, akik kényelmetlenné váltak a pártvezetés számára. A rendszer későbbi, „puhább” korszakában is nyilvánvaló volt minden állampolgár számára, hogy a jogszabályok ellenére bárki, bármikor vizsgálat alá vonható, bármikor megfosztható sze-

6 Pintér István: Rendszerváltás a magyar titkosszolgálatoknál In: Geopolitikai Tanács Műhelytanulmányok 2010/2 szám, Budapest, p. 18.: „...A politikai nyomozó szervek már 1960-tól valamennyi birtokukba jutott érdemleges adatról tájékoztatták a megyei pártbizottságok első titkárait, írásban általában havonta, egyes területekről esetenként, a fontos eseményekről pedig naponta. A megyei főkapitányok, illetve osztályvezetők szóbeli beszámolóit valamennyi megyében rendszeressé váltak. A megyei párt végrehajtó bizottságok munkatervek alapján megtárgyalták az egyes fontosabb kérdéseket (például a megye operatív helyzetét), útmutatást adtak a további munkához. A „kialakult gyakorlat, hogy a megyei PB első titkárai a VB üléseire kerülő számos kérdésben összefoglaló anyagokat kérnek a politikai nyomozó szervektől (a mezőgazdaság szocialista átszervezése, oktatás helyzete, ipari üzemek termelési problémái...)”

mélyes szabadságától. A legkifinomultabb elnyomó funkciót az utolsó évtizedben a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság jelentette. Ez a szervezet szintén a legszigorúbb állampárti irányítás alatt működött, vezetője a nomenklátúra listán szerepelt.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc leverése után formálisan kialakult a fékek és ellensúlyok rendszere. Az országgyűlési képviselők választások útján kerültek a parlamentbe, a jelöltek állítása pedig nem az állampárt, hanem a Népfront feladata volt. Ekkor már arra is volt példa, hogy nem egyetlen jelöltre lehetett szavazni, hanem kettő – egyébként ugyanúgy kijelölt – személy közül lehetett választani. A választásokon való részvétel rendszeresen meghaladta a 99%-ot, ami jól reprezentálja a rendszer totalitárius jellegét.

Korrupciós hálózatok az erőszakszervezetekben is léteztek. Köztudomású, hogy bizonyos katonai iskolák osztályaiból – egymást egész életpályájuk során segítve – emelkedtek fel katonatisztek mindaddig, amíg a néphadsereg több felsőszintű pozícióját egyszerre foglalták el. Nemcsak egymás fiatalkori ismertsége, hanem a közös vadászatok is erősítették azt a bizalmat, amelynek során egymás karrierjét támogatták. Ezeket a vadászatokot pedig az állam finanszírozta, a kiemelt vadásztársaságokat szintén a közösség pénzéből tartották fenn.⁷

A korrupció a pártállami rendszerben tehát nem kizárólag az alsószintű korrupciót, hanem a politikai korrupció teljes rendszerét jelentette. A totalitárius pártállami berendezkedés ugyanis a korrupciós hálózatokat és a korrupció lehetőségét a politikai hatalom megtartására éppen úgy felhasználta, mint az egyéb egyéni érdekek érvényesítésére. Mindeközben formálisan működött az országgyűlés, a bíróságok, a jogszabályoknak alávetetten működtek az erőszakszervezetek, és Magyarország formálisan betartotta az általa aláírt nemzetközi szerződéseket. A fékek és ellensúlyok amúgy is csak formális rendszerét a nomenklátúra-hálózat működése teljesen ellehetetlenítette. A rendszerváltás (a bevezetőben taglalt folyamatok miatt) nem tudta felszámolni a korrupciós hálózatokat, amelyek tovább bővültek a privatizáció visszasságai és az illegális pártfinanszírozás miatt.

7 MAJTÉNYI, György: K-vonal; Nyitott Könyvműhely; Budapest 2009; pp. 77-124.

A Magyarországi korrupciós hálózatok a nemzetközi korrupciós hálózatokkal már a rendszerváltás előtt is érintkeztek. Az adminisztratív korlátok, valamint az erős titkosszolgálati jelenlét miatt ez az érintkezés egyes pártvezetők, külkereskedők, diplomaták és bankárok kiváltsága maradt. A minőségi változást az addig központosított nemzeti vagyon privatizációja jelentette. Bár a közvagyon 60-70%-a már a privatizációs szabályok elfogadása előtt eltűnt, a később megjelenő külföldi „befektetők”, még így is jelentős üzletet remélhettek.

„1988-ben, amikor a spontán privatizáció megindult, még 2900 nagyvállalatot tartottak nyilván. De amikor 1990-ben megindult az intézményes privatizáció, addigra mintegy 1000 vállalat gyakorlatilag eltűnt. Ezeket bedöntötték, felszámolták, szanálták. Valójában megállapítható, hogy a spontán privatizáció korszakában az akkori vagyon 60-70 %-a került mélyen leértékelve, vagy ingyen magánzsebekbe... .. A baj az volt, hogy az utolsó kommunista kormány, a Németh kormány nem osztobaságból – mert szerintem nagyon is jól tudták, hogy mit miért tesznek – nem alkotta meg azokat a jogszabályokat, amelyek védték volna az államot a hiéna befektetők és vásárlók ellen. Így aztán teljesen szabad teret hagytak a vállalatvezetők, vagyis a párthoz közeli emberek mutyizásának.”⁸

Ebben a tömeges privatizációs folyamatban alakult ki a nemzeti és a nemzetek feletti korrupciós hálózatok szimbiózisa, amely a közös érdek – az állami vagyon eltulajdonítása, áron aluli megszerzése, illetve piacszerzés – mentén később más területeket is befolyása alá vont. Ráadásul a jogellenes privatizációk sorozatában, vagy a privatizációs szerződések be nem tartásában a korábbi nomenklatúra biztosította a büntetlenséget, az igazságszolgáltatási folyamatok blokkolását.

Magyarországon a 2010-re kialakult korrupciós helyzet ezért minőségileg más, mint a nem rendszerváltó országok esetében. Hasonlóan más poszt-

8 Haza(ki)árulás: Bencze Izabella vagyoni jogi szakértővel beszélget Mezei Károly; Kairosz kiadó 2009; p49.

szovjet utódállamokhoz, döntően az állampárti nomenklatúrából alakult ki a nemzeti burzsoázia anélkül, hogy a diktatórikus hatalomgyakorlást elfelejtették volna. A politikai és államszervezetben visszaállított fékek és ellensúlyok rendszere még mindig csak formálisan működött, a piramis csúcsán az illegális pártfinanszírozás állt. Elsősorban ez teszi lehetővé, hogy az illegális finanszírozók az államigazgatási és igazságszolgáltatási kulcspozíciók betöltésébe, a törvények és rendeletek meghozatalába antidemokratiкус módon avatkozhasanak be. Mégis a legtöbb gond a jogállam hiányából, és a jögon kívüli hatalomgyakorlási módok újjáéledéséből származik.

Civil szféra

Miután az 1989-es rendszerváltás utáni Magyarországon megszűntek a gyülekezést és az állampolgári kezdeményezéseket tiltó szabályok, civil szervezetek ezrei alakultak meg. A társadalomban megjelent és felerősödött a közösségért tenni akarás igénye, amely valódi ellensúlyt képezhetett volna a politikai és gazdasági szférával szemben. A civil önszerveződésnek nem volt legális hagyománya, ráadásul a civil szervezetek működését biztosító pénzügyi fedezet is hiányzott. Ezért volt kiemelkedő jelentőségű a magyar származású, nemzetközi filantróp Soros György megjelenése, aki nemcsak számottevő anyagi forrással, hanem tudásbeli, szervezésbeli és kapcsolatbeli tudásátadással is segítette a civil szektor megszületését. Ekkor azonban az is nyilvánvalóvá vált, hogy az önálló civil kezdeményezésekhez képest a Soros Alapítvány és a Soros György által finanszírozott OSI (Nyílt Társadalomért Intézet) jelentős helyzetelőnyt élvez.

A rendszerváltáskor örökölt államadósság és a demokratikus intézményrendszer kiépítésének költségei késleltették a civil társadalom létrejöttének támogatását. A kezdeti időszakban civil feladatokra alakult egyesületek és alapítványok többsége gyorsan „csődbe ment”. Csak azok a civil szerveződések voltak képesek hosszútávon fennmaradni, amelyek tartós tőkebevonást tudtak elérni. Ez alapvetően két forrásból, egyrészt a külföldi tőkeerős civil társaságoktól, másrészt a hazai – magánosítás után – vagyonosodott rétegtől származott. Tehát a civil szerveződéseknek akkor volt esélyük a szélesebb közvéleményt is elérő működési feltételeket biztosítaniuk, ha az előbbi források valamelyikéhez kapcsolódni tudtak.

2010-re nyilvánvalóvá vált, hogy a civil szerveződések körében is megjelent a korrupció. Részint az állami támogatás elnyerése érdekében visszafizetett pénzek, részint a pénzkifolyatásra létrehozott fiktív szervezetek jeleztek a civil szervezetek ellenőrzésének anomáliáit. Az üzleti és a politikai szférában is megjelent az eszközként használt civil szervezetek csoportja. A politikai elit több alkalommal használt fel civil szervezeteket arra, hogy megcsapolja

a közpénzeket. Ezek az esetek rendkívül nagy károkat okoztak a civil szerveződések fejlődésében. Részben a civil szervezetek társadalmi presztízsét jelentősen rombolta és a civil szervezetek állami támogatásának fedezetét jelentősen csökkentette, másrészt a visszaélések felszámolására a bürokrácia ellenőrzési mechanizmusa óriási többlet terheket rótt a civilekre.

Az egyik elhíresült ügy Zuschlag János egykori parlamenti képviselő ügye volt, aki több civil szervezetet hozott létre és működtetett abból a célból, hogy egy meghatározott minisztériumhoz köthető állami támogatásokat elsikkasszon. A támogatások elszámolását fiktív szerződésekkel és számlákkal támasztották alá. Az első fokon eljáró megyei bíróság részletesen feltárta az ügyet, megállapította, hogy az elkövetők bünszervezetben jártak el, és megállapította a kár nagyságrendjét is. Az elsőrendű vádlottat 8,5 év börtönbüntetésre, valamint vagyonelkobzásra ítélte.

A másodfokon eljáró Szegedi Ítéltábla Tanácsa hibaként rótta fel az elsőfokú megyei bíróságnak, hogy túlterjeszkedett a vádiraton. A vádiratban ugyanis nem szerepelt az, hogy a vádlottak a civil szervezeteket és az onnan elsikkasztott pénzt valójában párt-célokra használták fel, illetve a minisztérium politikai vezetésének minden bizonnyal tudnia kellett az ügyekről. A másodfokú bíróság mellőzte az ítélet indokolásából azokat a megállapításokat, amelyek a vádlottakon kívül más személyek büntetőjogi felelősségre utaltak. Ítéletében mellőzte az elsőrendű vádlott korábban kiszabott vagyonelkobzását is arra hivatkozva, hogy valójában a sikkasztást az országgyűlési képviselő nem a saját maga, hanem pártja javára hajtotta végre (sic!).

Ezzel szemben a Kecskeméti Törvényszéken lefolytatott adóvizsgálat (ami az első fokon hozott ítélettel egyidőben zajlott) megállapította, hogy sokkal nagyobb volt Zuschlag János vagyona, mint amit bevallott, ezért 30 milliós adókülönbözet, 15,5 milliós adóbírság és 14,3 millió forint késedelmi pótlék megfizetésére kötelezte. Az ügyben kiderült, hogy egy, mintegy 50 millió forintba becsült gödöllői építési telken kívül több bankbetéttel és egy autóval is rendelkezett. Ezen kívül édesanyja nevében volt egy 40-50 millióra becsült szentendrei luxuslakás, ahol a letartóztatását megelőzően a képviselő és felesége éltek.

A volt képviselő a jelentős adóbírságot befizette. A büntetőeljárás másodfokán eljáró Szegedi Ítéltábla azonban nem vizsgálta azt, hogy a vagyon-

gyarapodás miből származott, és már az sem fog kiderülni, hogy az adóbüntetést a volt képviselő végül is kinek a pénzéből fizette meg.

Az 1990-es rendszerváltás után hatalomra került legnagyobb konzervatív párt, a Magyar Demokrata Szövetség 2010-es országgyűlési választásokon nem jutott be a parlamentbe. Médiaértéslések szerint 2009-ben a pártnak a Seychelle-szigeteki Zircónia Ltd. 180 ezer euró (mintegy 50 millió forint) kölcsönt biztosított. A pénz egy ukrán érdekeltségű gázipari társaságtól származhatott, és titkolt célja a korábban szocialista színekben pénzügyminiszteri posztot betöltő Bokros Lajos Európai Parlamentbe való bejutása lehetett. Más források szerint ez az összeg egy ismeretlen vidéki alapítványon keresztül érkezett, amely alapítványt időközben felszámoltak. Arról ugyan nincs hír, hogy az alapítvány vezetői ellen eljárás indult volna, azonban az MDF a dokumentumok napvilágra kerülése után felszólította az európai parlamenti képviselőt, hogy mondjon le a mandátumáról, aki ezt visszautasította.⁹ Bokros Lajos politikai helyzetének megromlásához hozzájárult a végkielégítési botrány, illetve a bankkonszolidációból kimaradt amerikai érdekeltségű Budapest Banknak nyújtott 12 milliárd forintos tőkejuttatás ügy¹⁰.

Egy harmadik ügyben szintén egy civil szervezethez kapcsolódva merült fel a korrupció gyanúja. A 2010-es parlamenti választást követően a Szabad Demokraták Szövetsége (SZDSZ) négy és fél millió forintot adományozott egy alapítványnak, amelyről kiderült, hogy nem létezik, sőt nem is létezett. Az Állami Számvevőszék (ÁSZ) a párt részletes átvilágítása során kiderítette, hogy a párt a szombathelyi Vészhelyzet Alapítványnak fizette az összeget. Az alapítvány azonban nem szerepel a bírósági bejegyzésben – még a törölt alapítványok között sem. Az SZDSZ az ÁSZ jegyzőkönyve alapján csalás gyanújával ismeretlen tettes ellen feljelentést tett a rendőrségen. A hatóságok a feljelentés alapján az SZDSZ két évvel ezelőtti tárgyalópartnerét, a nem létező alapítvány képviselőjét keresik. A politikai párt nyilatkozatában hangsúlyozta, hogy az ismeretlen tettes elleni feljelentés nem az SZDSZ apparátusának valamelyik tagja, hanem az alapítvány nevében eljáró személy ellen irányul.

⁹ Az ügyben megkerestük az MDF utódpartját a Jóléti Szabadság Demokratikus Közösség vezetőjét is, aki azonban a tanulmány nyomdába adásáig nem reagált a megkeresésünkre.

¹⁰ wikipedia.org/wiki/Bokros_Lajos

Korrupcióellenes szervezetek korai időszaka

1996-ban brit kezdeményezésre jött létre Magyarországon a Transparency International magyarországi tagozata, melynek első lépéseit mind a Soros Alapítvány, mind az OSI, a civil életben jelentősnek számító, anyagi és szervezésbeli támogatásban részesítette. Ez volt az első – és akkor egyetlen – civil szervezet, amelyik a korrupció feltárását és megelőzését tekintette feladatának. Az első TI Magyarország (TI-HUN) szakértői észlelték a rendszerváltás utáni korrupciós nyomást, ezért két jelentős, nemzetközileg is újdonságnak számító kutatást indítottak. Egyrészt a Fővárosi Önkormányzatnál kirobbant korrupciós botrány okainak feltárását és javaslatok megfogalmazását, másrészt a teljes magyar jogrendszer korrupcióellenesség szempontjából történő átvilágítását végezték el. A TI-HUN első jelentését a Fővárosi Önkormányzat elfogadta, a korrupció visszaszorítására hozott intézkedési tervet azonban a városvezetés visszautasította, ami belső válságot generált a TI-HUN vezetésében. A korrupcióellenes szervezet – a függetlenséget és védelmet erősítendő – ekkor került a nemzetközi könyvvizsgáló cég, az Ernst & Young védőernyője alá. Ennek ellenére az új vezetés döntése alapján a teljes magyar jogrendszer vizsgálatát tartalmazó második jelentés már nem jelenhetett meg. A TI-HUN vezetés határozata alapján ez utóbbi jelentést nem tekintette a TI-HUN második jelentésének, ugyanakkor nem járult hozzá ahhoz sem, hogy a szerzők azt saját nevük alatt publikálják. Ezáltal a jogrendszer korrupcióellenes átvilágításáról szóló jelentés quasi titkosítva lett, annak ellenére, hogy a programot támogató OSI szakmailag elfogadta a kutatási anyagot.

A TI-HUN, az első korrupcióellenes civil szervezet egyesületi formában – nyitott módon – működött, bárki csatlakozhatott, aki céljaival egyetértett. A TI-HUN az első két jelentést követően már nem foglalkozott hasonló mélységű átvilágításokkal. A Transparency International Magyar Tagozata végül 2005-ben – finanszírozási gondok miatt – jogutód nélkül megszűnt.

Korrupcióellenes szervezet második korszaka

2006-ban már zárt alapítványi formában jött létre a második korrupcióellenes szervezet, ugyancsak a Transparency International (Berlin) szervezet

hálózatában. A Transparency International Magyarország Alapítvány (TI-H) anyagiilag függetlennek tekinti magát a berlini központtól. Ez alatt értendő, hogy tevékenységének finanszírozási feltételeit önmaga teremti meg. Tevékenységét többek között nemzetközi alapokból, külföldi kormánytámogatásokból, európai uniós forrásból, vállalati és egyéni adományokból fedezi. A finanszírozási gondok miatt megszűnt egyesület után a TI-H Alapítványnak sikerült – a magyar civil szférában szokatlanul nagy – pénzügyi fedezetet biztosítania. Nem utolsósorban ennek köszönhető, hogy a TI-H a magyar média közvetítésével monopolhelyzetbe került a civil szervezetek között. A korrupcióval foglalkozó további magyar civil tudományos műhelyek és független szakértők munkáját és véleményét a közvélemény nem ismerhette meg a szükséges média-kapcsolatok finanszírozásának hiányában.

A TI-H alapítvány által készített jelentések, felmérések vagy tanulmányok „verseny társ” nélkül, egyedülként jelennek meg a magyar korrupció feltárásában. Közérdekű érdekvéonyesítés keretében az alapítvány törvénytervezeteket és javaslatokat véleményez. *„Álláspontját a minisztériumoknak és az országgyűlési képviselőknek küldi meg. E tevékenység keretében rendszeresen tájékoztatja a Magyarországon működő külképviseletek munkatársait és alkalmanként az egyes országok Budapesten látogatást tevő diplomatáit – akik számos alkalommal kéri ki az alapítvány véleményét az új jogszabályokról.”*¹¹ Elmondható, hogy úgy a magyar kormány és társadalom, mint a nemzetközi közvélemény kizárólag a TI-H jelentéseit veszi alapul a magyarországi korrupciós helyzet megítélésében. Ezért sem hagyható figyelmen kívül az alapítvány jelentéseiben megfogalmazott korrupciós tendencia és a korrupció-ellenes kormányzati intézkedések értékelése.

A Transparency International (TI) korrupció érzékelési indexe (CPI) alapján Magyarország helyezése és pontszámai 2004 és 2009 között szinte változatlanok maradtak.

Ezzel szemben a társadalmi elégedetlenség a korrupcióval szemben nőtt, a média egyre több korrupciós esetről tudósított. Ebben az időszakban jelentek meg az első híradások az olyan kiemelkedő nagy ügyekről, mint BKV, Belvárosi ingatlan panama, Gripen-ügy, állami önkormányzati fizetések, Zuschlag-

¹¹ Forrás: TI-H honlap

ügy, MVM-ügyek, Kormányzati negyed, Eclipse ügy, Expo pavilon Sanghaj, Moszkvai Kereskedelmi Kirendeltség, kvóta biznisz, zsebszerződések, Posta-bank-ügy, Sukoró-ügy, stb. 2007 és 2009 között az MTI híradásaiban több mint négyszáz esetben (megelőző időszakban ez a szám a kétszázat sem érte el) került reflektorfénybe a Központi Nyomozó Főügyészség, aki a mentelmi joggal rendelkező képviselők, bírák, ügyészek és a magas beosztású rendőrök által elkövetett bűncselekmények ügyében jogosult eljárni.

A TI-H 2007-ből származó legfontosabb értékelése a NIS 2007 (Nemzeti Integritás Jelentés) szerint „A magyar nemzeti integritás rendszer részletes jellemzése alapján, általánosságban véve, azt a következtetést vonhatjuk le, hogy Magyarország EU-konform intézményi és szabályozási rendszerrel rendelkezik az átláthatóság és a számon-kérhetőség megteremtéséhez és a korrupció kockázatának minimálisra csökkentéséhez.”¹² A legnagyobb problémát a politikai pártok finanszírozásában látja. Ennek következményeként két vonalat jelöl, egyrészt a kormányzati politikák befolyásolását, másrészt a közbeszerzési szerződések korrupt voltát. A 2007-es jelentés – a TI CPI-vel ellentétben – a korrupció kiterjedtségét jeleníti meg, amikor több helyen is utal arra, hogy nemcsak a felső vezetők kinevezésével van gond, amely szerint politikai kinevezettek árasztják el a közigazgatást, hanem a közigazgatás alsóbb szintjein is problémák vannak, ráadásul a bírói karba való bekerülés is nagyobb átláthatóságot és objektivitást igényelne. A NIS jelentés olyan témákat is felvet, mint „korrupttá válhat az igazságszolgáltatás”, vagy „a nem kormányzati szervezetek állami forrásoktól függenek”; „a civil szervezeteket az adózás megkerülésére és a megvesztegetési pénzek tisztára mosására lehet felhasználni”¹³. A helyzet jobbítására tett ajánlásokban ugyanakkor már nem köszönnek vissza ezek a súlyos megállapítások.

Végeredményben a TI berlini központjába – és más érintett nemzetközi szervezetekhez is – ebben az időszakban olyan adatokat tartalmazó jelentések kerültek, ami alapján úgy tűnt, hogy 2004 és 2010 között Magyarországon a korrupciós fertőzöttség, illetve a korrupció mértéke változatlan maradt az előző évtizedhez viszonyítva. Holott a TI-H több esetben bírálta a kormá-

12 Transparency International: Korrupciós kockázatok Magyarországon; Nemzeti Integritás tanulmány első rész; Összefoglaló (2007). Nyitott könyvműhely. Budapest 2007. p.31.

13 p.35.

nyok elégtelen fellépését a korrupció ellen és átfogó jelentéseiben beszámolt a korrupciós helyzet romlásáról.

A TI-H javaslatai között szerepelnek az ENSZ egyezményrel, illetve az OECD korrupció-ellenes szakmai állásfoglalásával¹⁴ ellentétes felvetések is. Többek között a TI-H azt javasolja, hogy *a civil szervezetek függősége csökkenjen az Európai Uniós pénzekről, vagy magyar állami támogatásokról*¹⁵. A javaslat mellett, hogy de jure felszámolná a magyar civil szervezeteket és monopolhelyzetbe emelné azokat, amelyek külföldi kormánytámogatásokból, vagy nemzetközi alapokból működnek, *sérti az ENSZ korrupcióellenes egyezményét is, amely a szerződésben részes államok számára kifejezetten előírja a különböző támogatási formák működtetését*.

A vizsgált időszakban a magyar civil szféra anyagi támogatását a Nemzeti Civil Alap fogta össze. Elkerülendő a kormányzati befolyást, a civilek által választott grémium irányította a projektek finanszírozási igényeinek elbírálását. Csak évekkel később derült ki, hogy a támogatási összegek jelentős részét a döntésre hivatott kuratórium tagjai maguk (általuk képviselt illetve baráti szervezetek) között osztották szét. Eljárás egyik esetben sem indult.

A civil szerveződések támogatását célzó másik lehetőség (a személyi jövedelemadó 1 %-a) pedig a média függvényévé vált. Érthető módon a média nyilvánosságot megfizetni képes civil szervezetek szerzik meg az 1 %-os ajánlások többségét.

*Az OECD korrupció-ellenes szakmai állásfoglalásával megy szembe a TI-H másik javaslata, amikor a korrupciós bűncselekmények elévülési idejét minimalizálni kívánja*¹⁶. Köztudott, hogy a korrupciós bűncselekményekről a hatóságok gyakran csak az elkövetés után hosszabb idő elteltével szereznek

14 Lásd bővebben: CARTIER-BRESSON, Jean: The Causes and Consequences of Corruption: Economic Analyses and Lessons Learnt; No Longer Business as usual; OECD 2000.

15 Corruption Risks in the Visegrad Countries; Visegrad Integrity System Study; Hungary 2012; p.69.

16 FÖLDES, Ádám: A büntetlenség vége: Elévülés és a korrupció üldözése Magyarországon; TI Hungary 2010; p.14. „Ahogy arra fent rámutattunk, a korrupcióval összefüggő bűncselekmények mindig kapcsolódnak másik (például gazdasági) bűncselekményekhez, amelyekben más szabályok megsértése történik. Ugyanakkor a korrupcióval összefüggő bűncselekmények nyomozása nem igényel speciális tudást, viszont a gazdasági bűncselekmények szakmailag nagyon sokat igényelnek. Ezért a jelen tanulmány szerzője nem osztja az OECD aggodalmait sem a nyomozásra vonatkozó kétéves korlátozás tekintetében, sem az „egyszerű” külföldi vesztegetések hároméves elévülési határidejével kapcsolatban.

tudomást. Amennyiben az elévülési idő a TI-H által javasolt két évre rövidül, akkor a korrupció legveszélyesebb formái – a demokratikus intézményrendszert leginkább fenyegető korrupciós hálózatok tevékenysége – maradhatnak büntetlenül.

A foglyul-ejtett állam és a korrupciós hálózatok

Miben tér el a rendszerváltás előtti és azt követő Magyarország a „foglyul-ejtett állam” tekintetében?

A rendszerváltás előtt külső (Moszkva) nyomásra jöttek létre a szocialista állam egypártrendszerét biztosító intézmények. A hatalmi ágak megosztása, az ellenőrzés intézményrendszere és a közvetlen választási rendszer a nomenklátúra-rendszer működtetésén keresztül – a demokratikus berendezkedés látszatával – volt képes biztosítani az uralkodó párt kizárólagos hatalmát és változatlan fenntartását. *Tehát téves az a felfogás, amely a fékek és ellensúlyok rendszerét kizárólag a demokratikus intézményrendszerek formai jelenlétéhez köti.* A rendszerváltás előtti Magyarország működésének példája is mutatja, hogy évtizedeken keresztül formálisan működhettek a bíróságok, ügyészségek és az olyan ellenőrzési szervezetek, mint a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság. Magyarország egy sor nemzetközi szerződéshez is csatlakozott és tagja volt az ENSZ-nek. Ennek ellenére a nomenklátúra-rendszer – ami a fékek és ellensúlyok rendszerét a szervezetek vezetőin keresztül manipulálta – hatékonyan biztosította a jogszabályok kijátszását.

A rendszerváltás eredményeként megszűnt Magyarország külső kényszere, a Varsói Szerződésből kilépéssel megtörtént a de jure függetlenné válás is. A pluralista piacgazdaság kiépítése az intézmények felállításával megkezdődött. Ugyanakkor már az első kormányzati ciklus előtt, elsősorban a privatizációs folyamat során, jelentős mértékben felerősödött a korrupció. Az akkori kormány még nem volt felkészült a korrupcióellenes küzdelemre, ténylegesen nem is volt erre kidolgozott stratégiája. A média a pártokhoz kötődő (un. székházügyek), és a korábbi pártállami vagyonból a pártok birtokába került ingatlanok körüli visszaélésekkel rendszeresen foglalkozott. Ugyanakkor nem, vagy csak elvétve jelent meg híradás a pártállam gazdasági vagyonának magánosítása során történt visszaélésekről.

A bevezetőben már említett MSZMP KB dokumentáció anyagainak kutatása megerősítette azt a hipotézist, miszerint a pártállam kinevezési (káder) gyakorlata nyomán korábban gazdasági-pénzügyi-politikai-média hatalmi pozíciót betöltő szereplők a rendszerváltás után stabil gazdasági hatalomra váltották korábbi posztjukat. Ez pedig csak úgy volt lehetséges, hogy tovább működött a nomenklatúra-rendszer kinevezettjeinek hálózata. A magánosítás első nagy hulláma idején a pártállami gazdasági vagyon jelentős (és leg-életképesebb) része ezen hálózat tagjaihoz került. Csak utólag kerültek nyilvánosságra azok az adatok, amelyekből kiderült, hogy ezek a személyek rendkívül nyomott áron (az állam és adófizetői kárára) és gyakran korrupció révén jutottak hozzá a vagyontárgyakhoz. Már ekkor minden jogi eszközt felhasználtak arra, hogy hosszú távra biztosítsák a kétes módon megszerzett vagyont. Kézenfekvő volt az anonim, offshore területek használata, főként azoké, amelyeknek egyáltalán nem volt igazságügyi együttműködése a demokratikus országokkal. Az állam pedig „elfelejtette” számon kérni a privatizációs szerződésekben vállalt kötelezettségek betartását, tovább erősítve ezzel a munkanélküliséget és széles néprétegek elszegényedését.

A többi poszt-szovjet államhoz hasonlóan a magyar intézményrendszeren belül is hosszadalmas volt az ellenőrző funkciók újjáépülése. Akkor a demokratikus közösség és a nemzetközi szervezetek jóformán nem foglalkoztak a fékek és ellensúlyok szavatolásának szükségességével, amit csak részben magyaráz a szovjet-blokk szétesésének gyorsasága. Erre évek óta egyedül a Szovjetunió Kommunista Pártja készült, kidolgozva és elemezve lehetséges alternatívákat. Mivel négy évtizedig az összes ellenőrzési funkciót az állampárt gyakorolta, a legnagyobb akadályt a független ellenőrök hiánya okozta. Ez az ellenőrizetlenség pedig kapóra jött mind a hazai, mind a külföldi privatizátoroknak. Egyik oldal sem siettetette a hatékony állami ellenőrzés felállítását.

Nem járt jobban az igazságszolgáltatás sem. Az a tény, hogy például a bíróságokon belüli visszaéléseket a rendszerváltás után egyetlen külföldi vagy nemzetközi intézmény sem kifogásolta, hogy a nomenklatúra által működtetett korrupciós hálózatok tevékenységének történelmi feltárása elmaradt, mindez ahhoz vezetett, hogy a fékek és ellensúlyok rendszere Magyarországon a rendszerváltás után csak formálisan állt helyre.

Sem az Európai Unió, sem az IMF nem jelezte például, hogy a korrupciós és a szervezett bűnözői hálózatok a tevékenységük profitját offshore területekre menekítik, így vonják ki azokat az adózás alól. Bizonyítható, hogy korrupciós hálózatok törvényi és rendeleti jogszabályokat befolyásoltak olyan irányban, hogy még nagyobb haszonra tehessenek szert. Bizonyos területeken az adóhivatal maga is korrupciós hálózatok fogságába került, maga is részévé vált e hálózatoknak. Ennek keretében nemcsak egyes vállalkozásokat, vagy vállalkozásoknak álcázott szervezett bűnözői cégeket részesítettek előnyben, amikor az ellenőrzésüket elhanyagolták, hanem hálózati megrendelésre a konkurens cégek elleni vizsgálatokkal, jogellenes fellépésekkel biztosították a tisztességes cégek tönkretételét. Külön vizsgálatot igényel az az információ, hogy a 2010-es választásokat megelőző időszakban az adóhatóság – a szokásostól eltérő megkeresésekre – egy sor cég esetében folytathatott soron kívüli adóvizsgálatot, melyek célja a nevezett cégek korábbi jogellenes tevékenységének legalizálása és a későbbi adóvizsgálatok következményei alóli mentesülés lehetett. A megkereséseket a bizalmi adóellenőrök valótlán adóhatósági megállapításokkal teljesíthették.

Eközben egyre erősödött a külföldi korrupciós hálózatok nyomása. Mára nyilvánvaló, hogy a Gripen vadászepülő beszerzés befolyásolására osztrák segítséggel több-millió eurót fizettetett ki az angol BAE Systems és a SAAB konzorciuma. A vizsgálatra irányuló parlamenti interpellációkra az ügyben érintett katonai ügyészséget korábban vezető tábornok, már legfőbb ügyészként adott folyamatosan kitérő válaszokat. Legfőbb érve az volt, hogy a büntető eljárás szabályainak parlament általi megváltozása megköti a kezét. Ahogyan azt Tóth professzor is feltárta: „A háttérnormák gyakori, sokszor kapkodó változtatgatása tág teret nyújt a manipulálásra, a lehetőségek önkényes kiterjesztésére, ugyanakkor bizonytalanná teszi, és örökös lépéshátrányra kényszeríti a rendőrséget vagy az ügyészséget... Tovább nehezíti a helyzetet, hogy olykor a háttérnormák önkényes változtatgatása mögött politikai szándékok is sejthetők.”¹⁷

Ezzel az üggyel párhuzamosan az amerikai Igazságügyi Minisztérium több esetben megállapította, hogy Magyarországon a gépjármű közbeszer-

17 TÓTH dr, Mihály; Piacgazdaság és büntetőjog; Magyar Jog 1995. pp 641-645.

zéseknel kenőpénz kifizetése révén manipulálhatták az eredményeket. A feltételezett elkövető cégek nem vitatták a megállapításokat, az amerikai költségvetésbe befizették a kiszabott bírságokat. Ezekkel az ügyekkel kapcsolatban Magyarországon eljárás nem indult, senki nem kért kártérítést ezektől a cégektől.

A foglyul-ejtett államon belül nem érvényesülnek a jogszabályok, és az igazságszolgáltatás befolyásolható. 2010-re az ellenőrzési szervezetek, például adóhivatal, ügyészség, rendőrség egyes kulcsfontosságú területeit korrupciós hálózatok ejtették foglyul. A politikai korrupciós hálózatok több helyen összefonódtak a szervezett bűnözői hálózatokkal. Az igazságszolgáltatási korrupciós hálózat képes lett büntetlenséget garantálni egyes bűnelkövetőknek – ugyanúgy, mint 1990 előtt.¹⁸

Ezen struktúra természetszerűleg alkalmatlan a tisztességes vállalkozások, a tisztességes verseny, a jogállam és általában a demokrácia működésére, és rövid úton az állam 2010-ben bekövetkezett pénzügyi csődjéhez vezettek.

Sem az Európai Unió, sem az IMF nem kutatta a pénzügyi csőd valódi okait, megelégedtek az aktuális világgazdasági válságra való utalással. Akkor nem vizsgálták a fékek és ellensúlyok hiányát és a demokratikus viszonyok hanyatlásának jeleit. Ehelyett 23 milliárd USD rendelkezésre bocsátásával stabilizálták Magyarországot. Az IMF ráadásul a hitelek visszafizetését – szokatlan módon – döntően a következő kormányzati ciklus időszakára írta elő.¹⁹ A hitelfelvétel eleve súlyos megszorító intézkedések szükségességét tartalmazta, ezért elkerülhetetlennek tűnt a lakosság széles tömegét érintő megszorítások bevezetése. Előre kiszámítható volt az általános társadalmi elége-

18 az biztos, hogy a kiszámíthatatlanság, az állandó bizonytalanság, a nem azonos mércével mérés mára már-már teljesen aláásta a jogbiztonságot. Félő, hogy a büntetőjog elveszíti az erkölcsi hátterét, ha nem változik meg az a helyzet, hogy azonos kérdések megítélésére vonatkozóan egymásnak merőben ellentétes döntések születnek, meghatározó tényállási elemeket szinte megyénként vagy legalábbis régióként eltérő módon magyaráznak, az ennek kiküszöbölésére hivatott elvi irányítás pedig sajátos „kivárási taktikával” kimerül néhány, már évekkel ezelőtt eldöntött nem túlságosan kardinális állásfoglalás deklarálásában. (érdemes szemügyre venni, hogy az utóbbi tíz évben például hány eseti döntés foglalkozott gazdasági bűncselekménnyel és hány érintette a jóval stabilabb vagyon elleni vagy élet, testi épség elleni bűnözést).” Lásd: TÓTH dr. Mihály – Gazdasági bűncselekmények egyszerű többséggel és számos kétséggel; Cég és Jog 2002/09. szám; Pp 30-34.

19 Az IMF anyag kutatását hátráltatta, hogy azok kizárólag az IMF engedélyével kutathatók, a kiadásra vonatkozó kérdésnek az NGM nem tett eleget.

detlenség, ami nem a hitelt felvevő, hanem az azt visszafizető kormányzati ciklusban jelentkezik. Az IMF által nyújtott hitel visszafizetésének ütemezése tehát számolt azzal a lehetőséggel, hogy a feltételeket teljesítő kormány nem lesz képes társadalmi elfogadottságát megtartani, ezáltal ismét kormányzati lehetőséghez juthatnak a korábbi hitelfelvételi tárgyalások szereplői.

Több jel is arra mutat, hogy Magyarországon az aktív korrupciós hálózatok egymással is állandó harcban állnak. Ez a folyamatos ütközés rendszerint politikai küzdelmek képében jelentkezik és egyik célja az államigazgatás meghatározó posztjainak ellenőrzése. A küzdelemben leginkább azok a területek érintettek – a fejlesztéshez, a közbeszerzéshez, az ellenőrzéshez, a jogszabályalkotáshoz, és előkészítéshez kötődnek –, amelyek különösen fontosak a további korrupciós tevékenységhez. Az aktív vagy passzív korrupciót elkövetők számára különösen fontosak a büntetlenséget biztosító alrendszerek, ideértve az igazságszolgáltatással kapcsolatos jogalkotások rendszerét is. A korrupciós hálózatok jelenlétére utal, amikor az egyébként együttműködésre kötelezett állami szervek nem osztják meg információikat egymás között. Magát megnevezni nem kívánó ügyészégi forrás szerint a bírói, illetve rendőri korrupcióval kapcsolatban felmerült megalapozott gyanú esetén hiába kértek bizalmas úton adatokat, mindkét érintett területről „minden adat kiszivárgott”. Vélemezhető, hogy a korrupciós hálózatok külső ellenőrzés megjelenése esetén azonnal eltüntetik a nyomokat és – bizonyítékok hiányában – lehetetlenné teszik a felelősségre vonást. Ugyancsak a korrupciós hálózat jelenlétére utal, illetve azt segíti, hogy az adott területen a belső ellenőrzés hiányzik vagy ellehetetlenül (például a belső ellenőr személyes érintettsége miatt).

Fontos feltárni a nemzetközi korrupciós hálózatok szerepét is ebben a folyamatban, mivel számtalan esetben tapasztalhatjuk, hogy az adott területen gyors karriert befutó köztisztviselő mögött nemzetközi szereplők állnak. Ez utóbbiaktól kapott támogatás – ami az érintett vagy családja számára közvetlen anyagi, vagy egyéb karrierépítést szolgáló előny juttatása is lehet – olyan nem kívánatos külső függőséget teremt, ami károsan érintheti a közzsféra befolyástól mentes működését.

A korrupciós hálózatok működése tehát részben hatalmi kérdés (lásd: a politikai pártok befolyásolása, a legfelsőbb államhatalmi, államigazgatási vezetők kinevezésére való befolyás gyakorlása, a nemzetközi szervezetekhez

delegáltak manipulálása), *részből pedig az anyagi előnyök legváltozatosabb formáinak a biztosítása* (közbeszerzések elnyerése, a minőségileg vagy árban jobb feltételeket kínálókkal szemben, állami alapokhoz, az állam által garantált nemzetközi kölcsönökhöz való hozzájutás, állami tulajdonú cégektől fiktív tartalmú vagy nem szerződészerűen teljesített megállapodásokkal pénz kifolytatás, az európai uniós alapokhoz való hozzáférés, a civil szervezetek támogatására fordított pénz illegális felhasználása stb.)

A korrupciós hálózatok jellemzői

A korrupciós esetek vizsgálatából, a kifejezetten korrupciós hálózatok jelenlétére utaló tevékenységek elemzése során gyűjtöttem ki a hálózatban kifejezett korrupciós tevékenység általános jellemzőit.

A korrupciós hálózatokra jellemző, hogy tevékenységüket

- a jogszabályok megsértésével, kijátszásával, avagy a közérdekkel ellentétes jogszabályok létrehozásával;
- szervezeten;
- jelentős kárt vagy érdeksérelmet okozva követik el, továbbá, hogy a korrumpálás során
- kiemelt figyelmet fordítanak a büntetés elkerülésére;
- a szerzett vagyoni előny megtartására, amihez gyakran az offshore területek által nyújtott védelmet használják fel.

Az okozott kár/érdeksérelem jelentkezhet magánszemélyeknél, cégeknél, vagy az állami pénzügyi rendszerekben egyaránt.

A korrupciós hálózat fogalma

A korrupciós hálózatok tevékenységének közös ismérvei alapján jutottam el a következő definícióhoz, amit a jelenség vizsgálata során jelen tanulmányban alkalmaztam is:

Korrupciós hálózat alatt értek minden olyan, személyekből, cégekből és/vagy más entitásokból álló csoportot, amely a nemzeti és/vagy nemzetközi közérdek megsértésével a csoport, vagy a csoport tagjainak érdekkörébe tartozók előnyére szolgáló, a valódi cél eltitkolásával járó tevékenységet végez.

A korrupciós hálózat végső célja ugyanúgy előny megszerzése, mint az egyedi elkövetők esetében. A hálózat esetében az előny nagysága – a károkozás mértéke – nagyságrendekkel nagyobb, mint az egyéni elkövetőknél. Az előny lehet többek között szabályozásbeli, anyagi, előrehaladást segítő (egy személy, avagy egy szervezet előrehaladása – meritocracy), állami és társadalmi elismerést növelő, az állami ellenőrzések alóli kibúvást jelentő, avagy az igazságszolgáltatás alóli jogellenes mentesülést eredményező.

A hálózatban megvalósuló korrupciós cselekmények összetettek, több szintből állnak, melyek rendszerint egymásra épülnek. A résztvékenységekből nem lehet közvetlenül átlátni a teljes korrupciós folyamatot, mivel kifinomult módszerekkel alkalmazzák a törvényes lehetőségek és törvénytelen eszközök ötvözését. A „mindent szabad, ami nem tilos” elvre építve a korrupciós hálózatok jelentős jogi kutatómunkát és elemzést folytatnak, hogy a hatályos törvényi rendelkezések kijátszásának lehetőségeit felhasználhassák.²⁰ Egyúttal ezt a jogi szaktudást hasznosítják a jogalkotás érdekének megfelelő befolyásolására, illetve a büntetések alóli mentesüléshez is. A korrupciós hálózatok tevékenységének felismerése, azonosítása, illetve a velük szemben történő büntető eljárás lefolytatása a fenti ismérvek alapján sokkal összetettebb kormányzati/igazságszolgáltatási tevékenységet feltételez, mint az egyéni elkövetők esetében.

20 „Az előírashalmaz romjain, üzleti etika csíráinak hiányában a „mindent szabad, amit jogszabály (természetesen írott normal!) nem tilt” elve parttalan és önkényes értelmezést kapott. Számos gazdasági bűnügyből leszűrhető tapasztalat, hogy lépten-nyomon „joghézagra” hivatkozással vélnek igazolhatónak kétes, vagy nyilvánvalóan éldösi, tisztességtelen üzelmeket. Ugyanakkor kézenfekvő, józanésszel is nyilvánvaló kötelességek megszegői felmentve érzik magukat, ha e kötelezettségüket „munkaköri leírásuk” nem tartalmazta, nem támasztottak velük szemben, vagy nem ismertettek velük írásba foglalt követelményeket. Ahol tehát a gazdaság rendező elve a szerződések betartásának tisztelete helyett a „sorbaállás”, ahol legalább annyira meg lehet gazdagodni a felszámolásból, mint a termelésből, s ahol az iratlan üzleti etika tiszteletben tartása helyett az írott szabályok kijátszása a cél, ott illúzió pusztán jogi (még inkább büntetőjogi) eszközöktől csodát remélni.” TÓTH dr. Mihály, Piacgazdaság és büntetőjog; Magyar Jog 1995. pp 641-645.

A korrupciós hálózatok specifikációja

A Jeremy Pope által leírt „klasszikus hálózatok” például a *családi, vagy vállalati kapcsolatokban* megjelenők mellett, az elsődleges tevékenységi kör szerint a következő korrupciós hálózatokat sikerült beazonosítani:

- *A privatizációs folyamathoz köthető hálózatok;*
- *Igazságszolgáltatásra specializálódott hálózatok;*
- *Közbeszerzési hálózatok;*
- *Illegális pártfinanszírozást folytató hálózatok;*
- *A köz-, és magánmédiában tevékenykedő hálózatok;*
- *Az állami/nemzetközi támogatások megszerzésére specializálódott hálózatok.*

Ad. A privatizációs folyamathoz köthető hálózatok:

Az állami és üzleti szféra egyik meghatározó találkozási pontja a privatizációs folyamat. Ekkor a közvagyon magánvagyonná teszik, mely folyamatok általában politikai ellenőrzés alatt állnak. Számítalan lehetőség van arra, hogy a közvagyon áron alul értékesítsék, illetve a verseny szabályait megsértve olyan cég vagy személy részesüljön belőle, aki valójában bennfentes információkkal bírt a lebonyolításról. Privatizáció sok állam életében előfordul, de tömeges mértékben a közvagyon lebontására a poszt-szocialista államokban a rendszerváltást közvetlenül megelőzően, illetőleg a rendszerváltást követően került sor. A közép-európai régióban az egyes országok különböző privatizációs módszert választottak, amely meghatározza a következő időszak gazdasági fejlődésének lehetőségeit. Mivel az állampárti rendszerben a munkavállalók alulfizetettek, míg a szociális juttatások lényegében ingyenesek voltak, ennek a rendszernek a meghaladása során a korábban ki nem fizetett munkabérek, illetve a „mindent állami tulajdonban kell tartani” ideológiai szemlélet alapján központosított vagyon nagyobb részét vissza kellett volna juttatni a munkavállalóknak. Ugyanígy kellett volna eljárni az 1945 után államosított (valójában gyakran bírói ítélet nélkül elkobzott) vagyonokkal is. Az ún. kuponos privatizációban ezt egyes országok megtették, míg Magyarországon bírói ítéletek sora utasította el a reprivatizációt, mintegy

kisemmizve a vagyonuktól 1945 után megfosztottakat. A nyújtott kárpótlás még összecszerűségében is méltánytalan volt. A rendszerváltást közvetlenül megelőző időszakban zajlott az ún. „spontán privatizáció”, ahol még a privatizációs jogszabályok megszületése előtt a központosított vagyon mintegy 60-70%-a kerülhetett ingyenesen vagy névleges áron magántulajdonba. Miután megszülettek a privatizációs jogszabályok, továbbra is tág tere maradt a korrupciónak, hiszen folytatódott a vagyonértékelésekkel kapcsolatos visszaélés, továbbra sem készült el a vagyonleltár, a külföldi és hazai lobby-tevékenység felerősödött anélkül, hogy annak szabályait a parlament időben megalkotta volna. Az is előfordult, hogy a vagyonpolitikai irányelveket utólag úgy módosították, hogy a korábbi – akkor még jogellenes – tevékenységet utólag legalizálják. Az ún. Tocsik-ügyben bebizonyosodott, hogy a privatizációhoz köthetően egyes meghatározott pártokhoz közvetlenül folynak be pénzek, azonban ez az ügy sem akadályozta meg a politikai pártokat abban, hogy az érintett személyeket újra ne indítsa a parlamenti választásokon. A privatizációs folyamat keretében az addig jórészt elzárt magyar politikai elit találkozott a külföldi korrupciós hálózatokkal, amelyek egy része diplomáciai kapcsolatokon, más része közvetlenül vállalati meghatalmazottakon keresztül, és csak nagyon kicsi része jelentkezett hivatásos lobbisták útján. A privatizációs ügyeknél felmerült, hogy többnyire csak az állami vagyonként funkcionáló vállalatok akkori menedzserei ismerték az adott vagyon tényleges értékét. Ők tudták, hogy a szocialista vállalatok mely része működőképes, melyik része piacképes és melyik részét kellene felszámolni ahhoz, hogy az egész cég versenyképes legyen, prosperálhasson és profitot termelhessen. Ezek a helyi menedzserek – akiket korábban az állampárt helyezett ezekre a posztokra – nem voltak azonban tisztában azzal, hogy a külföldi korrupciós hálózatok igen gyakran csak piacszerzés céljából privatizálnak egy céget. Gyakran előfordult, hogy privatizáció ürügyén átvilágították a konkurenseket, melyeket ilyen belső információk alapján már könnyedén legyőztek és megszerezték a célzott piacot. Az Állami Vagyonügynökségnek számos esetben volt arra lehetősége, hogy a privatizálás előtt álló cégtől hatalmi szóval elvonja a likvid pénzeszközöket, illetve azokat az ingatlanokat, amelyeket külön, gyorsan tudott magánosítani. Ezen a területen is gyakori volt a vagyonértékeléssel kapcsolatos visszaélés, ami a privatizációs összegek alacsony vol-

tában nyilvánult meg. Információink vannak arra vonatkozóan is, hogy a magánosítás után egyes pártok képviselői megkeresték a tulajdonossá vált korábbi menedzsereket azzal, hogy illegális módon finanszírozzák például a következő választást. A magánosítás folyamata oly mértékben volt áron aluli, hogy ezek a cégtulajdonosok az illegális pártfinanszírozást kezdetben könnyedén megoldották. A gazdasági válság hatására azonban egyre többen mondtak nemet a pártpénztárnokoknak. Az állampárthoz kötődő egykori nomenklátúra hálózat azonban jelentős gazdasági és pénzügyi előnyt volt képes biztosítani egy meghatározott politikai irányt képviselő szegmensnek. A privatizációs folyamathoz köthető korrupciós hálózatok sokkal rejtettebben működnek, mint a privatizációs folyamatból lényegében kimaradt politikai csoportok mellett jelentkező – főként a közbeszerzésekhez, illetve állami támogatásokhoz köthető – korrupció.

Ad. Az igazságszolgáltatásra specializálódott hálózatok:

Az egypártrendszer sajátossága, hogy a demokrácia színfalait felépítve, az alkotmánynak, és a jogszabályoknak alárendelten működtek a látszólag független ügyészségek, bíróságok és maga az ügyvédség is. Valójában a nomenklátúra-rendszerrel mindezen szervezetek közvetlenül az állampárt irányítása alatt álltak. A rendszerváltás után az igazságszolgáltatás átvilágítása nem történt meg. Nem került feltárássra az sem, hogy az ügyészi, bírói és ügyvédi kar hány százaléka volt az egykori nomenklátúra-rendszer érintettje, akiknek tevékenységét elsősorban pártutasítások határozták meg. Nem történt meg az egyes ügyek átvilágítása. A jogkövető ügyészek, bírák, ügyvédek védelmében csak és kizárólag az egyedi ügyek átvilágításával végrehajtott vizsgálat vezethetett volna tisztességes eredményre. A TI-H folyamatosan kritizálta a bíróvá, ügyésszé válás szabályait, míg a törvény előtti egyenlőség hiánya Tóth Mihály és Jávor István műveiben jelent meg. A felszámolási eljárások bíróságokhoz való telepítése – a szükséges ellenőrzési mechanizmusok megteremtése nélkül – jelentősen növelte a szféra korrupciós fertőzöttségét és lehetővé tette, hogy a bírói korrupciós esetek rejtve maradjanak. Felszínre kerültek ugyanakkor korrupt ügyészek, akiknek ügye börtönbüntetéssel végződött. Ugyancsak napvilágra kerültek ügyvédi korrupcióval kapcsolatos ügyek, amelyekből főként az ügyvéd közvetítő szerepe vált lát-

hatóvá. Az ügyvédség korrupciós lehetőségeit bővítette az a döntés, hogy a jogi tevékenységet kivették a közbeszerzési eljárás alól, ami igen jelentős értékben – gyakran valótlan tartalmú, vagy felesleges – jogi megbízások megkötését eredményezte. A megbízási szerződések szólhattak jogszabály-előkészítésre (még akkor is, ha az adott minisztériumnak felkészült apparátusa volt e tevékenységre), beruházások előkészítésére (például a meg nem valósult kormányzati negyeddel kapcsolatos több-milliárdos költség), peres ügyek vitelére (itt is jóval olcsóbban láthatta volna el ezt a feladatot az adott közigazgatási szerv jogi apparátusa), vagy bármilyen más, jogi tudást igénylő munkára.

Ad. Közbeszerzési hálózatok:

Miután lecsökkent a privatizálandó vagyon, a következő, speciális tudást igénylő terület a közbeszerzések területe lett. Közbeszerzéseken keresztül valósulnak meg a legnagyobb beruházások, ideértve az európai uniós fejlesztési forrásokat is. Speciális tudás kell ahhoz, hogy a közbeszerzést mikor és hogyan lehet megkerülni, a közvetítők segítsége szükséges ahhoz, hogy olyanok is adjanak be közbeszerzési pályázatot – előre egyeztetett magasabb áron –, akik valójában nem is kívánnak pályázni. Árulkodó jel, hogy a közbeszerzések rendszerint drágábbak, mint a közvetlen beszerzések, ami felveti a korrupciós díj beépítését a közbeszerzések árajánlatába. Kiemelt jelentősége van a Közbeszerzési Döntőbizottságnak, akik akár érvényes pályázatok érvénytelenítésével, a magasabb árat ajánló pályázót hozhatnak ki győztesnek. A vizsgált időszakban nyilvánosságra került közbeszerzési visszaélések alapján úgy tűnik, hogy a politikai döntéshozatal nem érdekelt vagy nem képes a valóban közérdeket szolgáló közbeszerzési szabályok meghozatalára, illetve ilyen közbeszerzési rendszer működtetésében. A korrupciós tevékenységgel okozott kár nagysága pedig a privatizációs korszak lezárultával éppen a közbeszerzési korrupció területén kiemelkedő. A külföldi korrupciós hálózatok erőteljes jelenlétét mutatja az a tény, hogy az Európai Unió átlagához képest jóval magasabb arányban nyernek Magyarországon közbeszerzéseket külföldi cégek.

Ad. Illegális pártfinanszírozást folytató hálózatok:

Mint a fentiekben említettük, a privatizációs folyamathoz köthető látens korrupciós hálózatok mind a mai napig képesek és készek a vagyonyjuttatást számukra elősegítő személyek utasítása alapján, pártokat illegálisan finanszírozni. Ugyanez jellemző a közbeszerzési hálózatokra is, hiszen a közbeszerzés elnyerését lehetővé tévő személyen/közvetítőn kívül a közbeszerzési döntéshozatalra jelentős ráhatással bíró pártok pénztárnokai is figyelemmel kísérik a közbeszerzések alakulását. Önálló hálózatként való szerepeltetésüket azonban az indokolja, hogy a korrupció nem kizárólag gazdasági kérdés. Külföldi kormányok, multinacionális cégekhez köthető lobby-csoportok egyaránt érdekeltek abban, hogy egy adott országban milyen politikai rendszer működik, kikből áll össze az az elit, akik a választási folyamatban közvetlen végrehajtó hatalmat nyerhetnek el. Az 1992-es olaszországi „Tiszta kezek” mozgalma feltárta, hogy ott a közhivatalt nyert politikusok magánüzletként kezelték az elnyert posztjukat. Feltárták a kiárusítási pontokat, illetve azt, hogy mely – akár a szervezett bűnözői – szervezetek éltek a kínálóko lehetőségekkel. Az anyagiaknak meghatározó jelentősége van a politikussá válás folyamatában, mivel elengedhetetlen a jól fizetett tanácsadók alkalmazása, a kampány lebonyolítását segítő finanszírozása, illetve a kampány média és reklám felületének biztosítása. Csak kevés ország engedheti meg magának azt a gyakorlatot, amit az Amerikai Egyesült Államok egy legfelsőbb bírósági döntés alapján kialakított: az elnökválasztást a különböző cégek akár több százmillió dollárral is támogathatják. A közép-európai régióban ilyen összegek nem álltak rendelkezésre még a privatizált vagyontól sem, ezért felértékelődött a köz- és magánmédiában tevékenykedő hálózatok szerepe.

Ad. A köz- és magánmédiában tevékenykedő hálózatok:

Az élet minden területén, de különösen a média területén az állampárt igen szigorú központosított rendszert működtetett. A nomenklátúra-listán szerepeltek a lényeges média főszerkesztői és felső vezetői, így azok kinevezése kifejezetten az állampárthoz kapcsolódott. A rendszerváltáskor döntő – a későbbi időszakot is meghatározó – jelentősége volt annak, hogy kik vehetnek részt a médiát érintő magánosításban, illetőleg mely tulajdonosi kör

nyerheti el a sugárzási frekvenciákat. Döntően amerikai és német konzorciumok nyertek a pályázatokon. A német túlsúly a vidéki pártlapok esetében volt megfigyelhető. Azok, akik hatalmi kérdésként kezelték a média tulajdonlás kérdését, a későbbiekben a hirdetési bevételek döntő részét is megszerezhették. Az egyes pártokhoz való jogellenes kötődést több tényező is alátámasztja (például még a választások előtt meghozott hatósági döntések, avagy a rádiófrekvenciát elnyert konzorcium által be nem fizetett frekvenciahasználati díjak kérdésköre). Az NMHH létrehozatalával a politika kivételesen előre lépett az átlátható viszonyok megteremtésének irányába. A terület további korrupció mentesítése érdekében szükséges lenne erősíteni a közmédiában dolgozó munkavállalók védelmét.

Ad. Az állami/nemzetközi támogatások megszerzésére specializálódott hálózatok:

Látszólag átfedés van a támogatások megszerzésére, illetve a közbeszerzésre specializálódott hálózatok között. Elkülönítésük azért indokolt, mivel ez utóbbinál jóval szélesebb kört érint a támogatások megszerzését célzó korrupció. A legnagyobb beruházások, beleértve az európai uniós támogatásokkal megvalósultakat is, közbeszerzési eljárásokon keresztül realizálódnak. Az állami/nemzetközi támogatások azonban ennél jóval szélesebb kört jelentenek. Mivel mind a mai napig nem került az tisztázásra, hogy az államnak mi is a feladata²¹, ezért a közpénzek elköltésének alapja instabil. Így fordulhatott elő az elmúlt két évtizedben, hogy törvényi szinten feladatokat szabtak például az önkormányzatoknak anélkül, hogy a szükséges pénzeszközöket a rendelkezésükre bocsátották volna. Ugyanígy jártak el a rendszerváltás után a bíróságokkal is, akik egyre több feladatot kaptak, miközben a finanszírozásuk megoldatlan maradt. Ezt kizárólag az Állami Számvevőszék rögzítette, de ő is csak évekkel később. Azt sem sikerült szakmai alapon tisztázni, hogy a magyar gazdaságnak például milyen összetételben van

21 A témával tudományos igénnyel foglalkozó Magyar Közigazgatási Intézetet 2006-ban ellehetlenítették, a legjobb tudósait elveszítette. 2007–2010 között Kormányzati Személyügyi Szolgáltató és Közigazgatási Képzési Központ elnevezéssel és megváltozott profillal működött, míg 2011-től Nemzeti Közigazgatási Intézetként a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium felügyelete alá tartozó központi hivatalként működik.

szüksége felsőfokú tanulmányokat végzettekre. Érdekcsoportok elérték, hogy az állam szükségtelen mértékben finanszírozzon kommunikációs vagy jogi képzést. Nem finanszíroz ugyanakkor elegendő számban mérnöki vagy orvosi képzést, illetve a felsőoktatás túl reprezentált a középfokú képzéshez képest. Több cégvezető beszámolt arról, hogy Magyarországon nem kellő számban állnak rendelkezésre azok a középfokú végzettséggel rendelkező munkavállalók, akikre adott termelési bázist telepíteni tudnának.

Mivel ezeknek a kérdéseknek a többsége a parlament döntési kompetenciájába tartozik, ezért a korrupciós hálózatok a pártokhoz kapcsolódva tudnak jelentős szerepet játszani az állami/nemzetközi támogatások megszerzésével kapcsolatban.

Külön említést érdemelnek az államhoz köthető egyéb támogatások, például a Magyar Fejlesztési Bank által elköltött pénzek, illetve az export-tevékenységhez biztosított különböző garanciák kérdésköre. Ezek a területek is jelentős korrupciós kockázatot hordoznak. A visszaélések feltárása és a felelősségre vonások ebben a szegmensben alulreprezentáltak.

Magyarország a támogatott országok közül kikerülve lassan donor orszaggá válik a nemzetközi támogatások tekintetében. Vannak azonban olyan területek, ahol a nemzetközi támogatások még mindig jelentősek. Ilyen például a civil szektor vagy a korrupcióval kapcsolatos kutatások kérdésköre. A civil szektor külföldi finanszírozása komoly aggályokat vet fel. Az Egyesült Nemzetek Szervezetében külön fogalmat használnak azokra az ál-civil szervezetekre, amelyek valójában valamely multinacionális cég, valamely állam, vagy valamely lobbicsoport fedőszerveként működik. Maga a TI-H a 2007-es integritás jelentésében is megállapította, hogy egyes civil szervezeteket korrupciós hálózatok befolyásuk alá vonhatták. Az sem látható, hogy az átlagost jóval meghaladó pénzügyi eszközökkel rendelkező civil szervezetek mely köröket vagy mely személyeket kérnek fel „tanácsadásra vagy kutatómunkára”. Mivel a finanszírozásnak a jelenlegi szabályozása nem átlátható, így igaza lehet a TI-H-nak, hogy valójában egy korrupciós csatornát jelentenek. A legutóbbi időkig a magyar civil szervezetek – ellentétben a cégnyilvántartással – adatai a bíróságokon nem voltak megtekinthetők, ezen csak a legutóbb keletkezett jogszabályok változtattak.

A közigazgatás

A korrupciós hálózatok működése gyengíti, nem egy esetben meg is akadályozza a demokratikus fékek és ellensúlyok működését. Különös veszélye abban rejlik, hogy a közigazgatási szervezetek és intézmények működése formálissá válik azáltal, hogy a törvényben meghatározott feladatkörüket nem tudják betölteni, illetve a kormányzati célokat nem képesek megvalósítani. A korrupciós hálózatok egyre több intézmény, így az igazságszolgáltatás és a média fölött is jelentős befolyásoló potenciált szereztek, aminek következtében 2010-re kialakult egy újfajta, korrupcióra alapozott quasi nomenklatúra-rendszer.

Az OECD ajánlások a közigazgatást, a közszolgálati rendszert és annak stabilitását jelölik meg az egyik legfontosabb ellensúlynak. Amennyiben a közigazgatásban dolgozók biztosak lehetnek abban, hogy tevékenységüket csak és kizárólag a jogszabályoknak megfelelés alapján ítélik meg, az ezzel ellentétes, akár felsőszintű, jogellenes politikai döntések nehezen keresztülvihetők.

A rendszerváltás után – a társadalom újra rendeződése keretében – a pártfunkciókkal szemben felértékelődött a közigazgatás felsővezető (döntéshozatali) szintje. A demokratikus jogállam közigazgatásának újraszervezése során két lehetőség adódott a döntéshozatal kiépítésére: vagy a régi káderekből vagy a rendszerváltó politika iránt elkötelezettekből lehetett építkezni. Érthető módon a politikai lojalitás lett az a rendezőelv, amely mentén a kiválasztások megtörténtek. Ez a kiválasztási elv azonban a kormányzati ciklusokon keresztül tovább élt és felerősödött ahelyett, hogy átadta volna helyét az egyértelmű szakmai alkalmasság kritériumai alapján történő kinevezéseknek. A kormányváltások után már nem csak a döntéshozatali, hanem a döntés előkészítő, nem egy esetben a középvezetői szintet is lecserélték. A vezető cserénél előtérbe került a politikai lojalitás mércéje, ami nem csak a szakmai alkalmasság mellett, hanem sokszor a helyett is működött. Az államigazgatás működésében mindig kiemelt szerepet játszanak a központi közigazga-

tás, illetve az ellenőrzést végző közigazgatási szervezetek. Jellemző példa, hogy a magyar Országgyűlés még a pénzügyi ellenőrzés vezetői posztjának – a jogszabály által megkövetelt szakmai alkalmassági – feltételein is módosított azért, hogy lehetővé váljon egy korábbi pártkader kinevezése. A pénzügyi ellenőrző szervezet szakmai meggyengítése után az államigazgatás befogadott egy sor olyan banki konstrukciót, amelynek következményeit Róna Péter közgazdász a következőképpen összegezte:

„A magyar gazdaság és társadalom vergődésének okairól sokat lehetne írni és mondani – írtam és mondtam is – de van egy, amelyik nézetem szerint az összes többit maga mögé utasítja, ez pedig a devizahitelezés. Életek százazrei mentek helyrehozhatatlanul tönkre, a fizetőképes kereslet nagyon hosszú időre megroppant, maga a bankrendszer működés-képtelenné vált, kis- és középvállalatok tízezrei dőltek be, munkahelyek százazrei szűntek meg, és a Magyar Nemzeti Bank elvesztette a monetáris folyamatokra gyakorolható hatását egy hazug, csalárd „termék” bevezetése miatt. Mert a devizahitel egyáltalán nem hitel, hanem egy olyan befektetés a „hitelfelvevő” részéről, aminek az a lényege, hogy az összes, kivétel nélkül az összes profit banké, az összes kockázat pedig a hitelfelvevőé. Nem hitel azért az egyszerű okért, mert a hitel egy fix összegben felvett kölcsön, amit azonos fix összegben kell visszafizetni, a szerződésben kijelölt és annak alapján mindkét fél számára kiszámítható kamattal együtt. De a devizaadás nem tudhatja, hogy mennyit kell visszafizetni, mert a törlesztés egy olyan tényről, az árfolyammozgástól függ, amihez semmi köze, hiszen ő forintot kapott és forintban fizetett.

... 2006-tól kezdve kétségbeesetten írtam és nyilatkoztam a devizahitelezés leállításáért, amiért meg is kaptam a „kókler” minősítést a devizahitelezés megalkotóitól. Kik voltak ők? Hát Járai Zsigmond, Király Júlia, Simor András, Gyurcsány Ferenc, Bajnai Gordon, Oszkó Péter és Felcsúti Péter. Ki dolgozta ki azt a banki magatartási kódexet, ami végtelen cinizmussal nem hogy nem vetett véget, hanem egyenesen szentesítette a „terméket”? Hát Oszkó Péter és Felcsúti Péter. Az, hogy ez a disznóság és az abból fakadó tragédiák megtörténhettek szeretett hazámban, számomra egy feldolgozhatatlan személyes kudarc volt, hiszen pont az

*én szakmámról volt szó. És az, hogy azok, akik személyesen felelősek mindezerért, akik több mint egy millió embert fosztottak meg mindenüktől, képesek most magukat a jogállamiság nagy védőívé alakítani...”*²²

A minisztériumok szakapparátusát is elérte a korrupció. Előbb csak főosztályvezető szintig, majd ténylegesen egész minisztériumi apparátusok kerültek a korrupciós hálózatok befolyása alá. A tisztességes köztisztviselők egyre ritkábban tudták felhívni a figyelmet a jogszabályoknak megfelelő működésre, mivel azonnali hivatalvesztésüket kockáztatták. A hagyományosan erős magyar közigazgatás védelmében a Magyar Közigazgatási Intézet megpróbált egy objektív teljesítményértékelési rendszert bevezetni, amely végül magának az Intézetnek a felszámolásához vezetett.

A közigazgatás hatékonyságát az állandó jogszabályváltozások, átszervezések is gyengítették. Minden átszervezés alkalmat adott arra, hogy tisztességes közszolgákat távolítsanak el beosztásukból. Hamarosan megjelentek azok a jogszabályok is, amelyek a vezetői megbízások indoklás nélküli visszavonását tették lehetővé. Egy hatékony közigazgatási rendszerben a közszolga előmeneteli rendszere, szakmai életútja egészen a nyugdíjba vonulásáig előre látható. Amikor egy köztisztviselő vagy közalkalmazott a maga szakmai karrierjét befutva középvezetővé válik, akkor – normális körülmények között – több évtizednyi szakmai előélettel, vezetői tapasztalatokkal rendelkezik. Amennyiben a vezetői megbízatás indoklás nélkül megszüntethető, a közszolga kiszolgáltatottá válik közvetlen vezetőjének, ami nem kívánatos a közigazgatás hatékonysága szempontjából. Ennél is nagyobb károkat okoz azonban a korrupciós hálózatok térnyerése. Számtalan olyan esetről tudunk, amikor a jogszabályokat betartani igyekvő középvezetőket azért távolították el, hogy ne legyenek akadályai a felülről érkező korrupciós nyomásnak. Ezt a folyamatot támasztja alá az elmúlt évtizedben a közigazgatásban lezajlott döntéshozatali átpozicionálás. A korábban kialakított, a közvetlen egyszemélyi felelősséget megalapozó döntéshozatali jogosultságok elmosódtak, a döntések szintje pedig folyamatosan emelkedett. A középve-

²² Róna Péter közgazdász: Hét ember felelős a devizahitelezésért [www.origo.hu, 2012. november 28.]

zetőket fokozatosan megfosztották a tevékenység irányításához szükséges döntési jogosultságuktól. A közvetlen szakismeret birtokában levő középvezetői szint már nem dönthetett, csak javaslattal élhetett. Ez a közigazgatásban ráadásul nem szabályozott keretekben, hanem a belső utasítások rendszerén keresztül zajlott le.

A politikai küzdelemnek (ideértve a politikai korrupciót is) kiszolgáltató közigazgatás hamar felismerte, hogy a szakmai teljesítményétől függetlenül eredményesen lobbizhat saját, parciális érdekeinek érvényesítéséért. Ha elemezzük például a Miniszterelnöki Hivatal tartalékalapjának felhasználását, vagy azt, hogy mely közszolgálati területek élveztek más anyagi előnyöket, egyrészt az adó- és vámigazgatás, másrészt a külügyi igazgatás kivételezett helyzete állapítható meg. Az adó és vámterület arra hivatkozva, hogy az általuk végzett tevékenység korrupciós kockázata jelentős, ami az anyagi megbecsülés fokozásával csökkenthető, jelentős plusz jövedelmet biztosított dolgozóinak. A közsféra átlagához képest kifejezetten magas bérezés ellenére a revizorok és ügyintézők korrupciós ügyeinek száma jobban emelkedett (a látencia nagyobb), mint a szféra más területein. Egyes adóhatósági és vámterületeken korrupciós hálózatok jelentek meg. Ezért nemcsak ellenőrizetlenül hagytak tisztességtelen, avagy bűnözői vállalkozásokat és személyeket, hanem azok megbízásából a konkurenciát jelentő tisztességes vállalkozásokat, illetőleg személyeket törvénytörő módon tettek tönkre. Az ilyen adóhatósági manipulációkat a bírói rendszer sem tudta kiszűrni. Az offshore területek felhasználásával történő adócsalás általánossá vált, a transzferárak hatékony ellenőrzése elmaradt. A vezető adóhivatalnokok egyre gyakrabban tűntek fel nemzetközi tanácsadó cégek tulajdonosai között. A „forgóajtó effektus” kiteljesedett, miközben a kieső adóbevételeket egyrészt a tisztességes vállalkozások és a lakosság túladóztatásával, valamint az állam hosszú időre történő, fenntarthatatlan eladósításával pótolták.

A korrupciós hálózatok kiemelt célterülete volt az összes ellenőrzési szervezet, különösen az Adó és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal. 2010-re csak szűk területeken működhetett a szabad verseny, ráadásul a vállalkozók az államigazgatással szemben is kiszolgáltatottá váltak. A tisztességes és pártatlan bíraskodás sérülékenysége miatt számos jogkövető cég ment csődbe, és eluralkodott a szabályok kijátszása és megszegése. Ez a rendszer biztosította

azt a szürkegazdaságot, amelytől az államigazgatás beszédhette a korrupciós marge-ot. Az adóhatározatok ellen indított perekben a bíróságok gyakran legalizálták az államigazgatási törvénysértéseket, és ez a tisztességes vállalkozások piacról való kiszorulását eredményezte.

Jellemző egy vidéki mikro vállalkozás ügye, amelyik adatkezeléssel foglalkozott. Mint ilyen, három számítógéppel is rendelkezett és több merevlemezzel. Ezeket a helyszíni adóvizsgálat megtalálta a cég székhelyén, melynek beszerzését az ügyvezető hivatalos számlákkal igazolta. Az adóhatározat ennek ellenére csak egy számítógép beszerzését ismerte el költségcsökkentőnek arra hivatkozással, hogy a többire a vállalkozásnak nem lehetett szüksége. A határozat ellen indított pert a megyei bíróság több évig ki sem tűzte, majd felfüggesztette. Eközben a mikro vállalkozás tönkrement.

Adózás – Offshore

A TI-HUN 1999-ben elkészült, aztán titkosított második jelentésében merült fel elsőként az adózási kérdések problémaköre. Megállapítása szerint a magyar jogrendszer nem tartalmazza az adó fogalmát, így tág teret nyit az állampolgárok és a cégek pénzügyi érdekeinek megsértéséhez. Azaz, hogy az állampolgárok nem kizárólag a törvényben meghatározott adót, illetéket stb. kötelesek megfizetni, torzul az egész pénzügyi rendszer. Napjainkra nyilvánvalóvá vált, hogy egyes közüzemi szolgáltató cégek a nem-fizető ügyfelek tartozásait a rendszeresen fizető ügyfelekkel fizettették meg. Tették ezt anélkül, hogy arra törvényi felhatalmazásuk lett volna. A kétes kintlévőségeiket rendszerint igen nyomott áron, főként baráti cégeknek értékesítették. Ezek a cégek a kétes kintlévőségek egy részét nagy haszonnal behajtották. Eközben a lakossági szolgáltatások árai folyamatosan emelkedtek, nagyobb mértékben, mint ami közgazdaságilag indokolt lett volna.

Az adózás és a korrupció kapcsolatában rendkívül fontos szerepet játszanak az úgynevezett offshore területek. Az offshore-cégek tevékenységét adóelkerülésnek, törvényes adó-optimalizációnak, vagy adócsalásnak is nevez-

hetjük. Dr. Tóth Mihály büntetőjogász 2010-ben a Magyar Jogász Egylet 10. jogászgyűlésén tartott előadásában a következőkre hívta fel a figyelmet:

„A bűncselekmény jellegét tekintve ... lényegében ma is elmondható, hogy az adócsalás a pénzügyi visszaélések kisebb, de súlyosabb területét fogja át. Olyan, a jövedéki visszaélések általános rendszeréből kiemelkedő „különleges deliktumról” van szó, amelynek jogi tárgya „az állam közjogi alapon nyugvó követelése”, s melynek elkövetője egyaránt sért „általános vagyoni érdekeket”, emellett „veszélyezteteti az állami köztevékenység zavartalanságát”, sőt sérti „az állampolgároknak az adóteher arányos megosztására vonatkozó jogilag biztosított érdekét.”

Az ismertté vált adócsalások és az elítéltek arányának alakulását mutatja be az alábbi táblázat 1993 és 2009 között:

Év	Összes gazdasági bűncselekmény	Ismertté vált adócsalások (és gazdasági bűncselekményeken belüli arányuk)	Adócsalás miatt elítélt felnőttek
1993.	6.146	46 (1,2%)	34
1994	4.085	183 (4,5%)	68
1995	5.064	480 (9,5%)	180
1996	5.409	531 (9,8%)	289
1997	6.543	953 (14,6%)	190
1998	13.454	5738 (42,6%)	282
1999	20.318	1731 (8,5%)	477
2000	1.986	2552 (23,2%)	489
2001	12.412	3591 (28,9%)	590
2002	14.248	3932 (27,6%)	667
2003	15.088	4478 (29,6%)	690
2004	16.661	3113 (18,6%)	730
2005	17.106	2661 (15,5%)	611
2006	17.862	2015 (11,2%)	590
2007	14.021	1653 (11,7%)	401
2008	15.870	1951 (12,2%)	433
2009	16752	1622 (9,6%)	nincs adat

1997-től 2004-ig szinte töretlenül mind több adócsalás miatti elítélésre került sor, az utóbbi években azonban általában csökkent mind az ismertté vált adócsalások abszolút száma, mind a gazdasági bűncselekményeken belüli részesedése. Jellemző, hogy 2003-ban (s az előző években) még az összes gazdasági bűncselekmény közel egyharmada adócsalás volt, az utóbbi években ez már alig 10%.²³

Feltehetően a probléma összetettsége miatt még a legkiválóbb büntető-jogászok sem ismerték fel annak a társadalmi veszélyességét, hogy ha törvényesnek látszó, valójában az adócsalást leplező, törvényen kívül álló, az üzleti információk mindegyikét eltitkoló offshore területek segítségével egyes cégek vagy személyek elkerülik a törvényes adófizetést. Ez nemcsak azzal jár, hogy a szükséges állami bevételek megszerzéséhez a tisztességes adózókat túladóztatják, vagy az adóhivatal törvénysértő módon von el az állam működéséhez szükséges bevételeket, hanem azzal is, hogy az offshore területekre eltüntetett jelentős vagyonok pénzügyi bázisául szolgálhatnak más bűncselekményeknek, például a korrupciónak.

A Tax Justice Network kimutatása szerint az adócsaló magatartás következtében a teljes magyar államadósság mintegy kétszerese került ilyen offshore adóparadicsomokba kihelyezésre anélkül, hogy akár a vagyonok tulajdonosait, akár az adócsalással szerzett fekete pénzek visszaszerzését az adóhivatal hatékonyan megkísérelte volna. Az adóamnesztia törvény, ami lehetővé tette az offshore pénzek – ezzel együtt az adócsalás – legalizálását, lényegében eredménytelennek bizonyult.

Ezzel szemben figyelemre méltó a magyar média értékrend teremtő ereje, amikor a külföldi rendszámokkal való visszaélést – valójában az új gépjármű beszerzésével kapcsolatos magyar közterhek elkerülésére felhasznált gyakorlatot – nemcsak hogy nem kifogásolta, hanem az adócsalók védelmében kifejezetten kormányellenes támadások sorozatát indította. Ausztriával ellentétben, ahol ezt a kérdést nagyon gyorsan és praktikusán lerendezték úgy, hogy az állami adóbevételek ne sérülhessenek, Magyarországon a kormány kénytelen volt meghátrálni egyes sajtóorgánumok összehangolt tá-

23 TÓTH dr. Mihály: A tisztázatlan jogi háttér és a gazdasági bűnözés néhány újabb jellemzője, Magyar Jogász Egylet, tizedik magyar jogászggyűlés Balatonalmádi, 2010. június 10-12. Pp. 114-119.

madása előtt. Ezzel ismételten az adófizető állampolgárok és cégek terheit növelte, valamint velük szemben járt el inkorrekt módon.

2010-ig a Külügyminisztérium is rendszeresen jelentős többletforráshoz jutott. Ugyanakkor a minisztérium tevékenysége során olyan kétes ügyletekbe bonyolódott, mint a Moszkvai Kereskedelmi Képviselői Áron Aluliértékesítése, ami több milliárd forintos kárt okozhatott a magyar államnak. Korábban a washingtoni diplomáciai ingatlanokkal kapcsolatban is felmerültek kételyek, azonban ezek kivizsgálása elmaradt. A Külügyminisztérium működésében is tetten érhetők azok az esetek, amikor a nemkívánatos köztisztviselőket alaptalanul megvádolva, gyakran koholt indokok alapján fosztották meg hivataluktól. A jelen kutatásnak nem volt arra lehetősége, hogy elemezzen minden egyes hivatalvesztést a lehetséges korrupciós eljárások kiszűrése érdekében, azonban tudomást szereztünk olyan esetről, amikor koholt bizonyítékok alapján egy eltávolítani kívánt diplomatával szemben büntető eljárást kívántak kierőszakolni az ügyészségtől. Az alaptalan rágalmozások, koholt bizonyítékokra épített fegyelmi eljárások során több, szakmailag felkészült diplomata eltávolítására került sor. Az általuk indított munkajogi perek azonban nem tártak fel koholt bizonyítékokat.

A rendszerváltás után kialakult a privatizációhoz kötődő korrupciós hálózat, ami a privatizálandó vagyon csökkenésével újabb területekre is beszivárgott: részben az Európai Unió támogatásai (főként a nagyberuházások, autópálya építés, infrastrukturális beruházások, szennyvíztelep építés, nagyobb felújítás, stb.) megszerzésében, részben az adókedvezményeket megalapozó kormányzati döntések meghozatalában is érdekelték voltak. A politikai pártok jogellenes finanszírozása révén befolyást szereztek döntéshozatali szinteken. Ez lehetővé tette számukra, hogy az államigazgatás legfelső szintjein tudjanak döntéshozatali posztokat ellenőrzésük alatt tartani. *Ennek az volt a következménye, hogy az országos hatáskörű szervek felülről lefelé folyamatosan „átpolitizálódtak”, vagyis a korrupciós hálózatok befolyása szélesedett.* A vezetőváltás a közigazgatás egyre alacsonyabb szintjeit érintette, ahol a szakmájukban elkötelezett köztisztviselők (lásd: OECD ajánlások) helyét több esetben is a korrupciós hálózat befolyása alatt álló középvezetők foglalták el. Ezt a váltást jelentősen megkönnyítette a vezetők indoklás nélküli felmentésének új szabálya, valamint a vezetői szintekhez delegált dön-

tési jogosultságok elvétele és feljebb delegálása. Az egész folyamat 2010 előtt annyira meggyengítette az államigazgatást, hogy az védtelenné vált a szervezett bűnözés támadásaival szemben.

A magyar szervezett bűnözés kialakulása, a politikával való összefonódása a rendszerváltás utáni egyik legnagyobb bűnügy, az úgynevezett olajszőkítés ügghöz kapcsolódik.

Az olajszőkítés²⁴ a rendszerváltás utáni Magyarország egyik legjobban jövedelmező illegális „üzletága” volt, becslések szerint a kilencvenes években több százmilliárd forinttal rövidült meg általa a költségvetés²⁵. 2000-ben az Országgyűlés ad hoc bizottságot hozott létre az olajügylek és a kapcsolódó korrupciós ügyek feltárására. Ekkor az egyik olajmaffia tag bizottsági meghallgatása során több vezető politikus és három parlamenti párt, továbbá a vám- és pénzügyőrség, illetve a rendőrség érintettségéről beszélt. Bizonyítékok azonban nem kerültek elő. A Legfőbb Ügyészség 2000-ben nyilvánosságra hozott vizsgálati jelentése szerint 1991 és 1999 között a kőolajtermékek forgalmazása során 4300 bűncselekményt – hamisítás, csempészet, vámor-gazdaság – követtek el.

A 2003-as vádemeléskor 6,7 milliárdos csalási ügy, mire 2007-ben véget ért, pár százmillióra olvadt, és a legtöbb vádpontot már maga az ügyészség sem tartotta bizonyíthatónak. Ebben az is közrejátszhatott, hogy a vádak nagy része egy olyan személynek a vallomására épült, aki maga is aktív szereplője volt az illegális olajügyleknek, de aki jó kapcsolatokat tartott fenn a rendőrség akkori szervezett bűnözés elleni szolgálatának vezetőivel. Az elsőfokú büntetőper 2003-ban kezdődött el, de bírósere miatt 2005-ben elől-ről kellett kezdeni. 2007-ben hirdetett ítéletet első fokon a Pesti Központi

24 A visszaélések elkövetésére a gépjárművekben használt gázolaj és a háztartási tüzelőolaj, a HTO kettős ára adott lehetőséget. A két termék minőségileg azonos volt, ám utóbbit lényegesen olcsóbban értékesítették. Egy 1990-es kormányrendelet előírta: a fűtőolajat adalékanyaggal színezni kell. A HTO-t 1991-től pirosra festették, ám az adalék a motorokat nem károsította, így azt változatlanul használták üzemanyagként. A fűtőolajként behozott termékeket a vámközelésnél kellett volna színezni, ami lehetőséget adott a visszaélésekre.

25 Az olaj-ügylek 1991-1992-ben kezdődtek, de nagyobb számban 1993-tól jelentkeztek. 1996-ban indult nyomozás az Energol-ügyben, ekkor tört ki az alvilág robbantásos-leszámolásos beháborúja. A robbantásoknak 1999-ben vége szakadt. Idővel elfogadottá vált, hogy az alvilági beharcokban elkövetett gyilkosságok tetteseit már soha nem kapják el. Egy szlovák parlamenti vizsgálati jelentés szerint a Meciar-éra alatt a szlovák titkosszolgálatl is szoros kapcsolatban álló Rohác neve több hazai robbantással és gyilkossággal összefüggésben is felmerült.

Kerületi Bíróság. A 18 vádlott közül adócsalás miatt hatan letöltendő – két évnél nem súlyosabb – szabadságvesztést kaptak. A dokumentum szerint számos ügyben nem sikerült megtalálni az elkövetőt.

A politikai szféra ugyancsak konszolidálta magát. Senki nem beszélt már arról, hogy az Energol vezérigazgatója, Csikós József eredetileg az MSZMP KB agitációs és propaganda osztályvezető-helyettese, majd az Antall-kormány idején a Belügyminisztérium Adatfeldolgozó Hivatalának első embere volt.

Az ügyben újra indult nyomozás²⁶ legutóbbi adatai szerint a rendőrség szervezett bűnözés ellenőrzésére szakosodott részlegén szolgáló vezetőket és rendőröket is korrumpáltak, akik a korrupciós hálózathoz tartozó cégeket ellenőrzés nélkül hagyták (pld. adóellenőrzés), míg a konkurens cégeket jogellenes adóvizsgálattal, illetve jogellenes büntetésekkel zaklatták, vagy tették lehetetlenné működésüket.

Másik jellemző eset, amikor a BRFK egyik kerületének kapitányságvezető-helyettesi beosztásban dolgozó bűnügyi osztályvezetője utasítást kapott egy ügy „elfektetésére”. Miután ezt a jogellenes parancsot nem hajtotta végre, a következő minősítő eljárásban a személyi anyagába valótlán megállapítások kerültek rögzítésre. A szolgálati úton beterjesztett panasa nem akadályozta meg leváltását és a rendőrségtől való eltávolítását. Évekig harcolt a Katonai Ügyészségen, hogy igazolja az ellene indított eljárás koncepcióját, amit végül az ügyészségi határozattal sikerült bizonyítania. Az évekig elhúzódó per alatt az előjárók által elkövetett katonai bűncselekmények viszont elévültek. A katonai bűncselekmények között a vezetői visszaélésekkel kapcsolatban igen rövid – mindössze egy év – az elévülési idő. Ez a szabályozás a sürgősséggel elhúzódó per mellett megakadályozta, hogy büntetőjogi eszközökkel eljárjanak azokkal az előjárókkal szemben, akik bűncselekményt követtek el. Az általa a munkáltatója ellen indított munkajogi perben a bíróság I. fokon még számára adott ígazat, a II. fokon eljárt

26 2012-ben P. Tamás elfogásával indult újra az ügy. Bár a „szökítési” cselekmények jórészt már elévültek, az ezeket kísérő korrupciós, drokkereskedelmi és emberölési esetek még büntethetők. A '90-es évek olajügyeinek felderítése, illetve a maffia és a nagypolitika szimbiózisának bizonyítása áll a P. Tamást és V. Lászlót érintő nyomozás középpontjában. Az ügy újraindulásakor, 2012-ben belső vizsgálatot rendelt el a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat annak tisztázására, fedőcég volt-e a kilencvenes évek olajszökítési botrányairól elhíresült Energol Rt. mivel a cégben olyanok is megjelentek az irányítói-tulajdonosi körben, akik a katonai és a polgári titkosszolgálatokat képviselték.

tanács azonban már figyelmen kívül hagyta a jogerős ügyészégi határozatot, és elutasította a rendőrtiszt keresetét.

Egy másik tisztességes rendőrtiszt éjjeli szolgálatban jogszerű pihenőidejét töltötte, de egy telefonos bejelentésre felkelt, és megkezdte az intézkedést. Azt, hogy szakmailag megfelelően intézkedett az is bizonyítja, hogy az ismeretlen, nemi erőszakot elkövető bűnözőt hamarosan elfogták. Ennek ellenére előjárói előbb fegyelmi, majd büntető eljárást indítottak ellene, ugyancsak koholt indokok alapján. A rendőrtiszt nyugodtan várta az eljárást, hiszen a telefonon tett intézkedéseit a belső hangrögzítő berendezések rögzítették. Hivatalos jegyzőkönyv bizonyítja, hogy a fegyelmi eljárást lefolytató rendőr a rögzített intézkedést meghallgatta. A védelem már a nyomozás során többször indítványozta a hangszalag meghallgatását, ami a rendőrtiszt ártatlanságát alátámasztó, perdöntő bizonyíték. Az ügyészség nem segített annak fellelésében, így a rendőrtisztet katonai bíróság elé állították. A bírósági eljárásban a hangszalag nem került a bizonyítékok közé felvételre, az ügyészség még csak említést sem tett róla. A védelem még határozottabban indítványozta a perdöntő hangszalag előkerítését, illetve a vád elejtését, azonban az indítványnak sem az első, sem a másodfokú katonai bíróság nem adott helyt.

Hasonló kizorító hatás érvényesült a rendőrség mellett a titkosszolgálatoknál is. A vezetői megbízás indokolás nélküli visszavonásának lehetősége és a koncepciók fegyelmi eljárások miközben kizorítottak számos törvénytisztelő középvezetőt és munkatársat, teret engedtek az állomány elbizonytalanodásának. A felső és középvezetők cseréje egyre gyakoribb lett, ami az alsóbb szinteken is folyamatos változást generált. Az újonnan kinevezettek már sokkal inkább idomultak közvetlen vezetőikhez, mint a törvényes feladatokhoz.

Néhányan a kizorított tisztek közül a Parlament Nemzetbiztonsági bizottságánál tettek panaszt, de ahogyan a rendőri panaszokat, így a titkosszolgálati tisztek panaszait sem vizsgálták ki. Érvényesült a volt miniszterelnök (dr. Boros Péter) álláspontja, hogy a titkosszolgálati vezetők legyenek korlátlan urak az általuk vezetett szolgálatoknál. Igaz, hogy a titkosszolgálatokat is egykor felügyelő volt miniszterelnök ezt az elvet annak idején éppen a szolgálatokat érő politikai befolyással szembeni védelemre alkalmazta. A gyakorlatban ezzel szemben a szolgálatok lényegében kikerültek a parlamenti ellenőrzés alól. A beosztásukból, illetve a munkahelyükről kizorított

tak nehéz anyagi és egzisztenciális helyzetbe kerültek, közülük többen bármilyen munkalehetőséget elfogadtak.

2010-re az elbizonytalanodott köztisztviselői karnak a korrupciós befolysokkal szemben érezhetően meggyengült az immunitása. A politikai korrupció felülről való behatolása átstrukturálta a közigazgatást. A felső utasításokat kritika nélkül, gyakran a jogszabályokat megsértve végrehajtó köztisztviselők mindaddig védve érzik magukat, amíg egy kormányváltás el nem távolítja őket. A felsőszintű korrupció büntetlensége hatott a minisztériumok középvezetőire is, már előfordult, hogy főosztályvezetők is sajátjuként rendelkeztek közpénzekkel. Például szükségtelen megbízásokat adtak ismerősöknek, vagy tevékenyen elősegítették akár Európai Unió, akár hazai támogatási pénzek elsikkasztását. Az elbizonytalanodott és értékvesztett közigazgatásból a kiszorítottak mellett sok szakmai tapasztalattal rendelkező köztisztviselő kérte idő előtti nyugdíjazását, vagy keresett más munkahelyet.

Az újabb generációknál azonban már más a helyzet. A fiatal köztisztviselők nem hisznek a köztisztviselői életpályával, vagy biztos munkahellyel kapcsolatos politikai szlogenekben. Ezért nyitottak az üzleti szférától érkező megkeresésekre: sokan hisznek abban – a környezetükben látott példák révén nem alaptalanul –, hogy a forgóajtó-rendszerben a köztisztviselői megbízatásukkal kapcsolatos szabályokat megsértve könnyen egy jól fizető cégnél kaphatnak állást. Ezt a bizakodást erősítik azok a példák is, amikor a korrupcióval fertőzött üzleti szféra saját embereit juttatja a közigazgatás akár magasabb pozícióiba is. A lefolytatott vizsgálat alapján kijelenthető, hogy 2010-re a magyar közigazgatásnak egy meghatározó része a politikai korrupció áldozatává vált. Nagyon kevés integritás sziget maradt, amelyek ellenálltak a folyamatnak, de azokat is folyamatosan támadások érik.

Az állami felsővezetők kiválasztásakor a nemzetbiztonsági törvényben előírt nemzetbiztonsági ellenőrzések formálissá váltak, így ez sem akadályozta meg a szervezett bűnözés, és a korrupciós hálózatok további beépülését az államigazgatásba.

A közigazgatás korrupciós érintettsége, a szaktudás és törvénytisztelet hiánya a közvetlen okozója a jogszabályokban megjelenő korrupciónak, az állam pénzügyi alapjai meggyengülésének, valamint a magyar gazdaság nemzetközi versenyképessége csökkenésének.

Az állampolgári jogok szóvivője²⁷

Az Ombudsman intézmény egyik jellegadó sajátossága az, hogy a biztosoknak jelentős szabadságuk van saját feladatuk, hatáskörük értelmezésében, az emberi jogok védelmének érdekében. Az ombudsman törvény tág határok között adja meg a hivatalból való eljárás lehetőségét az Állampolgári Jogok Országgyűlési Biztosának. 2010-ben az Állampolgári Jogok Országgyűlési Biztosa, az Adatvédelmi Biztos, a Jövő Nemzedékek Országgyűlési Biztosa, valamint a Nemzeti és Etnikai kisebbségi Jogok Országgyűlési Biztosa egy irodán belül tevékenykedett. Nem sokkal később az Adatvédelmi Biztos kivált ebből a körből, a korábbinál jóval nagyobb hatósági jogosítványokat kapott és felállította a Nemzeti Adatvédelmi és Információs szabadság Hatóságot.

2010-ben telefonon, vagy személyesen a hivatal 8258 állampolgárt fogadott, a Panaszirodán pedig 1139 ügyfelet fogadtak. Az összesen 9397 esetből 750-et adatvédelmi ügyben, 369 fő kisebbségi sérelme kapcsán, 370 személy pedig környezetvédelmi problémában a Jövő Nemzedékek Biztosához fordult, míg a panaszosok többsége 7908 fő (84,2%) az Állampolgári Jogok Országgyűlési Biztosának segítségét kérte. 2007 óta folyamatosan nőtt az ombudsmantól jogvédelmet, tanácsot, támogatást kérők száma, az előző évi mennyiséghez képest 18 %-os az emelkedés. A panaszosok közül legtöbbször pénzügyi problémájukra keres választ, míg a biztosok 638 ügyben folytattak széleskörű adatgyűjtéssel, hatósági megkereséssel együtt járó vizsgálatot. Jellemző az is, hogy a biztosok csak a legkritikább esetben állapítják meg hatáskörük hiányát és teszik át az ügyet valamelyik hatósághoz. Ajánlásait, hatósági megkereséseiket a legtöbb esetben figyelembe veszik, ugyanakkor az emberi jogok védelmével kapcsolatban való fellépésük nem kellően hatékony. Ennek okaként az Állampolgári Jogok Országgyűlési Biztosának 2010. évi tevékenységéről szóló beszámoló a következőket jelöli meg:

27 Az 5. fejezet az Ombudsmani Hivatal 2010-es jelentésén alapul, annak megállapításait tartalmazza

„Nem megfelelő a különböző időpontokban és jogalkotói szándékkal létrejött jogvédő intézmények együttműködése. Magyarországon senki sem tud képet alkotni arról, hogy az állampolgárok hányan és milyen ügyekben fordultak a különféle ombudsmanokhoz és hatóságokhoz. A panaszok egységes kezelése és minősítése még a négy ombudsman között sem létezik, nem is beszélve olyan szervezetekről, mint a tőlük független Egyenlő Bánásmód Hatóság, a Független Rendőrségi Panasztestület vagy a közmédiaújságok panasz fórumai. Magyarország emberi jogi helyzete egyik hatóság vagy civil szervezet éves, de hosszabb távú beszámolóiból sem ismerhető meg, mert annak előfeltétele lenne a különféle adatbázisok összekapcsolása és rendszerezett feldolgozása. Ennek híján az összkép, a fejlődési tendenciák jellege, még a változás mellett elkötelezett döntéshozók számára sem ismerhető meg, így az alkotmányozás folyamata sem támaszkodhatott ilyen áttekintésre.

Az ENSZ háromévente vizsgálja felül a magyar emberjogi állapotokat, amelyekről a Külügyminisztérium Emberi Jogi és Kisebbségi Főosztálya készített – több mint egyéves munkával, a hatóságok és a civil szervezetek bevonásával – jó és sok szempontot, egyesítő összeállítást. Ez azonban Magyarország állampolgárainak és az ügyben érdekelt hatóságoknak sem mindig hozzáférhető, és nem is külső feladat annak propagálása.

A hiányzó információk és a mindenki számára rendelkezésre álló források híján egyoldalú és elfogult állapotfelmérések születnek. A különféle hatósági szereplők közötti kiegyensúlyozott és rendszeres információáramlás a jogalkotás és a döntéshozatal problémaorientáltságát és precizitását növelhetné. A szlovák Egyenlő Bánásmód Hatóságnak például az összes állami szervek jogszabály alapján kötelesek egységes szempontok szerint adatokat és elemzéseket szolgáltatni területükről, és ezekből minden évben átfogó emberi jogi elemzés készül. Nálunk ilyen hatáskörrel egyetlen állami szerv sem rendelkezik.

Ugyancsak probléma az, hogy az elmúlt húsz év során elfogadott nagy, globális és európai nemzetközi szerződési rendszerek (például a gyermekek, a fogyatékkal élők, avagy a nők jogairól) nálunk még nem rendelkeznek a szerződésben felállítani vállalt független ellenőrző szervekkel, amelyek vizsgálnák a nemzetközi standardok érvényesülését hazánkban. Ez ugyanis pénzt igényelne és hozzáférési-ellenőrzési jogosultságokkal rendelkező társadalmi szervezetek támogatását jelentené. A szakhatóságok nálunk vonakodnak az

ilyen független ellenőrző szervek kialakításától. Ez a tendencia egyaránt jellemezte az összes eddigi kormányzatot, és most sem látszik alapvető változás. Ugyancsak régóta késik csatlakozásunk a kínzás és embertelen bánásmód elleni, a nemzeti ellenőrző hatóság működtetésének kötelezettségét felvállaló opcionális nemzetközi rendszerhez – amelyet például a 2006-os jogsértéseket vizsgáló parlamenti albizottság is kifogásolt jelentésében.

Kormányzati feladat lenne a független szakértőket, az érintettek szervezeteit és szakmai szervezeteket, valamint a kormányt képviselő vegyes bizottságok létrehozása. Míg a Külügyminisztérium szorgalmazza a nemzetközi emberi jogi mechanizmusokban való részvételt, a szakminisztériumok haboznak az emberi és anyagi erőforrásokat igénylő működtetés megindításában.

Ugyancsak kormányzati mulasztás, hogy bár a különféle emberi jogi ellenőrző szervezetek panaszfórumként szolgálnak a polgárok számára, egyikük sem rendelkezik helyi panaszfelvételi hálózattal. Multifunkcionális, a különféle jogvédő intézmények közös használatát elősegítő polgárbarát panaszfelvételi hálózat kialakítására volna szükség ma Magyarországon. Az egyes szervezetek alkalmi vagy rendszeres kiszállásai, helyi panaszfelvételei képtelenek ennek biztosítására, és párhuzamosságuk az erők szétforgácsolásához vezet. A spontán módon kialakult civil szerveződések önfejlődése nem képes csökkenteni a jogvédő szervezetek és a helyi közösségek között tátongó távolságot, a jogvédelemben szerepet vállaló civil szervezetek száma pedig alacsony, és az a kevés is, ami van, főként Budapesten működik külföldi támogatók segítségével. A magyar vidék jogvédelmének szintje így elmarad a fővárosi és a nemzetközi-európai standardoktól.

Úgy vélem tehát, aktívabb kormányzati szerepvállalásra és koordinált kormányzati programokra volna tehát szükség a meglévő állampolgári jogvédelem szintjének hatékonyabbá tételére, valamint a civil szervezetek támogatására mind az adatgyűjtésben, mind a stratégiai jogalkotásban, mind a nemzetközi kötelezettségek teljesebb betartására, továbbá a lokális jogvédő hálózatok és panaszfórumok munkájának segítésére.”

Összességében elmondható, hogy az ombudsman intézménye a rendszerváltás óta az egyike azon intézményeknek, amely alapvetően képes teljesíteni a feladatát. Mind társadalmi elfogadottsága, mind a sajtóban való megjelenése

példaként állhat más intézmények számára is. A fellépésük hatékonysága viszont javítható. Ezért is fontos az a kezdeményezés, amikor az adatvédelmi ombudsman hatáskörét, jóval tágabb lehetőségekkel, beleértve a hatósági eljárások és szankcionálás lehetőségét is, a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság vette át.

Igazságszolgáltatás

Dr. Kaposvári Bertalan, a Legfelsőbb Bíróság elnöki jogkörrel felruházott elnökhelyettese 2009-ben közzétett gondolatai a bírói ítélkezés pártatlanságának és elfogulatlanságának hiátusait fogalmazta meg. Világosan utalt a múlt feltáratlanságára, amely hozzájárult mélységes aggodalmához. Még az ő fellépése sem volt azonban elegendő ahhoz, hogy valódi vita, vagy tényfeltárás induljon az igazságszolgáltatás működésével kapcsolatban.

„Hivatali időm alatt, amelyet a Legfelsőbb Bíróság élén eltöltöttem, ritkán fordultam a sajtón keresztül a nyilvánosságához. Most azonban röviddel távozásom előtt meg kell osztanom aggodalmamat, amelyet a magyar igazságszolgáltatás általános helyzete, az időszerű és pártatlan ítélkezés és egységes jogalkalmazás mint egy jogállam legalapvetőbb elveinek veszélybe kerülése miatt érzek.

Amikor a Magyar Köztársaság elnökének kérésére úgy határoztam, hogy hetvenéves korom előtt nem vonulok nyugdíjba, és a törvény biztosította hat hónapos felmentési időt nem veszem igénybe, még nem tudhattam, hogyan fogom megítélni a döntésem helyességét utólag. Különös színezetet ad a körülmény, hogy a köztársasági elnök éppen egy olyan helyzetnek az elkerülése végett kérte a maradásomat, amivel április 1-jétől mégis szembe kell néznie a Legfelsőbb Bíróságnak. Elnök és elnökhelyettes nélkül fog működni.

Sem ekkor, sem a későbbiekben szó nem volt az elnököt teljes jogkörben helyettesítő elnökhelyettes jogosultságainak cizellálása, igazgatási és közjogi funkció szerinti megkülönböztetése, vagy bármilyen jellegű korlátozásának lehetőségéről. A jogszabályok ilyen, utólag történő értelmezése – esetleges személyi döntés vagy más érdekek függvényében – veszélyezteti a jogbiztonságot, és gondot okozhat mind személyi, mind gazdasági döntéseim legitimációját illetően, ami a Legfelsőbb Bíróság működőképességét veszélyeztetheti.

Vezetői és bírói pályám végén, a közelmúlt tapasztalatait is értékelve, úgy érzem, számos kedvezőtlen jelenség, tendencia és hiányosság miatt van okom komoly aggodalomra. Ezek a problémák messze túlmutatnak nemcsak a Legfelsőbb Bíróság, hanem a magyar igazságszolgáltatás belső ügyén, de végső soron hatása van az állampolgárok, és a gazdasági élet egészére.

Számtalan, olyan öröklött, a közeli és a távoli múltból fakadó problémával találkoztam, amely világossá tette számomra, milyen változtatásokra van szükség – rövid és hosszú távon – az igazságszolgáltatás reformjának folytatásához. Reformjavaslataim megvalósításához nem leltem belső támogatókra, sőt még közvetlen munkahelyemen is áthatolhatatlan falakba ütköztem. Ennek talán egyik legismertebb példája, a közvélemény által jogosan igényelt hibás bírói ítéletek okainak feltárása. Bizakodással tölt el ugyanakkor az, hogy számos, az alsóbb fokú bíróságokon ítélkező kolléga támogatta ezeket a javaslatokat.²⁸

Egy évtizeddel korábban pontosan erre tett kísérletet a TI-HUN – a Soros Alapítvány és a Nyílt Társadalom Intézet támogatásával –, amelynek az 1999-ben készült (és az elnökség által titkosított) megállapításai a következők voltak:

„3.2. A rendszerváltás hatása a jogalkalmazásra

A rendszerváltás előtti jogalkalmazás elemzése nélkül nehezen érthető meg a kialakult jogalkalmazási gyakorlat. Ezekkel az elemzésekkel a tudomány jórészt adós maradt.

Egyedül a koncepciós pereket vizsgáló bizottság hívta fel a figyelmet arra, hogy az ötvenes évekbeli híres és köztudomású büntető koncepciós perekon kívül sokkal gyakoribbak voltak az egyéb koncepciós döntések a nem kívánatos személyekkel szemben. Rendszeresek voltak például a pénzügyi visszaélés vádjával elítéltek, sőt a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság gyakran vizsgált koncepció-gyanús szabálytalanságokat, aminek „csak” a munkahelyi elbo-

28 KAPOSVÁRI Bertalan Dr., Aggódok; Élet és Irodalom LIII. évfolyam 13. szám

csátás és a pártból való kizárás volt a büntetése. Hasonló hatása volt a szakmai fegyelmi eljárásoknak is, beleértve a rendszernek nem tetsző bírák eltávolítását és lojálisakkal való felcserélését is.

Ki kell emelnünk néhányat a rendszerváltás előtti jogalkalmazás sajátosságai közül:

Már akkor is törvényben és az Alkotmányban garantált (papíron) független bíróságok működtek, azonban a gyakorlatban senki számára nem volt kétséges, hogy az állampárt bárkit elítélhetett ártatlanul, és ha bünt követett el, bárkit megmenthetett az eljárás alól;

Az ügyek döntő részében mégis érvényesült a jog uralma, az ügyészek, bírák 90-95 százaléka soha nem találkozott olyan ügygel, amelyben politikai ráhatás történt volna;

Az eljárásjogi szabályokban olyan rendelkezések voltak elrejtve, amelyek biztosították az állampárt akaratának érvényesülését a „kényes” ügyekben. Az, hogy mi számított kényes ügynek, az idők folyamán folyamatosan változott. A rendszerváltás előtt már igen szűk volt ezek köre. Az igazságszolgáltatásban kialakított antidemokratikus csatornákat ugyanakkor egyes helyi pártvezetők a saját céljaikra is kihasználták. Egyes nyilvánosságra került pártfegyelmi példaként megállapították, hogy a helyi vezetők vagy lojális embereiket „mosták tisztára”, vagy saját önös érdekükben léptek fel;

A koncepciók ügyek még a rendszerváltást megelőző legutolsó időszakban is mindig ugyanazon bíróhoz és ügyészhez kerültek. Ezt biztosította az a szignálási rendszer, amelyben a vezető dönthette el azt, hogy melyik ügyet ki kapja;

Tág tere volt az ügyek „jogon kívüli” elintézésének már rendőri és ügyészi szakban, hiszen azt, hogy nem alapos a bűncselekmény gyanúja, könnyen – és főként tényleges külső kontroll nélkül – lehetett eldönteni;

Még a jogerős bírói ítélet végrehajtását is negligálni lehetett egy orvosi igazolás elfogadásával;

Az ügyvédi kar sok helyen összefonódott a bírói karral, bár az ötvenes évekbeli ügyvédek, akik saját védencüket vádolták a bíróság előtt, már jórészt kiszorultak. Az ügyvédi létszám zárolt volt, hogy ki kerülhetett be ebbe a zárt körbe, jórészt az állampárttól függött.

A rendszerváltás előtt a politika nem biztosította a szükséges pénzeszközöket az igazságszolgáltatás számára, így akadályozva annak hatékony munkáját. Főként a fővárosban volt tragikus a helyzet, egyes kerületi ügyészségeket össze kellett vonni más kerületekkel. Az ügyészi túlterheltség példátlan méreteket öltött, amely a rendőrség feletti felügyelet felszínességét és formális voltát alapozta meg.

A rendszerváltás ez idáig nem teremtette meg azt a kötelezettséget, hogy a törvényekben leírtakat a gyakorlatban be is kell tartani, sőt a korábban említett közvélemény-kutatás, pont az ellenkező tendenciát mutatja. E szerint a lakosság 80%-a nem tartja a törvényeket magára nézve kötelezőnek. A politikailag kényes ügyeket intézők továbbra is a helyükön maradtak. A korábbi pártkapcsolatok olyan informális kapcsolatokká váltak, amelyek egy új típusú korrupciós veszélyeztetettséget jelentenek.

3.2.1. A bírói szervezet

Az új politikai elit a demokrácia kiteljesítése érdekében új és új feladatokat rótt a bírói szervezetre, a nélkül azonban, hogy a szükséges feltételeket biztosította volna. Még a Legfelsőbb Bíróság esetében is a feladat, a szervezet, a létszám, valamint a hozzárendelt pénzeszközök összhangjának megbomlását tapasztalhattuk. Míg 1990-ben 5.718 ügy érkezett a Legfelsőbb Bíróságra, 1993-ban 12.401 darab volt az összes ügyek száma.

1993 óta az ügyek száma 111.000 felett állandósult. E növekedés okai részben a gazdasági környezet megváltozásával, az újonnan alakult gazdasági szervezetek, valamint a velük kapcsolatos peres és nem peres eljárások szaporodásával, továbbá a bírósági szervezetet érintő hatásköri szabályok módosulásával hozhatók összefüggésbe. Az ügyek számának jelzett növekedését a bírói létszám számottevő emelkedése nem követte.

A feladatok változásával a szervezet átalakításával, valamint a terhelés növekedésével összefüggésben új bírói álláshelyek létesítését a fejezet személyi juttatás előirányzatai 1993 és 1997 között nem tették lehetővé.

A bírói státuszok gyakorlatilag állandósult számában az is szerepet játszott, hogy már 1992 óta napirenden van az ítélőtábla felállítása. (1099/1996. X.1. Korm. határozat pedig e tárgyban már határidőhöz kötött feladatokat is tartalmazott.) Mivel az ítélőtábla kérdésköre során kérdésként merült az fel,

hogy egy kinevezett bírót vajon át lehet-e helyezni, illetőleg a legfelsőbb Bíróság státuszainak csökkentését tervezték, a vezetés sem erőltette új bírói státuszok felállítását és betöltését.

Mindemellett a vezetés hibájaként róható fel az is, hogy a különböző kollégiumok eltérő leterheltséggel dolgoztak. Például a Polgári Kollégium bírói létszáma a teljes bírói létszám 23 százaléka volt, a hatáskörükbe tartozó ügyek aránya ugyanakkor az összes ügy közel egyharmadát jelentette. A Büntető Kollégium esetében – az előzőekkel ellentétben – 1993-1996 között a bírói létszám aránya (29%) jelentősen meghaladta az ügyek számában képviselt hányadot (20%).

Ezek a folyamatok oda vezettek, hogy egy bíróra éves átlagban 120-130 ügy jutott, azok szakmai és adminisztrációs feladataival együtt. E terhelés jóval meghaladta a szervezet kapacitását, ebből adódtak az eljárások elhúzódása is.

A bírósági reform megalapozatlanságát mutatja az Állami Számvevőszék 1997 februárjában megjelent jelentése is, amely kimondja, hogy „a reform költségvetési, pénzügyi hatásainak teljes körű elemzéséhez – a vizsgálat időszakában a készültség adott szintjén – konkrét, értékelhető adatok nem álltak rendelkezésre”.

Mivel a bíróságoknál a dologi kiadások tervezésénél sem elégitették ki a reális igényeket, ezért a szervezet hol a működőképessége határán, hol alatt mozgott. A Legfelsőbb Bíróság a kormányzattól való pénzügyi függését mutatja például, hogy annak székháza az évtized elejére külső és belső felújításra szorult. A rekonstrukcióhoz részletes terv, a pénzügyi lehetőségeket számba vevő ütemezés nem készült, amelynek elsődleges oka a finanszírozás bizonytalansága volt. Érdekes összefüggéseket lehetne felvetni annak elemzésével, hogy miközben a Legfelsőbb Bíróság az állam javára vagy hátrányára tízmilliárdos összegű adókérdéseket volt hivatva eldönteni, a kormányzattól függött az is, hogy a bíróság tetőszerkezete a tárgyalóteremre omlik-e.

Az igazsághoz hozzátartozik, hogy az utóbbi időszakban különösen a bírák javadalmazásának új rendszerére való áttéréssel, valamint az Or-

szágos Igazságszolgáltatási Tanács felállításával jelentős elmozdulás történt a valódi bírói függetlenség megteremtésének irányába.

A bírói szervezet alulfinanszírozottsága kísértetiesen emlékeztet az újonnan felállított ombudsmani intézmények pénztelenségére. Az ombudsmannoknál talán ezért tolódott el a tevékenységük inkább abba az irányba, hogy nagyobb összefüggéseket vizsgálnak, amely tevékenység esetleg politizálásnak tűnhet. Kevésbé tudták ellátni a feladatukat, mégpedig az átmenet időszakában a kisemberek tömeges védelmét, hiszen ehhez sem a kapacitás, sem a feltételek nem voltak adottak.

3.2.2. Igazságügyi szakértők

„A független bíraskodás alapja az igazságügyi szakértői intézetek minősége. A rendszerváltás gyorsan és hatékonyan bontotta le az igazságügyi szervezetet, különösen annak a könyvvizsgálatra vonatkozó részét. Az állami igazságügyi intézetek ugyan megmaradtak, azonban a magán igazságügyi szakértők egyes területeken indokolatlanul nagy teret nyertek. Kialakult az a gyakorlat, hogy különösen a könyvszakértői tudást igénylő vagyoni ügyekben egyes bíróknak „saját” kiválasztott szakértőjük lehetett. Nyilvánvaló, hogy bármit meg tud egy bíró ítélni, ha az ítéletét egy igazságügyi szakértő szakvéleményével tudja alátámasztani. Igen aggályos a magán – és kellően nem ellenőrzött és nem priorált – igazságügyi szakértők bevonása a büntető-eljárásokba. A kétes ügyekben több szakértő meghívása is indokolt, az egy másnak ellentmondó szakértői véleményeket pedig egy ügynevezett elővéleményező bizottság elé utalja. Mivel azonban ezt a bizottságot a tárgyalásra nem lehet megidézni, ez az intézmény kizárólag az igazságügyi szakértői felelősség elkenésére szolgál. Tudomásunk szerint Európa fejlett demokráciáiban sehol sem alkalmaznak ilyen rendszert, mivel a bírák felkészültsége alkalmas arra, hogy egyetlen szakértőtől a bíró addig kérdezzen, amíg az ügyet egymaga felelősséggel el tudja dönteni.

Úgy tűnik, egyes nagy létszámú és jelentős gazdasági ügyeket tárgyaló bíróságok az igazságügyi szakértői felelősség további csökkentését szeretnék elérni egy olyan javaslattal, mely szerint legyen lehetőség igazságügyi szakértői kft-k (más cégek) megbízására is. Tekintettel arra, hogy az egész világon az igazságügyi szakértői tevékenység felelőssége a személyes szakértőséget

támogatja, érdekes, hogy egyes bírósági vezetők ezt a felelősséget szeretnék kiiktatni.”²⁹

3.2.3. Ügyvédi kar

A jogi rendszerváltozást a lakosság széles rétegei által érezhető módon egyedül az ügyvédség átszervezése jelentette. Megszűnt az ügyvédi kar korábbi zártsága: először a jogtanácsosi munkaközösségek tagjai léphettek be, majd a törvény erejénél fogva teljesen szabaddá vált az ügyvédi pálya. Ennek a demokrácia szempontjából igen lényeges döntésnek azonban káros következményei is lettek. Különösen a fővárosban hagyták ott a rendőrséget, bíróságot és más államigazgatási szerveket egész korosztályok, felcserélve a rosszul fizetett közszférát a nagyobb anyagi haszonnal kecsegtető ügyvédi talárra. Ezek a szakemberek főként a képzett középosztályt jelentik, akik jelentős gyakorlati tapasztalatokkal rendelkeznek. Ha hozzátesszük, hogy a rendőrtisztek számára a nyomozó irodák is megjelentek, nyilvánvalóvá válik a szakmai tudás eltolódása a védelem irányába. Ezt a tendenciát támasztják alá azok az adatok is, amelyek szerint a nyomozások során benyújtott panaszok száma jelentősen emelkedik.

Az ügyészi panasz-vizsgálat formális voltát támasztja alá különösen a fővárosban az a tény, hogy a rendőrség szakmai munkája meggyengült: semmi sem indokolja azt, hogy 10.805 elbírált panaszból összesen 1.417-nek adott helyt a Fővárosi Főügyészség.

3.2.4. Ügyészségek

„Az ügyészségi statisztika szerint 1997-ben összesen 514.403 bűncselekmény vált ismertté. A nyomozó hatóságok 20.787 esetben hoztak nyomozást megtagadó határozatot, ami csaknem megegyezik a megelőző négy év határozatainak számával. Az ügyészségek a határozat alapján 2095 esetben tartották szükségesnek az annak alapjául szolgáló iratok (a feljelentés és az ahhoz csatolt bizonyítékok) megvizsgálását, és ennek alapján 361 esetben indokoltnak

²⁹ A Transparency International Magyar Tagozatának Második jelentése (Tervezet) Kutatási záró tanulmány: A magyar jogrendszer korrupció-ellenesség szempontjából történt átvizsgálásáról: Budapest, 1999. június; pp.53.–66.

találták a nyomozást megtagadó határozat megváltoztatását, ebből 271 esetben a nyomozás elrendelése iránt intézkedtek, míg 64 esetben egyéb módon rendelkeztek.

Ezen túl az ügyészségek 2.562 nyomozást megtagadó határozat elleni panaszt vizsgáltak meg és ebből 770-nek helyt adva a nyomozás elrendelése iránt intézkedtek. Ezen adatok szerint csak a nyomozó hatóságok által megtagadott határozat ellen bejelentett panaszokat megvizsgálva, azok egyharmadát törvénysértőnek találta az ügyészség. Amennyiben ezt az adatot az összes 20.787 nyomozást megtagadó határozatra kivetítjük, évi tízezer esetben prognosztizálható az, hogy a rendőrség és más nyomozó hatóságok az alapos gyanú fennállása ellenére sem indították meg a törvények által előírt eljárást.

Ha ehhez hozzátesszük azt, hogy az ügyészségekhez 272.119 nyomozást megszüntető határozat érkezett ebben az évben, döbbenetes, hogy ebből a hatalmas számból az ügyészség csak 3190 esetben tartotta fontosnak azt, hogy egyáltalán a megszüntetés alapjául szolgáló iratokat bekérje. Minden más esetben úgy tűnik, hogy az ügyészség nyomozásfelügyelete formális és nem megalapozott, az arra vonatkozó iratokat nem is látta. A nyomozást megszüntető határozatok iratainak bekérésekor ismételten körülbelül egyharmad esetben találták úgy, hogy a nyomozó hatóságok nem a törvényeknek megfelelően jártak el. Amennyiben ezt az összes, 272.119 esetre vetítjük ki, megállapíthatjuk, hogy évi körülbelül kilencvenezer esetben kell azzal számolni, hogy a rendőrség vagy nyomozó hatóság „elkeni” az ügyeket. Talán ezek a számok is alátámasztják azt a közvélemény-kutatási eredményt, amelyben a magyar lakosság igen fontosnak tartaná a törvények előtti egyenlőség érvényesülését.

Érdemes közelebbről megvizsgálnunk a nyomozó hatóságok által vádemelési javaslattal az ügyészségre megküldött nyomozati anyagok elintézésének módját is. Megállapíthatjuk, hogy évi 10-15 ezer ügyben az ügyészség nem küldi meg a bíróságra az iratokat, nem emel vádat, hanem egyszerűen megszünteti a nyomozást. Teszi annak ellenére, hogy a nyomozó hatóságok a vádemelést javasolták.

Vádemelési javaslattal érkezett nyomozati anyagok elintézésének megoszlása
1995-1997. években

Év	Elintézett ügyek száma	Nyomozás / Megszüntetés %	Egyéb %
1995	93.610	11,1%	4,6%
1996	95.524	11,0%	5,3%
1997	104.291	11,0%	5,2%

Az ügyészség maga is folytat nyomozást, amely kifejezetten a korábbi rendszer „kényes” ügyeinek számítottak, így például a politikusok ellen és a korrupciós ügyekben. Ezek száma az 1994. évi 3.733 ügyszámhoz képest 1995-ben 3.709 volt (az ügyeknek csak 48%-ában került sor vádemelési javaslatra), 1997-ben azonban ügyészségi nyomozás körében megtett 5.365 feljelentésből mindössze 2.079 esetben tettek vádemelésre javaslatot, 135 esetben megrovást alkalmaztak és 1.470 esetben megszüntették a nyomozást. A fennmaradó esetekben egyéb intézkedésre (a nyomozás felfüggesztése, áttétel) került sor.

A következő adatok a demokrácia viszonylatában talán riasztónak is tűnhetnek, ugyanis az ügyészség váderedményessége még mindig erősen hasonlít a totális államrendszer váderedményességének mutatóihoz. 1995-ben a váderedményesség 96%-os, 1996-ban 95,1%-os, 1997-ben 94,6%-os volt.

Sem a rendőrség és más nyomozó hatóságok szakmai munkája (egyes független szakértői becslések szerint a rendőrség állományának 80%-a kicserélődött, jórészt tapasztalatlan, nem kellően képzett fiatal rendőrrel), sem az ügyészség lehetőségeinek bővülése, ugyanakkor az ügyvédek közé bekerült több-ezer elméletileg és gyakorlatilag is magasan képzett szakember bekerülése nem támasztja alá ezeket a mutatókat.

Riasztó lehet annak a szociológiai vizsgálatnak is az eredménye, amely azt mutatja, hogy a bírói karba újonnan bekerült fiatal bírók is úgy vélekednek, hogy az ügyésznek a tárgyaláson mindig igaza van. Ez a fajta szemlélet a totális államszervezés időszakában még érthető volt, hiszen az állam összes szerve együvé tartozott és együtt képviselték a hatalmat, amely szervezeteket – törvényben deklarált függetlenségük ellenére – az állampárt fogott össze.

A rendszerváltás után ugyanakkor a bírói függetlenség hiányának is értékelhető, amelyet csak részben magyaráz az a kormányhatározatból kiolvasható gyakorlat, hogy a nyomozó szervek, az ügyészség és a bíróságok szakem-

berei közös továbbképzésen vesznek részt, amelynek során nyilvánvalóan szorosabb kapcsolatba kerülnek egymással. A szoros együttműködést az elhelyezési körülmények is alátámasztják, hiszen a bíróságok és ügyészségek legtöbbször egy épületben dolgoznak. A bírák továbbképzése több esetben is aggályos, hiszen olyan esetek is előfordulnak, amikor egyes ügyvédi irodák tartanak „továbbképzéseket” bíráknak, illetve egyes magáncégek nagy összegű külföldi utazásra hívják meg azokat a bírákat, akik az adott ügycsoportra (amellyel a cég foglalkozik) vonatkozóan látnak el bírói feladatot.

A jelen tanulmánynak nem feladata a rendőrség helyzetének részletes elemzése, azonban felhívjuk a figyelmet arra, hogy a különböző politikai, gazdasági és vezetésbeli hiányosságok sok helyen szinte teljesen szétzilálták a szakmai apparátust. Ennek eredményeként hatalmas mértékben tör előre a korrupció, szinte az egész állományt veszélyeztetettnek tekinthetjük. Továbbra sem biztosít a politika megfelelő anyagi fedezetet a rendőrség működéséhez, külön fejezetben foglalkozunk az akár bűncselekményre való utasíthatóság törvényi hibájával is.

Itt érdemes megemlíteni az új büntető-eljárásjogi törvény sorsát is, amelyet az előző kormányzat – hosszú szakmai munka után – terjesztett be a parlamenthez, amely azt el is fogadta. A hatálybaléptetés késik, úgy tűnik, a politika nem szándékozik rövidtávon az új büntetőeljárás szabályokat hatályba léptetni annak ellenére, hogy annak egyes szabályai garanciálisan új alapokra helyeznék a büntetőeljárást. Lehetővé tenné például azt, hogy ha a hatóságok (rendőrség vagy ügyészség) a bíróság tudta nélkül megtagadja vagy megszünteti a nyomozást, a sértett fél maga folytathassa azt. Lehetővé tenné, hogy a tárgyalóteremben a védelem magnószalaggal akadályozhassa meg azt, hogy a bíró mást diktáljon a jegyzőkönyvbe, mint amit a tanú elmondott.

Nem szüntetné meg ugyanakkor azt a lehetőséget, hogy egyes vétségi esetekben – amikor sem a védelem, sem a vád nem kötelező – a bíró (aki a jegyzőkönyvet esetleg maga diktálja, tehát jegyzőkönyvvezető sincs a tárgyalóteremben) egymaga menjen be a tárgyalóterembe a vádlottal, így ketten beszéljék meg a büntetési tételt.³⁰

30 A Transparency International Magyar Tagozatának Második jelentése (Tervezet) Kutatási záró tanulmány: A magyar jogrendszer korrupció-ellenesség szempontjából történt átvizsgálásáról; Budapest, 1999. június; pp. 60-66.

Bíróságok

A Transparency International Magyarország 1999-es, fenti ország-jelentésében foglaltak nem kerülhettek nyilvánosságra. Így az abban feltárt veszélyes folyamatok az igazságszolgáltatásban is kiteljesedhettek, a rendszerváltás előtti jogállam hiátusát sem sikerült felszámolni.

Ugyanakkor a magyar igazságszolgáltatás 2010 előtti tevékenységére vonatkozóan egy sor olyan tanulmány és újságcikk jelent meg, amely annak korrupciós érintettségére hívja fel a figyelmet. Jellemző ezen írásokra, hogy megjelenésük nem érte el a döntéshozókat, sem szakmai tisztázó vitákhoz, sem tényleges állapotjavuláshoz nem vezettek.

Ezekben az írásokban nemcsak vidéki ügyészségvezető jogerős elítéléséről, vagy a felszámolási eljárásokkal kapcsolatba került bíró vesztegetési ügyének tárgyalásáról tudósítottak, hanem olyan ügyek is napvilágra kerültek, amelyek korrupciós hálózatok működésére utaltak. Az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Szociológiai Tanszékén már olyan tanulmányok is készültek, amelyek az igazságszolgáltatás, beleértve a bírói szervezet egy részének erős érintettségét tárták fel. Ezzel kapcsolatban érdemes idézni Jávor István, az ELTE Szociológiai Intézet egyetemi docensének felvetését, ami hasonló jelenségeket foglal össze, mint amilyenekre a TI-HUN tizennégy évvel korábbi jelentése hívta fel a figyelmet:

„Persze nem csak a rendőrségen tüntetnek el anyagokat, megteszi ezt az ügyészség is. De már találkoztam olyan esettel is, amikor egy bírósági eljárásban hamisított tulajdoni lapot használtak fel, és nyertek vele. Mi ebben a különleges, hiszen ilyenről más is hallott már? Az, hogy a földhivatal hamisította a tulajdoni lapot. Mondtam is, furcsa az olyan hivatal, amelybe éjszakánként a „portás” közreműködésével közokiratok ki-be járkálnak. A bíróság mérlegelt: a hiteles tulajdoni lap vesztett a hivatal által megváltoztatott, „hitelesnek” feltüntetett okmánnyal szemben. Az ügy megjárta az ügyészséget is, és végül győzött az igazság: igaza lett a hamisítónak.”

Az igazságszolgáltatás nem csak a közvetlen visszaélésről és korrupcióról szól, hanem az azt védő, összeháró klikkekről is. Abban nincs

semmi újdonság, hogy a másodfokú bíróság megváltoztatja az elsőfokú ítéletet, ha hibát észlel. Kutatóként régóta konfrontálódok azzal a nagyon nehezen igazolható, de sok példával alátámasztható feltételezéssel, hogy azokba az ítéletekbe, melyek mögött a bíró vagy az igazságügyi szakértő magán-biznisze húzódik meg, nem szívesen nyúl bele a másodfokú bíróság. Inkább megerősíti azt jogerős ítélettel. Éppen ott nem működik tehát a kontroll, ahol a legnagyobb szükség lenne rá a pártatlanság és tisztesség érdekében.”

KORRUPCIÓ: A LEGJOBB BERUHÁZÁS

Egy kártérítési perben a bíró és a szakértő is nagyon igyekezett, hogy együttesen kimutassák, a keresőképeségének jelentős részét elvesztett károsultnak nincs kiesett jövedelme. Többszöri sikertelen próbálkozás után végül sikerrel jártak. A szakértő megállapította, hogy „a károsult nettó jövedelme lényegesen meghaladta a bruttó jövedelmét (sic!)”. A bíró még azt is hozzátette, hogy a károsult a baleset következtében „lényegesen többet keresett, mint amire egészségesen valaha is képes lett volna”. Ez az ítélet az indoklással átment a Kúriáig minden szinten.

Semmi más nem történt, minthogy a károkozó alperes megvett magának egy ítéletet. Mivel sem szakmai, sem erkölcsi kontroll nem működik, a károkozó „beruházása” sikeres volt. A bíró azóta már a Kúrián dolgozik.

Általában is elmondhatjuk, hogy az igazságszolgáltatásba befektett korrupciós pénz a legjobb beruházás. Egy szakértő egy nagyobb ügyben néhány százezerért, vagy millióért dolgozik. Körülbelül ennyivel befolyásolható a véleménye is. Cserében több tízmilliós, százmilliós perek fordíthatók meg. Ezzel szemben az igazságszolgáltatási rendszer nem mutat semmilyen ellenállást. Habár az igazságszolgáltatás az egyik hatalmi ág, nem biztosított az átláthatósága, felelőssége, gyakorlatilag nulla kockázattal működik, minden döntését saját maga törvényesíti. A személyi kapcsolatok védik a tisztességtelen bírókat és ügyészeket.

SZAKÉRTÉS: AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS ACHILLES-SARKA

Az átláthatatlan, ellenőrzés nélküli szervezet a korrupció melegágya.

Hatalmas tétek és nulla kockázat: mindenki, aki vissza akar élni helyzetével, pontosan egy ilyen munkahelyen találhatja meg leginkább a számításait. Ez persze nem azt jelenti, hogy nem dolgozik számos tisztességes ügyész és bíró a szervezetben. De aki másképpen dönt, és a korrupció irányába megy el, annak semmi sem állja útját, sőt a karrierje is töretlen lesz. Ezt úgy mondjuk, hogy a bírósági szervezetben a tisztességes munkának vannak egyéni garanciái, de nincsenek szervezeti garanciái.

Aki a Hunvald-ügy tárgyalását figyelte, láthatta, hogy nagyon komoly problémák merültek fel az igazságügyi ingatlanszakértőkkel, munkájuk minőségével kapcsolatosan. Mégis az ítélet ezekre a szakértésekre alapozott, elismerve a szakmai kidolgozás súlyos problémáit. Az igazságügyi szakértők dolgoznak a bíróságnak, ügyészségnek, rendőrségnek, és sokszor a szakértésük el is döntik a per sorsát. A jogszabályok szerint ezek a szakértők szakmailag a nemzetközi szintű tudást képviselik. Ennek teljesülését azonban semmi sem garantálja. Mit jelent az, hogy a szakértés módszere, adatai nem ellenőrizhetők? Lényegében azt, hogy a szakértő olyan végeredményt hoz ki, amit akar. E mögött lehet szakmai tudás hiánya, ténylegesen el nem végzett munka, vagy korrupció.

LE- ÉS FELSZINTETIZÁLÁS: AHOGY AZ ÜGYFÉL AKARJA

Az egyik perben a szakértő arra a kérdésre, honnan származnak az ingatlan értébecsléshez felhasznált adatok és hogyan hozta ki ezekből a végső értéket, azt válaszolta: „az adatokat szintetizáltam”. Így Budapest egyik legjobb helyén kihozta, hogy az ingatlanbefektetés megtérülése 1317 év. Megfizették, leszintetizált. Ha a másik fél korrumpált volna, akkor felszintetizál, és lehet, hogy a megtérülési idő 25 percre jött volna ki.

Azt lehet mondani ezek alapján, hogy az ilyen perek ítéletei homokvárakra épülnek. Hogy az ilyen szakértések száma mennyi, nem tudjuk. Akkor tudnánk pontosabb számokat mondani, ha ezt mérnék, de maga a szervezet sem kíváncsi ezekre az adatokra. Egy kijelentést azonban megkockáztatnék: vannak olyan szakértői területek, ahol érdemben csökkent az

ítéletek megbízhatósága a szakértések megbízhatósága miatt.”³¹

Az ELTE docense, az egyik legolvasottabb magyar hetilapban tette közzé a fenti eseteket, mivel a szakmai lapokban már korábban többször jelezte a problémákat. Mégsem rendeltek el nyomozást, a bírói kar mély hallgatásba merül. A nemzetközi szervezetek vagy nem ismerik a magyar helyzetet, vagy túlságosan is tisztában vannak vele. Mindeközben a bírói „tévedések” vállalkozások és családok tízezreit tették és teszik tönkre.

Ügyészség

A Transparency International európai uniós pénzekből finanszírozott, a visegrádi országok korrupciós helyzetét összevető tanulmányában a cseh, illetve a szlovák résztanulmányok az ügyészséget jelölték meg, mint a korrupcióval leginkább érintett területet. Ezzel szemben a magyar TI-H az Anti-Korrupciós Testületben az ügyészség jogosítványainak szélesítéséért lobbizott és törekvését támogatta az Eötvös Károly Közpolitikai Intézet is. Így a Geopolitikai Tanácsnak a független korrupcióellenes hatóság felállításáról szóló javaslata nem kapott többséget. Holott tudományos körökben már ekkor is ismertek voltak azok az adatok, amelyek a korrupcióval, különösen a felsőszintű politikai korrupcióval kapcsolatos gyenge ügyészi teljesítményt mutatták.

Példaként idézzük a 2007-ben kezdődött, Zuschlag-ügyként elhíresült bűnügyet, amelynek I. fokú ítéletében az eljáró bírói Tanács a következőket rögzítette:

„A minisztériumban az ifjúsági területen folyó pályázati tevékenység kulcsszerepelője 9. sz. tanú, a gyermek-és ifjúsági ügyekért felelős helyettes államtitkár volt, aki 2002 júniusától ténylegesen 2004 decemberéig látta el ezt a tisztséget, és egy időben a GYIA Tanács elnökeként is eljárta. ...

... A minisztériumban 2002. végétől ifjúsági referensként, majd

31 JÁVOR, István: „A postabontóban még megvolt” – államilag finanszírozott maffiák; hvg.hu. 2012. április 26.

pénzügyi referensként dolgozó **74. sz. tanú** vallomása alapján is megerősíthető az **9. sz. tanú**, illetve a I.r. vádlott neve-csoportához tartozó civil szervezetek egyedi támogatási kérelmei közötti kapcsolat. Vallomásából az következik, hogy **9. sz. tanúnak** tudomása volt arról, hogy az adott szervezetek tevékenysége mögött I.r. vádlott áll; **9. sz. tanú** az egyedi támogatási kérelmeket saját maga bírálta el, és sürgette az ezekhez kapcsolódó támogatási szerződések megkötését. Arról is beszámolt **74. sz. tanú**, hogy tudomása szerint I.r. vádlott ezen kérelmek érdekében „lobbi tevékenységet” fejtett ki **9. sz. tanú** felé, és megítélése szerint a hozzá (I.r. vádlotthoz) köthető egyedi kérelmek elbírálása kedvezőbbben történt, mint más esetekben.

74. sz. tanú „szakmailag kifogásolhatónak” értékelte vallomásában ezeket a támogatásokat, és ezzel magyarázta azt, hogy írásbeli utasítást kértek **9. sz. tanútól** a támogatással kapcsolatban. Megjegyezte, hogy ezek a szervezetek az egyedi kérelmeik alapján milliós nagyságrendű támogatást kaptak, a támogatások többnyire az adható támogatási összeg felső határához közelítő mértékűek voltak, és aránytalanul sok esetben került sor ilyen támogatás adására. Vallomása megerősíti azt, hogy csupán formálisan történt meg a felhasználás ellenőrzése, vagyis igazából nem győződtek meg arról, hogy a program megvalósult-e (nem volt pl. helyszíni ellenőrzés, és a számla valóságát sem ellenőrizték). Azt is feltűnőnek nevezte vallomásában, hogy az e körbe tartozó civil szervezetek kérelmei, beszámolóí azonos szerkezetűek, egymáshoz hasonlóak voltak, amiből arra következtetett, hogy ugyanazok készítik azokat.

75. sz. tanú az **9. sz. tanú** vezette államtitkárságon pénzügyi referensként dolgozott. Vallomása megerősíti azt, hogy a II.r. vádlott képviselte civil szervezetek támogatása – az alacsony szakmai és pénzügyi színvonal ellenére – gyakoribb és magasabb összegű volt, mint más szervezetek esetében; szokatlan volt az is, hogy ezek a civil szervezetek viszonylag rövid időn belül hasonló programokra kértek és kaptak támogatást. (Ugyancsak problematikusnak látta azt, hogy a kérelmek, beszámolók hiányosak voltak, hogy a megvalósulás pénzügyi ellenőrzése csupán formálisan történik a szabályzatok alapján.) Kifejezetten hivatkozott arra vallomásában **75. sz. tanú**, hogy a problémákra felhívta **9. sz. tanú** fi-

gyelmét, azonban változás nem történt a támogatási és ellenőrzési gyakorlatban (nyom. ir. V. kötet 2067.o. 7. bek. skk.).

Az egyedi támogatásban részesített szervezeteket **75. sz. tanú** a minisztériumban kapcsolattartóként eljáró II.r. vádlott révén I.r. vádlotthoz kötötte, és ebből következtetve fogalmazta meg azt a véleményét, hogy „...**9. sz. tanú** azért támogatta a II.r. vádlott személyéhez kötődő, fentiekben nevesített szervezeteket, mert azok az MSZP-hez kötődtek” (nyom. ir. V. kötet 2068.o. 3. bek. skk.).

A minisztériumban **76. sz. tanú** volt azok egyike, akik szakreferensként az ifjúsági ügyekért felelős főosztályon dolgozott. E minőségében részt vett a GYIA Tanács ülésein, illetve foglalkozott egyedi támogatási kérelmekkel és pályázatokkal is. Kollégáitól, valamint a Mobilitásnál dolgozó ismerőseitől (**74. sz. tanútól**, **75. sz. tanútól**, **53. sz. tanútól**) tudomása volt arról, hogy I.r. vádlott személyéhez több olyan civil szervezet is kapcsolható, mely pályázatokat, egyedi kérelmeket nyújtott be, és amelyek támogatása érdekében **9. sz. tanú** rendszeresen fellépett.

Az **9. sz. tanú** részéről a támogatás érdekében alkalmazott módszerek **76. sz. tanú** vallomása alapján a következők voltak: utasítások adása a saját hatáskörében; támogató fellépés a GYIA Tanács ülésén a preferált pályázatok pozitív elbírálására; ugyanitt fellépés azokkal a törekvésekkel szemben, melyek a támogatás visszavonására irányultak. Arról is beszámolt **76. sz. tanú**, hogy hallomásból tudomása van arról, hogy **9. sz. tanú** pályázati szakértőket kért arra, hogy egyes pályázatoknak jó értékelést adjanak, valamint megerősítette, hogy más esetekben a szakértői véleményeket felülbírálván tett **9. sz. tanú** javaslatot pályázatok támogatására.

Kitért még arra is **76. sz. tanú**, hogy létezett egy háttéralku mechanizmus a GYIA Tanácsi döntésekkel kapcsolatban, melynek során az ún. kormányzati oldal nevében **9. sz. tanú**, a tanács elnöke, illetve IX.r. vádlott, aki az ún. civil oldal képviselőjében tárgyal, az ülések előtt egyeztettek, és „...kölcsonösen támogatták egymás szervezeteit és az ezekkel kapcsolatos kérdésekben azonos álláspontot igyekeztek kialakítani” (nyom. ir. V. kötet 2105. o. utolsó bek., 346. sz. tjkv. 110.o. 2-3. bek.). Mindebből az következik a bíróság számára, hogy kétszeresen is bebiz-

tosított volt a I.r. vádlott neve-csoporthoz tartozó civil szervezetek pályázatainak a támogatása, ugyanis a háttéralkuban részt vevő mindkét személy elkötelezett volt erre. Ennek a háttéralku mechanizmusnak a létezését **53. sz. tanú** a tárgyaláson tett vallomásában megerősítette (346. sz. tjkv. 308.o. 9.bek. skk.).

77. sz. tanú vallomása megerősíti azt, hogy a I.r. vádlott személyéhez köthető civil szervezetek pályázatainak, egyedi kérelmeinek „... pozitív elbírálása érdekében komoly nyomás nehezedett a minisztériumi ügyintézőkre”. Ez a befolyás a vallomása szerint **9. sz. tanú** személyén keresztül érvényesült, akivel I.r. vádlott vagy közvetlenül, vagy **38. sz. tanú** államtitkáron keresztül lépett kapcsolatba a pályázatok, egyedi kérelmek érdekében (nyom. ir. V. kötet 2116.o. 4-5. bek., 346. sz. tjkv. 118.o. 10. bek. skk.).

Sokakhoz hasonlóan **77. sz. tanú** is beszámolt arról, hogy ezeknél a pályázatoknál rendszeresnek mondható problémák merültek fel, főként az elszámolásokkal, beszámolókkal. A pályázati elszámolási problémák 2005-re annyira jelentőssé váltak (és nem csak a I.r. vádlott-féle pályázatoknál jelentkeztek), hogy közigazgatási államtitkári szinten foglalkoztak vele. **77. sz. tanú** vallomása szerint végül a pályázatok egy részénél – közte a I.r. vádlott-féle pályázatoknál is – azt a megoldást alkalmazták, hogy (noha nem álltak fenn ennek feltételei) utasítást adtak a lezárásra.

Az eljárás során felmerült, hogy ezt a módszert már **9. sz. tanú** is alkalmazta korábbiakban, ugyanis a Szövetség a Modern Magyarorszáért VIII/4. és 5. tényállás alatti és Biztos Pont Egyesület III/7. tényállás alatti pályázata esetében a Mobilitás visszavonásra irányuló javaslatát azzal vették le a napirendről, hogy **9. sz. tanú** levélben tájékoztatta a Mobilitást arról, hogy a hiánypótlás a minisztériumban megtörtént, így a pályázat lezárható. Csakhogy a pályázati anyagokban semmilyen nyoma nincs a hiánypótlás megtörténtének, és a levélen ügyintézőként feltüntetett **79. sz. tanú** és **80. sz. tanúk** sem tudnak arról. Az utóbbi elmondta, hogy a hiánypótlásokat a Mobilitásnál kellett teljesíteni, és nincs tudomása arról, hogy a minisztériumban adtak volna be hiánypótló iratokat. A bíróság következtetése a levéllel kapcsolatban meg-

egyezik 80. sz. tanúval: „Az osztályunk gyakorlata alapján azt tudom valószínűsíteni, hogy 9. sz. tanúnak adhatták le személyesen a kérdéses iratanyagot, vagy utasíthatták őt arra, hogy iratok nélkül ilyen tartalmú kérelmet írjon a Mobilitásnak” (nyom. ir. V. kötet 2101.o. 6. bek.). Ha esetleg formálisan volt is valamilyen „hiánypótlás”, az soha nem érkezett meg a Mobilitáshoz, és a levél nem értelmezhető másként, mint hogy 9. sz. tanú hatalmi szóval lezáratta a pályázatot anélkül, hogy érdemben megtörtént volna az elszámolás.

A fentiek szerint részletezett vallomások alapján az a következtetés vonható le, hogy az ifjúsági ügyekben illetékes helyettes államtitkárságon lényegében köztudomású volt, hogy a pályázó, illetve egyedi kéréseket benyújtó civil szervezetek egy része I.r. vádlotthoz köthető, illetve hogy ezeket 9. sz. tanú minden lehetséges formában – akár a szakmai szempontok figyelmen kívül hagyásával – támogatja.³²

A I. fokú ítélet fellebbezés folytán került a szegedi ítélőtáblához, amelyik megállapította, hogy a I. fokú túlterjeszkedett a vádiraton. Csak remélni lehet, hogy a Szegedi Ítélőtábla nem azt kifogásolta a I. fokon eljáró bírói tanács munkájában, hogy az a szövevényes ügy korrupciós hálózatok jelenlétére utaló vonatkozásait is érintette, illetőleg ítéletben rögzítette azt a tényállást, amely szerint az ügyészség legalább egy tanút – annak ellenére, hogy ezt a bírói tanács ítéletében megalapozottnak vélte, – mégsem vádolt meg.

A Kecskeméti Törvényszék ítéletét támasztja alá a TI-H által 2010-ben lezárt tanulmány, amely a rendőrségi nyomozati, illetőleg az ügyészségi felügyeleti munkával kapcsolatban vet fel komoly aggályokat. Az alábbi idézet utolsó mondatában utalás történik az igazságszolgáltatás és a sajtó közötti kapcsolati hálóra is.³³

„Az is felmerült, hogy a nyomozások, és büntető eljárások késedelmének, illetve elmaradásának egyik fontos oka a rendőrök önbecsülésének ala-

32 Forrás: birosag.hu; a Bács-Kiskun Megyei Bíróság által Kecskeméten 2010. március 31-én, dr. Fodor Endre tanácselnök vezetésével meghozott 2.B.193/2008/538. számú ítélete; pp. 217, 221-224.

33 Az Európai Unió pénzügyi támogatásával megvalósult „A büntetlenség vége: elévülés és a korrupció üldözése Magyarországon” című tanulmány. p.12.

csony szintje.” Egyszerűen nem mernek hatalommal rendelkező emberek közelébe menni, akiket nemrég még a legbefolyásosabb politikusok/döntéshozók/üzletemberek közé soroltak. Miért pont én harcoljam meg ezt a harcot? – kérdezheti egy rendőrtiszt. A rendőrség akkor tud eljárni, ha burkolt politikai igény van egy ügy nyomozására, és még jobb, ha a közvélemény is ezt akarja. A rendőrök/ügyészek ilyenkor érzik, hogy milyen irányban mozoghatnak. Nem hiszem, hogy utasításokról, vagy telefonhívásokról van szó, amelyekben megmondják, hogy mit kell csinálni, ez a levegőben van. Mindenki felfelé és oldalra sandít, hogy mit várnak tőle.

Egy még kritikusabb vélemény szerint „Az elhúzódó eljárások gyakran csak a show miatt vannak „Amennyiben a korrupciós ügynek politikai vonatkozása van, a hosszú eljárás és a részletek nyilvánosságra hozatala a demonstrációt szolgálja. Ha a sajtó ugat (az előzetes letartóztatásban lévő személyre) akkor a gyanúsítottnak nincs esélye, ha viszont a sajtó hallgat, akkor az illetőt ki fogják engedni.”

Jellemző az ügyészi szervezet működésére, hogy 2010 előtt viszonylag rövid időn belül a Fővárosi Főügyészség két szóvivőjével kapcsolatban is komoly aggályok merültek fel. Az Index.hu internetes hírportál 2013. január 18-án megjelent cikke a következőket tartalmazza:

„Pénteken a Magyar Nemzet már arról írt, hogy³⁴.

A volt ügyész jó hírneve védelmének érdekében ügyvédi irodát fogadott fel, amelyik megtámad minden olyan médiumot, vagy publikációt, amely ügyfelét rossz színben tüntetné fel. Az a jelenség viszont kérdéseket vet fel, hogy egy vagyonkezeléssel, vagyon-elidegenítéssel foglalkozó állami szerv jogi igazgatója röviddel munkahelyváltása után az egyik legfontosabb ügyészi szervezet kiemelt pozíciójába kerülhetett. Ezzel kapcsolatban le kell azt szögezni, hogy jelenleg Magyarországon nincsenek olyan összeférhetetlenségi szabályok, amelyek hatékonyan védenék például az ügyészség integritását.

34 A kutatási eredményeket ismertető konferencia után a kihagyott szöveggel kapcsolatban kaptunk ügyvédi felszólítást, amelynek lezárása után pótoljuk azt. A tisztánlátást később erősítheti a bírói eljárás során megállapítandó tényállás és az ítélet is.

Ügyvédi hivatásrend

1990 előtt az ügyvédi kar létezett, formális jogosítványait igyekezett tartalommal megtölteni. A rendszer jellegéből fakadóan ez nem sikerülhetett, hiszen a rendőrségi, ügyészségi, bírósági visszaéléseknek sokkal nagyobb ügyvédi ellenállásba kellett volna ütközniük. Az Ügyvédi Kamara vezetői szerepeltek a nomenklatúra listán, az MSZMP KB Adminisztratív Osztálya kiemelt figyelmet fordított az igazságszolgáltatásra, beleértve az ügyvédi kar helyzetét is. A limitált ügyvédi létszám miatt ráadásul olyan presztízs hivatássá vált az ügyvédség, ahol kiemelkedően jól lehetett keresni. Különösen így volt ez az un. „nemzetközi irodák” esetében.

A rendszerváltás után csak nagyon nehezen oldódott az ügyvédi kar zártsága. Hosszú éveken keresztül megmaradtak a kiváltságok, míg előbb a jogtanácsosi munkaközösségek alapítása – kizárólag a céges ügyek tekintetében –, majd a szabad ügyvéddé válást is engedélyezte a jogszabály. Valódi verseny azonban nem alakulhatott ki, hiszen a korábbi évtizedekben elzárt hivatásrend korábbi tagjai olyan anyagi, pénzügyi előnyre tettek szert, amellyel csak a rendszerváltozás után betelepült külföldi ügyvédi irodák versenyezhettek. Sok esetben az amerikai, német, vagy francia ügyvédi irodák szereztek meg az ügyvédi piac legfizetőképesebb szegmenseit, különös tekintettel a multinacionális cégek képviselőire – a maguk kiemelkedő tapasztalataival. Elsősorban az anyagi lehetőségek miatt ide áramlottak a szakemberek a rendőrség, ügyészség és bíróság, az adóhivatal és más ellenőrzési szervek állományából. Ezek a szaktudások azt kellett volna, hogy eredményezzék, hogy a magyar ügyvédség sokkal nagyobb ellensúlyt tud majd képezni az ügyészi és bírói visszaélésekkel szemben, ez azonban nem történt meg.

Az okok feltárása még várat magára, de érdemes felidézni dr. Bánáti Jánosnak, a Magyar Ügyvédi Kamara elnökének a Budapesti Ügyvédi Kamara éves közgyűlésén elhangzott gondolatait: Egyes ügyészségek „könnyű kézzel” írják alá ügyvédekkel szemben az őrizetbe-vételről, illetőleg az előzetes letartóztatás indítványozásáról szóló határozatokat. Mire az érintett ügyvédek sok év munkájával bebizonyítják ártatlanságukat, addigra az egzisztenciájuk helyrehozhatatlanul tönkrement. Ügyvédekkel folytatott irányított mélyinterjúk során felmerült, hogy számukra a helyzet ennél is rosszabbnak tűnik.

Ügyvédek panaszolták, hogy az ügyvédi hivatásuk gyakorlása során velük szemben a hatóságok gyakran élnek a bírságolás eszközével. Az Ügyvédi Kamara ezekben az esetekben még utólagosan sem vizsgálta azt, hogy az ügyvédként eljáró kollegák milyen jogszabálysértéseket panaszoltak, ezeket a jogszabályok adta lehetőségek szerint tették-e szóvá, hogy az ügyvédek megbírságolása nem történt-e az ügyvédek elhallgattatása céljából. Ilyen bírságolásra gyakran került sor a rendőrségi meghallgatásokon, amikor az ügyvéd még jelen lehetett a tanúk meghallgatásán. Abban az esetben, amikor az ügyvéd észlelte, hogy a rendőrség által felvett jegyzőkönyv a tanúnak nem a valós nyilatkozatát tartalmazta, kifogásolta ezt az eljárást. Retorzióként gyakran bírságot szabtak ki vele szemben, mígnem a nyomozóhatóság elérte a törvényalkotónál, hogy ez a garanciális ügyvédi jelenlét megszűnjön. Ennek egyik következménye a nyilvánvaló bírói tévedések, ahol a bíróságok elfogadják a rendőrségi kihallgató helységben felvett jegyzőkönyveket olyanak, amelyek biztosan törvényes eszközök alkalmazásával lettek felvéve – annak garanciális biztosítása nélkül.

Az ügyfelük és a jogszabályok érdekében fellépő „renitens” ügyvédek bíróság általi megbírságolása is gyakran előfordult. Ezen bírságolási összegek nagyságrendje az egyre rosszabb anyagi helyzetbe kerülő ügyvédi hivatásrend tagjaival szemben komoly retorziót jelentenek. Ráadásul egy adott ügyben alkalmasak az ügyvédek megfélemlítésére, illetve arra, hogy ne éljenek minden jogi lehetőséggel ügyfelük védelmében. Előfordult, hogy a bírói eljárásban az ügyvéddel szemben alkalmazott bírói rendbírság azonnali befizetése azért maradt el, mert a bíróság nem küldött bizonylatot, amellyel az ügyvéd költségként ezt a rendbírságot el tudta volna számolni. Az ügyvéd által kért bizonylat megküldése helyett az adott bíróság azonnali végrehajtást rendelt el az ügyvéddel szemben. Ebben az esetben a bírósági végrehajtók – kivételesen haladéktalanul – megjelentek, de nem az ügyvéd irodájában, hanem a lakásán, és a családját hozták fenyegetett helyzetbe.

Az ügyvédi hivatásrend legnagyobb gondja ugyanakkor anyagi természetű. Az Ügyvédi Kamara nem alakított ki egy olyan minimál díjat, mint amelyet például az osztrák ügyvédi kamara alkalmaz az egyes ügycsoportokra vonatkozóan. Ez látszólagosan jó az ügyvédi karnak, hiszen egy adott

adóellenőrzés során nem kérhetik számon, hogy milyen összegű számlát állított ki az ügyfélnek.

Az viszont tény, hogy a gyorsan szaporodó jogi egyetemek egyre több olyan jogászt bocsátanak ki, akiknek elhelyezkedése bizonytalan. A végzetek a megélhetést nem a zárt létszámú ügyészségeken, bíróságokon, közjegyzői irodákon, a csökkenő létszámú államigazgatásban, illetve az üzleti szférában keresik, hanem szinte kizárólag ügyvédbojtként, majd ügyvédként való elhelyezkedésüktől várják. Az ügyvédi piac ráadásul egyre zsugorodik, míg a kibocsátott friss diplomások száma bőven túllépi azt a határt, amelyre a fizetőképes kereslet rendelkezésre áll. Ennek eredménye az ügyvédek széles körének elszegényedése, ami kriminalizálhatóságát is jelentősen növelheti. Ezzel a tendenciával az Ügyvédi Kamara még nem nézett szembe, melynek okai későbbi elemzést igényelnek.

Az üzleti szféra

Hálózatosodás

Peter Eigen, a TI egyik alapítója, az 1995-ös Kézikönyvben felhívta a figyelmet arra, hogy a korrupciót gyakran bűnözői hálózatok alkalmazzák, saját céljaik elérése érdekében.³⁵ A célok lehetnek valamely állami (uniós) támogatás, vagy közbeszerzés, koncesszió elnyerése éppúgy, mint a nyereséget és a büntetlenséget biztosító igazságszolgáltatás semlegesítése. Jeremy Pope kiemelten kezelte a családokhoz (például Camorra), és a vallási közösségekhez köthető hálózatokat, de az OECD tanulmányokkal összhangban hamar felismerte a multinacionális cégekhez köthető hálózatok veszélyeit is. A Budapesti Corvinus Egyetem, Társadalomtudományi Kar, Szociológiai és Társadalompolitikai Intézet Korrupciós központ több tanulmányában is elemzi az üzleti szféra korrupciós hálózati kapcsolatrendszerét. Példaként a hálózatosodott csalásra egy EU támogatások felhasználásához köthető ügyet elemez a következőképpen:

„A negyedik eset: EU támogatások felhasználásához kapcsolódó korrupció személyes és intézményes beágyazottsága

Az ABC intézmény több tíz millió eurós támogatást nyert egy projektre, amely meghatározott gazdasági folyamatok elemzésére irányult. A rendszert két év alatt kellett kiépíteni, és a rendelkezésre álló támogatást ennyi idő alatt kellett felhasználni, ami már önmagában is nagy

35 Transparency International: A korrupció elleni küzdelem nemzeti intézményrendszere (Kézikönyv); 1995. p.10. „Egyre inkább azt vesszük észre, hogy a jelentéktelen korrupció nem más, mint a sokkal károsabb hatású felsőbb szintű korrupció alsóbb szinten megmutatkozó előrejelzése. A magas szintű állami vezetők „nagy” korrupciója gyakran nagy volumenű nemzetközi vesztegetéseket és „rejtett” tengeren túli bankszámlákat takar. Ezt fokozatosan elősegítik az olyan országok exportőrei (különösképpen az iparosodott országokéi), ahol – tudatosan vagy nem tudatosan – adókedvezményt adnak a csúszópénz fejében, és az állami hivatalnokok határokon átvélő korrupcióját nem tekintik büntetendő magatartásnak.

kihívást jelentett az ABC intézmény számára. A feladatot az intézmény vezetői úgy oldották meg, hogy olyan tanulmányok százait vásárolták meg és fizették ki, amelyek már a projekt beindulása előtt megszülettek, de csak a szakma szűk köre ismerte őket. Emellett külső szakértők százait foglalkoztatták egy-két éven keresztül úgy, hogy ezek semmilyen érdemi tevékenységet nem végeztek, valamint olyan szolgáltatásokat (például kutatásokat) vásároltak, amelyek szakmailag nem illeszkedtek szorosan a projekt eredeti célkitűzéseire. A megszületett háttér tanulmányok és elemzések többnyire hasznavehetetlenek az eredeti célok megvalósítása szempontjából, és maga a projekt sem a kitűzött céljainak megfelelően valósult meg. Míg a megvalósítás szakmailag alig tekinthető sikeresnek, addig pénzügyi szempontból minden az előírásoknak megfelelően történt: a partnereket, ha szükség volt rá, közbeszerzéssel választották ki, szerződéseket kötöttek velük, a teljesítéseket dokumentálták, a kifizetések előtt teljesítésigazolásokat adtak ki.”

Egy másik példa a korrupciós hálózatok működésére:

„Az EU támogatások felhasználásánál már az induláskor, a projekt céljának meghatározásánál az a megbízott (a projekt megvalósító) érdeke, hogy minél inkább „feltupírozza” a költségvetést, azaz minél több, az eredeti célokhoz csak lazán kapcsolódó beruházásra, szolgáltatásvásárlásra kerülhessen sor. Ez az érdeke fonák módon egybeeshet a projektről döntést hozó és azt ellenőrző hatóság (a megbízó) azon érdekével, hogy az EU által megítélt támogatás ne vesszen kárba, hanem „megtöltődjön megfelelő szakmai tartalommal”, növelve az ország „abszorpció képességét”. Számára ugyanis könnyebb, azaz kevesebb fajlagos tranzakciós költséggel jár megszervezni és irányítani egy nagyobb volumenű projektet, mint megvalósítóját (a megbízottat) munkához, illetve támogatási forrásokhoz. Az ellenőrző hatóság (vagy akár az EU) számára minden rendben levőnek látszik: a támogatást elköltötték, a projekt megvalósult, a pénzügyi teljesítés és elszámolás az előírásoknak megfelelően megtörtént – csak az eredeti cél nem igazán valósult meg. A csalás ebben a vonatkozásban egyrészt az EU (illetve az EU adófizetői) és a pro-

jektet elindító és ellenőrző hatáság, másrészt e hatáság és a lebonyolító intézmény relációjában érhető tetten. A megbízott (a projekt megvalósítója) ebben a relációban valamilyen rejtett megbízó érdekei szerint is cselekedhet, amikor valamilyik munkatársának, szakértőjének, vagy egy neki alárendelt szervezetnek juttat az általa kezelt támogatási összegből valamilyen kvázi-teljesítés fejében. A rejtett megbízó lehet magáncég, politikai párt, illetve valamilyen állami intézmény. Az ilyen típusú csalási hálózat kialakulását a megbízott és a rejtett megbízó közti személyes, valamint a megbízó közti intézményes (szerződéses) kapcsolatok teszik lehetővé. A megbízott és a közvetítők közti kapcsolat sajátossága, hogy itt kerül sor a pályázat eredeti célkitűzései szempontjából többé-kevésbé érdektelen teljesítések szerződésszerű lebonyolítására, melynek során a közvetítőket kvázi-teljesítések fejében jelentősen túlfizetik. Ugyanakkor a közvetítők a rejtett megbízóval kötött szerződéseik teljesítése során kisebb kompenzációval is beérik. Így mondjuk, ha például rejtett pártfinanszírozásról van szó, akkor a párt számára fontos szakértői feladatok díjazása az EU-s pályázaton keresztül történhet.

Mindezek alapján kutatásunk egyik fontos következtetése, hogy bár a korrupciós tranzakciók visszavezethetők néhány jól definiált alaptípusra, ugyanakkor a bemutatott tipikusnak tekinthető esetek jól példázzák a megvalósuló korrupciós hálózatok bonyolultságát, és az érintettek közti kapcsolatok sokrétűségét. Egy bonyolultabb korrupciós tranzakció során például mind a megbízottnak, mind a klienseknek lehet közvetítője, azaz a kenőpénz kifizetése nem a voltaképpeni szereplők között, hanem a közvetítőkön keresztül bonyolódik. Az esetek egy részében a megbízott saját önértékét követve zsarolást, hűtlen kezelést, vagy csalást kezdeményezhet, vagy elfogadja a kliens által felkínált kenőpénzt. Más esetekben viszont a korrupciós kapcsolatháló rejtett megbízók érdekei szerint alakul ki, s ebben szintén szerepet játszanak személyes és intézményes összefonódások.³⁶

36 SZÁNTÓ Zoltán – TÓTH István János – VARGA Szabolcs: A korrupció társadalmi és intézményi szerkezete; Korrupciós tranzakciók; Tipikus kapcsolatháló-konfigurációi Magyarországon; Budapesti Corvinus Egyetem, Társadalomtudományi Kar, Szociológiai és Társadalompolitikai Intézet Korrupciós központ;

A korrupciós hálónak csak egy szegmense az üzleti szféra. A korrupciós kutatások egy része azonban a politika helyett is ezt a szférát teszi felölőssé.

Magyarország vonatkozásában a TI-H a visegrádi jelentésében³⁷ az üzleti szférát jelöli meg a korrupció fő területeként. Ezt a megállapítást azonban a kutatás nem támasztotta alá, ráadásul figyelmen kívül hagyta azt a tényt, hogy a lakosság mellett a tisztességes vállalkozások a legnagyobb elszenvedői a korrupciónak. Ezekben az országokban akár törvényi szinten olyan szabályok születnek meg, amelyek egyes üzleti csoportokat hoznak helyzetbe, így sértve meg a szabad versenyt. Akik pedig nyernek a közbeszerzéseken, csak nyomott áron adnak alvállalkozóknak munkát, akik vagy nem fizetik be a közterheket, vagy tönkremennek. A befektetők a beruházásaikat csak jelentős korrupciós felárral tudják megvalósítani. A 2010-es korrupciós fertőzöttségi szinten a mikro és kisvállalkozások pedig létükben veszélyeztetettek. A TI-H tanulmányának legnagyobb tévedése, hogy nem tesz különbséget a korrump és a nem korrump vállalkozások között. A magyar üzleti szféra általános elmarasztalása értékelésünk szerint téves és veszélyes, ha ez a szemlélet képezi alapját ezen a területen a korrupcióellenes intézkedéseknek.

Álláspontom szerint az üzleti szféra korrupciós fertőzöttségét illetően egy ez idáig feltáratlan terület elemzése elengedhetetlen: ez a *munkahelyi korrupció*.

A munkahelyi korrupció

A közép-európai rendszerváltó országokban jól ismert szocialista kis- és nagyvállalatok belső viszonyait jelentős mértékben áthatotta a munkahelyi korrupció. Generációk nevelkedtek a „tiéd a gyár, zsebedben haza hordhatod” szemléleten. Az elmúlt rendszer a gyárakban sokszor szemet hunyt az apróbb munkahelyi tolvajlások ügyében. Közszájon forognak olyan esetek

37 Corruption Risks in the Visegrad Countries; Visegrad Integrity System Study; Hungary 2012; p.8.

is, mint például az M7-es autópálya építése, amikor következmények nélkül jelentős értékben károsították meg a közvagyonot.

Az állampárt a munkahelyeken keresztül tudta leghatékonyabban az állampolgárokat szervezni. A vállalatoknál (és minden munkakörnyezetben) jelen levő pártapparátus a dolgozók és a termelés felett is ellenőrzést gyakorolt. A munkaviszonyokat azonban az torzította leginkább, hogy a munkahelyi pártszervezetek a dolgozók quasi érdekképviselőt is ellátták. Ezen jogkör miatt a vállalatok személyzeti politikáját nagyobb mértékben meghatározta egy párttitkár, mint a szakmai irányítás.

A munkahelyeken állampárti tagszervezetek működtek, amelyek nemcsak felügyelték, de közvetlenül részt vettek az adott vállalat, államigazgatási, vagy államhatalmi szerv irányításában is. Ezt nevezték „kettős irányításnak”. Az ún. nomenklátúra-rendszer meghatározta azokat a kulcspozíciókat (az ötvenes években mintegy 8 ezret, a hetvenes évektől mintegy 5.500-at), amelyeket (ideértve az ügyészséget és a bíróságot is) kizárólag az állampárt legfelsőbb szervének előzetes jóváhagyásával, lehetőleg párttagokkal lehetett betölteni. Miután minden szervezet/vállalat vezetője, illetve meghatározott vezetői köre kizárólag a párt jóváhagyásával kerülhetett pozícióba, biztosítva volt a szervezetek közvetlen pártirányítása. Nem véletlen, hogy a rendszerváltás az első intézkedései között tiltotta meg a pártok munkahelyi jelenlétét.

A munkahelyi pártszervezet valódi hatalmi centrumot jelentett, mivel meghatározó befolyása volt a dolgozók és a vezetők sorsára. Mivel nem létezett szabad munkaerő-áramlás, ha valaki áthelyezését szeretne volna kérni egy másik munkahelyre, az ottani pártszervezetnek fogadnia kellett őt. A munkahelyi pártszervezet vezetői az áthelyezések mellett minden egyéb személyzeti kérdésben is vétőjogot gyakoroltak (például a szakmai előrehaladás, a képzés és a jutalmazás területén, de a külföldre utazás engedélyezése is az ajánlásuktól függött).

Az állampárt tagtoborzása is a munkahelyeken zajlott. Nem lennének igazságosak, ha nem hívnánk fel arra a figyelmet, hogy a párttag felvételnek sokszor valódi munka teljesítmény volt az alapja. Így a párttagok széles tömegei érezték azt, hogy valódi teljesítményük alapján, a hazájukért, népükért, avagy a világszabadság megteremtéséért dolgoztak és ennek elismeréseként váltak párttagokká.

Azok, akik valódi munkahelyi teljesítmény alapján kerültek be az állampárt soraiba, rendszerint nem szembesültek annak elnyomó funkcióival. Nem szembesültek azzal sem, hogy a munkahelyeken is létezett egy titkosszolgálati besúgó hálózat, amely a „közösséggellenes”, valójában az állampárt irányító szerepét esetleg megkérdőjelező egyének felderítésére, megfigyelésére és szankcionálására jött létre. Az egyszerű párttagok tömegei nem szembesültek azzal, hogy ez a titkosszolgálati elnyomó apparátus közvetlenül kerületi (járási), és/vagy magasabb szintű pártirányítás alatt állt: a konkrét, operatív ügyekben nem kizárólag a titkosszolgálati vezetők, hanem az adott pártvezető adott utasítást a nem kívánatos egyén elszigetelésére, lejáratására, munkahelyi hátrébb sorolására, jutalmazásból törlésére, stb.

A magyar történelemtudomány nem tárta még fel ezeket a módszereket kellő mélységben, amelyek azt bizonyítják, hogy a munkahelyeken állampolgárok tíz- és százezreit szorítottak háttérbe ilyen titkosszolgálati módszerekkel. Ezek a módszerek részben túléltek a rendszerváltást. Az ügynökaktákat nem hozták nyilvánosságra, a titkosszolgálati akciókat elrendelő és felügyelő pártvezetők elszámoltatása nem történt meg. A rendszerváltás ugyan kitiltotta a munkahelyekről a politikai pártokat, de még elemzés szintjén sem tárta fel a korábban formális, majd egyre inkább informális hálózatok létét és működését.

A munkahelyek ugyanis kiemelten veszélyeztetettek a korrupciós hálózatok által. Amennyiben egy cég korrupciós gyakorlatot folytat, azt vagy a tulajdonosoknak, vagy a csúcavezetőknek tudniuk kell. A korrupciós ügyek végrehajtása azonban az érintett területeken megbízható-bizalmi embereket tételez fel. *Megfelelő kockázatelemzési módszertannal ki lehet választani azokat a területeket (például beszerzések), amelyekre speciális ellenőrzési módszereket szükséges alkalmazni.*

Ugyancsak veszélyeztetettek a közép- és felsővezetői posztok. Árulkodó jel lehet, ha ezek betöltésére nem a cégnél működő HR jogosult, hanem kiszervezik ezt. Ugyanígy a cég korrupciós fertőzöttségre utalhat a jogi, belső ellenőri, vagy a compliance területek kiszervezése. A munkahelyi korrupciós hálózat tagjai többféle előnyben részesülhetnek: például a munkabér és járandóságok, prémiumok, egyéb elismerések, a továbbtanulás, az előléptetés terén, vagy a feladat-kiosztás során jelentkező előnyök. A jelzett terü-

letek komplex vizsgálatával lehet megállapítani egy adott cég korrupciós veszélyeztetettségét, illetve felderíteni a nem kívánatos korrupciós hálók jelenlétét.

A munkahelyi korrupció előfordulásai a különböző munkahelyi folyamatokban:

- Kiválasztás
- Munkaszerződési feltételek
- Előrehaladás
- A munkavégzésre vonatkozó belső szabályzatok, előírások betartása
- Elbocsátás/fluktuáció

Ad. Kiválasztás:

A munkahelyi posztok többségének betöltése esetén erős a korrupciós nyomás – a munkanélküliségi mutatók romlása esetén növekvő mértékben. Vannak olyan kiemelt területek, mint a vezetői beosztások, a közbeszerzési, a jogi munkakörök, amelyek a szokásosnál is veszélyeztetettebbek. Számos cég azzal próbálja a felelősséget elhárítani, hogy a HR munkát kiszervezi, de ez a módszer adott esetben jelzője lehet a korrupciónak is. Általában elmondható, hogy a kiválasztás módszertanának megválasztása és alkalmazása egyben jelzi az adott vállalkozás korrupciós hajlandóságát, illetve fertőzöttségének mértékét.

Ad. Munkaszerződési feltételek:

Amennyiben egy munkavállaló korrump módon kerül a céghez, vagy korrupciós kapcsolatai révén érdemtelen előnyökhöz jut, ez rendszerint megjelenik a munkaszerződésében is. A munkahelyek korrupciómentes működésének az alapja az egyenlő munkáért egyenlő bér elv alkalmazása. Általában elmondható, hogy az anyagi jellegű juttatások vizsgálata a munkahelyi korrupció felismerésének az egyik fő szempontja.

Ad. Előrehaladás:

A munkahelyi egyéni teljesítményt – az egyén képessége és motivációja mellett – nagymértékben meghatározza, hogy milyen feladatot kap és a végrehajtást

hogyan értékeli. Gyakran előfordul, hogy a korrupciós hálózat a munkavállalót – legyen az beosztott vagy vezető – könnyen elvégezhető és/vagy látványos eredményekkel kecsegtető feladatokkal bízta meg. Ennek ellentétéként mások viszont lehetetlen feladatokat kapnak, nehezített körülményekkel szembesülnek, és amennyiben mégis teljesítenek, az elismerés akkor is elmarad.

A munkahely igényeit meghaladó mértékű, az egyedi igényeket szolgáló továbbtanulási lehetőségek biztosítása a korrupciós hálózathoz tartozó személyek részére (például egy éves londoni nyelvtanfolyam közpénzből történő finanszírozása).

A vezetői megbízatás vagy kinevezés kiemelt terület a korrupciós veszélyeztetettsége miatt. Felsőszintű korrupciós esetekben „megbízható” végrehajtó embereket próbálnak elhelyezni középszintű vezetői, sőt alacsonyabb szinten is. Amennyiben az adott cégnél közvetlenül nem lehet középszintű vezetői posztot pályáztatni, ebben az esetben a legkülönbözőbb módszerekkel adnak arra lehetőséget, hogy a kívánatos beosztottból mihamarabb középvezető váljon. Nem ritka, hogy a felsővezetők eltűrik, vagy éppen elősegítik azt, hogy az általuk preferált munkatárs mások eredményeit kisajátíthassa.

A vezetővé válás folyamatával ellentétesen a vezetői megbízatástól való megfosztás, illetőleg a középvezetői hatáskörök elvonása is jelezheti az adott cégnél korrupciós hálózat működését. Amennyiben a vezetői megbízatástól való megfosztás szabályozatlan és/vagy túlságosan gyakori, illetve független az adott középvezető teljesítményétől, ez erős utalás a korrupciós hálózatok tevékenységére. Számos esetet ismerünk, amikor középvezetőt azért távolítottak el posztjából, mert a belső szabályzatoknak és a jogszabályoknak megfelelően kívánt működni és ellenállt a csúcshatóság korrupciós nyomásnak.

Ad. A munkavégzésre vonatkozó belső szabályzatok, előírások betartása

A munkahelyi korrupciós háló felderítésénél a következőkre kell választ kapnunk:

- Mennyiben védik a munkavállalót ezek a belső előírások és szabályozók, milyen utasításokat köteles elfogadni, a nem kívánatos jogszabályellenes utasításokat megtagadhatja-e anélkül, hogy állását veszélyeztetné;
- Létezik-e belső korrupcióellenes vonal, ténylegesen működik-e a belső ellenőrzés, avagy a kontrolling;

- A Compliance vonatkozik-e a csúcส์vezetőkre, a belső előírások, szabályzatok betartása esetén van-e még arra lehetőség, hogy a nemzetközi menedzsment, illetve a gyakran más országban lévő tulajdonosok mégis törvényellenes és/vagy erkölcsstelen gyakorlatot honosítsanak meg a cégnél.
- Példa a HSBC brit bank esete, amely a belső szabályok ellenére drogpénzeket mosott tisztára, avagy a Wall Mart ügy, amikor is mindenféle szabályozót, féket és ellensúlyt működtettek, ennek ellenére a mexikói branch folyamatosan köztisztviselőket vesztegetett meg.

Ad. Elbocsátás/fluktuáció:

Ebben az esetben a statisztikai mutatók sokat elárulnak. Az, hogy hány ember hagyja ott a munkahelyét vagy távolítja el, jelzi a belső állapotokat, illetve a korrupciós veszélyeztetettséget. Különösen veszélyeztetett időszak minden szervezet életében az átszervezések és leépítések időszaka. Ekkor felerősödhet az a tendencia, hogy a tisztességes munkavállalótól válnak meg, míg a korrupciós hálózat tagja megtarthatja az állását.

Közbeszerzések

Az üzleti életben a korrump személyek és a korrupciós hálózatok mindig is kiemelt figyelmet fordítottak a közbeszerzésekre. Magyarországon számos közbeszerzési törvénymódosítás született, amelyek annak ellenére nem akadályozták meg a korrupciót, hogy a magyar jogrendszer lehetőséget ad a közbeszerzési döntések elleni jogorvoslatokra.

Több olyan kirívó eset is létezik, ahol a külföldi érintettség miatt a nemzetközi sajtóban megjelent külföldi vádemelések nyomán a korrupció alapos gyanúja fennállt, a magyar ügyészség azonban nem folytatott vizsgálatot (például a Grippen vadászrepülő beszerzésének és később újabb szerződéssel, utántöltési kapacitással való felszerelésének ügye vagy a fővárosi gigaberuházások).

Még a rendszerváltás előtt több olyan nagyberuházás is elkezdődött, majd félbeszakadt, amelyek árát még ma is fizetik a magyar adófizetők. Ilyen a Visegrád-nagymarosi vízlépcső ügye, ami osztrák közreműködéssel való-

sult volna meg. A tervezést elvégezték, a munkálatokat megkezdték, majd a hatástanulmányok semmibevételével zöld szervezetek fellépése következtében az építkezés abbamaradt. A magyar államot több évtizedig áramfizetési kötelezettség terheli az osztrák állam felé. Ezt főként áramszolgáltatással kell teljesíteni abból az áramból, amelyet a meg nem épült vízlépcső nem termel meg.

Az egyik legutolsó felderítetlen ügy a kormányzati negyed beruházásának ügye, amelyre 5,6 milliárd forintot költöttek közpénzből (ügynyví munkadíjra 1,2 milliárd forintot), amiből semmi nem valósult meg. Eközben minden egyes ilyen ügygel erősödtek a politika és a magánszféra hálózati kapcsolatai.

Intermedierek – Közvetítők

Az üzleti életben kiemelt szerepet játszanak a tanácsadók, könyvvizsgálók, ügyvédek és más, speciális szakértelmet képviselő cégek és személyek, a közvetítők.

A nemzetközi hírű könyvvizsgáló cégek az elmúlt időszakban egy sor, az állam számára előnytelen szerződést kötöttek. Ilyen példa lehet az a 360 millió forintos tanulmány, amelyben egy magyarországi olimpia megrendezésének lehetőségét elemezték.³⁸ A tanulmány részletesen elemezte az összetevőket, és arra a következtetésre jutott, hogy ez lehetséges. Tette ezt annak ellenére, hogy Magyarország az utóbbi években lényegében nagyobb világversenyt nem rendezett (az úszó Európa bajnokság kivételével), infrastrukturális elmaradottsága ezen a téren igen jelentős. Az állami, illetve magán befektetői források nem álltak rendelkezésre, azonban az infrastruktúra-fejlesztéssel foglalkozó magáncégek érdekelték voltak egy ilyen horderejű beruházás-sorozat elindításában. (Emlékeztetőül: Görögország hasonló módon vállalta el az olimpia megrendezését, amit végül főként hitelből fizetett 760 milliárd euró értékben – ami hozzájárult a későbbi görög államcsőd bekövetkezéséhez.) A magyar olimpia megvalósíthatósági tanulmány szín-

38 http://www.budapestiolimpia.hu/?page_id=28

vonására jellemző, hogy Budapest Főváros Önkormányzata véleményében kifejtette, hogy a tanulmány megalapozatlan, nem veszi figyelembe a fővárosi önkormányzati rendeleteket, amelyeket a készítők valószínűleg egyáltalán nem ismertek.³⁹

A könyvvizsgálók működése igen fontos féket jelenthetne a gazdálkodás és a pénzügyek átláthatósága terén. Valójában a könyvvizsgálónak ilyen feladatot kellett volna ellátnia a később csődbe ment Postabanknál is. A bank feltőkésítése – az adófizetők pénzéből – mintegy 35-75 milliárd forintba került, a bank vezetőjét kilenc év büntetőeljárás után végül is 400 ezer forint pénzbüntetésre ítélte a bíróság, amely összeg befizetése után a bűncselekményt elkövető bankár mentesült a büntetett előélet hátránya alól. A Postabank ügyében a Világgazdaság c. napilap lehozott egy listát azokról a magánszemélyekről, akiknek felelőtlenül – vélhetően korrupt módon – pénzeket folyattak ki. A befektetők pénzével való felelőtlen gazdálkodás közben más bankokra is jellemző volt. Példa erre az OTP miskolci fiókjának esete, ahol a szakmai szabályokat megsértve, kapcsolati hálókat finanszíroztak anélkül, hogy a kihelyezett hitel megtérülése biztosítva lett volna.

Az üzleti életben felelősség terheli azt az ügyvédi kamarát is, amely fegyelmi gyakorlata során kizárólag a feljelentett ügyvédekkel, illetőleg a már napvilágra került korrupciós ügyvédi esetekkel foglalkozott, csak és kizárólag azokat szankcionálta. Nem működtet olyan megelőzési rendszert, amely visszatartaná az ügyvédi kar egészét a korrupciótól és kiszűrné a korrupt ügyvédeket. Nemcsak azokról az ügyekről van szó, amikor ügyvédek kenőpénzt vettek át (például az egyik légitársaság jogi dolgozóitól), hanem elsősorban a fehérgalléros bűnözést elősegítő ügyvédi közreműködésről.

Az ügyvédi irodák, illetve ügyvédek egy szűk része tevőlegesen részt vett a privatizációban tanácsadással vagy ügyvédi letétek fogadásával, illetve offshore közreműködéssel. A korrupt felek közötti közvetítéskor az ügyvédi titok védelmét jelentő jogszabályokat használják ki. Többek között ezért is fontos a hivatásrend önszabályozásának a felerősítése.

39 Az önkormányzati véleményre többen emlékeztek, de azt a Fővárosi Önkormányzat könyvtárában sem sikerült fellelnünk.

Az intermedierek egyik legkárosabb tevékenységi területe a pénzmosásra, adócsalásra és a korrupciós haszon eltüntetésére használt offshore vállalkozások létrehozása és működtetése.

Makara Klára szerint 2004-ben „a szakmában öt kicsi – magyar magán-személyek tulajdonában levő – cégből álló mezőnyről beszéltek – egyiküknél a tulajdonos stílszerűen offshore-köntösben jelenik meg –, ám az egyik leg-regebbinek az érdeklődése a jelek szerint megszűnt a magyar ügyfelek iránt. A Laveco Kft. a HVG kérdéseire nem kívánt válaszolni, mondván: nem koncentrálnak magyar ügyfelekre. Versenytársai szerint a külföldi kliensek elsősorban Romániából és a volt Szovjetunióból verbuválódnak, a cégtulajdonos orosz feleségének köszönhető kapcsolatokkal. A cég a londoni Economist hetilapon kívül a Rosszijszkij Kurír című magyarországi orosz nyelvű újságban is hirdet. A Crystal WorldWide Kft. és a Calderan Consulting Kft. korábban angol gyökerű nemzetközi hálózatok tagjaként működött, pár éve viszont ön-állósították magukat. A Jata Consulting Kft. néhány helyszínre koncentrálnak, az ILS Hungary Kft. működtetést is tartalmazó cégalapítási csomagokat kínál, a Crystal szolgáltatásának minden elemét külön árazza.

Az öt, vagyis inkább négy és fél specialistát kiegészítik az offshore-alapításokban szintén tevékeny nagy könyvvizsgáló cégek, illetve néhány ügyvéd. A nagy könyvvizsgáló cégek adótanácsadó tevékenységének része offshore cégek alapítása és üzemeltetése, ám a nagyok csak a százmilliókat, de inkább milliárdokat mozgókat szolgálják ki, vagyis a kisebb magyar cégek számára drágák és alig hozzáférhetőek.⁴⁰

Az offshore cégeken keresztül történt vagyonkijátszás mértékét a Tax Justice Network a teljes magyar államadósság kétszeresére teszi. Az adócsaláshoz szükség volt azokra a szabályokra, amelyek az adóhivatal számára csak a transzferár-nyilvántartás meglétét, majd néhány évvel később is, csak a nyilvántartás teljes körűségét engedte ellenőrizni. Az így eltitkolt bevételek után a közterheket nem fizették meg, amire az állam válasza a kiszolgáltatott kis és közepes vállalkozások, valamint az adófizető állampolgárok túladóztatása volt. Ez utóbbiak védekezése pedig a fekete és szürkegazdaságba való menekülés lett, ami tovább csökkentette az adóalapot, és növelte a tisztességes

40 MAKARA, Klára: Paradicsomárusok – Offshore-szervező vállalkozások Magyarországon; HVG.HU. 2004\10. SZÁM 2004. március 06.,

vállalkozások és állampolgárok adóterheit. Az MKIK Gazdaság, és vállalkozáskutató intézete szerint 2010-ben Magyarországon az eltitkolt jövedelmek aránya 17,3 % lehetett.⁴¹

Kisvállalkozások kisemmizése

A magyar alkotmány már másfél évtizeddel ezelőtt is tartalmazta a tulajdon védelmét. Ennek ellenére, ha például egy mikro-vállalkozásnál sérült ez a jog, az igazságszolgáltatás a legritkább esetben nyújtott védelmet a vállalkozónak.

Példa arra, hogy a kilencvenes évek elején egy mikro-vállalkozás hogyan került csődbe a cég tulajdonának jogszerű eszközökkel történő visszaszerzése közben:

A mikro-vállalkozás székhelyéről a vállalkozás tulajdonát képező berendezési tárgyakat eltulajdonították. A kerületi rendőrség házkutatást tartott a feljelentett személy lakásán és jegyzőkönyvben rögzítette a keresett berendezési tárgyak feltalálását. A nyomozást kis idő múlva – miközben a feljelentett személy a lakásából eltüntette a keresett tárgyakat – a rendőrség lezárta olyan indoklással például, hogy a normális hűtőszekrény nem férhetett be a konyhaajtón. A korábban felvett rendőrségi jegyzőkönyv ellenére a megszüntető határozattal szemben az ügyészségnél emelt panasz is elutasításra került. Az evidens tényt cáfoló megszüntető határozat felvetette a feljelentett személy aktív korrupciójának gyanúját. Ezt azonban az ügyészség vizsgálat nélkül jóváhagyta. Ezzel olyan kárt okozott a mikro-vállalkozásnak, amely az ezek után kénytelen volt felszámolni a tevékenységét.

Ráadásul a rendőrség által megtalált, de a rendőrség és ügyészség által vissza nem szolgáltatott tárgyak után be kellett fizetnie az általános forgalmi adót, ugyanis azzal az év végi leltár során nem tudott elszámolni.

Másfél évtizeddel később a vállalkozások anyagi biztonságát sértő, az alkotmányba is ütköző, olyan gyakorlat alakult, amely a következőkben manifestálódik:

41 MKIK Gazdaság, és vállalkozáskutató intézete: A rejtett gazdaságból származó jövedelmek területi különbségei; www.gvi.hu;

- Bűnözői cégek úgy kötnek szerződést, hogy tudják előre, nem fogják az alvállalkozókat vagy a megvásárolt árut kifizetni;
- A körbetartozást az állam nem számolja fel, az igazságszolgáltatás nem szűri ki a csaló és részben a szervezett bűnözéshez tartozó cégeket;
- A jogrendszer reformjára történtek kísérletek, hogy megakadályozzák a közbeszerzések során elterjedt gyakorlatot, ahol a nyertes fővállalkozó a munka teljesítése után felvette (és eltüntette) a munka ellenértékét, miközben az alvállalkozókat nem fizette ki. Érthetetlen, hogy a rendőrség és az ügyészség az ilyen ügyekben csalás miatt miért nem jár el. Ezeknek az ügyeknek is a tisztességes vállalkozások a kárvallottjai, akik csődbe mennek, ezáltal családok ezrei és tízezrei juthatnak nyomorba.

Nem egyedi a következő példa, egy adatkezeléssel foglalkozó vidéki mikro-vállalkozás esete. Tevékenységéből adódóan folyamatosan fejlesztette eszköz-parkját. Az újabb szoftverek megjelenésével nagyobb kapacitású számítógépekre volt szüksége, ezért az évek során három darabot is vásárolt. Kisebb költséggel járt az új gép beszerzése, mint a meglévők bővítése, a régebbieket biztonsági tartalékként kezelte. Az APEH vizsgálata kifogásolta, hogy 4 év alatt miért vásárolt három – egyébként nem túl nagy kapacitású komputert. A helyszíni vizsgálat során a mikro-vállalkozó mindegyik számítógépet be tudta mutatni, sőt azokat be is indította bizonyítandó, hogy semmilyen alkatrész nem került azokból kiszerezésre. Az adóvizsgálat ennek ellenére nem fogadta el azokat a vállalkozási tevékenységhez szükséges beszerzéseknek, ezért jogosulatlan ÁFA visszaigénylés miatt jelentős összegre büntette a mikro-vállalkozást. Kötelezte egyúttal arra is, hogy az előző évek társasági adóalapját megnövelje az el nem fogadott (bár számlákkal igazolt és a helyszíni ellenőrzésen bemutatott) komputerek értékével. A mikro-vállalkozás ezek után csődbe ment.

A sajtó szabadsága

A sajtószabadság hagyományos fogalma értelmezhetetlen abban az esetben, ha az újságírók megvehetők, korrumpálhatók. Az 1929-33-as gazdasági válság egyik okaként a korrupt újságírók és médiumok tözsdét befolyásoló tevékenységét szokás felemlíteni. Amennyiben nincs olyan hatóság, amely folyamatosan monitorozza a korrupciós hálózatoknak a szabad sajtóba való behatolását, akkor veszélyben a sajtószabadság. A legutóbbi londoni sajtóvisszaélések rámutattak arra is, hogy maguk a média-tulajdonosok is lehetnek szabályszegők. Az állam is folyamatosan beavatkozik a médiák életébe, például amikor hirdetések juttatásával tart életben sajtóorgánumokat. *A média az utóbbi száz évben önálló hatalmi ággá nőtte ki magát anélkül, hogy ennek alkotmányos garanciáit kidolgozták és bevezették volna.* Kiemelt szerepét jelzi, hogy meghatározó befolyást gyakorol a klasszikus hatalmi ágak működésére is. Diszfunkciója esetén demokratikus alapjogok sérülhetnek, akár a szabad választás intézménye is.

Egy tapasztalt tényfeltáró újságíró szerint a rendszerváltás után a magyar újságírók kétharmadát sikerült „megvásárolni”. Az állampárti ellenőrzés után esélye sem volt a szabad sajtó kialakulásának. A sajtó munkatársait három fázisban érte a korrupciós kihívás.

Szerinte az első körben egy telekommunikációs cég akciós készülékeket és jóformán ingyenes tarifa csomagokat ajándékozott az újságíróknak. Ezt nevezi a telekomos korrupció időszakának.

Nem sokkal később megjelentek a dohánycégek is. Ha bármelyik újságíró, bármelyik médiumban csak egy mínuszos kis cikkben is foglalkozott a dohányipari cégekkel, rövid időn belül megkeresték, hogy kommunikációs kampány céljára sürgősen szükségük lenne egy szakmai anyagra. Elég volt egy néhány oldalas vázlatot letenni (nem kértek és nem várták el komoly anyag készítését), hogy 100-500 ezer forint közötti összeget juttassanak az illető újságírónak.

Ezt követően az induló bróker cégek újságírók széles körének, vagy a hozzájuk kapcsolódó személyeknek biztosítottak elsőbbséget főként részvény-cseréknél, földértékesítésekénél, vagy a kárpótlási jegyek felhasználásánál. Az újságírók ugyanúgy sorban álltak a brókercégek vezetőinél, ahogy a brókerek családtagjai. Informátorunk szerint az ebbe a körbe bevont újságírók szinte mindegyike legalább egy-két budapesti lakást tudott vásárolni, de az ügyesebbek vagyont szereztek.

Az újságírói vesztegetésnél a nyomtatott napilapok speciális mellékletei is érdekesek. Ezeknek olyan alacsony az olvasottsága, hogy azok a cégek, amelyek erre költenek, semmiféle hasznot nem várhatnak a melléklet megjelenésétől. Ugyanakkor ebben a műfajban (amelyet pl. dohánycégek rendelnek meg) egy-egy újságíró exkluzív jogot kap arra, hogy a melléklet hírdetéseinek az értékesítéséből a szokásosnál nagyobb részt kapjon meg. Számos újságíró csak a szakosított mellékletekkel foglalkozik. Azt nem lehet tudni, hogy az általuk így – teljesítmény nélkül – felvett pénzekből még kiknek juttatnak és mekkora hányadot.

A kutatásban megkérdezett, neve elhallgatást kérő oknyomozó véleménye szerint összességében elmondható, hogy egyrészt a multinacionális cégek, másrészt a gazdasági bűnözésben meggazdagodott magyar cégek az újságírók kb. kétharmadát „behajtották a saját istállójukba”. Egyre kevesebb az esély, hogy valódi hírek, manipulálatlan, a szabad sajtóra jellemző cikkek jelenjenek meg a magyar médiában. Mindent eluralt az újságírói korrupció, lényegében a rendszerváltás után nem jött létre a szabad sajtó, mert az állampárti diktatúra után rögtön a korrupciós hálózatok kora következett.

Napjainkban a gazdasági válság egyre inkább megrostálja a médiát, jelentősen csökken a hirdetés. A még fennmaradt független és tisztességes újságírók nehéz helyzetbe kerülnek, hiszen nagyobb számban az egyéb, gyakran korrupciós jövedelemmel rendelkezők élnek túl csak a sajtóválságot. Közben a mértékadó nemzetközi civil szervezetek Magyarországot a szabad sajtóval rendelkező országok közé sorolták, nem tárták fel a médiában jelen lévő korrupciót.

Tabuk

Az adatok elemzéséből megállapítható, hogy 2010 elejére a magyar média többsége „tabuként” kezelt bizonyos témákat. Ilyenek voltak a bírói és az ügyészi korrupció, és általában az ellenőrzési szervezeteknél, pl. adóhivatalnál meglévő korrupciós folyamatok.

A brit sajtóbotrány rámutatott arra, hogy a Wall Mart-effektus érvényes lehet a médiára is. Londonban kiderült, hogy a Rupert Murdoch tulajdonában lévő sajtóorgánumok újságírói és legfőképpen főszerkesztői sorozatosan megsértették nemcsak a sajtóetikai, hanem a brit jogszabályok rendelkezéseit is. Ha hozzátesszük ehhez azt, hogy a rendszerváltáskor a magyar sajtópiac felosztása kézi vezérléssel történt, illetve azt, hogy a médiát felügyelő hatóságok erőteljes politikai befolyás alatt álltak, még az angolnál is rosszabb helyzet vetődik elénk.

Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy a magyar újságírók döntő többsége létminimum alatt él, ezt még az sem ellensúlyozta, hogy 2009-ben különleges adókedvezményt biztosított számukra a kormány.

A helyzet hasonló azokhoz a köztisztviselőkhez, akik jelentősen alulfizettek az üzleti világban dolgozókhoz képest, védelmük a főnökeik befolyásával szemben elégtelen.

További korrupciós jelek a média esetében a rádiós és televíziós frekvenciák pályázatai, és az ennek során vállalt hozzájárulások és díjak meg nem fizetése. A nyertesek több esetben utólag – politikai tárgyalások útján – csökkenthették ezeket. A médiaversenyt erősen torzította, amikor egy frekvenciát a pályázó a magasabb összegű ajánlattal nyerhette el, utána azonban a többi pályázó ajánlatánál alacsonyabb díjfizetés mellett birtokolhatta a frekvenciát.

Ezek az anomáliák politikai pártok és politikai erők befolyását valószínűsítik. Ez lehet a magyarázata annak, hogy a sajtó a kormányon levő politikai erő számára kényes kérdéseket tabutémaként kezel. 2010-ig alulreprezentált a tényfeltáró, nyomozó újságírói aktivitás.

Ugyancsak ide tartozik, hogy politikai erők az állami vállalatokon és privatizációs szervezeteken keresztül jelentős hirdetési mennyiséget rendeltek a sajtóorgánumoktól. Ezért cserébe politikai lojalitást vártak és kaptak.

Ugyanakkor a nyomozó újságírók egy részét bíróság elé állították, és más szankciókat is alkalmaztak velük szemben. A legveszélyesebb azon újságíróknak az esete, akiket egy ügyvéd (hangfelvétellel bizonyított módon) úgy próbált meg büntetőeljárás alá vonni, hogy megbízott közreműködésével drogot rejtetett az újságírók gépkocsijába. Az ügyvéd még azt is elérte, hogy rendőri ellenőrzés alá kerüljön a gépkocsi (a megbízott azonban nem drogot, hanem porcukrot rejtett el). Mindezek a történések rámutatnak a magyar újságírók kiszolgáltatott helyzetére, különösen a korrupciós hálózatokkal szemben küzdő tényfeltáró újságírók veszélyeztetettségére.

Újságírókat leggyakrabban túlfizetett megrendelésekkel, előadásokra való felkérésekkel korrumpálnak. Számos esetben a megrendelés uniós pályázati vagy hazai közpénzből történik. Két tényfeltáró újság cikke szerint egy kereskedelmi elektronikus valamint egy írott sajtó főmunkatársának cége több százmillió forintot kapott (véltetően az oktatási minisztérium kijelölése alapján) az Európa Fővárosa project dokumentálására és kommunikációjára. A cikkek szerint a munkát a cég túlárazta, vagy vállalhatatlan minőségben végezte el.

A Transparency International Magyar Tagozatának Második, titkosított, jelentése már 1999-ben felhívta a figyelmet a magyar médiaviszonyokra, melynek megállapításai ma is érvényesek:

„3.5. Korrupció a médiában

A rendszerváltás óta eltelt tíz év azt mutatta meg, hogy a magyar sajtó mostoha körülmények között is igyekezett a friss demokrácia vívmányait megvédeni. Ezen feladatának teljesítésében sok minden akadályozta, például a máig tisztázatlan módon történt tulajdonosi struktúrák kialakulása, különösen a vidéki lapoknál. Különösen a jogalkotás tekintetében – a rossz jogszabályok meghozatala, illetve a sajtó demokratikus működésének kereteit biztosító jogszabályok meghozatalának elmaradása – tűnt a magyar sajtó a rendszerváltás mostohagyermekének. Talán nem véletlen, hogy az Ellenzéki Kerekasztal lényegében egy kérdéskörben nem tudott egyezsége jutni, ez pedig a média kérdése volt.

Úgy tűnik, hogy a magyar sajtó nem volt eléggé hatékony a szervezett bűnözésnek a politika felső köreibe való beszívargása elleni fellépésben, a társadalomra veszélyes folyamatok megelőzésében. Ehhez nagymértékben hozzájárult,

hogy egyes újságírók különböző pártokhoz kötötték személyes boldogulását, így inkább a pártérdekek mentén próbáltak egyik vagy másik oldalon fellépni, mintsem az ország érdekének képviselőjeként. Viszonylag szűk a valóban független újságírók száma, anyagi megélhetésük kellő mértékben nem biztosított.

Felhívjuk a figyelmet a közszolgálati elektronikus média pénzügyeinek rendezetlenségére. A mindenkori kormányzat könnyen döntő befolyást szerezhet a rendezetlen pénzügyi viszonyokra alapozva. Megengedhetetlen mértékű hiányok halmozódtak és halmozódnak fel, a mindenkori pénzügyi kormányzat felelőssége vitathatatlan ezen a téren. Kérdéses az is, hogy – a rendszerváltás körül – jelentős mértékben megugró reklámbevételek visszajutottak-e a közszolgálati médiához. Az egyik legnagyobb hibája az új politikai erőknek, hogy a közszolgálati médián belül korábban kialakult korrupciós viszonyokat nem tudták felszámolni, sőt elnézték annak kiteljesedését. Ez a rendszer hasonlít az orvosi paraszolvencia adásához, amikor egy-egy produkció profitjából olyan – egyébként rosszul fizetett – embereket is finanszíroz, akiknek semmi közük nincs az adott munkához. Kifejezetten korrupcióról beszélhetünk ugyanakkor azokban az esetekben, amikor a döntéshozatali pozíciókban lévő egyik vagy másik produkció között a szerint osztják szét a pénzt, hogy ki mennyit ad vissza nekik. Tisztázatlanok a kereskedelmi médiával való személyi kapcsolódások is, ami felveti az újságírói szakmai szövetségek etikai szerepe növelésének szükségességét.

A szabad és független sajtó Magyarország demokratizálódásának egyik fő biztosítója. A sajtónak önálló hatalmi ágga kell kinőnie magát. Minden olyan próbálkozás – legyen a politikai vagy más természetű –, amely politikai, pénzügyi, kapcsolati vagy más módon akadályozza ennek az alrendszernek a működését, közvetlenül is veszélyezteti a rendszerváltás eredményeit és lehetőséget adhat a visszarendeződésre.

Növelni kell az újságírók anyagi biztonságát annak érdekében, hogy egyes gazdasági vállalkozások ne kenyereshessék le őket. (Egyébként például az újságíróknak osztogatott mobiltelefon ugyanolyan etikai kérdéseket vet fel az adott cég részéről, mint a bírók – az érintett területen működő cég általi – külföldi tanulmányútjának elfogadása is.) Lassan egy adott cég PR-osa előre megvásárolhatja az újságíró közösség jóindulatát, ha ehhez még politikai

pártokat is bűjtatva finanszíroz, valamint egy-két nyomozó hatóság alapítványának is juttat nagyobb összeget, a cég könnyen törvények felettivé válhat. Az elmúlt totális rendszer személyekre szóló törvények felettsége így alakul át a cégek törvények felettségévé.

Az igazi gondot ugyanakkor az okozza, hogy még a leírt törvényeket sem tartják be. Nem olyan régen a Legfelsőbb Bíróság rámutatott az ORTT döntésének jogszabály ellenességére, amire egy pártjából kissé félreállított politikus azt a megjegyzést tette, hogy a törvénysértésekről tulajdonképpen mindegyik párt tudott. Ez a megjegyzés rámutat a helyzet tarthatatlanságára. Nem beszélhetünk jogállamiságról ott, ahol a törvényeket maguk a törvényhozók rendszeresen megszegik. Egyébként a nyilatkozó politikus jóhiszeműsége megkérdőjelezhető, hiszen nem idejében szólalt fel a törvények megsértése ellen, másrésről azonban az „OMERTA” szabályának megszegésével mégis hozzájárult ahhoz, hogy tiszta képet alkothassunk a jelen magyarországi állapotról.⁴²

9

42 A Transparency International Magyar Tagozatának Második jelentése (Tervezet) Kutatási záró tanulmány A magyar jogrendszer korrupció-ellenesség szempontjából történt átvizsgálásáról: Budapest, 1999. június; pp.81-82.

Nemzetközi szereplők és mechanizmusok

Nemzetközi szereplők

Magyarország a gazdasági és pénzügyi nyitottsága mellett a nemzetközi korrupciónak való kitettsége miatt is veszélyeztetett helyzetben van. Legfontosabb gazdasági és kereskedelmi partnere, Németország még mindig nem ratifikálta az ENSZ korrupcióellenes egyezményét. Az USA Igazságügyi Minisztériuma több német cég esetében állapította meg tényszerűen, hogy különböző országok kormányait és tisztségviselőit – közöttük magyarokat is – vesztegettek meg abból a célból, hogy gazdasági előnyökhöz jussanak. Ezeket a cégeket az Egyesült Államok jelentős pénzbüntetéssel sújtotta, azonban Magyarországon egyetlen vizsgálat nem indult ezekben, a már bizonyított ügyekben.

A legnagyobb multinacionális cégeket tömörítő Amerikai Kereskedelmi Kamara az Amerikai Egyesült Államokban lobbistákat fogadott fel abból a célból, hogy a világon is példamutató amerikai korrupcióellenes szabályokat felpuhítsák.

Számos magyar korrupciós ügyben derült az ki, hogy a végrehajtásban osztrák közvetítők játszottak jelentős szerepet. Az ezzel kapcsolatos ausztriai parlamenti vizsgáló bizottság működését jelentős politikai erők akadályozzák. 2010 előtt nagy értékű autópálya építési közbeszerzési pályázatokat nyertek osztrák tulajdonú cégek. A kettős adóztatással foglalkozó kétoldalú nemzetközi egyezményben még azt is elérték, hogy a Magyarországon végzett tevékenységük után ezek az osztrák cégek Ausztriában adózzanak.

Ugyancsak autópálya építéshez, valamint a vízvagyonnal kapcsolatos befektetésekhez köthető számos francia befektetési visszaélés.

Az osztrák Profil című hetilap leleplező cikkében bizonyítva látja, hogy magyar személyek megvesztegetése révén jutott hozzá a brit BAE konszern a Grippen harci repülőgépek lízingéhez. A cikk szerint 180 millió Schilling

volt az összeg, amelyet öt magyar személy kapott megvesztegetés gyanánt. A mai árakon 13 millió eurónak megfelelő pénzről a Dél-Burgenlandban élő Alfons Mensdorff-Pouilly közvetítésével döntöttek. A 83 ezer alkalmazottat foglalkoztató, a 2011-es évet 1,5 milliárd euró adózás utáni nyereséggel záró brit cég 2010-ben már 326 millió euró büntetést fizetett, hogy lezárhassa Nagy Britanniában a vesztegetési vádak sorozatát. Az eddig nyilvánosságra hozott adatokból az derül ki, hogy a BAE már a 90-es években bonyolult láncolatot hozott létre postafiókcégek, alapítványokból, offshore vállalatokból, s ezeken keresztül fizette meg ún. tanácsadóit. Ők, vagy maguk voltak a vesztegetés célpontjai, mint például a szaúdi légierő beszerzési illetéke, vagy pedig tovább osztották a pénzt, ahogyan a vádak szerint Pouilly tette. A gróf 1999-ben szervezte meg pénzfolyósító rendszerét, együtt a BAE ügyekben kulcsszerepet játszó Timothy Landonnal, a brit titkosszolgálat emberével, akinek Mensdorff unokatestvére, Katalina-Maria Therese Antoinette Esterházy de Galantha volt a felesége. A „rokonok” a brit Virgin-szigeteken fejlesztették ki három cégből álló hálózatukat, ahová a BAE által alapított, Red Diamond nevű cégen keresztül érkezett a nekik és a kedvezményezetteknek szánt pénz.

A külföldi korrupciós nyomás nem csak a határokon átnyúló üzleti tevékenységhez kapcsolódik. Nincs ez másként Magyarország legfontosabb nemzetközi intézményi partnereivel sem. 1999-ben a luxemburgi Jacques Santer vezette Európai Bizottság több tagja is korrupció gyanújába keveredett. Mivel az érintett biztosok nem voltak hajlandók lemondani, az elnök pedig nem menthette fel őket, ezért a Santer-bizottság testületileg lemondott.⁴³ Legutóbb a Barroso bizottság egészségügyért és fogyasztóvédelemért felelős máltai tagja volt kénytelen lemondani 2012-ben, mivel egy máltai

43 A Jacques Santer által vezetett bizottság volt eddig az egyetlen, amely – pénzügyi visszaélésekkel és szabálytalanságokkal kapcsolatos gyanúk miatt – lemondásra kényszerült. Másfél hónapi munka után az öttagú „Bölcsök Tanácsa” átadta jelentését a bizottság húsz tagjának. A benne foglalt következtetés igen súlyos: „A politikai hatóságok elveszítették az irányításuk alá helyezett apparátusok feletti ellenőrzést”. A leginkább leszerepelt biztos, aki gyakorlatilag a többieket is magával rántotta, a kulturális ügyekért felelős Edith Cresson, korábbi francia miniszterelnök volt, aki ellen visszaélések ügyében nyomoztak. A „Bölcsök Tanácsa” – az Európai Parlament által felkért öttagú független szakértői bizottság – 148 oldalas jelentése az Európai Bizottság hivatalaiban elkövetett szabálytalanságok, illetve csalások számos esetét tekintette végig. Beszámolt olyan esetekről is, amelyekben az EU bizottságának tagjai indokolatlan előnyökhöz juttattak velük kapcsolatban álló személyeket.

vállalkozó azzal keresett meg egy svéd dohányipari céget, hogy az uniós export tilalom terén, anyagi ellenszolgáltatásért cserébe változást tud elérni.⁴⁴

2011-ben a brit Sunday Times oknyomozó újságírói európai parlamenti képviselőket kerestek meg azzal, hogy 100 000 Eurót kapnak, ha elérik egy jelentős direktíva módosítását. Rejtett kamerás felvételek bizonyítják, hogy az egykori román miniszterelnök–helyettes, egy osztrák politikus, aki 2000–2004 között az osztrák kormány belügyminisztere volt, valamint az egykori szlovén külügyminiszter vállalta, hogy a hatályban lévő európai szabályokhoz módosító indítványokat terjeszt be. Egyikük azt is elárulta, hogy egy spanyol politikus-társát fogja megkeresni, aki korábban már több „szívésséget” kért tőle, amit ő teljesített. A három európai parlamenti politikus közül egyedül az osztrák volt belügyminiszter ellen indult hazájában büntetőeljárás, míg például a volt szlovén külügyminiszter Macedónia csatlakozási ügyeinek lett később parlamenti raportőre.

A londoni székhelyű EBRD-t a hidegháborút követően hozták létre, a kelet- és közép-európai, valamint az egykori szovjet térség átalakulásának finanszírozására. 2005 és 2010 között Oroszországot az igazgató tanácsban Jelena Kotova asszony képviselte, aki ellen hazájában korrupciós ügy miatt indult vizsgálat. A moszkvai Belügyminisztérium közleménye szerint Kotova és egy orosz bankár – befolyásukat, üzleti kapcsolataikat felhasználva – 95 millió dolláros hitel elintézését ígérték egy kanadai olaj-, és gázipari vállalatnak, amiért cserébe 1,4 millió dollár kenőpénzt követeltek. Az EBRD csak jóval később, az ügy kipattanása után kérte az orosz és a brit hatóságokat, hogy függesszék fel Kotova és három másik EBRD-tisztviselő mentelmi jogát.

A luxemburgi székhelyű Európai Számvevőszék megállapítása szerint 2007 és 2011 között Koszovó közel 700 millió euró uniós támogatást kapott, hogy javítsa a jogállamiságot és fékezze meg a korrupciót. A Számvevőszék egyik tagja arról nyilatkozott, hogy „A koszovói hatóságok nem tesznek lépéseket azért, hogy jogállam alakuljon ki, és az uniós támogatás hatéko-

44 Az Európai Csalásellenes Hivatal az OLAF a máltai biztos elleni vádakát egyelőre annak ellenére nem tudta bizonyítani, hogy – állítólag – meg nem engedett eszközöket is alkalmazott a nyomozása során.

nyabb legyen”. A számvevőszék azt is megállapította, hogy az Európai Unió Koszovóban működő Rendszeti és Igazságügyi Missziójába (EULEX) képzetlen alkalmazottakat küldenek és néhányukat túl rövid időre. Ez a misszió az EU legnagyobb külföldi küldetése, amely 2014 júniusáig szól és éves működési költségvetése mintegy 111 millió euró.

Nincs ez másként az ENSZ-el kapcsolatban sem. A Világbank a francia Alstom két leányvállalatát az Alstom Hidrofrance és az Alstom Network Schweiz AG-t zárta ki három évre a világbanki tenderekből, zambiai tisztviselők megvesztegetése miatt. Ezeknek a cégeknek 9.5 millió dollárt is vissza kell fizetniük. A korrupció ellenes francia civil szervezet, a SHERPA üdvözölte a Világbank döntését, azonban kettős mércét vélt felfedezni. Szerinte az indonéz vízellátási szektor fejlesztésére adott világbanki támogatás rosszhi szemű felhasználása miatt 2010-ben a Lotti és Tsai Cociet di Ingegneria SPA-nak 350 ezer dollárt kellett a károsultnak, magának Indonéziának fizetnie, és nem érti a SHERPA, hogy az Alstom esetében a Világbank miért tesz kivételt. A SHERPA felhívta a figyelmet arra is, hogy míg a korrupció károsultjai főként a fejlődő országok, addig a büntetéseket a cégek a saját országaiknak fizetik meg.

Komoly gondok vannak az ENSZ másik szakosított intézményénél, az IMF-nél is. A francia főigazgató furcsa eltávolítása után az újabb francia főigazgató ellen a napokban rendelték el házkutatást. A gyanú szerint évekkel korábban egy francia – azóta börtönbüntetésre ítélt- politikus tisztázatlan ügyében vett részt. Nem kizárt, hogy befolyásával korrupciós ügyek kerültek elintézésre.

Ha mindezekhez az ügyekhez hozzáteszük, hogy multinacionális cégek, bankok, befektetési alapok offshore területeken olyan ellenőrizetlen módon működnek, hogy egyetlen nemzetállam hatóságai számára sem elérhetők, felsejlik a nemzetközi korrupciós hálózatok valódi ereje. A drogpénz tisztára mosásától kezdve, az emberi szervkereskedelem, a hamis termékek forgalmazása

és más pénzügyi bűncselekmények hasznát valójában ezek a bankok és befektetési szervezetek realizálják. Az erkölcstelen és bűnös tevékenységeket folytatók nem rettennek meg, ha az Európai Unió, az IMF, vagy bármelyik más

szervezet, vagy bármely kormány tisztségviselőjét kell megvesztegetni. Ennek a pénzügyi nyomásnak csak kevesen tudnak ellenállni, nemzetközi ellenőrzés hiányában ezek a maffiaszerű korrupciós hálózatok jelentősen megerősödtek. Számukra könnyen elérhető egy-egy nemzetközi döntés meghozatala, vagy módosítása.

Magyarországnak nincsen esélye a hazai korrupció felszámolására mindaddig, amíg a nemzetközi korrupciós hálózatok felderítésre és legalább részben felszámolásra nem kerülnek.

A fertőzés terjedése

A korrupciós fertőzés nem kizárólag az offshore területeken keresztül, hanem az államközi kapcsolatokban is terjed. A tiltott pártfinanszírozás révén szinte minden ország döntéshozói érintettek, és ezt a nemzetbiztonsági ellenőrzések rendszere sem tudta megfékezni. Ahogyan az állampárti nomenklátúra-rendszer is felülről fertőzte meg az egyes intézményeket, ugyanezt tapasztalhatjuk a különböző nemzetközi szervezetekbe delegáltak egy részénél is. Számos esetben bizonyítható, hogy a korrupciós hálózatok a saját embereiket juttatják be a különböző nemzetközi szervezetek, legkülönbözőbb pozícióiba.

Tanulságos egy, a hazájában korrupciós ügybe keveredett szlovák képviselőnek az esete, akit ezek után párttársai az IMF-hez delegáltak. Itt szakértőként osztott tanácsokat Görögországnak, bár ennek hatékonyságát a bekövetkezett eredmény nem támasztja alá. A példa rámutat arra a gyakorlatra, hogy a nemzetállami korrupciós hálózatok tagjait gyakran valamely nemzetközi szervezetnél pihentetik. Rövidebb-hosszabb időre így vonják ki őket a nemzeti igazságszolgáltatás, és média hatóköréből.

Az osztrák kapcsolat

Már Kossuth Lajos is több parlamenti felszólalásában ostromozta az osztrák korrupciót. Erre az időszakra tehető, amikor a magyar elit Bécsben tartott fenn palotákat, vett részt a társadalmi életben, és mindazokat a javakat,

amelyeket a magyar ipar és mezőgazdaság megtermelt, valójában Bécsben költötte el. Vannak arra utaló dokumentumok, hogy az osztrák császári udvar igen kifinomult korrupciós hálózatot működtetett, beleértve egyes magyar főrendek miniszteri tárcákkal való jutalmazását.

A politikai rendszerváltáskor Ausztria kitüntetett helyzetben találta magát. Hatékonyan tudott közvetíteni a nyugati befektetők és a magyar privatizációs körök között. Ezen kívül osztrák befektetők a határhoz közel eső magyar termőföldet is megvásárolták. Tették ezt annak ellenére, hogy azt a magyar jogszabályok kifejezetten tiltották. Semmiféle viszonyosság nem áll fenn, hiszen Ausztria kizárólag a helyben lakó osztrák gazdáknak engedi meg a termőföldhöz való jutást, míg Magyarországon a jogszabályok megkerülésével nemcsak termőföldet, hanem az Európai Unió támogatások nagy részét is megszerezték.

A rendszerváltás utáni magyar pénzügypolitika fekete fejezete a Postabank ügye is. A bankot a bankvezetők szabályszerűen szétosztották. A Világgazdaság c. lap publikált egy listát, amelyben a bank VIP ügyfeleinek nevét tartalmazta. Erre válaszul a rendőrség őrizetbe vette az újságírókat. A fenyegetés hatására az újság elállt a következő lista közléséről, ugyanis a Postabank csak kisebb részben finanszírozott magánszemélyeket, nagyobb részben a politikusok és családtagjaik, bírák, ügyészek és családtagjaik stb. által létrehozott cégeket hitelezte fedezetlenül és csalárd módon. Ezek a hitelek természetesen bedőltek, és a bank csődje hamarosan bekövetkezett. A bankmentés az adófizetőknek 35 (más források szerint 70-90) milliárd forintjába került. A bankvezetőket ugyan bíróság elé állították, azonban kilenc év büntetőbírói eljárás annak többszöri megismétlése után a bank vezérigazgatója alig 400 000 forint pénzbüntetéssel távozott, amely összeg befizetése után azonnal mentesült a büntetett előlethez fűződő hátrányok alól.

A Postabankban is megtalálhatók voltak azok a dokumentumok, amelyek a pénzintézethez köthető korrupciós hálózat hitelezési ügyeit bizonyítottak. A bankot hamarosan megvásárolta az osztrák tulajdonú Erste Bank, így a bűncselekményeket bizonyító akták osztrák érdekkörbe kerültek. A magyar elit körében ilyen módon Ausztria még nagyobb zsarolási potenciálra tett szert.

Osztrák „üzletemberek” más korrupciós ügyekben is sikeres közvetítő tevékenységet folytattak. Az egyik leghírhedtebb ügy a Grippen vadászgépek beszerzésének ügye. A vadászgépet a brit BAE és a svéd SAAB konzorcium gyártotta, abban az időben nem volt olyan megrendelésük, amivel a nemzetközi piacra be tudtak volna törni. A magyar vezérkar a politikai döntéshozók elé azt a javaslatot tette le, hogy Magyarország az Egyesült Államok-beli F-16-os gépeket vásárolja meg. Utólag rekonstruálható, hogy a brit-svéd konzorcium osztrák közvetítőket vehetett igénybe a magyar és cseh döntéshozók befolyásolására. Puilly gróf több alkalommal is találkozott magyar felsővezetőkkel és osztrák oknyomozó újságok véleménye szerint legalább két magyar döntéshozót legalább 15 millió Euróval megvesztegetett. Az ügygel kapcsolatban magyar országgyűlési képviselők számos alkalommal interpelláltak a legfőbb ügyészt, aki azonban nem válaszolt a kérdéseikre. A kormány a gépbeszerzést ráadásul megemelte olyan képességek kiegészítésével (pl. légi utántöltés), amely jelentősen megnövelte a vásárlási összeget.

A legutóbbi időkben Ausztria parlamentje vizsgálóbizottságot állított fel az ügy kivizsgálására, ugyanis egyre nyilvánvalóbb volt a vesztegetésben az osztrák szál. Az osztrák parlamenti pártok a vizsgálóbizottságot ellehetetlenítették, melyet a zöld párti vizsgálóbizottsági elnök lemondása és annak indokolása bizonyít. Nyilatkozata szerint az osztrák politikai pártok nem támogatják a megtisztulás folyamatát.

Ugyancsak napvilágra került a magyar vasutak CARGO üzletágának ki szervezése, magánosítása. Itt az osztrák kenőpénz egy magyar párthoz köthető mikro-céghez érkezett, az ügy kivizsgálása megakadt.

Osztrák korrupciós hálózat az egykori monarchia területén

Domagoj Margetić horvát tényfeltáró újságíró nyomozása során kiderítette⁴⁵, hogy a horvát állami legfelsőbb körök a privatizációs visszaélésekből származó vagyont, valamint minden elérhető más állami forrást saját titkos

⁴⁵ Az Európai Parlament Szervezett bűnözés, korrupció és pénzmosás elleni ideiglenes bizottságának 2013. április 23-i nyilvános meghallgatásán ismertette Domagoj Margetić a vizsgálat eredményét.

külföldi számlákra konvertáltak. Néhány év múlva ezek a pénzek megjelentek a Hypo Alpe Adria Bank Klagenfurt osztrák banknál, majd mint befektetési pénzekből további privatizációkat és részvény-befektetéseket eszközöltek. Margetić bizonyítottan látja, hogy ide került a fegyverkereskedelem, a kábítószer-, és cigaretta csempészet, valamint az olajszökítés haszna is.

A horvát pénzügyi műveletek kezdetén a 244.550.000 horvát korona tökével rendelkező Hypo Alpe Adria Bank International AG Klagenfurt két leánybankot is létrehozott Hypo Alpe Adria Bank d.d. Zagreb, és Slavenska Banka d.d. Osijek néven, és – láss csodát – ez utóbbiak tőkéje elérte a 1.581.991.000 és a 998.713.000 horvát koronát.

A Hypo Alpe Adria Klagenfurt osztrák bank levelében elismerte, hogy az újság által közölt adatok valóságosak, de mivel banktitkot képeznek, ezért feljelentést tett az ügyészségen. A horvát ügyészség a pénzmosókkal szemben egyáltalán nem indított eljárást, míg a nyomozó újságíró 1-5 évig terjedő börtönbüntetéssel fenyegetik.

Margetić ötvenkét titkos alapítványi és cégszámlát derített fel, melyet korábbi horvát tisztviselők nyitottak csak Lichtensteinben. Állítása szerint a következőket használták a Hypo pénzmosási ügyleteihez, melyet Carlo Ranzoni, a Vadúzi Megyei Bíróság bírása 2010-es, 13 RS.2010.55 számú ítéletében rögzített: Emperador Group Anstalt, Wintage Group Est., Trinity Invest Establishment, Brassus Participation Anstalt, Mangusta Associated Anstalt, Espada Holding Anstalt, Heritage Invest Anstalt, Ergon Invest Anstalt, Brassus Participation Anstalt, Mangusta Associated Anstalt, Espada Holding, AnsErgon Invest Anstalt, Oziris Anstalt, Sintra Invest Anstalt, Altus Invest Anstalt, Sambuca Establishment, Pegaso Group Establishment, Equipage Establishment, Antao Holdings AG, Perpetual Stiftung, Kardinal Holding Stiftung, Luminor Stiftung, Lucido Foundation, Armenius Foundation, Tarbo Foundation, Diagono Stiftung, Modul Group AG, Granit Vrkc, KNG Invest, Velox doo, Prometey Stiftung, Falcata International Inc, Polimont Group Ltd, Spectra Menagement, Wenox Stiftung, Lintax Enterprises Ltd, Bellingen Finance SA, Modul Group AG, Immo Invest Fund AG, Eluk Holding Anstalt, OGK Privatstiftung (Gandalf Privatstiftung), KNG Invest AG, Sitargo AG, Alu Invest AG, Coninvest Finance AG, Torrado AG, Avalonside Development Inc, Int Seaport AG, Omax Holding Anstalt, Flexpack AG, Navigator

Factoring AG, PS Immo AG, PS Investing AG, Trusta Est, Templarius Stiftung.⁴⁶

Szlovákiában is egyre erősebb a gyanú egy osztrák korrupciós hálózatot illetően. A titkosszolgálati dokumentumok alapján indult nyomozás a Die Presse szerint komoly nyomás alá helyez több osztrák bankot. A bécsi repülőtéri cég mellett két osztrák bank is látókörbe került, a 2006-ra visszanyúló ügyben. A gyanú szerint az akkori szlovák miniszterelnök, később külügyminiszter, vezette jobbközép kormánykoalíció tagjai szövetkeztek a Szlovák PENTA pénzügyi csoporttal különböző privatizációs szerződések befolyásolására. A titkosszolgálat által rögzített beszélgetések egyik fontos témája a pozsonyi repülőtér eladása volt, aminek kapcsán a PENTA kenőpénzzel elérte, hogy a privatizációhoz az osztrák bankot kérjék fel tanácsadóként. A két cég között régóta áll fenn szövetség, hiszen 2003-ban együttműködtek a bankkal a SLOVAKIA megvásárlásakor is. A PENTA vezér egyébként az osztrák MEINL BANK offshore alapját is kezeli.

Hosszan lehetne sorolni azokat a régióban történt privatizációs és vesztegetési ügyeket, amelyek osztrák üzletemberekhez, cégekhez kapcsolódtak. A Der Standard cikkében a fentieket konkrétumokkal is alátámasztotta Paul Lendvai, aki elismerte, hogy az osztrák korrupció többek között Magyarországot, Horvátországot és Szlovákiát is érinti⁴⁷. Mindegyik országra jellemző, hogy az osztrák elkövetők ellen nem indítanak nyomozást, vagy nem történik vádemelés. Ez is mutatja, hogy Ausztria professzionális módon használja a felsőszintű politikai kapcsolati hálókat. Csak remélni lehet, hogy ez a szemlélet nem teszi tönkre az Európai Unió alappilléreit, a korrupciós hálózatok nem kezdenek el egy új nomenklatúra rendszerként funkcionálni.

⁴⁶ <http://ec.europa.eu/avservices/video/player.cfm?ref=93365>

⁴⁷ Der Standard, 2008. szeptember 25-i szám

Függelék

1. SZ. MELLÉKLET

IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM

ÁLLAMTITKÁRSÁG

20 070/1984/4. II. II/1.sz.

ÖSSZEFOGLALÁS

a Csongrád Megyei párt-végrehajtóbizottságban

Dr. Horváth Vilmosné Dr. Kovács Magdolna elvtársnőket,
a Szegedi Városi Bíróság elnökhelyetteseit - a megnevezett be-
osztásukban levezetett Dr. Fodor Attila elvtársat - 1984. évi má-
jus hó 10-ai határozatával a Csongrád Megyei Bíróságra elnökhel-
lyettesnek kinevezni kinevezni.

Született: 1944. november 22-én Budapesten

Anyja neve: Ikonics Magdolna

Iskolai végzettsége: Állam- és Jogtudományi Egyetem

Eredeti foglalkozása: bírósági fogalmazó

Stacionaritása: jogász

Házasságának kelte: 1972.

Felnevelési iskolai végzettsége: MELE mindhárom szakosító ta-
gozata

Kitüntetései: "Igazságügy Kiváló Dolgozója" /1977/, "Erdemes
Társadalmi Munkás" /1981/, "Munka Erdemrend"
bronz fokozata /1983/.

Társadalmi megbízatása: a Csongrád Megyei Tanács és a Szegedi
Városi Tanács tagja, a Megyei Tanács Igaz-
gatási és Jogi Bizottságának elnöke.

Családi állapota: férjhez

Házastársának munkahelye: József Attila Tudományegyetem.

Marázné elvtársnő 1966-tól igazságügyi dolgozó,
1969-től bíró és 1975 óta van a jelenlegi beosztásában.

Vezetői tevékenységét a jó szervezőképesség és ha-
tározottság jellemzi. Intézkedései megalapozottak. Bírói

- 2 -

munkájára is az alaposság és a nagy szakértelen jellemző. Dolgok között büntető jogász. Munkatársai szeretik és tisztelik. Maráz Vilmosné megfelel a vezetőkkel szemben támasztott magas követelménynek, ezért a javasolt tisztség betöltésére alkalmasnak tartom.

Kérem a párt-vezérnöki bizottságot, hogy előterjesztéssel együtt érteni szíveskedjék.

Amennyiben a Végrehajtó Bizottság dr. Maráz Vilmosné új beosztása helyettesével egyetért, kérem, hogy a jelenlegi beosztásából való felmentéséhez és a városi párt-vezérnöki bizottság egyetértését megismerem szíveskedjék.

Budapest, 1966. évi április hó " 7 " napján.

Maráz Vilmosné
Marice Gyula

2. SZ. MELLÉKLET

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
SZEGED VÁROSI BIZOTTSÁGA
PÁRT ÉS TÖMEGSZERVEZETEK OSZTÁLYA

Szigorúan bizalmas!
Készült: 18 pl.-ban

Látta: *Dr. Székely Sándor*
/Dr. Székely Sándor/
a PB titkára

T ...14.../...2j.../1983.

J A V A S L A T

a városi párt-végrehajtóbizottságnak

Javasoljuk, hogy Dr. Maráz Vilmosné elvtársnőnk - a Szegedi Járásbíró-
ság büntető elnökhelyetteseként - a

...bűntető elnökhelyetteseként

kitüntetés adományozásával a Végrehajtó Bizottság értsen egyet.

DR. MARÁZ VILMOSNÉ /Dr. Kovács Margolna/
született: Budapest 1934. november 22-én
anyja neve: Ivanits Margolna
...
munkássz. kelt: 1983.
lakat: Szeged Petőfi S. sgt. 40/B.
Kitüntetése: Igazságügy Kiváló Dolgozója

A kitüntetésre Dr. Markója József igazságügyminiszter, hazánk felszabadu-
lásának 40. évfordulója alkalmából terjeszti fel Dr. Maráz Vilmosné
elvtársnőt.

Dr. Maráz Vilmosné a Szegedi Járásbíróház büntető elnökhelyettese, tagja
a Szegedi megyei Városi Tanácsnak és a Csongrád megyei Tanácsnak.

A büntető törvényalkotásnál kellő hozzáértéssel, tervszerűen és jó eredmé-
nyességgel szervezi, irányítja és ellenőrzi.

Nagy része van abban, hogy a Szegedi Járásbíróházon az ítélkezés törvé-
nyes, igazodik a jogalkalmazás jogpolitikai irányelveihez és több tekin-
tetben is jobb az országos átlagnál.

Egyéniségére a kellő határozottság, az új jelenségek iránti fogékonyság
és az emberekkel való törődés a jellemző.

Mint a fogalmazók instruktura sokat tesz azért, hogy a fiatal jogá-
lalmazók alkalmassá váljanak a bírói munkakörre.

Az a vezető aki nemcsak felfigyel az ügyek egyéni körülményeire, hanem

Kérem az Országos Bírói Tanács tisztségviselőinek névsorát a titulus megnevezésével 1991 és 1997 között. Kérem a fenti nevek közül megjelölni azokat, akik 1997-ben az OIT tagjai lettek.

Kérem felsorolni azokat a bírákat, akik 1997-ben vezetői pozícióba kerültek megyei bíróságokon, vagy felsőbb bíróságon, a kinevezésük előtti és a kinevezéssel járó akkori pozíciójuknak megjelölésével.

Kérésem a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény 19. és 20 §-án alapul. Kérem, hogy ennek megfelelően, jelen közérdekű adatokra vonatkozó megkeresésemnek legfeljebb 15 napon belül tegyenek eleget. A kért adatok csoportosítása miatt felmerülő számítógépes rendszerhasználati díjjal kapcsolatban felmerülő indokolt költségek megtérítését szervezetünk természetesen vállalja, a költségek mértékére vonatkozóan azonban előzetes tájékoztatást kérünk.

Budapest, 2012. szeptember 18.

Sipos Anett
ösztöndíjas tanulmányíró
Geopolitikai Tanács közhasznú Alapítvány
1036 Budapest Kiskorona utca 14. 6/31.
e-mail: research@cgeopol.hu

ORSZÁGOS BÍRÓSÁGI HIVATAL
Koordinációs és Szervezési Főosztály

8008-4/2012. OBH

Tisztelt Sipos Anett!

Közérdekű adatigénylésére válaszolva mellékelten megküldöm a 2011. december 31-i állapotnak megfelelően a Kúria, valamint a Fővárosi, a Kecskeméti és a Szegedi Törvényszék elnökének, elnökhelyettesének, kollégiumvezetőinek, valamint a gazdasági, illetve polgári ügyszakban eljáró bírónak névsorát.

Tájékoztatom, hogy az Országos Bírósági Hivatal jogelődje, az OIT Hivatala megalakulásától (1998-tól) a bírákra és igazságügyi alkalmazottakra vonatkozóan vezet személyi nyilvántartást, a 2011. évi CLXII. törvénynek, korábban az 1997. évi LXVII. törvénynek megfelelően.

Fentiek- értelmében az adatigénylésében megjelölt, 1987 és 1997 éveknek megfelelő szervezeti és személyi adatokat, valamint a szervezeti felépítésekről készített ábrákat az érintett bíróságok tudják Önnek szolgáltatni.

Az 1997-ben megszűnt Országos Bírói Tanács alábbi tagjai lettek 1997-ben az Országos Igazságszolgáltatási Tanács tagjai:

- dr. Fedor Attila, a Csongrád Megyei Bíróság kollégiumvezetője, az OBT elnöke,
- dr. Ábrán József, a Fővárosi Bíróság kollégiumvezető-helyettese, az OBT tagja
- dr. Horváth György, a Veszprém Megyei Bíróság elnöke, az OBT tagja.

Az Országos Bírói Tanács 1991 és 1997 közötti időszakra vonatkozó adataival kapcsolatosan, tekintettel szintén arra, hogy a Hivatal csak 1998-ban alakult meg, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumhoz fordulhat.

Üdvözlettel:

Dr. Benedek Judit
főosztályvezető

4. SZ. MELLÉKLET

Kecskeméti Törvényszék (2011. december 31-i állapot)

Dr. Bicskei Ferenc	elnök	
Dr. Négyesi Lászlóné	elnökhelyettes	
Dr. Balogh Zoltán	kollégiumvezető	
Dr. Felek István	kollégiumvezető	
Dr. Ócsai Beatrix	csoportvezető bíró	polgári (gazdasági szakág)
Oroszné dr. Kerekes Anna	tanácselnök	polgári (gazdasági szakág)
Baloghné dr. Kovács Judit	bíró	polgári (gazdasági szakág)
Dr. Boda Ilona	bíró	polgári (gazdasági szakág)
Dr. Bódog Zoltánné	bíró	polgári (gazdasági szakág)
Dr. Morvai Péter Nándor	bíró	polgári (gazdasági szakág)
Dr. Szabó Ferenc	bíró	polgári (gazdasági szakág)
Dr. Szemőkné dr. Jávor Gabriella	bíró	polgári (gazdasági szakág)

Fővárosi Törvényszék (2011. december 31-i állapot)

Dr. Szemán Felicitász	elnökhelyettes	
Dr. Ábrán József	kollégiumvezető	
Dr. Frech Ágnes	kollégiumvezető	
Dr. Kiss Gábor	kollégiumvezető	
Dr. Mudráné dr. Láng Erzsébet	kollégiumvezető	
Dr. Maka Mária	kollégiumvezető-helyettes	gazdasági
Dr. Kenesei Judit	kollégiumvezető-helyettes	gazdasági
Dr. Bacsy Kázmér	csoportvezető bíró	gazdasági
Dr. Hámori Andrea	csoportvezető bíró	gazdasági
Karacsné dr. Orosz Gabriella	csoportvezető bíró	gazdasági

Dr. Lahucsky Hajnalka	csoportvezető bíró	gazdasági
Dr. Elek Orsolya	csoportvezető-helyettes bíró	gazdasági
Fodorné dr. Lettner Erzsébet	csoportvezető-helyettes bíró	gazdasági
Dr. Darákné dr. Nagy Szilvia	tanácselnök	gazdasági
Dr. Gáll Krisztina	tanácselnök	gazdasági
Győriné dr. Filep Erzsébet Éva	tanácselnök	gazdasági
Dr. Hajnal Anna	tanácselnök	gazdasági
Dr. Hímer Gabriella	tanácselnök	gazdasági
Dr. Kisrákói Annamária	tanácselnök	gazdasági
Könnyűné dr. Mondok Edit	tanácselnök	gazdasági
Soósné dr. Vajda Márta	tanácselnök	gazdasági
Dr. Zimmermann Gábor	tanácselnök	gazdasági
Dr. Balázs Ildikó	bíró	gazdasági
Dr. Bartháné dr. Ambrus Rózsa	bíró	gazdasági
Dr. Bátai János	bíró	gazdasági
Beerné dr. Vörös Helga Adrienn	bíró	gazdasági
Dr. Benkovits Zsuzsanna	bíró	gazdasági
Dr. Benyó Ildikó	bíró	gazdasági
Dr. Bernáthné dr. András Anna	bíró	gazdasági
Dr. Beró Katalin	bíró	gazdasági
Dr. Biróné dr. Géczy Annamária	bíró	gazdasági
Dr. Bocsi Zsuzsanna	bíró	gazdasági
Dr. Bognár Piroska	bíró	gazdasági
Dr. Budai Ildikó Sarolta	bíró	gazdasági
Dr. Buglyó Gabriella Éva	bíró	gazdasági
Dr. Csesznok Judit Anna	bíró	gazdasági
Dr. Deák Éva Ágnes	bíró	gazdasági
Dr. Dévényi Tibor	bíró	gazdasági
Egriné dr. Salamon Emma	bíró	gazdasági
Dr. Eperjesi Zoltán	bíró	gazdasági
Dr. Erdélyi Katalin	bíró	gazdasági
Fábiánné dr. Nagy Valéria	bíró	gazdasági

Dr. Farkas Ildikó	bíró	gazdasági
Dr. Farkas Sándor	bíró	gazdasági
Dr. Gáspár Mónika	bíró	gazdasági
Dr. Gere Magdolna	bíró	gazdasági
Dr. Gyürky Sylvia	bíró	gazdasági
Hajnalné dr. Káder Edit	bíró	gazdasági
Dr. Hallgatóné dr. Fejes Andrea	bíró	gazdasági
Dr. Herczegh Anita	bíró	gazdasági
Dr. Horváth Andrea	bíró	gazdasági
Dr. Höfler Anikó Dorottya	bíró	gazdasági
Dr. Juhász Csaba	bíró	gazdasági
Kalamárné dr. Bodonyi Nóra Gabriella	bíró	gazdasági
Dr. Kandrik Mária	bíró	gazdasági
Dr. Kaszap Tamás András	bíró	gazdasági
Kolompainé dr. Angyal Erzsébet	bíró	gazdasági
Dr. Kocsi Balázs	bíró	gazdasági
Dr. Kulcsár Klára	bíró	gazdasági
Dr. Lazányi Erika	bíró	gazdasági
Dr. Lupóczné dr. Krammer Edit	bíró	gazdasági
Dr. Mamusich Gertrúd	bíró	gazdasági
Dr. Margitta Krisztina Éva	bíró	gazdasági
Dr. Marosy Zsófia Mária	bíró	gazdasági
Dr. Márton Szabolcs Tamás	bíró	gazdasági
Dr. Miklós János	bíró	gazdasági
Dr. Miszbrandtner Erika	bíró	gazdasági
Dr. Modrovich Ágota Mária	bíró	gazdasági
Dr. Müller Hermin	bíró	gazdasági
Dr. Nagy Gabriella	bíró	gazdasági
Nagyné dr. Fürjes-Benke Erzsébet Mária	bíró	gazdasági
Nagyné dr. Szirony Márta	bíró	gazdasági
Dr. Oláh Katalin	bíró	gazdasági

Dr. Osvald Csilla	bíró	gazdasági
Dr. Paczolayné dr. Szilágyi Erzsébet	bíró	gazdasági
Dr. Pálvölgyi Ágnes	bíró	gazdasági
Péczelyné dr. Mészáros Margit	bíró	gazdasági
Dr. Perényi Éva	bíró	gazdasági
Puskásné dr. Varga Anikó	bíró	gazdasági
Dr. Pusztai Anita	bíró	gazdasági
Dr. Rápolti Barbara	bíró	gazdasági
Dr. Ribárszki Erzsébet Éva	bíró	gazdasági
Dr. Romoda Anna	bíró	gazdasági
Dr. Rónay Renáta	bíró	gazdasági
Samkóné dr. Győr Mária	bíró	gazdasági
Dr. Sasvári Péter	bíró	gazdasági
Dr. Seres Zsuzsanna	bíró	gazdasági
Soltiné dr. Szabó Éva Etelka	bíró	gazdasági
Dr. Szabó Rita	bíró	gazdasági
Dr. Szathmáry Szabolcs József	bíró	gazdasági
Szecsó Tiborné dr. Weigert Klára	bíró	gazdasági
Dr. Szendreyne dr. Fekete Ildikó	bíró	gazdasági
Dr. Szilasné dr. Mosonyi Hedvig	bíró	gazdasági
Dr. Szűcs Zoltán	bíró	gazdasági
Dr. Tamásiné dr. Solymos Judit	bíró	gazdasági
Dr. Tóth Edit	bíró	gazdasági
Dr. Tóth Gyula	bíró	gazdasági
Dr. Úzné dr. Vadas Veronika	bíró	gazdasági
Dr. Vágó Imre	bíró	gazdasági
Dr. Vásárhelyi Zsuzsanna	bíró	gazdasági
Dr. Vasady Lóránt Zsolt	bíró	gazdasági
Velősyné dr. Péteri Zsuzsanna	bíró	gazdasági
Dr. Vozák Hermin	bíró	gazdasági
Dr. Woslauf Magdolna	bíró	gazdasági
Dr. Zsitva Ágnes	bíró	gazdasági

Szegedi Törvényszék (2011. december 31-i állapot)

Dr. Czene Klára	elnök	polgári (gazdasági szakág)
Dr. Cseh Attila	elnökhelyettes	
Dr. Joó Attila	kollégiumvezető	
Dr. Kajkó Zsuzsanna	kollégiumvezető	
Dr. Duxné dr. Velcsov Katalin	csoportvezető bíró	polgári (gazdasági szakág)
Dr. Dobler László	bíró	polgári (gazdasági szakág)
Dr. Pap János	bíró	polgári (gazdasági szakág)
Dr. Ravasz László	bíró	polgári (gazdasági szakág)
Dr. Timár Tamás	bíró	polgári (gazdasági szakág)

Kúria (2011. december 31-i állapot)

Dr. Baka András Bálint	elnök	polgári (polgári szakág)
Dr. Erményi Lajos	elnökhelyettes	polgári (polgári szakág)
Dr. Wellmann György	kollégiumvezető	polgári (a polgári szakág vezetője)
Dr. Kónya István	kollégiumvezető	polgári (polgári szakág)
Dr. Kozma György	kollégiumvezető	polgári (polgári szakág)
Dr. Besenyeiné dr. Varga Katalin	tanácselnök	polgári (polgári szakág)
Dr. Fehér Ferenc	tanácselnök	polgári (polgári szakág)
Dr. Harter Mária	tanácselnök	polgári (polgári szakág)
Dr. Havasi Péter	tanácselnök	polgári (polgári szakág)
Dr. Kiss Mária	tanácselnök	polgári (polgári szakág)
Dr. Kollár Márta	tanácselnök	polgári (polgári szakág)
Dr. Körös András	tanácselnök	polgári (polgári szakág)
Dr. Mészáros Mátyás	tanácselnök	polgári (polgári szakág)
Dr. Orosz Árpád	tanácselnök	polgári (polgári szakág)
Dr. Almásy Mária	bíró	polgári (polgári szakág)
Dr. Bartal Géza	bíró	polgári (polgári szakág)
Dr. Benkő Csilla	bíró	polgári (polgári szakág)
Böszörményiné dr. Kovács Katalin	bíró	polgári (polgári szakág)
Csánitzné dr. Csiky Ilona	bíró	polgári (polgári szakág)

Dr. Csentericsné dr. Ágh-Bíró Ágnes	bíró	polgári (polgári szakág)
Dr. Csűri Éva Katalin	bíró	polgári (polgári szakág)
Dr. Kovács Zsuzsanna	bíró	polgári (polgári szakág)
Dr. Makai Katalin	bíró	polgári (polgári szakág)
Dr. Mocsár Attila Zsolt	bíró	polgári (polgári szakág)
Dr. Molnár Ambrus	bíró	polgári (polgári szakág)
Dr. Pataki Árpád	bíró	polgári (polgári szakág)
Dr. Patassyné dr. Dualszky Katalin	bíró	polgári (polgári szakág)
Dr. Puskás Péter	bíró	polgári (polgári szakág)
Dr. Rédei Andrea	bíró	polgári (polgári szakág)
Sipőczné dr. Tánczos Rita	bíró	polgári (polgári szakág)
Dr. Szűcs József	bíró	polgári (polgári szakág)
Dr. Udvary Katalin	bíró	polgári (polgári szakág)
Dr. Varga Edit Mária	bíró	polgári (polgári szakág)
Dr. Banicz Erika	Kúriára beosztott bíró	polgári (polgári szakág)
Dr. Erőss Monika	Kúriára beosztott bíró	polgári (polgári szakág)
Dr. Osztovits András Mihály	Kúriára beosztott bíró	polgári (polgári szakág)

Egy lehetséges új bírósági szervezeti rendszer

Készítette:

Dr. Ravasz László – Csongrád Megyei Bíróság

Dr. Szepesházi Péter – Budai Központi Kerületi Bíróság

A jelenlegi szervezeti rendszer problémája, hogy az 1997. évi LXVI. tv. által meghatározott szervezeti cél alapvetően nem a bíró személyes függetlenségének garantálására épül. A fenti törvény a szervezeti célt formálisan a bírói szervezet függetlenségében határozta meg, valójában, rejtetten az elnökök túlhatalmának biztosításával és a bírók befolyásolhatóvá tételével a független ítélkezést tette lehetetlenné. Az 1997-ben kinevezett igazgatási vezetőkön keresztül bármilyen, elsősorban személyes befolyás is elérhető vált, idővel a nepotizmus is megjelent. Az alapvető feladat az, hogy egy bírósági szervezeti reform keretében ezen szervezeti cél megváltoztatásra kerüljön, és ez által váljon biztosíthatóvá a bíró személyes függetlensége, illetve a pártatlan ítélkezés. Ezzel párhuzamosan szükség lenne az igazgatási és szakmai bírósági vezetők jelenlegi szervezeti célt kiszolgáló részének tiszttségéből történő távozására demokratikus, jogállami eljárások illetve az átalakítás hatására meghonosodott új szervezeti kultúra hatása következtében, mert az eddigi rossz tapasztalatok, a vonatkozó tudományos kutatások alapján alaposan feltehető, hogy túlnyomó többségük az új szervezeti cél megvalósítását elszabotálná. Mindenféleképp szükség lenne ezért arra, hogy a jelenleg regnáló igazgatási és szakmai vezetők vonatkozásában az összbírói értekezletek megerősítő vagy a bizalmat megvonó szavazást tartsanak.

Mostanáig az összbíró értekezleteknek és a bírói tanácsoknak csak véleményezési joga volt az igazgatási és szakmai vezetők kinevezése tekintetében, amely azonban nem kötötte a kinevezőt, ezért az estek többségében nem az a vezető került kinevezésre, akinek megvolt a belső legitimációja. Erre tekintettel indokolt lenne egy kötelező erejű rendkívüli véleménynyilvánító szavazás bevezetése, melyet 2012. január 3-a és 15-e között kellene megtartani minden bíróságon. Ennek keretében a megyei (ítélőtáblai) elnökök, elnökhelyettesek és csoportvezetők (a kollégiumok fennmaradása estén a kollégiumvezetők és helyettesek) mandátumát a megyei (ítélőtáblai) összbírói értekezletnek kell megerősítenie akként, hogy az első ciklusát töltő igazgatási és szakmai vezetők vezetői tisztségének megerősítéséhez az összbírói értekezlet egyszerű szótöbbséggel hozott határozata szükséges. A második ciklusukat töltő igazgatási- és szakmai vezetők mandátumának megerősítéséhez az összbírói értekezlet 4/5-ös többségének megszerzése szükséges. A harmadik vagy annál is többedik ciklusát töltő igazgatási vezetők mandátuma automatikusan megszűnne (az újr pályázás joga fennmaradna). A járásbíróóságok igazgatási vezetői tekintetében pedig az adott bíróság bírái szavaznának a fenti szabályok szerint. A bevezetendő előírások alapján annak az igazgatási vezetőnek a vezetői tisztsége, aki nem kapná meg a megerősítéshez szükséges fenti szavazatmennységet, a szavazás hónapjának utolsó napján megszűnne. A tanácselnökök megbízatása határozott idejűvé alakulna, így újra kellene pályáznia annak a bírónak, akinek a tanácselnöki kinevezése óta már 6 év eltelt, mert tanácselnöki megbízatása automatikusan megszűnne. Akinek a tanácselnöki kinevezése óta 6 év még nem telt el, az a bíró a 6 év leteltéig betölthetné a tanácselnöki posztot és csak ezt követően kellene újra pályáznia. Álláspontunk szerint a fenti átmeneti szabályok bevezetését az indokolja, hogy a jelenleg hatályos Bszi. Illetve Bjt. olyan személyi összefonódásokon alapuló, átláthatatlan, gyakran nepotista kinevezési rendszert hozott létre, amely nélkülözte a valódi versenyhelyzetet és semmilyen formában nem felel meg a jogállami normáknak. Szükség van arra, hogy a bírósági igazgatási és szakmai vezetők belső legitimációval is rendelkezzenek, s ez csak kötelező erejű bírói véleménynyilvánítás folytán szereshető meg.

A szervezeti reform keretében nézetünk szerint az alábbi változtatásokat kellene végrehajtani. A kialakítandó új szervezeti modell elvei:

Az új szervezeti modell alapelve az egységes bírósági szervezeti rendszer lenne. Ennek keretében a jelenleg különálló Legfelsőbb Bíróságot integrálni kellene az egységes irányítás alatt álló bírói szervezeti rendszerbe.

Az egységes irányítási rendszeren belül álláspontunk szerint az igazgatási és szakmai hatásköröket meg kellene osztani az egyes igazgatási és szakmai vezetők, valamint a bírói önkormányzatok között. Ezen elv fenntartása mellett a megyei bíróságokon és a Kúrián is ugyanazt a szervezeti struktúrát kellene kialakítani. Az új szervezeti modell az egyszemélyi vezetésre és a hatáskörök decentralizálására épülne a modern szervezetelméleti elveknek megfelelően. A bírói önkormányzatok helyi szintű felállítására és hatáskörük kiterjesztésére a bírói egyéni függetlenség védelme érdekében van szükség. A 2011. szeptemberében elfogadott bírósági szervezeti modell szerint felállításra kerül az Országos Bírói Tanács. Álláspontunk szerint ennek a szervnek azonban nem adható olyan jog, amely korlátozza az egyszemélyi vezetést a központi igazgatásban. Maximum véleményező, tanácsadó jogkör adható ezen szervnek. Tagjainak megválasztására alkalmazhatók lennének az OIT tagjai megválasztására alkalmazott jelenleg hatályos szabályok.

Központi igazgatás:

Országos Bírói Hivatal

Az új szervezeti struktúra kialakításánál alapvető kérdésként merül fel a bírósági szervezeti rendszer központi igazgatásának megoldása. Az európai tapasztalatokat is figyelembe véve, illetve a Velencei Bizottság állásfoglalására is tekintettel a legcélravezetőbbnek az lenne tekinthető, ha a bírósági szervezeti rendszer központi igazgatását egy a bírósági szervezeten belüli igazgatási szervet és vezető bírót, azaz nem külső személy mint igazgatási csúcsvezető végezné. A miniszteriális (külső) igazgatás sem okozna alkotmányossági problémát, de azt az európai szervezetek, a hazai és a nemzetközi közvélemény gyanakvással fogadná, ezért is lenne célszerűbb a fenti megoldás. Az Országos Bírói Hivatal önálló jogi személynek minősülne. A központi igazgatás legfőbb szervének elnevezése lehetne pl. Országos Bírói Hivatal.

O B H Elnöke /Főbíró/

Az Országos Bírói Hivatal egyszemélyi vezetés alatt álló szervnek kellene lennie. Ez biztosítaná a hatékony működését. Az egyszemélyi vezető elnevezése lehetne pl.: Főbíró. A Főbíróat az Országgyűlés kétharmados többséggel, sikertelen parlamenti szavazás esetén a második körben egyszerű többséggel választaná 9 évre és ezen előírást az Alaptörvénybe kell foglalni, mert a Kúria Elnökről szóló hasonló rendelkezés is abban található. A ciklus időtartama természetesen további jogalkotási viták tárgya lehet, jelen koncepció abból indult ki, hogy az Alaptörvény szerint a Kúria Elnökét is 9 évre választja meg a parlament, a két poszt közötti különbségtételre e körben nincs indok. A Főbíróat Legfeljebb egyszer újra lehetne választani. Helyettesét maga nevezné ki. Természetesen csak bírót lehetne főbíróvá választani. Személyére az Országgyűlésnek a Köztársasági Elnök tehetne javaslatot.

A Főbíró hatásköre:

- Kinevezi az igazgatási és szakmai vezetőket, valamint a megyei és kúriai bírót (kivéve a Kúria elnökét). Minden pályázathoz kötött felsőbb bírói posztról a Főbíró döntene. Más igazgatási vezetőnek kinevezési joga nem volna,
- A megyei elnökök vonatkozásában gyakorolja a fegyelmi eljárás kezdeményezésének jogát
- Irányítja a Főbírói Hivatalt.
- Kinevezi a gazdasági főigazgatót, valamint az igazgatási főosztályvezetőt.
- Dönt a bíróságok gazdálkodásával kapcsolatos kérdésekben.
- Főbírói Szabályzatokat alkot, mely jogszabálynak minősülne a jogalkotási törvény szerint
- Beosztja a bírakat az Igazgatási Főosztályba

A kinevezési jogok centralizálását alapvetően garanciális szabályok indokolják. A megyei elnöki kinevezési rendszer az elmúlt években bebizonyította, milyen az ítélkezést is érintő torzulásokhoz vezethet. A kinevezési jog központosítása – megfelelő garanciák kiépítése mellett – kiküszöbölné ezen anomáliákat. E mellett a központi kinevezési rendszerrel megoldható lenne a bírói álláshelyeknek az ügyforgalom által szükségessé tett átcsoportosítá-

sának problematikája is. A Főbírónak lehetősége volna arra, hogy egy adott bíróságon megüresedett bírói álláshelyre (pl. nyugdíjazás) nem a megüresedett álláshely szerinti bíróságra írja ki a pályázatot, hanem annál a bíróságnál, ahol ezt az ügyfélforgalom indokolja. Ezzel a megoldással biztosítható lenne a bíróságok arányos terhelése. Az elmúlt évek tapasztalatai jól mutatják, hogy az OIT mennyire nem tudta ezt a problémát kezelni. Semmi sem bizonyítja ezt jobban, mint a Központi Régió jelenlegi gondjai.

Országos Bírói Hivatal Igazgatási Főosztálya

A Főbírói tisztség mellett tehát a jelenlegi OIT Hivatal helyett Országos Bírói Hivatal (OBH) működne. Az Országos Bírói Hivatalon belül létre kellene hozni egy az igazgatási kérdéseket előkészítő szervezeti egységet, amelynek alapvető feladata volna a Főbíró munkájának segítése, illetve igazgatási- és személyi döntései előkészítése. Ezen Igazgatási Főosztály élén a főbíró által kinevezett főosztályvezető bíró állna. Helyettesét is a főbíró nevezné ki. A főosztályra a napi ügyek intézésére további 5-6 bíró beosztható lenne, a megfelelő segédszemélyzet biztosítása mellett. Álláspontom szerint a jelenlegi OIT Hivatalban határozatlan időre beosztott nagyjából 25 bíró olyan irreálisan magas létszám, amely nem tartható fenn. Az más kérdés, hogy határozott időre, 1-2-3 évre rotációs alapon rendszeresen be kellene osztani egyes bírákat az Országos Bírói Hivatalba konkrét projektek kidolgozására, elvégzésére (pl. gyakori pertípusokkal kapcsolatos beadványok formanyomtatványai elkészítése, mediációs projektek stb.), az ilyen bírák kisebb mértékű többletjuttatása, költségtérítése azonban elviselhetőbb és indokoltabb költségnek tekinthető.

Igazgatási Főosztályvezető hatásköre:

- Irányítja az Igazgatási Főosztályt
- Kinevezi az Igazgatási Főosztály alkalmazottait és gyakorolja felettük a munkáltatói jogokat
- Igazgatási jellegű szabályzatok megalkotását kezdeményezi a Főbírónál
- helyettesíti a Főbíró a távollétében . A Főbíró helyettese lenne .

Országos Bírói Hivatal Gazdasági Főosztálya

Az Országos Bírói Hivatalban létre kellene hozni egy önálló gazdasági főosztályt. A főosztály élén a Főbíró által kinevezett gazdasági igazgató állna. A gazdasági igazgató nem bíró lenne, hanem olyan gazdasági szakember, aki megfelelő szakmai- és felsőfokú képesítéssel rendelkezik. Nyilvánvalóan nem szükséges, hogy bíró irányítsa a gazdálkodást, mert a bírók általában nem rendelkeznek olyan gazdálkodási ismeretekkel, amelyek a felelős és hatékony gazdálkodást lehetővé tenné.

Az Országos Bírói Hivatal Gazdasági Főigazgatójának hatásköre:

- A bíróságok éves költségvetésének elkészítése,
- Az Országgyűlés által elfogadott éves költségvetés végrehajtása, valamint annak az egyes bírósági szervezetek közötti szétosztása,
- A Kúria és a megyei bíróságok gazdasági igazgatóinak az ellenőrzése,
- Kinevezi a helyi gazdasági igazgatókat.
- Kezdeményezi a Főbírónál a gazdasági témájú Főbírói Szabályzatok megalkotását
- Kinevezi a gazdasági főosztály alkalmazottait és gyakorolja felettük a munkáltatói jogokat

A bíróságok éves költségvetésének megállapítása az elmúlt 20 évben mindig problémát jelentett a politikai döntéshozók számára, ezért szükséges volna egy olyan eljárási rend kialakítása, amelynek során a szervezeti rendszer éves költségvetését a főbírónak és a pénzügyminiszternek közösen kellene kidolgozniuk, és amennyiben vita van közöttük a költségvetés nagysága tekintetében, akkor a bírósági költségvetés tervezetét az Állami Számvevőszék állapítaná meg. A Főbíró és a Kormányzat egyezségét vagy az Állami Számvevőszék által megállapított költségvetést kellene a Kormánynak az Országgyűlés elé terjesztenie, amelytől az a jelenlévő képviselők 2/3-os többségével térhetne el. Így garantálható lenne, hogy a bíróságok működéséhez szükséges összegek biztosítva legyenek, de ne kerüljenek előterjesztésre olyan bírósági szervezeti igények, amelyek az ország adott gazdasági helyzetében nem teljesíthetők. A Kúrián és a megyei bíróságokon a helyi gazdálkodást a gazdasági főigazgató által kinevezett és neki alárendelt helyi gazdasági igazga-

tók végeznék. A helyi gazdálkodás részletes szabályait az egyes bírósági szervezeteknél fogjuk ismertetni.

A Magyar Bíróképző Akadémia (MBA):

A Magyar Bíróképző Akadémia (M B A) az egyes pályázatok benyújtásához, a bírói, albírói, bírósági vezetői státusz megtartásához vagy egyébként is kötelező továbbképzés, vezetőképzés, az előbbiekkal kapcsolatos vizsga, kötelező nyelvvizsga hosszabb előírt határidőn belüli letétele vagy elmulasztása igazolásánál, ellenőrzésénél és megszervezésénél kapna a bírói függetlenség szempontjából is garanciális jelentőségű szerepet a bírósági vezetők, a bírák és az albírák vonatkozásában. A parlament által választott Kúria Elnök és Főbíró felmentést kap az előbbi vizsgákkal, képzésekkel összefüggő előírások alól a képviseleti demokrácia tiszteletben tartása miatt. Amennyiben az M B A vezetője és munkatársai felett a Főbíró gyakorolja a kinevezési és a munkáltatói jogokat és az M B A nem független státuszú szervezet lenne az új szabályozás szerint, akkor a fenti funkciók gyakorlása vonatkozásában az érintett bíró részére a szolgálati bírósághoz fordulás jogát biztosítani kell (pl. a vizsgaeredményei megállapítása elleni jogorvoslat körében). Egyéb garanciális szabályok inkorporálása is szükséges azonban, pl. az évente rotációs alapon váltakozó megyei bíróság bírói tanácsa tagja is kapjon ellenőrző, közreműködő, személyes jelenléttel is járó szerepet (pl. a vizsgáknál). Megoldás lehet a francia modell is, azaz a bírói szervezettől és kormánytól, de az M B A (pl. nagyobb részben kormánypárti, kisebb részben ellenzéki jelölésű) vezetői megválasztása után még a parlamenttől is független M B A létrehozása. Nézetünk szerint erre azonban legfeljebb egy vagy több évtizedes távlatban van szükség és lehetőség, mert a rendszeres, kötelező oktatás és vizsgák megszervezésére, állandó oktatói gárda foglalkoztatására még jó ideig nem lesz anyagi forrás, a fenti garanciák egyébként is elegendőnek tűnnek. Természetesen a sok egyéb (nem alkotmányos jelentőségű) fontos feladata is megmaradna (szemináriumok szervezése, oktatók képzése, e-learning stb.) az M B A-nak.

A bírói központi igazgatás előnyei:

A fentiek szerinti központi igazgatási rendszerrel elérhető lenne a bíróságok igazgatási és szakmai irányításának szétválasztása. Erre azért volna szük-

ség, mert az 1997. évi LXVI. tv. által létrehozott és a helyi igazgatási vezetők túlhatalmára épülő szervezeti struktúra alkalmas arra, hogy az egyedi ügyekben gyakorolt ítélkezést is torzítsa. Helyi szinten olyan hatalmat ad az igazgatási vezetőnek ez a felépítés, amely nem biztosítja a bírák személyi függetlenségét. A központosított és a központi igazgatási szerv által foganatosított igazgatási és kinevezési struktúra sokkal hatékonyabban és objektívebben tudja biztosítani a bírói személyes függetlenséget. Objektív kritériumok alapján meghatározott pontrendszer bevezetése esetén a bírói előremenetel objektívvé tehető és kiküszöbölhető az a szubjektív elemek, amelyek a jelenlegi anomáliákat okozták. Nem elhanyagolandó szempont az sem, hogy a javasolt struktúra bevezetése sokkal inkább elfogadtatható az európai szervezetekkel, a hazai és nemzetközi közvéleménnyel. A másik fontos tényező, hogy nem kerülnének minisztériális igazgatás alá sem a bíróságok, mert mind a Kúria elnöke mind a főbíró (igazgatási csúcsvezető) bíró lehet csak és nem minisztériumi köztisztviselő. A főbírói intézményen keresztül ráadásul hatékonyan biztosítható a bíróságok társadalmi ellenőrzése is, mert egy egyszemélyi vezető sokkal jobban ellenőrizhető és számon kérhető, mint egy kollektív szerv, ha a bírósági szervezeti rendszer nem megfelelően működik. Az egyszemélyi vezetés hatékonyabb is, mint a testületi és jobban biztosítja a szervezet függetlenségét is. A fentiek miatt az egész bírói szervezeti rendszer működése is átláthatóbbá válik.

A szervezet és a bíró egyéni függetlenségével kapcsolatban merül fel a bírói önigazgatási rendszer problematikája. Az új Alkotmány is tartalmazza, hogy a bírói önigazgatás szervei részt vesznek a bíróságok igazgatásában. Az OIT működése bebizonyította, hogy az országos hatáskörű önkormányzat csak arra jó, hogy az igazgatás elrontásával a bíróságok jogállami működését veszélyeztesse. Álláspontunk szerint a bírói önigazgatási szerveknek azonban nem országos szinten kell szerveződniük, és nem az a feladatuk, hogy a teljes bírósági szervezeti rendszer „nem hatékony abszolút függetlenségét” biztosítsák más hatalmi ágaktól, hanem a bíró személyes függetlenségét kell garantálniuk. A bíró egyéni függetlenségét akár a belső szervezeti támadásoktól is meg kell védeni. Így országos szinten nem szükséges bírói önkormányzat megszervezése, csak megyei bírósági és kúriai szinten. Lényegében az 1997 előtti bírói önkormányzati rendszerhez kellene visszatérni

további garanciális elemek bevezetése mellett. A szisztéma részleteit az egyes bírósági szervezeti szinteknél fogjuk ismertetni.

A bírósági szervezeti rendszer szintjei:

- Kúria
- Megyei bíróságok
- Járásbíróságok

Álláspontunk szerint meg kellene szüntetni az ítélőtáblákat és a megyei bíróságokra épülő rendszert kellene visszaállítani. Túl költséges és az ítélkezés egységét sem biztosítja az ítélőtáblák működése. A táblabírói pótlékok, vezetői bérek és az infrastruktúra fenntartása nem kis összegeket emészt fel. A jogegységet sem igazán szolgálják a táblák, mivel legfeljebb regionális jogegységet alakítanak ki. A megyei első fokú ügyek jelenleg nem kerülnek a Legfelsőbb Bíróságra, így nem is születnek olyan határozatok, amelyek az országos jogegység megteremtését szolgálják, mert minden ilyen ügy másodfokon a táblákra kerül. A táblák sokszor hoznak egymással ellentétes ítéleteket, és ezeket csak a táblák illetékességi területén működő alsóbb bíróságok alkalmazzák. A jogállam szempontjából oly fontos jogegységet csak a táblák megszüntetésével és a kúriai jogegységi határozatok későbbiekben kifejtendő új rendszerével lehetne megvalósítani. A táblák megszüntetését az is indokolja, hogy a bíróságok szervezeti rendszerét álláspontunk szerint a most kialakítandó államszervezeti rendszerhez kellene igazítani. Semmi sem igazolja az ettől való eltérést. Az új államszervezeti felépítés 3 szintre, azaz a központi igazgatásra, a megyékre és a járásokra fog épülni, a bíróságokat így újra háromszintűvé kell alakítani. Az ítélőtáblák megszüntetését támasztja alá, hogy Európában minden nem szövetségi államban 3 szintű az igazságszolgáltatás. Az ettől való eltérést nem indokolja semmi. Megjegyzendő, hogy a Német Szövetségi Köztársaságban is mindig felvetődik, hogy háromszintűvé kellene alakítani a bírósági szervezeti rendszert. A bírósági szervezeti koncepció 2011 szeptemberi megjelenésére tekintettel foglalkozni kell azonban az ítélőtáblák szervezetével és hatáskörével amelyet a közigazgatási bíróságokra vonatkozó résznél részletezünk.

Az egyes bírósági szervezeti szintek részletesen:

Kúria:

A Kúria jogi személy. Alapvető feladata a jogegység megteremtése . Ennek elérése érdekében jogegységi határozatokat hoz.

Szervezete:

A Kúria Elnöke

A Kúria élén az Országgyűlés által a jelenlegi szabályok szerint 9 évre megválasztott Kúria Elnök állna. A Kúria Elnöke legfeljebb egyszer választható újra. A Kúria Elnökére a Köztársasági Elnök tenne javaslatot, ugyanaz a személy nem lehetne a Kúria Elnöke és a Főbíró. A Kúria Elnökének országgyűlési választására azért volna szükség, mert ez a magyar tradíció, illetőleg olyan fontos közjogi posztról van szó, amely ezen választást indokolná. Másrészt az igazgatási (Főbíró) és szakmai (Kúria Elnöke) tisztség indokolt elválasztásának is súlyt ad a parlament által történő megválasztás. A Kúria Elnöke kinevezési joggal nem rendelkezne.

A Kúria Elnökének hatásköre:

- A Kúria szakmai irányítása
- Képviseli a Kúriát
- Elnöke a Kúriai Bírói Tanácsnak és vezeti is annak üléseit
- Ellenőrzi a kezelő irodák működését az irodavezetőkön keresztül. Gyakorolja a napi munkáltatói jogokat a kúriai kezelőirodák vezetői felett

A Kúria Elnökének alapvető feladata a Kúria szakmai irányítása lenne, igazgatási jogosítványai nagyon szűk körűek lennének és azt a Bírói Tanáccsal megosztva gyakorolná. Alapvetően ez a körülmény biztosítaná, hogy a Legfelsőbb Bíróságon is érvényesüljön a bírák személyes függetlensége. Mivel a Kúria Elnökének igazgatási feladatai jórészt megszűnnének, ezért el tudná látni a Kúria szakmai irányítását. Ezért teljesen feleslegessé válna a szocia-

lista rendszerben kitalált kollégiumi rendszer. A kollégiumi rendszer megszűnésével számos vezetői poszt megszüntethető lenne, amely jóval költség-hatékonyabb kúriai működést eredményezne.

A kúriai elnökhelyettes:

Egy elnökhelyettese lenne a Kúriának, őt a Főbíró nevezné ki pályázat alapján a kúriai összbírói értekezlet vélemény nyilvánítását követően. Elnökhelyettesé csak olyan bíró lenne kinevezhető, aki az összbírói értekezleten a bírák 50 %-a +1 fő szavazatát megszerzi.

Kúriai elnökhelyettes hatásköre:

- Helyettesíti a Kúria elnökét
- Szakmai irányítás

Kúriai Összbírói Értekezlet:

A legfőbb önigazgatási szerv a Kúrián, minden kúriai bíró a tagja lenne. Az üléseit évente tartja, de szükség szerint bármikor összehívható.

A Kúriai Összbírói Értekezlet hatásköre:

- Egyszerű szótöbbséggel megválasztja a Kúriai Bírói Tanács két bíró tagját (tehát mindkét tagnak legalább 50 % +1 fő szavazati aránnyal kell rendelkeznie)
- Egyetértési jogot gyakorol a kúriai elnökhelyettes megválasztása tekintetében
- Elfogadja a Kúriai Bíró Tanács éves beszámolóját
- Dönt azokban a kérdésekben, amelyeket a Kúriai Bírói Tanács, vagy bármely kúriai bíró elé terjeszt
- Az összes kúriai bíró egyszerű többségével indítványozhatja az Országgyűlésnek a Kúria Elnökének felmentését. Ebben az esetben a Kúria Elnökének felmentéséről az Országgyűlés a jelenlévő képviselők 2/3-os többségével dönt.
- A jelenlévő bírók 2/3-os többségével dönt a Kúriai Bírói Tanács határozata ellen benyújtott kifogásról

A véleménynyilvánító és egyéb tárgyú kúriai, megyei és helyi bírósági összbírói értekezleti szavazások tisztaságát biztosító garanciális szabályok

kialakítása mindenképpen törvénybe foglalandó. Ne a pályázatot benyújtó, a szavazás idején regnáló vezető és titkársága bonyolítsa le a szavazásokat, hanem a központi hivatal szavazáson személyesen is megjelenő tisztviselője. Meggondolandó, hogy a fontosabb szavazásoknál közjegyző és minden szavazásnál más megyei bírósági bírói tanácsi tagok is közreműködjenek a jelölés és a kampány folyamatában, a szavazatszámlálásában, a szavazólapok elszállításában és őrzésében, megsemmisítésében, a jegyzőkönyvvezetésben, a jegyzőkönyv hitelesítésében, kézbesítése ellenőrzésében. A véleménynyilvánító szavazást megelőző kampány részletes szabályozása szükséges lenne (pl. bírósági lap, intranetes megjelenés, pályázat ismertetése kör-e-mail-ben, kampányvita, fórumok).

A Kúriai Összbírói Értekezlet egyéb szervezeti és működési szabályait jogszabálynak kell rögzítenie, kifejtésüket ezért mellőzöm de amennyiben ez szükséges, akkor ennek rövid időn belüli kidolgozása nem okoz problémát. Fontos elv, hogy a Kúriai Összbírói Értekezlet összehívását a Kúriai Bírói Tanács intézné, a napirendi pontokra bármely bíró javaslatot tehetne.

Kúriai Bírói Tanács:

A Kúriai Bírói Tanács bírói önkormányzati feladatokat lát el mindazon kérdésekben, amelyek nem tartoznak az összbírói értekezlet hatáskörébe. Feladata a napi operatív ügyintézés. Tagjait az összbírói értekezlet választja. A Kúria létszámát is figyelembe véve legfeljebb 2 egyszer újraválasztható választott bíró tagja lenne, elnöke a Kúria mindenkor Elnöke. A bíró tagok 3/4-ed bírók lennének ítélezési tevékenységük és a későbbiekben kifejtett teljesítménymérésre alkalmas pontrendszer szempontjából, illetményük nagyjából 20 % - ának megfelelő különjuttatásra, kisebb költségtérítésre tarthatnának igényt. Tagjai lennének még az Országos Ügyvédi Kamara elnöke, illetve a Legfőbb Ügyész. Határozatai (kivéve a fegyelmi eljárás kezdeményezése) megtámadhatóak lennének a Kúriai Összbírói Értekezleten. Ez utóbbi esetben a kérdésben véglegesen a Kúriai Összbírói Értekezlet döntene. Ez a szerv 2/3-ados többséggel semmisíthetné meg a Kúriai Bírói Tanács határozatát, de egyszerű szótöbbséggel hozná meg a saját új érdemi döntését.

A Kúriai Bírói Tanács hatásköre:

- Meghatározza a Kúria éves ügyelosztási tervét és annak módosítását
- Dönt a kúriai bíró elleni fegyelmi eljárás megindításáról
- Dönt mindazon kérdésekben, amelyet bármely kúriai bíró indítványoz, és nem tartozik az összbírói értekezlet kizárólagos hatáskörébe
- Dönt a kúriai gazdasági igazgató negyedéves beszámolójának elfogadásáról
- Kinevezi a kezelő iroda vezetőjét
- Kinevezi a nem bírói jogkörben dolgozó jogi képzettséggel rendelkező jogegységi tanácsi tagokat és a kezelő irodák vezetőit
- A minősítési tanács a kúriai bírók tekintetében a Kúria bírói tanácsa lenne.

Az ügyelosztási tervnél fontos megjegyezni, hogy attól eltérni, vagy azt megváltoztatni semmilyen formában nem lehet, kivéve taxatív meghatározott rendkívüli esetben (pl.: bíró halála, betegség, stb.), de még ezekben az esetekben is csak a Főbíró egyetértésével. Semmilyen más igazgatási érdekből nem lehetne eltérni az éves szignálási rendtől. Ehhez kapcsolódóan teljesen automatikus szignálási rendet kell bevezetni. Ez lehet ügyérkezés szerinti, vagy sorszám szerinti. Ennek részletes szabályait a szervezeti törvény tartalmazná azzal, hogy a „kézi szignálás” tilos. Amennyiben rendkívüli esemény következne be és az ügyek új szétosztása válna szükségessé, akkor azt is automatikus szignálás alapján kellene elvégezni a módosított ügyelosztási tervnek megfelelően. Az automatikus szignálás bevezetése nélkül jogállami bíróságok, bírói függetlenség és pártatlan ítélkezés elképzelhetetlenek, ezért ez a törvény sarkalatos pontja.

A Kúriai Bírói Tanács határozatait egyszerű szótöbbséggel hozná. Az üléseit havonta tartja. Az eljárásának és összehívásának részletes szabályait egy nagyobb terjedelmű tervezet tartalmazhatná, amelyet itt terjedelmi okok miatt nem ismertetünk.

Kúriai Jogegységi Tanácsok, tanácselnökök, kúriai bírók

A Jogegységi Tanácsok Elnökeit pályázat alapján a főbíró nevezi ki 6 éves időtartamra a kúriai bírók közül. Újraválasztási tilalom nem állna fent. Minden pályázattal betölthető kúriabírói poszt tekintetében a Főbíró döntene. A kúria bíró határozatlan időre kerülne kinevezésre. Kúriai bírónak, vagy jog-

egységi tanács elnökévé történő kinevezéskor ugyanazt a pontrendszeren alapuló szisztémát kellene alkalmazni, amit a megyei bíróságoknál fogok ismertetni. Tehát a pályázati eljárás során a pályázó bíró teljesítményét pontrendszer alapján minősítik és az első három legtöbb pontot kapott bíró közül nevezné ki a főbíró a kúriai bírót, vagy a jogegységi tanács elnökét. Az egyes tanácsok tagjait a tanácselnök javaslata alapján a Kúriai Bírói Tanács osztja be, a beosztás korlátja azonban, hogy a megüresedett a pályázati kiírásban ügýtípus(ok) szerint is megjelölt kúriai bírói státuszra pályázó bírót a kúriai bírói tanács nem oszthatja be eltérő ügýtípusbeli jogegységi tanácsba. A kúriai jogegységi tanács 3 bíróból áll. A jogegységi tanács csoport-rendszerben (bírói team-ekben) működik, ugyanúgy, mint a megyei bírói ítélkezési csoportok (team-ek) és a járásbírói ítélkezési bírói csoportok (team-ek). A bírói csoport 3 szakbíróból és egy jogvégezett albíróból, illetőleg 2 tagú segéd-személyzetből áll. A tanács elnökének a fenti bírói csoport tekintetében ugyanolyan „munkáltatói”, munkaszervezési jogai lennének, mint a megyei bírósági bírói csoport tanácselnökének. Ezeket a jogosítványokat az utóbbiról szóló részben fogjuk részletezni.

A kúriai jogegységi tanács hatásköre

- Jogegységi határozatokat hoz olyan kérdésekben, amelyet a bírók, a peres felek / vádlottak/, a Kormány, a Legfőbb Ügyész vagy az Országos Ügyvédi Kamara terjesztenek elé
- Megállapítja a másodfokú bírósági ítéleteknek a jogegységi határozattól való eltérését

A fentiekből egyértelműen megállapítható, hogy a Kúria alapvető feladata a jogegység megteremtése lenne, és ennek biztosítása érdekében hozna jogegységi határozatokat. A Kúria egyedi ügyekben történő ítélkezése gyakorlatilag megszűnne. Álláspontunk szerint a felülvizsgálati eljárás egy harmadfokú jogorvoslattá vált, amely nem nagyon szolgálja a jogegység kialakítását, mivel egyedi ügyekben gyakran születnek ellentétes döntések a Legfelsőbb Bíróságon. Ezt a hiányosságot lehetne kiküszöbölni a jogegységi eljárás általánossá tételével és a felülvizsgálati eljárás megszüntetésével. A jogegységi eljárás alkalmas lenne arra, hogy megakadályozza azt, hogy a Kúria döntése

bármilyen érdek mentén befolyásolható legyen. Egy általános jelleggel megfogalmazott jogegységi döntést sokkal nehezebb egyéni érdek szolgálatába állítani, mint az egyedi ügyben hozott döntéseket. A jogegységi határozat természetesen minden bíróságra kötelező lenne és mivel ez bírói jogalkotásnak minősül, az Alkotmánybíróság előtt is megtámadható lenne. Ezzel biztosítható, hogy az egységes bírósági joggyakorlat, a jogbiztonság érvényre jusson és az meg is feleljen az alkotmányosságnak.

A rendszer lényeges elemei: A Kúria csak minden bíróra kötelező jogegységi határozatokat alkotna az elé terjesztett ügyekben, egyedi döntést nem hozna. A felülvizsgálat intézménye megszűnne. A jogegységi eljárás kezdeményezésére az elsőfokú bírónak is lenne lehetősége akkor, ha a másodfokú bíróság határozata jogkérdésben tér el határozatától. Az elsőfokú bíróság által felterjesztett ügyben a Kúria jogegységi tanácsa jogegységi határozatot hozna, amelyben általános jelleggel és minden bíróra kötelező erővel (de nem visszaható hatállyal) állapítaná meg az adott jogkérdésben eszközölt jogértelmezést és ezzel biztosítaná az egységes jogalkalmazást minden bírósági szervezeti szinten. Természetesen jogegységi határozatában azt is megállapítaná, hogy a másodfokú bíróság jogértelmezése megfelel-e a jogegységi határozatban foglaltaknak. Amennyiben nem, akkor a peres fél kérelmére a másodfokú bíróság új eljárás keretei között köteles lenne felülvizsgálni a határozatát. Bizonyos korlátozott körben a peres feleknek/vádlottaknak/ is lehetőséget kellene biztosítani arra, hogy jogegységi eljárást kezdeményezzenek, de csak korlátozott mértékben és feltételek között. A jogegységi határozatok nyilvánvalóan jogszabálynak minősülnek, mert minden bíróság kötelezően alkalmazza azokat, így alkotmányos kontrolljukat meg kell követelni (Alkotmánybíróság). Megállapítható, hogy de facto ma is létezik a bíró alkotta jog, így jogszabályi elismerése semmilyen jogelméleti problémát nem okozna. Ezzel a rendszerrel kiküszöbölhető lenne, hogy a másodfokú bíróságok érdemi kontrolljuk hiányában nem kellően megalapozott, ítéleteket tudjanak hozni, s az elsőfokú bíróról kialakított bizonyára csak ösztönösen, de sokak szerint mégis csak hatást gyakorló személyes vélemény is jobban háttérbe szorulna, mivel az elsőfokú bírónak, illetőleg korlátozott mértékben az ügyfélnek is joga volna jogegységi eljárás kezdeményezésére, de a szabályozás az elsőfokú bírót és a kúriai bírakat is

alkotmányos, az európai jognak és a nemzetközi jogelveknek megfelelő ítélkezésre ösztönözné.

Emellett a lakosság széles rétegét érintő jogértelmezési kérdésben az igazságügyi kormányzatnak, a legfőbb ügyésznek illetve az Országos Ügyvédi Kamarának is biztosítani kellene a jogegységi eljárás kezdeményezésének jogát a jogállami jogalkalmazáshoz nélkülözhetetlen jogegység kialakulása céljából, hogy minden jogkérdést azonos módon bíráljon el bármely szintű bíróság az ország egész területén. Az elmúlt két évtized bebizonyította, hogy az egyedi ügyekben hozott egyedi legfelsőbb bírósági ítélet nem alkalmas a jogegység megteremtésére, mert egyrészt gyakran születtek ellentétes legfelsőbb bírósági ítéletek, másrészt az egyedi döntésekben megalkotott jogértelmezések nem kötik a többi bírót.

A fenti eljárással kiküszöbölhető lenne, hogy minden egyes bírósági ítéletet meg lehessen támadni az Alkotmánybíróság előtt, így az Alkotmánybíróság terhei sem nőnének olyan fokban, hogy a munkája ellehetetlenüljön. Gyakorlatilag az Alkotmánybíróság előtt csak a jogegységi határozatok lennének megtámadhatóak, amely azonban önmagában biztosítaná az egyes ítéletek alkotmányosságát, mivel egy jogegységi határozat megsemmisítése kihatna a megsemmisített jogegységi határozat alapján hozott egyedi ítéletekre is. Természetesen az Alkotmánybíróság előtt akkor is megtámadhatók lennének a jogegységi határozatok, ha azok egymással ellentétesek lennének. Az Alkotmánybíróság által hatályon kívül helyezett jogegységi határozattal érintett összes ügy peres felei / vádlottjai / meghatározott jogvesztő határidőn belül kérhetné az ítélet felülvizsgálatát az elsőfokú bíróságtól. Az is előfordulhat, hogy a másodfokú bíróság határozata a már korábban meghozott jogegységi határozattól tér el jogellenesen. Ebben az esetben is biztosítani kell a peres félnek / vádlottnak /, hogy bizonyos korlátok között megtámadja a másodfokú határozatot. A Kúria eljáró tanácsa ekkor csak azt állapítaná meg, hogy a másodfokú határozat eltért-e a jogegységi határozattól. Az eltérés megállapítása esetén a Kúria eljáró tanácsa a másodfokú határozatot hatályon kívül helyezné és a másodfokú bíróságot új eljárásra utasítaná. E mellett a másodfokú bíróságok számára is meg kellene adni a jogegységi eljárás- kezdeményezési jogot olyan esetben, ha vitás jogkérdésben kell döntenie, vagy el kíván térni az elsőfokú bíróság jogértelmezésétől (kvázi előzetes

döntéshozatali eljárás). Álláspontunk szerint ez a rendszer megfelelően tudná biztosítani azt a jogegységet, amely nélkülözhetetlen a jogállami igazságszolgáltatáshoz.

Kúriai Gazdasági Hivatal és a kúriai gazdasági igazgató

Ugyanazok a szabályok vonatkoznak rájuk mint a megyei bíróságok gazdasági hivatalára és gazdasági igazgatójára. A részletes szabályokat ott ismer-tjük azzal, hogy ahol megyei szervet említünk ott az annak megfelelő kúriai szervet kell érteni.

Kúriai Kezelő irodák:

Vezetőjét a Kúriai Bírói Tanács nevezi ki határozatlan időre. Felette napi munkáltatói jogokat a Kúria Elnöke gyakorolja. A kezelőirodák részletes szabályai a megyei bíróságoknál kerülnek ismertetésre, mivel azonos szabályok vonatkoznak mind a két szervre.

Megyei bíróságok:

A megyei bíróság jogi személy. A megyei bíróságok tisztán másodfokú fel-lebbviteli bíróságok lennének. Elbírálnák az első fokon, a járásbíróságokon hozott határozatokat. A megyei bíróságok első fokú hatáskörét meg kellene szüntetni és általánosan elsőfokú bíróságként csak a járásbíróságok járnának el. Elsőfokú hatáskörük csak a járásbíróságoknak lenne. Ez a rendszer azért lenne jobb, mint a táblák rendszere, mert a peres felekhez a másodfokú bíróság is közelebb kerülne. Belátható, hogy egy gyulai polgárnak sokkal egyszerűbb az ügyét a Békés Megyei Bíróságon intézni, mint a Szegedi Ítéltáblán. Ez a megoldás a bírósági eljárást lényegesen olcsóbbá és ügyfélbarátabbá tenné. A munkaügyi bíróságok részleges különállása és a megyei bíróságok szervezetébe tagolódása megőrzendő.

Szervezete:

Megyei összbírói értekezlet:

A megyei összbírói értekezletnek a megyében dolgozó minden bíró tagja lenne. Üléseit a megyei bírói tanács hívná össze, határozatait egyszerű szótöbbséggel hozná. A megyei összbírói értekezlet a megyei bíróságokkal kapcsolatos stratégiai döntések meghozatalában résztvevő bírói önkormányzati szervként a bíró egyéni függetlenségének alapvető garanciáját biztosítaná.

Hatásköre:

- Egyetértési jogot gyakorol a megyei elnök és elnökhelyettes kinevezése tekintetében (csak az a pályázó nevezhető ki megyei elnöknek, aki az összbírói értekezlet 50 %-a +1 fő szavazatát megkapja).
- Dönt a megyei gazdasági igazgató éves beszámolójáról.
- Dönt a megyei bírói tanács éves beszámolójáról.
- Dönt a megyei bírói tanács határozataival szemben benyújtott bírói panaszok tekintetében, amennyiben egy bíró panasszal él a bírói tanács határozata ellen, a kérdésben véglegesen az összbírói értekezlet dönt (pl.: éves ügyelosztási terv). A megyei bírói tanács határozatai (kivéve a fegyelmi eljárás kezdeményezése) megtámadhatóak lennének az Összbírói Értekezleten. Ez utóbbi esetben a kérdésben véglegesen a Összbírói Értekezlet döntene. Ez a szerv 2/3-ados többséggel semmisíthetné meg a megye bírói tanács határozatát, de egyszerű szótöbbséggel hozná meg a saját új érdemi döntését.
- Megválasztja a megyei bírói tanács tagjait.
- Az összes bíró egyszerű szótöbbséggel indítványozhatja a főbírónál a megyei elnök és elnökhelyettes felmentését

Megyei bírói tanács:

A bírói tanács napi operatív ügyintézését végző bírói önkormányzati szerv. Elnöke a megyei bíróság mindenkori elnöke. Két bíró tagját az összbírói értekezlet egyszerű szótöbbséggel választaná. A bíró tagok 3/4-ed bírók lennének ítélkezési tevékenységük és a későbbiekben kifejtett teljesítménymérésre alkalmas pontrendszer szempontjából, illetményük nagyjából 20%-ának megfelelő különjuttatásra, kisebb költségterítésre tarthatnának igényt. Bírói

tanácsi tagi jelöltet 10 bíró írásban jelölhetne. Mellettük tagja lenne a megyei ügyvédi kamara elnöke, illetve a megyei főügyész. Tevékenységéről az összbírói értekezletnek köteles beszámolni, határozatai megtámadhatók az összbírói értekezlet előtt (kivéve: a bíró fegyelmi eljárásának a kezdeményezése). Üléseit legalább havonta tartja.

Hatásköre:

- Dönt az éves ügyelosztási tervről, illetve annak módosításáról (ügyelosztási terv módosításához azonban szükséges a főbíró engedélye is) A szignálási rend vonatkozásában a Kúriai résznél leírtak itt és a járásbíróságoknál is alkalmazandók.
- Dönt a gazdasági igazgató negyedéves beszámolójáról
- Dönt mindazokban a kérdésekben, amelyek nem tartoznak az összbírói értekezlet kizárólagos hatáskörébe
- Dönt mindazokban a kérdésekben, amelyeknek az eldöntését bármely bíró indítványozza
- Dönt a havi és éves bírói szabadságolási és ügyeleti tervről
- Dönt a bíró elleni fegyelmi eljárásának a kezdeményezéséről
- Dönt a kezelő irodák vezetőinek a kinevezéséről
- Dönt a megyei bíróságon és az illetékességi területén működő járásbíróságokon foglalkoztatni kívánt albírók/jelenleg titkárok/ és más jogvégeztt alkalmazottak kinevezéséről

Amit a fentiekben leírtunk a megyei összbírói értekezlettel, illetőleg a megyei bírói tanáccsal kapcsolatban azokat a rendelkezéseket értelemszerűen alkalmazni kell a Kúria összbírói értekezletével és bírói tanácsával kapcsolatban is.

Megeyei bíróság elnöke:

A megyei bíróság elnöke alapvetően a megyei bíróságok szakmai irányítását végzi, igazgatási jogait túlnyomórészt a bírói tanáccsal megosztva gyakorolja. A megyei elnököt az összbírói értekezlet egyetértési joga mellett a főbíró 6 évre nevezné ki. (az nevezhető ki megyei elnökké, aki az összbírói értekezlet 50 %-a +1 fő szavazatát megszerzi.) A megyei elnök egyszer választható újra.

Hatásköre:

- a tanácselnökökre támaszkodva ellátja a megyei bíróság szakmai irányítását
- a megyei bírói tanács elnöki feladatait is
- képviseli a bíróságot harmadik személyek és a hatóságok vonatkozásában
- rendkívüli események esetén a halaszthatatlan intézkedéseket megteheti, amelyekről azonban haladéktalanul köteles értesíteni a bírói tanácsot
- részt vesz az ítélezésben (min. havi 1 teljes ítélezési nap)
- ellenőrzi a kezelőirodák működését az irodavezetőkön keresztül, gyakorolja az irodavezetők feletti napi munkavégzéssel kapcsolatos munkáltatói jogokat.

Elnökhelyettes:

Az elnökhelyettest a megyei bírósági összbírói értekezlet egyetértésével a főbíró nevezi ki 6 évre. (az nevezhető ki elnökhelyetessé, aki az összbírói értekezlet 50 %-a +1 fő szavazatát megszerzi.)

Hatásköre:

- helyettesíti az elnököt annak távollétében
- ellátja azokat a feladatokat, amelyekkel a megyei elnök megbízza
- részt vesz a bíróság szakmai irányításában
- részt vesz az ítélezésben (min. havi 2 teljes ítélezési nap)

Megyei gazdasági igazgató:

A megyei gazdasági igazgatót az Országos Bírói Hivatal gazdasági főigazgatója nevezi ki határozatlan időre a megyei bíróság bírói tanácsa egyetértése mellett. Felmentéséről a gazdasági főigazgató dönt, amelyet a megyei bírói tanács is kezdeményezhet. A gazdasági igazgató feletti munkáltatói jogokat a főigazgató gyakorolja. A gazdasági igazgató helyettesét határozatlan időre a gazdasági főigazgató nevezi ki.

Hatásköre:

- Elkészíti a megyei bíróság éves gazdálkodási tervét a gazdasági főosztály által biztosított költségvetési keretek figyelembevételével – a tervezetet kö-

teles a megyei bírói tanács elé terjesztetni, a tanács e vonatkozásban egyetértési jogot gyakorol, vita esetén a végleges költségvetési tervezetről a főbíró dönt.

- Beszámol a megyei bíróság összbírói értekezletének az éves költségvetés végrehajtásáról
- Kinevezi a bírósági segédszemélyzetet
- A segédszemélyzetet a tanácselnök egyetértésével beosztja az ítélkezői bírói csoportba
- Gondoskodik az ítélkezés anyagi- és technikai feltételeinek biztosításáról (tárgyalók, épületek biztosítása, őrzés, biztonsági feladatok stb.)
- Gyakorolja mindazon munkáltatói jogokat a nem jogvégzett segédszemélyzet felett, amelyek nem a tanácselnökök hatáskörébe tartozik

Megyei bírósági ítélkezési csoportok:

Alapvetően az ítélkezési tevékenységet a megyei bíróságokon az ítélkező csoportok látják el. Az ítélkező csoportnak 6 tagja lenne. Áll a tanács elnökéből, két szakbíróból, egy jogvégzett jogi segédszemélyzet (albíró), valamint 2 egyéb segédszemélyzetből. A tényleges másodfokú ítélkezést (ítéletek meghozatala) a csoporton belül továbbra is a három bíróból álló ítélő tanács végezné. Az ítélkező tanács gyakorlatilag egy bírói ítélkező szervezeti csoportként működne (team rendszer). Ezt az önálló csoportot neveznénk megyei bírósági ítélkezési csoportnak. A bírók feladata elsősorban a döntések meghozatala , míg a jogi segédszemélyzeté a tárgyalás előkészítése, az ítéletek írásba foglalása és az ítélkezéssel kapcsolatos egyéb adminisztratív ügyintézés. A két segédszemélyzeté pedig az adminisztratív teendők ellátása lenne a feladata. A tanácselnököt pályázat alapján a Főbíró nevezi ki a megyei bírók közül 9 évre. Bármikor újraválaszthatók. A tanácselnök irányítja a megyei bírósági ítélkező csoport munkáját. Vezeti az ítélkező tanácsot. Az ítélkező csoport tagja felett gyakorolja mindazon munkáltatói jogokat amelyek nem tartoznak az önkormányzati vagy más szervek hatáskörébe. A megyei bírói posztra pályázat alapján a bírókat a Főbíró nevezi ki. Feladatuk az ítélkező csoportban való ítélkezés. Az egyes ítélkező csoportokban az egyes megyei bírókat a megyei bírói tanács osztja be a tanácselnök egyetértésével. A napi munkáltatói jogokat felettük a tanács elnöke gyakorolja. /pl. szabadságok kiadása, stb. /

A fenti rendszer azért volna előnyös, mivel a bírókat mentesítené a felesleges adminisztratív és ügyelőkészítési feladatokról, így nagyobb számú ügyet tudnának befejezni. A bírói tevékenység csak és kizárólag az ügy eldöntésére irányulna, így lényegesen nagyobb számú ügyet tudna befejezni egy megyei bírói ítélkezési csoport mint a hagyományos megyei bírói tanács. Ennek következtében az ügyek elintézésének határideje is gyorsulna. Ugyanazon számú bíróval nagyobb számú ügyet tudna elintézni egy megyei bíróság a bírósági ítélkezési csoport felállítása esetén. Az ítélkezési csoport tagjai fölötti közvetlen napi igazgatási és munkáltatói jogokat a tanács elnöke gyakorolná (pl.: szabadság kiadása, munkahelyről való eltávozás, ügyelosztás a tanács tagjai között stb.) A megyei bírói tanács, az összbírói értekezlet és a főbíró és a gazdasági igazgató hatáskörébe tartozó igazgatási jogokat nem gyakorolhatná a tanács elnöke. (kinevezés, felmentés fegyelmi jogkör) A bírósági ítélkezési csoport kialakítása azért is fontos lenne, mert ez az ítélkezést felgyorsítja. Könnyen belátható, hogy sokkal több ügyet el tudnak intézni a bírók, ha nem kell adminisztratív teendőket ellátniuk. Felvetődik az a kérdés, hogy szükség van-e 3000 bíróra ma Magyarországon? A velünk azonos lakosságszámú és fejlettségű közép-kelet európai országokban lényegesen kevesebb bíró ítélkezik. A 2012-2014 között nyugdíjazandó felső bírósági bírák és vezetők helyét nem biztos, hogy be kellene tölteni. Nem nehéz kiszámolni, hogy a vezetői pótlékokat és a felső bírói fizetéseket is figyelembe véve hány jogvégeztségszerű és egyéb segédszemélyzetet lehetne ebből az összegből alkalmazni. Számításaink szerint a 2014-ig kieső 500 bíró helyére kb. 2000-2500 jogi és nem jogi segédszemélyzetet lehetne felvenni a bíróságokra. Ebből a létszámból megvalósítható lenne az ország minden bíróságán a bíróság ítélkezési csoportok felállítása. Ehhez kapcsolódóan, még ha megszüntetésre kerülnének a kollégiumok, akkor ebből is jelentős költség- és kapacitásmegtakarítás keletkezne. A kollégiumvezetői és kollégiumvezető helyettesi állások megszüntetésével minimum 50-60 új egész bírói státusznak megfelelő munkavégzés jelentkezne a rendszeren belül. A jelenleg fél ítélkezési tevékenységet folytató szakmai vezetők teljes ítélkező tevékenységet tudnának folytatni. A bírósági ítélkezési csoportok felállításával el lehetne érni azt, hogy a jelenlegihez képest is legalább 30%-kal nőjön a bíróságok áteresztő képessége. Már több tanulmányunkban is

jeleztük, hogy a bírósági peres ügyintézés gyorsaságát elsősorban az elsőfokú bíróságok áteresztő képessége határozza meg. A 2012-2015 között kieső bírók majdnem kizárólagosan felső bírósági bírók és vezetők. Ezek azok a bíróságok, amelyek az elsőfokú bíróságokhoz képest lényegesen kisebb munkateherrel dolgoznak. Amennyiben nem töltjük be ezeket a felsőbb bírósági helyeket, de helyette felállítjuk a járásbíróságokon is az ítélkező csoportokat, akkor további bírói helyek biztosítása nélkül lényegesen megnövelhető lenne az elsőfokú bíróságok áteresztő képessége. Az ítélkezési csoport felállítása esetén az elsőfokú bíró számításaink szerint 30-40%-kal több ügyet tudna elintézni, mint most. Kb. ennyivel emelkedne minden egyes járásbíróság által elintéztet ügyek száma az ítélkezési csoportok felállítása esetén. A másodfokú bíróságokon sem okozna gondot az esetlegesen megnövekedett számú fellebbezett ügyek intézése, mivel itt is felállításra kerülne a bírói ítélkező csoport rendszere, amely itt is megnövelné az áteresztő képességet. A nyugdíjazás miatt kieső megyei bírósági tanácselnököket és másodfokú bírót pótolni lehetne az ítélőtáblák és a kollégiumok megszüntetéséből adódóan felszabaduló bírókkal. Mivel a megyei bíróságok elsőfokú hatásköre megszűnne, felszabadulnának olyan megyei első fokot tárgyaló bírók, akiket jövedelmük és megyei bírói címük megtartása mellett át lehetne irányítani a járásbíróságokra, ahol bírósági ítélkező csoportban való ítélkezésük következtében még jobban növekedne az áteresztő képesség, gyorsulna az ítélkezés. A fentiekből egyértelműen megállapítható, hogy a bírósági ítélkezési csoportok felállításával úgy lehetne csökkenteni a bírói létszámot, hogy azzal egy időben az ítélkezés felgyorsul. Szinte semmilyen anyagi ráfordítás nem szükséges a bírói ítélkezési csoportok felállításához, elhelyezési problémát sem okozna a 2000-2500 új alkalmazott elhelyezése, mivel a nyugdíjba menő felső bírósági bírók és vezetők általában maguk vannak egy bírósági dolgozószerződésben és ezekben a szobákban minimum 2-3 segédszemélyzet elhelyezhető. A jelenlegi nehéz gazdasági helyzetben is lehetőség volna tehát arra, hogy 2000 új munkahelyet hozzunk létre mindenféle nagyobb anyagi ráfordítás nélkül úgy, hogy ezzel még növeljük is az ítélkezés gyorsaságát. Természetesen a járásbíróságokon is felállítására kerülnének az ítélkezési csoportok.

Kezelőirodák:

Vezetőjét a megyei bírói tanács nevezi ki határozatlan időre. A kezelőirodára beosztott dolgozók felett a napi igazgatási feladatokkal összefüggő utasítási jogokat az irodavezető gyakorolja. A megyei elnöki iroda vezetője gondoskodik a megyei bírói tanács működéséhez szükséges technikai és műszaki feltételek biztosításáról és a döntéshez szükséges tervezetek elkészítéséről.

Járásbíróságok:

A járásbíróságok feladata alapvetően az elsőfokú ítélkezés lenne. A járásbíróságok általános hatáskörű elsőfokú bíróságként funkcionálnának. Első fokon minden ügyet a járásbíróságok tárgyalnának. A kiemelt ügyeket, illetve a jelenleg a megyei bíróság hatáskörébe tartozó ügyeket, egyes más szempontból különleges ügyeket (nyelvtudást, drága technikai eszközöket igénylő eljárások stb.) kizárólagos illetékességgel a székhelyi járásbíróságok tárgyalnák első fokon. Ez azért lenne fontos, mert ezek nagyobb létszámú bíróságok és itt megvalósítható az egyes ügyszakokra való specializálódás és a speciális szakismeret megszerzése. Ezzel az új hatásköri renddel a bíróságok területileg sokkal közelebb kerülnének az ügyfelekhez és ez az eljárás költségeit is csökkentené.

Járásbíróságok szervezete:Járásbíróság elnöke:

A járásbíróság elnökét pályázat alapján 6 évre a Főbíró nevezné ki. Az a bíró lenne kinevezhető, aki az adott bíróság bíráinak 50 %-a +1 fő szavazatát megszerzi. Az adott bíróság bírái egyszerű szótöbbséggel javasolhatják a járásbíróság elnökének és elnökhelyettesének a felmentését a Főbírónál.

Hatásköre:

- ellátja a járásbíróság szakmai irányítását
- a halaszthatatlan napi igazgatási teendők ellátása, ennek megtételéről azonban haladéktalanul köteles értesíteni a megyei bírói tanácsot

- havi négy tárgyalási napon maga is részt vesz az ítélezésben
- elfogadás végett a megyei bírói tanács elé terjeszti a járásbíróság ügyelosztási tervét, vagy annak esetleges módosítását
- az irodavezetőkön keresztül ellenőrzi a kezelőirodák működését
- képviseli a járásbíróságot.

Járásbíróság elnökhelyettese:

A járásbíróság elnökhelyettesét pályázat alapján 6 évre a főbíró nevezné ki. Az a bíró lenne kinevezhető, aki az adott bíróság bíráinak 50 %-a +1 fő szavazatát megszerzi.

Hatásköre:

- Helyettesíti a járásbíróság elnökét
- Szakmai irányítás. Rendes tárgyaló bíró lenne

Elsőfokú bírók:

Alapvető feladatuk az ítélezési tevékenység ellátása. Az ítélezést ugyanúgy, mint a megyei ítélezési csoportoknál a járásbíróság bírása is bírói ítélezési csoport (team) keretében végezné. A bírói csoport egy szakbíróból, egy jogvégzett segédszemélyzetből (albíró) és két segédszemélyzetből állna. Működési és irányítási rendszere a megyei bírói ítélezési csoporttal azonos lenne. A bírósági ítélezési csoport felállítása a járásbíróságokon is lényegesen felgyorsítaná az ítélezést, mert a bíró feladata csak és kizárólag az ügy érdemi eldöntése lenne. Ez a rendszer lényegesen olcsóbb is lenne, mert nem kellene olyan adminisztratív munkát végeznie a bírónak, amelyet kisebb bérköltséggel rendelkező segédszemélyzet is el tudna intézni. A bírói ítélezői csoportok felállítása esetén sokkal kevesebb bíróra lenne szükség mind első fokon, mind a másodfokon, mind a Kúrián is, ezért a bírósági szervezeti rendszer fenntartása sokkal olcsóbbá és hatékonyabbá válna. A javaslatunk szerint megszüntetendő ítélőtáblák bírái és a bírósági vezetői mellett dolgozó segédszemélyzet, a más bíróságokon megszüntetendő vezetői posztok folytán feleslegessé vált segédszemélyzet is átirányítható a megyei és járásbírósági ítélező csoportokba (team-ekbe). A szerzett jogok védelméhez kapcsolódó „felkészülési időnek” az alkotmánybíróság által is elismert elve

tiszteletben tartása miatt az ilyen átirányított személyzeti tisztviselők korábbi illetményükre, pótlékaikra jogosultak. M indez irányadó lenne a megszüntetendő ítélőtáblák bíraira és a megszüntetendő elnöki bírói bírakra is azzal a különbséggel, hogy őket a törvény rendelkezése szerint megyei (és nem járásbíróági) bírói tisztség illeti meg egyébként a ma hatályos Bjt. 19. §-a szerint is. Kiemelendő, hogy az elnöki bírói tisztelet meg kell szüntetni.

A járásbíróóság gazdasági ügyintézője

A járásbíróóság elnöki irodájának vezetője látná el a gazdasági igazgatói feladatokat a járásbíróóságok tekintetében. A gazdasági ügyintézőt a megyei bírói tanács a megyei gazdasági igazgató egyetértésével nevezné ki határozatlan időre.

Hatásköre:

- gazdasági ügyek intézése
- segédszeméllyel kapcsolatos munkáltatói jogok gyakorlása

Kezelőirodák:

A kezelőiroda vezetőjét a megyei bírói tanács nevezi ki határozatlan időre. Felette a napi ügyintézéssel kapcsolatos munkáltatói jogokat a járásbíróóság elnöke gyakorolja. A kezelőiroda vezetője gyakorolja a napi ügyintézéssel kapcsolatos munkáltatói jogokat a kezelőiroda személyzetével kapcsolatban.

Munkaügyi és közigazgatási bíróságok

A 2011 szeptemberében megjelent bírósági szervezeti koncepció szerint az ítélőtáblák nem kerülnek megszüntetésre, így lehetőség lenne arra, hogy minden nagyobb anyagi ráfordítás nélkül kialakításra kerüljön az önálló közigazgatási és munkaügyi bírósági szervezeti rendszer. Nézetünk szerint a munkaügyi bíróságok különállását az elsőfokú bírósági szintnél meg kellene tartani. A munkaügyi bíróságokon belül kellene megszervezni az elsőfokú közigazgatási bíróságokat is. Az így kialakított egységes munkaügyi és közigazgatási elsőfokú bíróságok felépítése teljes egészében megfelelné a járásbíróóságok szervezetének, az előbbieket tekintetében is a koncepciónkban javasolt járásbíróági szabályokat kellene alkalmazni. A munkaügyi és közigazgatási

bíróságok hatáskörébe tartozna minden munkajogi és közigazgatási tárgyú ügy, ideértve az állam kártérítési felelősségével kapcsolatos pereket is. A másodfokú közigazgatási és munkaügyi bíróságok a jelenlegi táblabíróságok lennének, így az ítéletátlak csak másodfokú közigazgatási és munkaügyi bíróságokként működnének. Álláspontunk szerint az ítéletátlak szervezetét teljes egészében olyan szervezeti formában kellene kialakítani mint a megyei bíróságokét /összbírói értekezlet. ítéletátlai elnök, elnökhelyettes, ítélezési tanácsok stb./. Természetesen az ítéletátlak összbírói értekezletének a tagjai lennének az illetékességi területén működő elsőfokú közigazgatási és munkaügyi bíróság tagjai is. Az ítéletátlak bírói tanácsának és egyéb szerveinek ugyanolyan hatásköre lenne az elsőfokú munkaügyi és közigazgatási bíróságok tekintetében mint a megyei bíróságnak a járásbíróságok tekintetében. A jogegységi eljárás korábban leírt szabályait is alkalmazni kellene a közigazgatási és munkaügyi bíróságokra. A központi igazgatás szabályai is ugyanazok lennének e bíróságok tekintetében mint a rendes bíróságoknál. Az Országos Bírói Hivatal látná el a központi igazgatást az első és másodfokú közigazgatási és munkaügyi bíróságok tekintetében is, olyan szabályok alapján mint amelyek a rendes bíróságokra vonatkoznak. A fenti rendszer bevezetése esetén minden nagyobb anyagi ráfordítás nélkül létrejönne az önálló közigazgatási bíraskodás, amely a jogállami ítékezés egyik igen jelentős előfeltétele. Az önálló közigazgatási bíróságok felállításának fontosságát legtöbb elméleti és gyakorlati szakember is kiemeli /Patyi András, Martonyi János, Trócsányi László, Lichtenstein József/.

A központi régió problematikája:

A központi régió bíróságain felhalmozódott ügylátléket mindenféleképpen meg kell szüntetni. Erre megoldást jelentene egyrészt a team-rendszer felállítása ezeken a bíróságokon, másrészt a bírói álláshelyek esetleges átcsoportosításával meg kellene akadályozni, hogy a bírói létszám e régióban csökkenjen a nyugdíjazások miatt. A team-rendszer bevezetésével 30-40%-kal nőne ezen bíróságok áteresztő képessége, tehát 30-40%-kal több ügyet tudnának elintézni. Így 1-2 éven belül eltűnne a központi régió látléke, illetve a kapacitásnövekedésből adódóan nem is termelődné az újra. A látlék minél hamarabb történő ledolgozása érdekében elképzelhető lenne egye-

di besegítés a többi bíróság részéről, ami még rövidebb idő alatt lehetővé tenné a hátralék megszüntetését. Emellett majd minden ügyben meg kellene szüntetni a központi régió bíróságainak kizárólagos illetékességét. Az általános hatáskörű és illetékességgű bíróságoknak kellene ezt követően eljárniuk minden eddig a központi régió bíróságainak kizárólagos hatáskörébe és illetékességébe tartozó ügyekben. A központi régió bírósági szervezetrendszerét is át kellene alakítani: a Fővárosi Bíróságot, a PK K B-t és a B B K B-t is több kisebb bíróságra kellene felosztani, ezzel biztosítható lenne a hatékonyabb bírósági igazgatás. Nézetünk szerint ezen intézkedésekkel viszonylag rövid időn belül megszüntethetők lennének a központi régió bíróságainak problémái és biztosítható lenne az időszerű ítélkezés.

Záró alapvetés a szervezeti rendszerről:

Álláspontunk szerint a fenti szervezeti rendszer megvalósítása esetén érvényre jutna a bírók egyéni függetlensége és a bírósági szervezeti rendszer is átláthatóbb és ellenőrizhetőbb lenne. A szervezeti rendszer átalakítása mellett szükség volna egy olyan objektív bírói értékelési rendszer kidolgozására, amely biztosítaná a bírói előmenetel szubjektivitástól való mentességét. A bírók jogállására vonatkozó szabályokat is újra kellene gondolni, azokat nem indokolt külön törvényben szabályozni, egységes bírósági szervezeti törvényre van szükség (Bjt. és Bszi. „összevonása”).

A bírói minősítési rendszer:

A minősítési rendszer alapja egy pontrendszer lenne. Ennek keretében első lépésben széleskörű egyeztetések után meg kellene határozni az egyes ügycsoportok pontértékét. (pl.: ügyező bontóperek:

10 pont, társasházi elszámolási perek: 30 pont, emberölés büntetőpere: 30 pont stb.) Az ügycsoport nehézsége és bonyolultsága szerint kapna megfelelő pontszámot. Külön bizonyítást nem igénylő tudományos tény, hogy egy feladat nehézségével arányos mértékben nő a megoldásához szükséges idő. M inél bonyolultabb és nehezebb egy feladat, annál több idő kell annak megoldásához. A fentiek alapján a nehézségi fok meghatározásánál jó kiin-

dulópont, hogy az ország bíróságai átlagosan mennyi időt fordítanak egy-egy ügytípusbeli ügy befejezésére. A bírók általában megpróbálják a legrövidebb időn belül befejezni az ügyeket, mivel a jelenlegi statisztikai rendszer a befejezéseket preferálja. Tehát főszabály szerint az adott ügytípusba tartozó ügyek befejezéséhez szükséges időtartam országos átlaga alapján alapos következtetés vonható le azok nehézségi fokára, bonyolultságára. A szükséges statisztikai adatok rendelkezésre állnak az átlagos befejezési időtartamok kiszámítására, a különböző ügytípusok szerinti átlagos befejezési időtartamok egymáshoz viszonyított arányszámai meghatározására. Az átlagos befejezési idő az ügycsoporthoz sorolt összes ügy befejezéséhez szükséges időtartamok számtani átlaga alapján számítandó. A különböző ügytípusok szerinti átlagos befejezési időtartamok egymáshoz viszonyított aránya mint arányszám a pontérték adás alapvető eleme.

A számításra egy példával élve, induljunk ki abból, hogy pl. a házassági bontópereket átlagosan 9 hónap alatt, a szavatossági pereket 1 év 8 hónap alatt, a cégtörvényességi eljárásokat 3 hónap, az ittas járművezetés büntetőperét 4 hónap, míg egy megyei bírósági szavatossági pert 9 hónap alatt fejezik be a bíróságok. A számítás alapján mindig a legrövidebb idő alatt befejezhető ügycsoportbeli ügyek átlagos befejezési idejét vennénk alapul. A jelen példánk szerint a legrövidebb átlagos befejezési idő a cégtörvényességi felügyeleti eljárásokat érintő 3 hónap. A 3 hónapos átlagos befejezési időhöz rendelnénk a minimum pontszámot, mondjuk az 50 pontot, tehát az 1 év 8 hónapos befejezési idővel rendelkező szavatossági perek, mivel hatszor több időt vesz igénybe a befejezésük, mint az alapul vett ügycsoport, ezért a szavatossági perek 6×50 összesen 300 pontot kapnak. A járművezetéstől eltiltás átlagos 4 hónapos befejezési idejével 1,33-szoros befejezési idővel 67, a megyei másodfokú szavatossági per 9 hónapos befejezési idővel 3×50 összesen 150 pontot kapna stb. A kúriai jogegységi határozatok meghozatalára egységesen 3-6 hónapot kell adni és ennek megfelelő pontszám járna, mivel itt csak egy jogkérdésről kell döntenie mindenféle bizonyítás és az ügy érdemi eldöntése nélkül, ezért lehetőség van az egységes határidő megállapítására.

E módszerrel bármelyik ügyszak bármelyik ügye, vagy ügycsoportja összemérhető lenne. A másodfokú bírók felvetik persze, hogy milyen bonyolult dolog pl. egy sok vádlottas büntető ügy elintézése és lehet, hogy gyorsabban

be tudják és be is kell fejezniük ugyan, mint az elsőfokú bíró az azonos ügyet, de attól még nagyon bonyolult. Ez a nézet tartalmaz némi igazságot, de azt azért tudomásul kell venni, hogy sokkal egyszerűbb az első fokú bíró által feltárt bizonyítékokat figyelembe venni, és a határozatot felülvizsgálni, mint első fokon az elejétől kezdve terjedelmes bizonyítás foganatosításával befejezni az elsőfokú eljárást. A lehetséges ellenvetés ellenére fenntartjuk tehát, hogy az egyes ügytípusokon belüli ügyek átlagos befejezési ideje jól mutatja, hogy mennyi munkát kell ráfordítania egy bírónak az adott ügyre és ezáltal mennyire tekinthető az bonyolultnak és munkaigényesnek.

Ha egy új ügycsoport keletkezik pl. jogszabályváltozás miatt, akkor becslés alapján megállapítható az ehhez kapcsolódó várható befejezési idő és az ehhez kapcsolódó pontszám. Természetesen a későbbi pontos adatok alapján ezek korrigálhatók. Azt is meg kell oldani, hogy a kiemelt ügyeket hogyan pontozzuk. A jogszabály szerint kiemelt ügyeknél ugyanúgy vizsgálnánk a befejezési időt, mint a normál ügyeknél. Itt figyelembe kell venni a szoros jogszabályi időket, így ez alapján kell a tényleges ráfordítási időt megállapítani azzal, hogy speciális módon az időszükséglet csak akkor állapítható meg pontosan, ha a bíró csak ezzel az egy kiemelt ügygel foglalkozik addig, amíg azt be nem fejezi. Ennek figyelembe vételével kell az adható pontszámot megállapítani vagy ez alapján kell megállapítani az egyedi pontszámot.

A pontokat a kezdőirat érkezésekor a kezelőiroda regisztrálná a számítógépes rendszerben. Az ügyek automatikus szignálása után ez a pontszám adódna hozzá az ítélkező bírói tanács addigi saját összpontszámához. Így pontosan megállapítható lenne akár hónapokra lebontva, hogy egy bírói ítélkező csoport (team) milyen leterheltség mellett ítélkezik. Ez a mérőszám objektíven határozná meg a bírói leterheltséget, mert egy előre és objektíve meghatározott pontrendszeren alapul. Így el lehetne érni, hogy minden bírói ítélkező csoport – méghozzá egy bíróságon belül és a különböző bíróságok csoportjai viszonyában is – azonos ügyteherrel működjön, akár országosan is, mert csak a havi pontszámokat kellene összehasonlítani a leterheltség megállapításánál. Ennek megfelelően kellene kialakítani az ügyelosztási tervet, illetőleg az automatikus szignálási rendszert. Sőt az ország egyes bíróságai és bírósági ítélkezési tanácsainak éves átlagos pontszáma is pontosan kiszámítható, ezért össze lehet hasonlítani az egyes bíróságok általános

leterheltségét és a nagyobb aránytalanság könnyen kiküszöbölhető lenne bírói álláshelyek átcsoportosításával.

Tehát az egyes bírói ítélkező tanácsok (megyei bírói ítélkező csoport összes tagja, illetőleg járásbíróági ítélkező csoport bírása) havi és éves alappontszáma tehát az adott évben és hónapban kapott (kiosztott és átosztott) ügyek összpontszámából alakulna ki. Előre meghatározásra kerülne országosan, hogy az egyes bírói ítélkező tanácsoknak éves szinten mekkora átlagos összpontszámú ügyek kerülhetnek kiosztásra. (pl.: minden járásbírói vagy megyei bírói tanácsnak éves szinten 1500 pontértékű ügyet kell kiosztani). Ezen alappontszám kerülne korrigálásra előre meghatározott szempontok alapján és a korrigált alappontszám adná az érintett bíró összpontszámát. Ilyen tényező lenne az ügyek befejezésének elvárható időn belüli befejezése. Ennek érdekében az egyes ügycsoportok tekintetében meg kellene határozni azt az elvárható időtartamot, amelyen belül az ügyet be kell fejezni. Ezen időtartam megegyezne az alappontrendszer kialakításánál figyelembe vett átlagos befejezési idővel bizonyos korrekciós tényezőkkel. Ha a bírói ítélkező tanács elvárható időn belül nem fejezi be az ügyet, akkor előre meghatározott pontértékkel csökkenteni kell a havi és éves pontértékét. Ahány százalékkal túllépi az ítélkező csoport az elvárható befejezési időtartamot, annyi százalékkal csökkenne az adott ügyre kapott alappontszáma és e csökkenés által a havi és éves összpontszáma. A fentebb leírt szabályok vonatkoznának a járásbíróóságokra, megyei bíróóságokra és a Kúriára is. Ugyanúgy csökkenteni kellene a járásbíróági ítélkező tanács alappontszámát, ha az ítéletét a másodfokú bíróság megváltoztatja, vagy hatályon kívül helyezi. Az ítélet hatályon kívül helyezése esetén az új eljárás ideje teljes egészében határidő túllépésnek minősülne és ezen időtartam százalékos arányának megfelelően kell csökkenteni az adott ügyre kapott alappontszámot. Az ítélet részbeni megváltoztatása esetén 20 % – al míg a teljes megváltoztatása esetén 40%-kal kellene az adott ügyre kapott alappontszámot csökkenteni. A megyei bíróági ítélkezési tanácsok alappontszámát akkor is csökkenteni 50%-kal, ha a peres fél, vagy az ügyben eljáró első fokú bíróság indítványára lefolytatott jogegységi eljárásban a Kúria megállapítja, hogy a megyei bíróság ítélete ellentétes a jogegységi eljárásban foglaltakkal. A kúriai jogegységi tanácsoknak az adott ügyre kapott alappontszáma pedig akkor csökkenne az elvárható idő-

tartam be nem tartásán túlmenően 60%-kal, ha az Alkotmánybíróság a jogegységi határozatát megsemmisíti. A nagy számok törvénye alapján a kiosztási alappontszámbeli egyenletlenségek ki fognak egyenlítődni, mivel azonos egy időben nehezebb és kevésbé nehéz ügyet is kap egy ügycsoporton belül a bíró, és ezáltal az átlagos befejezési idő alatt befejezhető lesz az adott ügycsoportba tartozó minden ügy. Ha bonyolultabb az ügy és több időt kell ráfordítani, akkor a kevésbé bonyolult ügyekre fordított időn tud annyi időt megtakarítani a bíró, amellyel kompenzálni tudja a bonyolultabb ügyre fordított többletidőt. Ez a rendszer azért is jó, mert a felek előre tudni fogják és elvárhatják, hogy egy adott ügycsoport tekintetében legfeljebb mennyi időn belül fognak ítéletet kapni.

Ezekkel a pontszámcsökkentésekkel el lehet érni azt, hogy az ügyben eljáró bíróságok minél precízebben és a jogszabályoknak megfelelően intézzék az ügyeket és hozzanak a jogszabályoknak és az alkotmánynak megfelelő döntéseket. A bevezetendő előírás szerint az elsőfokú járásbírói bírói ítélkező tanács bírója visszakapná az ítéletének megváltoztatása, vagy hatályaon kívül helyezés miatt elvesztett pontjait, ha az indítványa alapján a Kúria a határozatában megállapítja, hogy a másodfokú bíróság ítélete jogsértő, mivel a jogegységi eljárásban foglaltakkal ellentétes (másodfokú ítéletek kontrollja). A korábban kifejtett jogegységi eljárás mellett az új pontrendszer ezzel is hozzájárul az ítélkezés színvonalának emeléséhez.

A másik fontos kérdés, hogy egy ítélkező bírói csoport éves átlagban nem kaphatna magasabb összpontszámú ügyet, mint az országosan előre meghatározott átlag 110 %-a, hiszen semelyik bírói ítélkező tanácsot sem lehet úgy leterhelni, hogy az már az ítélkezés színvonalának a csökkenéséhez vezetne, a visszaélésszerű vezetői magatartás megelőzéséről nem is beszélve. Ha ez mégis megtörténne, akkor a bíró a 110% feletti pontszámmal képviselt ügyek elintézését jogszerűen megtagadhatná. A cél tehát az, hogy minden bíró nagyjából az előre meghatározott összpontszám 100%-nak megfelelő (az adott évben kicsit kevesebb vagy kicsit több) összpontszámú ügyeket kapjon (alappontszám). A kiinduló éves alappontszámot 2012-es bevezetést feltételezve a 2008-2011-es években országos egy bíróra kiosztott ügyek pontszám alapján lehetne meghatározni, ez lenne tehát a kiinduló 100%-os alappontszám.

Álláspontunk szerint a bírók általában megpróbálják majd a statisztikai adatok alapján megállapított átlagos befejezési idő alatt lezárni az ügyeket, mivel ha azt nem teszik, akkor a összpontszámuk a

1005-öt jelentő alappontszámhoz képest csökkenni fog. Megjegyezzük, hogy a fentiek alapján kiszámított átlagos befejezési idők objektívnek tekinthetők, mivel jelenleg a mai statisztikai rendszer a befejezést preferálja, így minden bírónak az volt az érdeket, hogy az ügyeket (talán a legnehezebbek kivételével) minél hamarabb befejezze.

A bírói ítélkező tanácsok éves és havi pontszámait a kezelőirodák tartanák nyilván, ezeket a pontszámokat bármelyik bíró megtekinthetné, így mindenki számára egyértelművé válna, hogy kinek milyen a leterheltsége.

Az a bíró tehát, 100 % – os teljesítményt nyújt, akinek egyetlen határozatát sem változtatták meg, nem is helyezték hatályon kívül és minden ügyet az előre meghatározott elvárt határidőn belül (pl. társasházi elszámolási pereknél pl. másfél éven belül) befejezett, és (ha másodfokú bíróról van szó) jogegységi határozattal sem ellentétes a döntése. Az ilyen 100%-os teljesítménnyel büszkélkedő bíró összpontszáma megegyezik a rászignált ügyek alappontszámával. A pontrendszer tehát nem a befejezések számát és típusát venné figyelembe, de az elvárt időt túllépő befejezés negatív korrekciós tényező.

További korrekciós tényező lehet az ítélkezés szempontjából nem egész bírák (pl. a kúriai és a megyei bírói tanács bíró tagjai 3/4-ed bírók) tekintetében az alappontszámok arányos felszorozása.

A fent leírt pontrendszer előnye, hogy jogszabály által rendezett objektív alapon mindenféle vezetői értékelés nélkül biztosítaná a bírók leterheltségének és munkavégzésük színvonalának mérését. Az új rendszer bevezetése esetén legalább is általános jelleggel szükségtelenné válna a gyakran szubjektív idő- és munkaigényes – ezáltal költséges – egyedi, 8 évenkénti „rendes” bíróvizsgálat. A pontrendszer bevezetése esetén lehetőség nyílna arra, hogy objektív alapon és éves szinten rögzíthető legyen a bíró terhelése és a korrekciós pontszámok alkalmazásával az ítélkezés színvonala is emelhető. Ehhez kapcsolódik, hogy általános bíróvizsgálatot csak akkor kellene folytatni, ha a bíró éves összpontszáma 3-5 év átlagában nem éri el az országosan előre meghatározott alappontszám 70 %-át. Nyilvánvaló, hogy ha a bíró e fölött teljesít, akkor nincs szükség külön vizsgálatra, mivel a pont-

rendszer objektíven megmutatja, hogy nincs probléma az ítélkezésével. Addig pedig felesleges volna egyedi vizsgálatokat lefolytatni, amíg erre nincs ok. Álláspontunk szerint a fentiekből megállapítható, hogy a pontrendszer sokkal hatékonyabban és olcsóbban, illetve objektívebben biztosítaná a bírók munkájának értékelését, mint a bírói egyedi vizsgálatok.

Amennyiben 3-5 éves átlagban a bíró összpontszáma nem éri el az előre meghatározott összpontszám

70 %-át, akkor a bírói tanácsnak kötelező lenne ellene megindítani ellene egy alkalmassági eljárást a szolgálati bíróságnál. A szolgálati bíróság az alkalmassági eljárás keretében kötelezően egyedi bírói vizsgálatot rendelne el, amelyet számítógépes sorsolás útján kijelölt megyei bíróság megyei bírói tanácsa végezné el, mint minősítési tanács. A bíró szolgálati helye szerinti megyei bírói tanács nem járhatna el minősítési tanácsként. A szolgálati bíróság az egyedi bíróvizsgálat során döntene arról, hogy a bíró munkavégzése megfelelő-e és az eredmény alapján szabhatna ki megfelelő intézkedést a bíróval szemben. Amennyiben második alkalommal kerülne sor a fentiek miatt az alkalmassági eljárásra és a szolgálati bíróság ismét megállapítja, hogy a bíró munkavégzése nem megfelelő, akkor a bírót kötelezően fel kell menteni tisztségéből.

Igen kivételes esetben a soron kívüli alkalmassági vizsgálatot azért nem zárná ki a jogszabály, pl. nem rendszeres, de kirívóan súlyos bírói magatartás esetén (pl. akár egyetlen ügyben önhiba esetén többszörös bírói határidő túllépés jelentős ügyfélérdeket sértve vagy ha a Strasbourg-i Emberi Jogok Európai Bírósága bírói mulasztás, jogsértés miatt kártérítésre kötelezi a magyar államot), az ilyen vizsgálat elrendelésére a bírói tanács lenne jogosult. A bírák ilyen soron kívüli (nem meghatározott mértékű pontszámcsökkenés folytán elrendelt) értékelése kapcsán törvényben kellene kimondani, hogy jogszabály és/vagy jogegységi határozat egyértelmű, többféleképpen nem értelmezhető tartalmának (pl. bíróra vonatkozó határidő, de akár ilyen anyagi jogi jogszabály) rendszeres és több különböző bírói időszakot felölelő megsértése hiányában semmiképpen sem alkalmatlan a vizsgált (meghatározott pontszámot elért) bíró. Minden egyéb értékelési szempont kizárólag az alkalmastól a kiválóan alkalmasig terjedő sávban jöhet figyelembe. Az értékeléseknél az „alkalmas, utóvizsgálat szükséges”- értékelés eltörlése szükséges, mert min-

den ügyfél jogosult az egyformán biztos státuszú ügyében ítélkező bíróra. Ugyanezen okból már az első bírói kinevezés legyen határozatlan idejű.

A fenti pontrendszer bevezetésének fontos előfeltétele, hogy minden bíró országosan egységes személyi és dologi feltételek között gyakorolhassa hivatalát, így azonos számú és képzettségű ítélkezési csoportbeli munkatárssal, és a bíróság által a bíró részére biztosított tárgyalási lehetőség (terem, világítás stb.) minimális időtartama is megegyezzen. A bíró esetleges rossz teljesítménye esetén nem teheti felelőssé a team más tagjait, mert a napi munkavégzéssel összefüggő munkáltatói/igazgatási jogokat maga gyakorolná felettük és elégedetlensége esetén a team valamelyik tagja másik team-be történő áthelyezését, akár felmentését is kezdeményezhetné, ha pedig nem teszi, akkor számolnia kell saját pontjai csökkenésével a team más tagjai által elkövetett hibák miatt. Mivel a bírót sújtó szankciók csak nagyobb mértékű, ráadásul több évre vonatkozó pontszámcsökkenésnél merülhetnek fel, ezért nem jelentene kibúvót a team nem bíró tagjának áthelyezése/felmentése előtti rövid időszakban elkövetett akár eseti jellegű tévedések okozta pontszámcsökkenésre hivatkozás sem.

Bírói előmenetel, pályázat:

A bírók előmenetelét is objektív alapokra kell helyezni. Ehhez is megfelelő alapot szolgáltat az előzőekben kifejtett pontrendszeren alapuló minősítési szisztéma. Megyei és kúriai bírói vagy igazgatási posztra való pályázás esetén kötelezően figyelembe kellene venni a pályázó bírók éves összpontszámait. A bíró pályázatot megelőző 5 évben elért összpontszámát kellene korrigálni előre meghatározott pontszámú tényezőkkel. (Pl.: nyelvvizsga, speciális képzettség, másoddiploma stb.) Az így kapott pályázati összpontszám lenne a pályázat elbírálásának alapja. Annyiban finomítható a rendszer, hogy a pályázó bíró megyei bírói tanácsa véleményt nyilvánítana a bíró emberi és személyi képességeiről. Ez a vélemény maximum 10%-kal emelhetné (de nem csökkenthetné) a bíró pályázati összpontszámát. A megyei bírói tanács a pályázattal együtt a pályázati összpontszámot igazoló iratokat és az előbbi véleményt küldené meg a főbírónak. A pályázatot a főbíró írná ki, de a me-

gyei bírói tanácshoz kellene benyújtani. A főbíró csak az első három legtöbb pontot elérő bíró közül választhatna. A főbíró nem választhatna olyan bírót sem, akinek a pályázati pontszáma a legjobb pontszámot elérő bírónál 10%-kal kevesebb és olyat sem, akinek a nem pályázati összpontszáma nem éri el az átlag bírói nem pályázati összpontszám 80%-át.

Ezeket a szabályokat alkalmazni kellene az önálló intézkedési jogkörrel rendelkező bírósági ügyintézők tekintetében is. Az albírók (titkárok) tekintetében ez azért is lenne fontos, mert a bírói posztra történő pályázás esetén a pályázatot benyújtó albírók közül a fenti szisztéma és szabályok szerint kiválasztott albíró lehetne csak kinevezhető. A Főbírónak az első három legtöbb pontot elérő pályázatát terjeszti fel a Köztársasági Elnöknek kinevezés céljából. Terjedelmi okokból nem dolgoztuk ki a nem bírói szervezeten belüli pályázó minősítési rendszerét, a későbbi szabályozás előtt nem tornyosulnak leküzdhetetlen akadályok.

A fenti pályázati, előmeneteli rendszer álláspontunk szerint objektív, biztosítaná, hogy a legalkalmasabb pályázó kapja meg a kinevezést. A pontrendszer nem manipulálható és nem tartalmaz szubjektív elemeket, a kinevezőnek is megköti a kezét. Az előremenetel, így a felsőbb bíróságokra, vagy vezető posztokra kinevezettek belső legitimációja is megeremtődik.

A jelenleg hatályos rendszerben problémát okoz az, hogy az igazgatási vezetői tisztségeket betöltő bírók azért is ragaszkodnak posztjukhoz, mert elvesztésük esetén lényegesen csökkenne a jövedelmük. Több tanulmány is foglalkozik azzal, hogy a vezetői pótlékok irreálisan magasak, az elsőfokú bírók megbecsülését növelni kellene. Ezek a problémák szerintünk kizárólag úgy lennének megoldhatóak, ha a vezetői és beosztási pótlékot (megyei bírói, táblabírói, legfelsőbb bírói) megszüntetnék. Helyettük inkább a kinevezett megyei elnöknek vagy igazgatási, szakmai (elnök, elnökhelyettes, tanácselnök) vezetőnek minden megkezdett kétévi igazgatási tisztségben eltöltött idő után egyszeri vagy a vezetői posztok közötti különbség szerint differenciált mértékű fizetési fokozatbeli előresorolást adnának, melyet nem vesztenének el posztjuk megszűnése után sem. Így nem anyagi veszteségként élnék meg a tisztség elvesztését. A nem vezető bírónál pedig nem a bírósági szintre beosztás szerinti pótlékkal differenciálná a törvény a jövedelmeket, hanem az adott bíró összpontszámának az ilyen összpontszám

országos átlagát több éven keresztül meghaladó átlagos mértéke jelentene jelentős többletjövedelmet, illetménypótlékot. A szerzett jogok védelméhez kapcsolódó „felkészülési időnek” az alkotmánybíróság által is elismert elve tiszteletben tartása miatt természetesen indokolt lehet olyan átmeneti szabályozás kialakítása, amely alapján meghatározott ideig (de a vezetőknél legkésőbb az új törvény hatálybalépése előtt elnyert vezetői tisztség megszűnéséig) a jelenleg beosztási vagy vezetői pótlékkal rendelkező bírák nem vesztenék el a pótlékot, kivéve amennyiben a fentiek szerinti új szabályozás nagyobb jövedelmet eredményezne számukra.

Fegyelmi felelősség:

Az önálló közigazgatási- és munkaügyi bírósági szervezeti rendszer felállítása esetén szükségtelemmé válna a költséges és zavaros eljárási- és hatásköri szabályok alapján eljáró szolgálati bíróságok fenntartása. A szolgálati bíróságokra vonatkozó jelenlegi szabályozás olyan hiányos és alkalmazhatatlan szabályokat tartalmaz, amelyek alapjaiban kérdőjelezik meg ezen szervek jogszerű működését. Ezen hiányosságok kiküszöbölésének legjobb módja az lenne, ha felállításra kerülnének az önálló közigazgatási- és munkaügyi bíróságok és a bírók fegyelmi ügyeiben ezen szervek járnának el.

A bírók elleni fegyelmi eljárás kezdeményezésére a megyei bírói tanács lenne jogosult. Amennyiben a megyei bírói tanács dönt a fegyelmi eljárás megindításának tárgyában, akkor határozatát köteles megküldeni a főbírónak. Amennyiben a megyei bírói tanács nem kezdeményezi az adott bírók elleni fegyelmi eljárást, akkor a határozat megküldését követő 8 napon belül a főbíró kezdeményezheti a fegyelmi eljárást.

Az első fokú munkaügyi- és közigazgatási bíróság speciális tanácsa járna el. Az automatikus szignálás szabályait alkalmazni kellene azzal, hogy az eljáró tanács két ülnöke a megyei ügyvédi kamara, illetve a megyei főügyész-ség előre meghatározott rend szerint kiválasztott tagja lenne. Ezzel biztosítható lenne az eljárásban a külső kontroll is a bírók és a bíróságok tekintetében. A másodfokú bíróságok a bírók fegyelmi ügyében természetesen az ítélőtáblák lennének és az általános szabályok szerint járnának el. Álláspont-

tunk szerint a bírói tisztségből való elmozdítást kimondó ítélet esetén biztosítani kellene a jogot az eljárás alá vont bírónak, hogy az Alkotmánybíróságtól kérhesse a határozatnak alkotmányossági felülvizsgálatát.

Bár nem foglalható törvénybe, de ide tartozik, hogy megfontolandó lehet, hogy a kormány és az igazságszolgáltatás mindenkori vezetése kezdeményezze minden uniós tagállambeli elsőfokú szolgálati bíróság másodfokú bíróságaként működő európai szolgálati bíróság létrehozását. Amennyiben egyszer majd az európai szolgálati bíróság megkezdí működését, akkor (persze az uniós szabályozástól is függően) a magyar Alkotmánybíróság fenti szolgálati bíróság hatásköre megszűnik.

Amennyiben nem kerül felállításra az önálló közigazgatási- és munkaügyi szervezeti rendszer, akkor mindenféleképpen szükségesnek látnánk teljesen újraszabályozni a szolgálati bíróságokra vonatkozó rendelkezéseket. Olyan hiányosak és alkalmazhatatlanok a jelenlegi eljárási szabályok, hogy nem teszik lehetővé a jogállami eljárás lefolytatását. Megengedhetetlen, hogy a szolgálati bíróságok törvény felhatalmazása nélkül, saját maguk által kialakított ügyrendben határozzák meg az eljárási szabályokat. A pontos eljárási és garanciális szabályok csak és kizárólag sarkalatos törvényben írhatók elő az alkotmány szerint is. A szolgálati bírókat álláspontunk szerint kvóta-rendszerben a megyei összbírói értekezleteknek kellene megválasztania. Emellett biztosítani kellene azt is, hogy a másodfokú szolgálati bíróság határozata alkotmányossági szempontból megtámadható legyen az alkotmánybíróság előtt és hogy az eljárás alá vont bíró kérelmére az eljárást nyilvánossá tegyék. Az ebben a bekezdésben írt minimális változtatások nélkül nézetünk szerint nem is beszélhetünk bírói függetlenségről.

A bírák (albírák, segédszemélyzet) jogállásához kapcsolódó egyes további kérdések – a teljesség igénye nélkül:

Az albírák (jelenleg a bírósági fogalmazók és bírósági titkárok) kötelezően előírt határozatlan idejű alkalmazása, a határozott idejű alkalmazás tilalma jelentős előrelépés lenne. A bírói jellegű munka (Bszi. 91. §-ának (2) bekezdése) miatt ez garanciális jellegű a jövődöbéli albíráknál (bírósági titkár), az ilyen tevékenység hiányában (bírósági fogalmazók) pedig félő, hogy határozott idejű alkalmazás esetén az esetleg tisztességtelen bírósági vezetők

vagy a team-rendszer bevezetése esetén a felettük részleges munkáltatói jellegű jogosítványt szerző bírák kiválasztják a nekik szubjektív alapon nem szimpatikus, tartással rendelkező bírósági fogalmazókat és a határozott időtartamú igazságügyi alkalmazotti jogviszonyukat egyszerűen nem hosszabbítják meg.

A bírósági ügyintézőknél és a végrehajtási ügyintézőknél, de még a nem jogvégzett segédszemélyzetnél (tisztviselőknél, „jegyzőknél”, „szerkesztőknél”, „leíróknál”) is a fentieknél korlátozottabb mértékben, de a nagyobb jogállási függetlenség irányába mutató jogalkotási lépések szükségesek. Ők is lehetnek a kialakítandó bírói team tagjai és rajtuk, az ő bizonytalan helyzetükön keresztül is lehet illetéktelen befolyást gyakorolni a bíróra. Így a bírósági ügyintézők és a végrehajtási ügyintézők, a tisztviselők („jegyzők, szerkesztők, leírók”) értékelése tekintetében a bírói értékeléshez hasonló garanciális elemek bevezetése indokolt. Jelenleg teljes mértékben a vezetői szubjektivizmus dönt, még indokolni sem kell az aláhúzáson alapuló túlzottan egyszerű formanyomtatvány szerinti értékelést, mely természetesen az albíróknál (bíró-sági titkárok) és a bírósági fogalmazóknál is megszüntetendő.

A tanulmányi szerződések, külföldi ösztöndíjak és azok időtartama alatt a fizetés nélküli szabadság, távollét engedélyezése a bírának, albírának (bíró-sági titkároknak, bírósági fogalmazóknak) egységes szabályozás alá kell, hogy essen. Egy bizonyos mértékig, időtartamig az első alkalommal alanyi jog legyen, hiszen a bíróság, az ügyfelek érdekét szolgálja a világra nyitott, nyelveket beszélő, külföldi jogi tapasztalatokkal rendelkező bíró és albíró. A meghatározott mértéken, időtartamon felül és a többedik esetben már vezetői mérlegelés szükséges, de szűkre szabott, meghatározott feltételek szerinti mérlegelést írjon elő a jogszabály.

Célszerű és igazságos lenne a bel- és külföldi jogi konferenciákról, rövidebb idejű tanulmányutakról szóló döntések teljes mértékű központosítása az Országos Bírói Hivatalba mind a résztvevő bírák, albírák, segédszemélyzeti munkatárs személyéről, az engedélyezés feltételeiről mind anyagi támogatásáról, költségterítéséről, távolléti díjáról. Természetesen a vonatkozó szabályzat(ok) csak szűkre szabott elbírálást tegyenek lehetővé.

A bővítendő otthondolgozási kedvezmény alanyi jogként illessen meg minden bírát, az elvonás mint szankció lehetősége a hatályos Bjt.-ben alkotmány-

ellenes, mert a bírósági vezető szubjektív megítélése szerinti nem megfelelő munkavégzés, azt igazoló értékelés hiányában is felhozható alapul szolgáló indokként. Az időbeli és egyéb korlátozás is kizárólag a szabályozásból folyjon, semmilyen egyéni engedélyezés, szankció nem fogadható el. A rosszul teljesítő bírót a minősítési, előmeneteli rendszerben és a fegyelmi eljárás során érvék hátrányok, ne egy ilyen vezetői visszaélésekre okot adó jogintézmény kapcsán. Alanyi jog legyen továbbá a kiskorú gyermekes szülő-bíróknak a munkakezdéshez képest 1-1,5 órával későbbi tárgyaláskezdési és az ennyi idővel korábbi tárgyalás- befejezési lehetőség, természetesen az így elmaradt tárgyalások meghatározott időn belüli pótlása mellett tárgyalási pótnapokon.

Elsőre az egyes bíró által választható lehetőségként érdemes lenne bevezetni a késő délutántól estig tartandó tárgyalási napokat (pl. a kétheti négyből az egyik tárgyalási napon), az otthondolgozási kedvezmény kibővítéséért „cserében” ezért persze nem járna illetménypótlék a bírónak. Biztosak vagyunk benne, hogy több ügyfél, vádlott jönne el ezekre a tárgyalásokra, nem konkurálna minden tárgyalás a munkahelyi elfoglaltsággal. A munka- idő megszervezésében a bírát egyébként is nagyfokú szabadság illesse.

Az ügyfelek, a jogkereső polgárok és a bírák (albírák, segédszemélyzet) az igazságszolgáltatást érintő közéleti vitákban, a jogalkotásban történő megfelelő színvonalú és mélységű részvételi lehetőségük érdekében, továbbá a bírák (albírák, segédszemélyzet) saját szolgálati viszonnal összefüggő érdekeik védelmében – szűkkörű, indokolt kivételek mellett – minden igazgatási és szolgálati viszonnal összefüggő saját (mindenki a magáét egy saját intranetes, a maga és a bírósági vezető által ismert kóddal ellátott belépéssel biztosított netes felületen !) és egyéb általános dokumentumot olvashassanak el az interneten. Azok közzététele a világhálón, egyes esetekben intranetes alkalmazásokban kötelező legyen.

Roma honfitársaink felzárkóztatásának egyébként is országos, sőt európai jelentőségű problémája megoldásához a bíróságok azzal is hozzájárulhatnának, hogy a kötelező roma-foglalkoztatási kvóta előírása alapján a bírósági albírók, bírósági fogalmazók, bírósági titkárok, bírósági ügyintézők, végrehajtási ügyintézők, tisztviselők meghatározott százalékában a pályázatokon induló alkalmas cigány származású jelentkezők pozitív diszkriminációjával roma munkatársakat foglalkoztatnának. Így természetesen a roma bírák száma

is nőne, erősítve a szervezet és a cigány kisebbség kapcsolatát, a bíróságok toleráns, ügyfélbarát arculatát, törlesztve egy keveset ezzel a bíróságok adósságából az ártatlanul fogvatartásra ítétekkel szemben az ezzel összefüggő gyakran közömbösséget tükröző kártalanítási gyakorlat miatt is. Ezzel összefüggő kérdés, hogy a bírák pályaaalkalmassági vizsgálata (Bjt. 5. §-a) alkalmassá kellene tenni arra, hogy az előítéletekre akár csak közepes mértékben hajlamos pályázókat is kiszűrje.

A Bjt. 22. §-ának (1) bekezdése szerinti politikai tevékenység tilalmának elve mindenképpen pontosítandó, mert túlzottan homályos, elmosódó határokkal rendelkező elvárás közvetít és szelektív bunkósbotként szolgálhat a közéleti vitákban részt vevő, az igazgatás anomáliáit, a bírói függetlenség problémáit érintő bírakkal szemben. Álláspontunk szerint világossá kellene tenni, hogy a szakpolitikai véleménykifejtés, a nem egyértelműen pártpolitikai viszonyulást kifejező publicisztika nem törvényellenes, akkor sem, ha mint minden szakpolitikai téma érintkezik a pártpolitika világával. A szolgálati titokkörbe utalás (a szolgálati titokkör módosításával) legalább a fegyelmi eljárások tényére és irataira nézve és legalább az eljárás alá vont bíró tekintetében feloldandó, mert jelenleg a véleménynyilvánítási szabadság súlyos korlátozására vezethet a Bjt. 28. §-ának (1) bekezdése szerinti tekintélyvédelem torz, az európai jogelvekkel ellentétes értelmezésével („a bírósági vezetők bírálata tekintélysértés”) kölcsönhatásban.

A Bjt. 24. §-ának (1) bekezdése szerinti együtt alkalmazási tilalom („A bíróság elnökének, elnökhelyettesének, valamint kollégiumvezetőjének és helyettesének, csoportvezetőjének és helyettesének a hozzátartozója az általa vezetett bíróságon, kollégiumban vagy csoportban bíróként nem működhet”) alóli felmentés intézményét egy igazgatási visszaélésektől hemzseggő szervezetben meg kellene szüntetni. Az ilyen okból áthelyezett rokon bíró a másik bíróságra utazásával járó és egyéb (pl.étkezési) többletköltségeire igényt tarthatna.

A Bjt. 28. §-ának (2) bekezdése szerinti nyilatkozattételi tilalom csak a folyamatban lévő ügyekre korlátozandó, mert a jogtudomány fejlődését, a joggyakorlatot érintő vitákat gátolja.

A nyugdíjas bírák számára bevezetendő és középtávon az utolsó teljes kezesmény legalább 90 % – át elérő nyugdíjat eredményező összeférhetetlenség-

gi pótlék a szigorú összeférhetetlenségi szabályozás (külön jövedelem megszerzésének korlátozása) folytán mindenképpen indokolt. Ugyanezen okból a szabadsággal, pótszabadsággal kapcsolatos és más kedvezmények, a jubileumi jutalom, a 13. havi külön juttatás szintén fenntartandók. Az ország költségvetési helyzetének tiszteletben tartása mellett szintén a bírói függetlenséget szolgáló szigorú összeférhetetlenségi tilalom miatt 4-5 éves távlatban a jelenlegi kezdő bírói illetmény nagyjából kétszeres összegét elérő mérték mint alapvető és jogos célkitűzés kifejezett jogalkotói támogatása indokolt. A jelen tanulmányban javasolt rendszer által megtakarított működési költség egy része is felhasználható a bírói és a bírósági dolgozói illetmények növelésére.

A Bjt. 58. §-ának (2) bekezdése szerinti 3 hónapos lemondási idő méltánytalanul hosszú, a pályát elhagyó bíróra ennyi időt nem feltétlenül vár új munkáltatója.

Az egyéb jogállással összefüggő kérdésekben a hatályos szabályozás nagy vonalakban megfelelő.

Budapest, 2011.08.24. (kiegészítve, módosítva: 2011.09.25.)

5. SZ. MELLÉKLET

Állambiztonsági Szolgálatok
Történelmi Levéltára

H-1087. Budapest, Bővös u. 7
Kutatást Előkészítő Osztály

Ft H-1087 Bp. B67
Tel: (06-1) 478-6020
Fax: (06-1) 478-6028
e-mail: info@abtl.hu
Internet: www.abtl.hu
Tel: 478-6022

1. számú példány

Nyt. szám: 1691/5K/2011

(Válaszában kérjük, hogy
szíveskedjék a fenti számra hivatkozni!)

Sipos Anett

Budapest
Márvány u. 25.

1126

Tisztelt Kutató!

Értesítjük, hogy a Levéltári Kutatási Kuratórium a 2011. szeptember 16-i ülésén hozott határozata alapján az Ön számára a tudományos kutatási engedélyt kiadta. A 2003. évi III. törvény 4. § (3) bekezdésében meghatározott adatokat (azaz a faji eredetre, a nemzeti, nemzetiségi és etnikai hovatartozásra, a vallásos vagy más világnézeti meggyőződésre vonatkozó adatokat) anonimizálás nélkül ismerheti meg.

Kérjük, hogy a kutatás megkezdése előtt, az időpont egyeztetése céljából, szíveskedjen a kapcsolatot felvenni kutatótermünkkel a 478-6022-es telefonszámon.

Budapest, 2011. szeptember 19.

Tisztelettel:

Orgoványi István
Orgoványi István
osztályvezető

Készült: 2 példányban
Egy példány: 1 lap
Ügyintéző: Stomp T.

6. SZ. MELLÉKLET

Allambiztonsági Szolgálatok

Történelmi Levéltára

H-1087 Budapest, Esztós u. 7.

Kutatást Előkészítő Osztály

PF. H-1268 Bp. 867

Tel: (06-1) 478-6020

Fax: (06-1) 478-6020

e-mail: info@abtl.hu

Internet: www.abtl.hu

Tel: 478-6022

1. számú példány

Nyt. szám: 1691/SK/2011

(Válaszában kérjük, hogy
szíveskedjék a fenti számra hivatkozni!)

Sipos Anett

Budapest

Márvány u. 25.

1126

Tisztelt Kutató!

Értesítjük, hogy a Levéltári Kutatási Kuratórium a 2011. szeptember 16-i ülésén hozott határozata alapján az Ön számára a tudományos kutatási engedélyt kiadta. A 2003. évi III. törvény 4. § (3) bekezdésében meghatározott adatokat (azaz a faji eredetre, a nemzeti, nemzetiségi és etnikai hovatartozásra, a vallásos vagy más világnézeti meggyőződésre vonatkozó adatokat) anonimizálás nélkül ismerheti meg.

Kérjük, hogy a kutatás megkezdése előtt, az időpont egyeztetése céljából, szíveskedjen a kapcsolatot felvenni kutatótermünkkel a 478-6022-es telefonszámon.

Budapest, 2011. szeptember 19.

Tisztelettel:

Orgoványi István
Orgoványi István
osztályvezető

Készült: 2 példányban
Egy példány: 1 lap
Ügyintéző: Stomp T.

7. SZ. MELLÉKLET

Fővárosi Törvényszék
részére

Budapest, 2012. augusztus 10.

1055 Budapest
Markó u. 27.

Tárgy: Kereset

Tisztelt Fővárosi Törvényszék!

Alulírott **Minda Zoltán** (1054 Budapest, Bank u. 3., an.: Búri Róza) **felperes**, az 1989 óta hatályos Ptk. 76. §-ában védett emberi méltósághoz való személyiségi jogaim alperes általi megsértése miatt, tisztelettel

k e r e s e t

-et terjesztek elő

Magyar Állam (1011 Budapest, Fő utca 44-50., a Ptk. 28. §-a értelmében képviseli: **Németh Lászlóné**) **alperes** ellen, az alábbi – csatolt okiratokkal logikailag is zártan bizonyított – tényállás alapján.

Tisztelettel előadom, hogy a felperes is részt vett az 1989. november 26-i (un. „4 igenes”-ként közismert) népszavazáson.

A népszavazáson 3.-ként szereplő kérdésre igennel szavaztak 95,37%-os elsőprő arányban arról, hogy; „**Elszámoljon-e az MSZMP a tulajdonában, vagy kezelésében lévő vagyonról?**”, amelyhez fogható egyöntetű népszavazási eredmény nem volt.

A népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1989. évi XVII. törvény 4. § (2) bekezdése az Alkotmányra hivatkozással akként rendelkezik, **miszerint** „A döntéshozatal céljából elrendelt népszavazás eredménye az Országgyűlésre és a tanácsokra kötelező.”

Az Országgyűlés által meghozott az elmúlt rendszerhez kötődő egyes társadalmi szervezetek vagyonszámoltatásáról szóló 1990.09.18. napjától hatályos 1990. évi LXXIII. tv. 1. §-a akként fogalmaz az 1989-es népszavazási eredménnyel érintett MSZMP tekintetében, hogy

„A Magyar Szocialista Párt (mint a Magyar Szocialista Munkáspárt jogutódja), a Demokratikus Ifjúsági Szövetség és tagszervezetei (mint a Kommunista Ifjúsági Szövetség és az Úttörőszövetség jogutódjai), a Társadalmi Egyesülések Szövetsége (mint a Hazafias Népfront jogutódja), az Országos Béketanács, a Magyar Szovjet Baráti Társaság, a Magyar Nők Országos Szövetsége, a Magyar Ellenállók, Antifasiszták Szövetsége és a Magyar Honvédelmi Szövetség (a továbbiakban: elszámoló) vagyonával köteles elszámolni.”

A fenti törvénybe foglalt megállapítás (*Magyar Szocialista Párt (mint a Magyar Szocialista Munkáspárt jogutódja)*) a mai napon is rendelkezésre álló okiratokból egyértelműen megállapítható, hogy az MSZP nem csak, hogy nem volt jogutódja az MSZMP-nek, de nem is lehet az.

Az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. tv. 20. §-ának korban hatályos szövege az alanyváltozásra vonatkozóan egyetlen lehetőséget biztosított; „A társadalmi szervezet megszűnik feloszlással, más társadalmi szervezettel való egyesüléssel, feloszlattással, illetőleg megszűnésének megállapításával.”

A törvény szövegéből következően jogutódlás fogalmilag csak abban az esetben jöhet létre, ha az egyik társadalmi szervezet beolvad a másik társadalmi szervezetbe. A Fővárosi Törvényszéken lévő MKP = MSZMP, illetve az MSZP aktájában elfekvő csatolt iratmásokkal bizonyított tény az, hogy mindkét jogi személy a mai napig is egymástól függetlenül létezik, amely tény az OBH által felperes részére 2012-ben eredetben kiadott nyilvántartási adatok tanúsítanak.

A fentiek szerinti mulasztásos törvénysértés ténye engem, mint felelős szavazópolgárt elemi jogaimban, állampolgári érzületemben, hazaszeretetemben és törvények iránti tiszteletemben aláz meg, és emberi méltóságomban durván sért. Ezen a tényen nem változtat az, hogy akár az MSZP, akár az

MSZMP mai nevén MKP-ként nyilvántartott társadalmi szervezet mit nyilatkozik, vagy hallgat el, így nincs relevanciája a korábbi, vagy akár jelenkori nyilatkozatainknak a – beszerezni indítványozott – közokirati bizonyítékokkal szemben.

A fentiekén túli rideg tény az, hogy az MSZMP = MKP a mai napig nem tett eleget az 1989-es népszavazás eredményéből mai napig fennálló vagyonefel-számolási kötelezettségének.

Az emberi méltóságról az Alkotmány 54. § (1) bekezdése rögzítette:

„A Magyar Köztársaságban minden embernek veleszületett joga van az élethez és az **emberi méltósághoz**, amelyektől senkit nem lehet önkényesen megfosztani.”.

Az emberi méltóságról az Alaptörvény „Szabadság és felelősség” címszó alatt a II. cikkben rögzíti: „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az **emberi méltósághoz**, a magzat életét a fogantatástól kezdve a védelem illeti meg.”

Az Alaptörvény a korábban hatályos Alkotmánnyal egyezően fenntartotta az emberi méltóság védelmét, ezért álláspontom szerint változatlanul alkalmazható az Alkotmánybíróság idevágó 1991-es határozata.

Az emberi méltósághoz való jogot az Alkotmánybíróság 64/1991. (XII. 17.) határozata az alábbiak szerint értelmezte:

„...van az egyén autonómiájának, önrendelkezésének egy olyan, mindenki más rendelkezése alól kivont magja, amelynél fogva – a klasszikus megfogalmazás szerint – az ember alany marad, s nem válhat eszközzé vagy tárggyá. A méltóság az emberi léttel eleve együttjáró minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő. Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni. **Ember méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól is, hogy emberi lehetőségeiből mennyit valósított meg, és miért annyit.**”

A magyar alkotmánybíróági gyakorlatban az emberi méltósághoz való jog az ún. „általános személyiségi jog megnyilvánulása”.

Az emberi méltósághoz való jog megsértését jelenti minden olyan magatartás, amely valakit méltatlan, hátrányos helyzetbe sodor, illetve amely valakinek a környezetében, a társadalomban kialakult kedvező értékítéletet vagy önbecsülését sérti.

Az alperes Magyar Állam Alkotmányos törvénysértésben van a kereset tárgya tekintetében. Erre is tekintettel tájékoztatom a T. Bíróságot, hogy bár a bíróságnak hivatalból kötelessége minden eszközzel megszüntetni, vagy megszüntettetni a tudomására jutott törvénysértő állapotot, ettől függetlenül tisztelettel kérem a szükséges intézkedések megtételét.

Kereseti kérelem:

A Ptk. 84. § (1) bekezdés a) pontja alapján tisztelettel kérem az alperes által megvalósított jogsértések tényének bíróság általi megállapítását az alábbi módon;

„A Magyar Állam megsértette az 1989. november 26-i népszavazáson igennel szavazott Minda Zoltán emberi méltóságát azzal, hogy az állam legfőbb szerve 23 éve nem biztosítja a népszavazás 3. pontjának megfelelő tartalmú jogszabály megalkotását, amely népszavazás szerint kötelező Magyar Szocialista Munkáspárt vagyonelszámoltatással lett volna biztosított a néphatalom érvényesülése”.

Indítványozom, hogy a perbíróóság a felperest terhelő bizonyításhoz eredetben szíveskedjen beszerezni a kebelbeli bíróság nyilvántartási részlegétől az 1956. november 01-jén alakult Magyar Szocialista Munkáspárt = Munkáspárt = Magyar Kommunista Munkáspárt, továbbá az 1989. október 07-én alakult Magyar Szocialista Párt teljes társadalmi szervezeti nyilvántartási iratait.

A felek között – felperesnek fel nem róható okból – közvetítői eljárás nem volt.

A Fővárosi Bíróság hatásköre az alperes székhelyére figyelemmel a Pp. 23. § (1) bekezdés g) pontján alapszik, illetékessége pedig a 29. § (1) bekezdésén.

A per tárgyára figyelemmel, tisztelettel kérem a tárgyi illetékfeljegyzés biztosítását.

Az alperes a perre okot adott, ezért kérem a perköltségeimben történő marasztalását.

A közérdek sérelmét eredményezően fennálló jogellenes állapotra és azon keresztül az ügy kiemelt jelentőségére is tekintettel, tisztelettel kérem **soron kívüli eljárás** biztosítását.

Tisztelettel:

Minda Zoltán felperes

Mellékletek: 12 db (12 lap, 3 pld.)

Tanú I.

.....

Tanú II.

.....

Fővárosi Törvényszék
részére

Budapest, 2012. június 15

1055 Budapest

Tárgy: Kereset

Markó u. 27.

Tisztelt Fővárosi Törvényszék!

Alulírott **Minda Zoltán** (1054 Budapest, Bank u. 3., an.: Búri Róza) **felperes**, a Ptk. 76. §-ában védett emberi méltósághoz való személyiségi jogom alperesek általi megsértése miatt, tisztelettel

k e r e s e t

-et terjesztek elő a

Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség (idézési cím: 1138 Budapest, Népfürdő u. 21/b., képviseli: Takács István úr, címe: 1171 Budapest, Színes u. 1/a.) **I. r.**,

Magyar Köztársaság Legfőbb Ügyészsége (idézési cím: 1055 Budapest, Markó u. 16., képviseli: Dr. Polt Péter legfőbb ügyész úr) **II. r.** és

Takács István (idézési cím: 1171 Budapest, Színes u. 1/a.) **III. r.**

alperes ellen, az alábbi – csatolt okiratokkal logikailag is zártan bizonyított – tényállás alapján.

Tisztelettel előadom, hogy a felperes, a csatolt iratokkal igazoltan tagja volt a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetségnek (KISZ), annak Művészegyüttese Egyetemi Kórusa tagjaként 1985-től kezdődően végeztem a KISZ-ben társadalmi munkát, amely során hazai és nemzetközi versenyeken értünk el első helyezéseket. 1989-ben a Világ Kórusa címet nyertük el. A jogfolytonosan működő Budapesti Akadémia Kórustársaságnak a mai napig tagja vagyok.

A Fővárosi Bíróság 1989.06.23-án rendelte nyilvántartásba venni a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség jogutódjaként a csatolt végzéssel a III. r. al-

peres által képviselt Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség (DEMISZ) I. r. alperest. A társadalmi szervezet az OBH 2012.04.21-i mellékelt okiratával igazoltan a mai napig létező jogalany, de abban III. r. alperes irat és tényellenesen csak 2001.07.24-étől van képviselőként feltüntetve. Az I. r. alperes DEMISZ első képviselője Nagy Imre, és az Őt 1990-től követő III. r. alperes Takács István nincs bejegyezve.

A DEMISZ nyilvántartásba vételét az 1989. május 16-án kelt és a bíróságon május 24. napján benyújtott Nagy Imre által aláírt csatolt kérelemmel kezdeményezték, a mellékelt iratokkal igazoltan a létesítő szervek létszámára (44, 46, 49) vonatkozó ellentmondásos adatok megadása mellett.

A Fővárosi Bíróság által az 1989.06.23-án nyilvántartásba vett DEMISZ-ről 2001.04.11-én kiadott csatolt bírósági kivonatban valótlanul irat- és tényellenesen szerepel benyújtási időpontként az 1989.04.12-i dátum, amely időpont valójában másik társadalmi szervezet, a KISZ nyilvántartásba vételi kérelmének bírósági érkeztetése.

A felperes 2012.03.02-án kívánta megtekinteni a KISZ bíróságon elfekvő aktáját, amely kérelem nyomán a DEMISZ nevet rögzítő iratborítóban lévő iratok kerültek részemre kiadásra. Az iratbetekintés alapján felismert bírósági iratokban is megjelent számos téves adat és azok szöges ellentmondását a mellékelt kézzel írt beadványban jeleztem a bíróság részére.

A felperes jelzésére fogatosított bírósági intézkedés eredményeként derült ki, hogy az 1989. évi II. tv. alapján nyilvántartásba vételét 1989.04.12. napján kezdeményező KISZ-t, a Fővárosi Bíróság / Törvényszék az eltelt 23 év alatt annak ellenére nem vezette be a társadalmi szervezetek nyilvántartásába, hogy a bíróság a KISZ nyilvántartásba vételéről az 1989.04.21. napján kelt csatolt végzéssel rendelkezett. A 2012-ben bebizonyosodott nyilvántartásba vétel elmaradása az 1989. évi II. tv. 4. § (1) bekezdésének második fordulata alapján azzal a jogkövetkezménnyel jár, hogy az egyesülési jogról szóló 89. évi törvény értelmében a KISZ jogalanyisága 2012.03.09. napjáig nem jöhetett és nem jött létre. Ugyanakkor tény az is, hogy az elmúlt társadalmi rendszerben hatósági nyilvántartásban regisztrált KISZ-t, a szervezet 1989.04.22-én megtartott XII. Kongresszusa megszüntette.

A Fővárosi Bíróság által az 1989.04.21-én nyilvántartásba venni rendelt, **de nyilvántartásba nem vett KISZ-ről** 2003.10.17-én kiadott csatolt bírósá-

gi kivonatban irat- és tényellenesen szerepel benyújtási időpontként az 1989.05.24-i érkezési dátum, amely időpont valójában a DEMISZ nyilvántartásba vételi kérelme bírósági érkeztetésének a napja.

A KISZ kapcsán 2003-ban kiállított csatolt **bírósági kivonat** az „**Elutasítva**” bejegyzést rögzíti az szervezet állapotaként, amely egyrészt fel nem oldott szöges ellentmondásban áll az 1989.04.21-én kelt KISZ nyilvántartásba vételét elrendelő végzés rendelkezésével, másrészt pedig megfelelő módon bizonyítja azt, hogy a KISZ nyilvántartásba vétele az 1989. évi II. törvény alapján – a kivonat 2003-as kiállításának napjáig bizonyítottan – nem történt meg.

A Fővárosi Törvényszéken 2012.03.02-án megtartott iratbetekintésből a KISZ-DEMISZ kapcsán felismert és közérdekű bejelentés útján feltártak nyomán 2012.03.09-én foganatosított bírósági intézkedéssel is igazolt tények alapján, az 1989. évi II. tv. VI. fejezete 14. §-ának rendelkezésére figyelemmel 2012.04.12-én közérdekű bejelentést tettem a társadalmi szervezetek működése felett törvényességi felügyeletet gyakorló Legfőbb Ügyészség II. r. alperesnél.

A nyilvántartásba vételét 1989.04.12-én kezdeményezett és 23 év után kizárólag a felperes közbenjárására csak idén márciusban jogalannyá vált KISZ-ről és a húsz éven túl elhúzódott nyilvántartásba vételi eljárásának jogkövetkezményeiről tett közérdekű bejelentésemet a II. r. alperes a Központi Nyomozó Főügyészség néven működő szervezeti egységéhez továbbította.

Az ügyészségi nyomozás végzésére jogosult ügyészi szerv a május 02-án kézhez vett csatolt levelében arról tájékoztatót, hogy a törvényességi felügyeletet gyakorló ügyészség bejelentésem nyomán nem tett és nem tesz semmit, ezért a vitán felül ügyészségi hatáskörbe tartozó tárgyban benyújtott közérdekű bejelentés tartalmú beadványomat a II. r. alperes a Fővárosi Törvényszéknek továbbította.

A II. r. alperes Vezetőjéhez 2012.05.04-én benyújtott mellékelt eljárási kifogás, közérdekű bejelentés, hatékony jogorvoslat biztosítása iránti kérelem tárgymegjelölésű beadványra nem kaptam semmilyen választ a mai napig, érdemi intézkedést nem tapasztaltam, holott a Magyar Köztársaság/Magyarország hatályos törvényeit kirívóan sértő jogellenes állapot változtatlan

fennállásáról, és a hivatalból is eljárni köteles személyek általi beadványom jogon kívüli kezeléséről tettem tényfeltárási és dokumentált bejelentést.

A felperes által kényszerűen kifogásolt és az alperesek belenyugvása miatt 23 év után is fennálló jogellenes állapotot közokiratilag bizonyítja a Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálati közbenső ítélettel is megerősített ténymegállapítása, miszerint „**a DEMISZ nem volt a KISZ jogutódja**”, holott az 1989. évi II. tv. alapján nyilvántartásba venni rendelt, de a Fővárosi Bíróság / Törvényszék által 2012.03.09-ét megelőzően nyilvántartásba venni elmulasztott KISZ-t, éppen a jogutódlásra történt hivatkozással rendelték törölni abból a nyilvántartásból, ahová a Fővárosi Bíróság be sem vezette, és a DEMISZ nyilvántartásba vételére is jogutódlásra történt valótlán bírósági hivatkozás alapján került sor, miközben a csatolt iratokkal is igazolt valós történések miatt az törvényileg is, és eleve kizárt.

A jogerős ítélettel megerősített fenti tényen túl nyilvánvaló, és az elemi logika szabályai alapján is egyszerűen levezethető ténykérdés az, hogy az 1989. évi II. tv. 4. § (1) bekezdés második fordulata szerint csak a 2012.03.09-i nyilvántartásba vétel alapján vált társadalmi szervezatként jogalannyá a KISZ, ezért a jogalanyiség 2012. márciusi létrejötte előtt fogalmilag sem lehetett senki sem a KISZ jogutódja, így az 1989.06.23-án valótlán hivatkozással jogutódként nyilvántartásba vett DEMISZ sem.

A Fővárosi Törvényszéken és a II. r. alperesnél is elfekvő hivatalos iratokkal is bizonyítottan fennálló többszörösen jogellenes állapotot a Legfőbb Ügyészségnek és az adott ügyben eljárásra köteles illetékes szerveinek hivatalból kell / kellene felismerni, az alapján pedig a törvénysértő állapot megszüntetéséhez is szükséges lépéseket a **haladéktalanság elvére is figyelemmel** rövid úton kellene hivatalból kezdeményezni. A felperes által eddig megismert körülményekből és adatokból jól látható, hogy a II. r. alperes eljárása, nem eredményezte a részletesen feltárt törvénysértő állapot megszüntetését, még csak részlegesen sem.

A csatolt iratokkal igazoltan a KISZ-ben is éveken át kiemelkedő eredmény-
nyel társadalmi munkát végző közvetlenül érintett személyként szerény jogi
álláspontom szerint jogom van tudni a fellépésem eredményeként 23 év
után megtörtént KISZ nyilvántartásba vétel alapján azt, hogy a KISZ vagy-
naira vonatkozóan miként érvényesült az 1990. évi LXXIII. tv. és az 1993.
évi IV. tv. szerinti elszámolási kötelezettség, illetve a jogerős ítélettel megál-
lapítottan a KISZ tekintetében nem jogutód 1989.06.23-án nyilvántartásba
vett DEMISZ miként számolhatott el törvényesen és joghatás kiváltására is
alkalmas módon a bizonyítottan nem jogelőd, és csak 2012.03.09-én jog-
alannyá vált KISZ teljes vagyonával jogutódként, köztük már jogerős ítélet-
tel megállapítottan jogszabályokba ütköző érvénytelen szerződésekkel átru-
házni kívánt – állami – vagyonokkal is.

Jogerős ítélet állapítja meg azt is, hogy az I. r. alperes által a KISZ kezelésé-
ben lévő állami tulajdonú ingatlan ajándékozására kötött 1989-es szerződés
érvénytelen, amely alperesek tudomásával létrejött jogszabályokba ütköző
szerződések alapján két ízben terheltek meg az érvénytelen szerződéssel át-
ruházott csillebérci ingatlan közel 1,4 millió dollár összegű jelzáloghitellel,
amely második szerződésen nyugvó és állami tulajdonú bank által folyósi-
tott jelzáloghitel miatti terhelés a csillebérci tábor tulajdoni lapján a mai
napig is megtalálható.

Az alperesek egymás jogellenes magatartására figyelemmel lévő törvénysér-
tő eljárását bizonyítja aggálytalanul, az 1993-ban még állami tulajdonban is
állt OTP Bank Rt. Fővárosi Bíróságnak írt 1993.07.02-án érkeztetett csatolt
megkeresésben rögzítettek.

Az 1993. évi IV. tv-el részben lezárt ⁽¹⁾ elmúlt társadalmi rendszerhez kö-
tődött társadalmi szervezetek vagyonszámolását követően az OTP Bank
Rt. mellékelt 1993-as adatszolgáltatást kérő levelében az 1989.04.22-én meg-
szűnt, illetve az 1989. évi II. tv. alapján 2012.03.09-e előtt jogalannyá nem
vált KISZ pontosabban meg nem jelölt OTP Bank Rt. által akkor is kezelt
bankszámláiról, illetve az 1993-ban már több éven nem létezett Miniszterta-

1 illetve a törvénnyel folytatni rendelt, de törvénysértő módon a mai napig be nem fejezett

nács Hivatalának a tájékoztatásán alapulóan keresett DEMISZ-szel való sikertelen kapcsolatfelvételtől tett nyilatkozat azt bizonyítja, hogy a OTP által kezelt KISZ név alatti számlákon 1993-ban lévő pénzek – feltehetően – nem lettek feltüntetve az 1990. évi LXXIII. tv. és az 1993. évi IV. tv. szerinti vagyonszámolásokban, másrészt azt, amit az OBH a felperes kérelmére folyó évben igazolt az I. r. alperes DEMISZ létesítő szerveiként ellentmondásosan megadott *személyekről*, miszerint a különböző dokumentumok szerint 44, 46, illetve 49 létesítő szerv közül 18 korábban sem, és jelenleg sem képzik részét a társadalmi szervezetekről vezetett nyilvántartásnak.

Az I. r. alperest a Fővárosi Bíróságon elfekvő okiratok tanúsága szerint törvényes képviselőként 1990-től máig is megjelenítő III. r. alperes Takács István fenti tényekről és körülményekről évek óta tud, vagy azokról tudnia kell. Ugyanakkor a jogerős ítéletben kimondott KISZ – DEMISZ jogutódlás hiánya ellenére továbbra is tévedésben tartó és folyamatosan tévedésbe ejtő módon az alperesek azt a hamis látszatot tartják fenn, hogy a 2012-es OBH-s igazolással bizonyítottan 1989-ben soha létre nem jött fantom szervezetek útján *létesített*, majd és a Fővárosi Bíróság által irat- és tényellenes hivatkozás alapján a már 1989.04.22-én megszüntetett régi, illetve 2012.03.09-ét megelőzően létre nem jött új társadalmi szervezet jogutódjaként 1989.06.23-án nyilvántartásba vett DEMISZ nevű társadalmi szervezet működése törvényes.

Az 1959.évi IV. tv. (Ptk.) 76. §-a kimondja:

„A személyhez fűződő jogok sérelmét jelenti különösen az egyenlő bánásmód követelményének megsértése, a lelkiismereti szabadság sérelme és a személyes szabadság jogellenes korlátozása, a testi épség, az egészség, valamint a becsület és az emberi méltóság megsértése.”

Az emberi méltóságról az Alkotmány 54. § (1) bekezdése rögzítette:

„A Magyar Köztársaságban minden embernek veleszületett joga van az élethez és az emberi méltósághoz, amelyektől senkit nem lehet önkényesen megfosztani.”.

Az emberi méltóságról az Alaptörvény Nemzeti Hitvallás része és a II. cikke rögzíti:

„Valljuk, hogy az emberi lét alapja az emberi méltóság.”

„Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élet-hez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”

Az emberi méltósághoz való jogot az Alkotmánybíróság 64/1991. (XII. 17.) határozata az alábbiak szerint értelmezte:

„...van az egyén autonómiájának, önrendelkezésének egy olyan, mindenki más rendelkezése alól kivont magja, amelynél fogva – a klasszikus megfogalmazás szerint – az ember alany marad, s nem válhat eszközzé vagy tárggyá. A méltóság az emberi léttel eleve együttjáró minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő. Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni. Ember méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól is, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit.”

A magyar alkotmánybírósági gyakorlatban az emberi méltósághoz való jog az ún. „általános személyiségi jog megnyilvánulása”.

Az emberi méltósághoz való jog megsértését jelenti minden olyan magatartás, amely valakit méltatlan, hátrányos helyzetbe sodor, illetve amely valakinek a környezetében, a társadalomban kialakult kedvező értékítéletét vagy önbecsülését sérti.

Szerény jogi megítélésem szerint a korábbi Alkotmány és a hatályos Alaptörvény az emberi méltóság védelmét azonos szellemiségben deklarálja és rendeli védeni, így az Alkotmánybíróság által az emberi méltósághoz való jogról kiadott idézett 1991-es értelmezése alkalmazható a most hatályos jogkörnyezetben is.

Az Országgyűlés elismerve minden ember jogát ahhoz, hogy egyenlő méltóságú személyként élhessen, és a hatékony jogvédelem biztosítva lehessen a hátrányos megkülönböztetést elszenvedők számára, megalkotta az

egyenlő bánásmódról is szóló 2003. évi CXXV. törvényt. A törvény 7. § (1) bekezdése kimondja:

„Az egyenlő bánásmód követelményének megsértését jelenti – különösen a III. fejezetben meghatározottak szerint – a közvetlen hátrányos megkülönböztetés, a közvetett hátrányos megkülönböztetés, a zaklatás, a jogellenes elkülönítés, a megtorlás, valamint az ezekre adott utasítás.”

A törvény 8. §-a kimondja:

„Közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül az olyan rendelkezés, amelynek eredményeként egy személy vagy csoport valós vagy vélt t) egyéb helyzete, tulajdonsága vagy jellemzője (a továbbiakban együtt: tulajdonsága)

miatt részesül kedvezőtlenebb bánásmódban, mint amelyben más, összehasonlítható helyzetben levő személy vagy csoport részesül, részesült vagy részesülne.

A törvény 10. § (2) bekezdése kimondja: „Jogellenes elkülönítésnek minősül az a rendelkezés, amely a 8. §-ban meghatározott tulajdonságai alapján egyes személyeket vagy személyek csoportját a velük összehasonlítható helyzetben lévő személyektől vagy személyek csoportjától – anélkül, hogy azt törvény kifejezetten megengedné – elkülönít.”

A pártok működéséről és gazdálkodásáról 1989. évi XXXIII. Törvény 8. § (1) és (2) bekezdése kimondja: „Ha a párt a 3. § (1) bekezdése c)-e) pontjának megfelelően szűnik meg, a hitelezők kielégítése után fennmaradó vagyonát az Országgyűlés által létrehozott alapítvány tulajdonába kell adni. Az alapítvány részletes céljait és felhasználásának módját az Országgyűlés által kiküldött – az országos listán mandátumot szerzett pártok egy-egy képviselőjéből álló – bizottság dolgozza ki. Az alapítvány létrehozásához a jelen levő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

(2) Ha a párt a feloszlásának kimondásával szűnik meg, az (1) bekezdésben említett alapítványt maga is létrehozhatja, vagy a hitelezők kielégítése után fennmaradó vagyonát már működő alapítvány javára felajánlhatja.”

Az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény 21. § (1) és (2) bekezdése a társadalmi szervezet megszűnése esetére kimondja: „A társadalmi szervezet megszűnése esetén – a hitelezők kielégítése után – vagyonáról az alapszabály előírása, vagy a legfelsőbb szervének döntése szerint kell rendelkezni. Az ezzel kapcsolatos teendők ellátása a felszámolók feladata.

Ha a társadalmi szervezet felosztatással szűnt meg vagy megszűnését állapították meg, és a vagyon hovafordításáról nem történt rendelkezés, vagyona a hitelezők kielégítése után állami tulajdonba kerül, és azt közérdekű célra kell fordítani. A vagyon felhasználásának módját nyilvánosságra kell hozni.”

Az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvény 6. §-a kimondja: „Az egyesület alapszabálya vagy törvény eltérő rendelkezése hiányában a megszűnt egyesületnek a hitelezői igények kielégítése után megmaradt vagyona a civil szervezetek támogatására való felhasználás céljából a Nemzeti Együttműködési Alapot illeti meg. A vagyon felhasználásának módját a Civil Információs Portálon nyilvánosságra kell hozni.”

A KISZ-ben igazoltan éveken át társadalmi munkát végző felperesnek nincs tudomása arról az idén áprilisban és májusban a II. r. alperesnek is megküldött közérdekű bejelentések útján az 1989.04.12-én előterjesztett nyilvántartásba vételi kérelem alapján és az 1989. évi II. tv. 4. § (1) bekezdés második fordulata értelmében csak 2012.03.09-én jogalannyá vált KISZ kapcsán feltárt jogellenes állapot fennállásáról bizonyított ügyészégi tudomás ellenére, hogy az OBH által a KISZ-ről kiadott 2012.03.09-i csatolt hatósági nyilvántartásban szereplő adatok szerint megszűnt és a Legfelsőbb Bíróság jogerős ítélete alapján jogutód nélküli jelentős vagyonnal rendelkező KISZ kapcsán a vonatkozó törvények szerinti lépések foganatosítására kerültek volna. Ilyenről a közérdekű bejelentő felperesnek a 2004. évi XXIX. tv. 141-143. §-ai alapján érdemi tájékoztatást kellett volna kapni a II. r. alperestől, de erre nem került sor.

Kereseti kérelem:

A KISZ kapcsán közvetlen jogi érdekekkel is rendelkező felperes egyenlő bánásmóddhoz, emberi méltósághoz való jogát és önbecsülését is sértő felróha-

tó alperesi magatartásra a Ptk. 4. § (4) bekezdésébe ütközően történt és folyó jogalapításra figyelemmel a Ptk. 84. § (1) bekezdés a) pontja alapján tiszteltel kérem az alperesek által megvalósított jogsértések tényének bírósági általi megállapítását az alábbi módon;

„A Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség megsértette Minda Zoltán emberi méltósághoz fűződő személyiségi jogát azzal, hogy az arról való tudomással ütközően lépett fel és jár el a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség jogutódjaként, hogy a mindkét társadalmi szervezet képviselő-tére 1989-ben felhatalmazott Nagy Imre elnök által aláírt és a Fővárosi Bírósághoz 1989.04.12-én és 1989.05.24-én benyújtott nyilvántartásba vételi kérelmekben rögzítettekből, és az idő közben a Legfelsőbb Bíróság által hozott jogerős közbenső részítéletből is tudták és tudják azt, hogy a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség nem jogutódja a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetségnek”.

„A Legfőbb Ügyészség megsértette Minda Zoltán egyenlő bánásmódhoz és az emberi méltóság körébe tartozó jogbiztonsághoz és tisztességes eljárás-hoz fűződő jogát azzal, hogy a Magyar Köztársaság törvényeinek bármilyen megsértéséről való tudomásszerzés esetén a törvényben meghatáro-zott intézkedéseket kellő időben megtenni köteles ügyészség, a saját szerve útján KISZ vagyont érintően 1990-ben indított perből is, és az 1989. évi II. tv. 14. §-a szerint folytatott felügyeleti tevékenységéből és Minda Zoltán 2012-es közérdekű bejelentéseiből is fennálló tudomásával ütközően 23 éve belenyugszik a jogerős ítéletekben bíróságok által megállapított tör-vény és jogsértésekbe, azok jogszabályokat sértő következményeibe, az emiatt is fennálló jogellenes állapotba.

„Takács István a DEMISZ törvényes képviselőjeként megsérti Minda Zol-tán emberi méltósághoz fűződő személyiségi jogát azzal, hogy a valótlan adatokra hivatkozással jogellenesen nyilvántartásba vett és a KISZ va-gyonairól rendelkezett DEMISZ-ről az OBH által 2012.04.21-én kiadott nyilvántartási adatok között feltüntetett szervezeti és képviselőjének cí-mein elérhetetlen DEMISZ törvényesen működött és működő szervezet-

ként való megjelenítésében működik közre tévedésbe ejtő és tévedésben tartó módon”.

Indítványozom tisztelettel a felperest terhelő eredeti okiratokkal történő agyálytalan bizonyításhoz a Fővárosi Törvényszéktől a 60.193/89. számú és a 60.093/89. számú KISZ – DEMISZ elnevezésű társadalmi szervezetek teljes aktáinak hivatalos használtára való beszerzését, tekintettel az I. r. alperesről az OBH által kiadott csatolt kivonatnak is a jogséértően hiányos voltára, illetve arra, hogy a csak 2012.03.09-én nyilvántartásba vett KISZ-ről csatolt 2012-es OBH-s dokumentum a KISZ-t, képtelen módon a létrejötténél két évtizeddel korábbi 1989-es hatállyal már jogerős határozattal megszüntetett törölt szervezetként rögzíti.

Indítványozom a Fővárosi Törvényszéken az I. r. alperes perben állása mellett 2000-ben indult, jelenleg P.26.339/2010. számon folyó peres eljárás iratainak teljes körű beszerzését a felperest terhelő bizonyítás eredeti okiratokkal alátámasztott lefolytatásához.

Indítványozom a II. r. alperes szervezeti egysége által 1990-ben a Fővárosi Bíróság előtt – a jogerős ítélettel megállapítottan törvénysértő rendelkezésekkel átruházni kívánt – KISZ ingatlanvagyonot érintően 28.G.52.639/1990/13. számon indított és Gf.30.257/1991/7., 31.G.47.244/1991/20., Gf.III.31.556/1992/4. és Gfv.X.31.033/1993/6. számokon folyt peres eljárás iratainak teljes körű beszerzését a felperest terhelő bizonyítás eredeti okiratokkal alátámasztott lefolytatásához.

Indítványozom az OTP Bank Rt. megkeresését a jelen perrel szorosan és el nem választhatóan kapcsolódó volta miatt a felperest terhelő bizonyításához való felhasználhatóság érdekében, hogy az OTP által a Fővárosi Bíróságnak írt és a felperes által csatolt 1993.07.02-i levélben hivatkozott *megszűnt* (?) KISZ alapszervezetek számláival, és a fel nem lelt egyes Demisz szervezetekkel kapcsolatos adatokat küldje meg és kapcsolódó ismereteket közölje, továbbá a beszerezni kért bírósági aktában elfekvő jogerős ítélet nyomán az ingatlan-nyilvántartáson kívül a Magyar Állam tulajdonát képező 9121/7 hrsz-ú in-

gatlanra az OTP Bank Rt. által 1997-ben folyósított jelzáloghitel szerződés és mellékletei másolatban történő megküldése végett.

A felek között – felperesnek fel nem róható okból – közvetítői eljárás nem volt.

A Fővárosi Bíróság hatásköre az alperesek székhelyére figyelemmel a Pp. 23. § (1) bekezdés g) pontján alapszik, illetékessége pedig a 29. § (1) bekezdésén.

A per tárgyára figyelemmel, tisztelettel kérem a tárgyi illetékfeljegyzés biztosítását.

Az alperesek a perre okot adtak, ezért kérem a perköltségeimben történő marasztalásukat.

A közhitelesség sérelmét is eredményezően fennálló jogellenes állapotra és azon keresztül az ügy kiemelt jelentőségére is tekintettel, tisztelettel kérem **soron kívüli eljárás** biztosítását.

Tisztelettel:
Minda Zoltán felperes

Mellékletek: 25 db (28 lap, 4 pld.)

Tanú I.

.....
.....
.....
.....

Tanú II.

.....
.....
.....
.....

Fővárosi Törvényszék
részére

Budapest, 2012. június 28.

1055 Budapest
Markó u. 27.

Tárgy: Kereset

Tisztelt Fővárosi Törvényszék!

Alulírott Minda Bálintné (1212 Budapest, Szebeni u. 109., an.: Román Etelka) felperes, a Ptk. 76. §-ában védett emberi méltósághoz fűződő személyiségi jogom alperesek általi megsértése miatt, tisztelettel

k e r e s e t

-et terjesztek elő a

Magyar Kommunista Munkáspárt (MKP, ² idézési cím: 1082 Budapest, Baross u. 61., képviseli: Thürmer Gyula elnök, tel.: 06-70-602-1616, fax: 06-1-780-8306) **I. r.,**

Magyar Szocialista Párt (MSZP, idézési cím: 1066 Budapest, Jókai u. 6., képviseli: Mesterházy Attila elnök, tel: 459-7200, fax: 210-0081) **II. r.**

alperes ellen, az alábbi – csatolt okiratokkal logikailag is zártan bizonyított – tényállás alapján.

Magyarország Alaptörvényének átmeneti rendelkezései között a 3. pont kimondja, „A Magyar Szocialista Párt és jogelődei ... bűnöző szervezetek voltak, amelyek vezetői el nem évülő felelőséggel tartoznak ..., az elkövetett jogsértésekért és ...”.

2 Korábbi neve 1956 november – 1993.03.02-a között Magyar Szocialista Munkáspárt, 1993.03.03-a – 2005.11.11-e között Munkáspárt, 2005.11.12-étől Magyar Kommunista Munkáspárt.

Az átmeneti rendelkezései között a 4. pont kimondja, „A demokratikus átmenet során **jogi elismerést nyert a Magyar Szocialista Párt a Magyar Szocialista Munkáspárt jogutódaként, a törvénytelenül felhalmozott vagyon örököseként ...**”.

Előadom a csatolt pártkönyv másolatokkal igazoltan, hogy a felperes 1957-től *(a 2009.09.04-én elhunyt férjem 1960-tól)* tagja 1989. szeptemberig tartott folyamatos tagdíjfizetés mellett az I. r. – jogelőd néven Magyar Szocialista Munkáspárt – alperesnek.

Az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. tv. 22. §-a kimondta, hogy a törvény hatálybalépésekor működő és nyilvántartásba nem vett társadalmi szervezetek 1989. december 31-ig kérhetik a nyilvántartásba vételüket, amely elmulasztása esetén a társadalmi szervezetet megszűntnek kell tekinteni.

A Magyar Szocialista Munkáspárt 1989. november 08-án kérelmezte a nyilvántartásba vételét **1956. november 01-jei visszamenőleges időponttal** a Fővárosi Bíróságon. A bíróság hiánypótlási felhívást adott ki, amelynek I. r. alperes általi teljesítése nyomán a pártot 1990.01.02-án vezették be 60.082/2. számon a társadalmi szervezetek nyilvántartásába **Magyar Szocialista Munkáspárt megnevezéssel.**

A jogerős végzéssel bizonyított ténnyel ütközően az I. r. alperesről **az OBH által folyó évben kiadott csatolt közokirat az 1990. január 02-i bejegyzés alapján Magyar Szocialista Munkáspárt néven nyilvántartásba vett, így ezen a néven jogalannyá vált** társadalmi szervezetről **valótlanul rögzíti azt,** hogy a szervezet megnevezése eredetileg is, így az 1990.01.02-i nyilvántartásba vételtől kezdődően már **„Munkáspárt”** volt.

Az I. r. alperes a Fővárosi Bíróságon benyújtott 1989. évi II. tv. alapján kötelező nyilvántartásba vételi kérelméhez csatolta a meghatalmazott jogi képviselő **„Megszűnt-e az MSZMP ?”** című beadványát, amelyben I. r. alperes 4 oldalon fejtette ki álláspontját, így azt, hogy

- „az MSZMP nem szűnt meg, jogutódlásról fogalmilag nem lehet beszélni.”,
- „a Párt pedig él.”,
- „másik kérdés, hogy ... miben kíván – ... – jogutód lenni az MSZP?”,
- „az MSZMP-ből kivált MSZP ... nem lehet jogutód”.

Az I. r. alperes az MSZMP Országos Ügyvezető Testülete nevében vagyoni nyilatkozat megnevezéssel is benyújtott dokumentumot 1989.11.08-án, amely végén kötelezte magát arra, hogy vagyoni helyzetéről, annak változásairól a vonatkozó jogszabályok szerinti számadásokat megszabott időben előterjeszti.

Az 1989-ben 1956-os visszamenőleg hatállyal nyilvántartásba vételét kérelmezett I. r. alperest törvény kötelezi a vagyonszámolásra, mint az elmúlt rendszerhez kötődő társadalmi szervezetet.

Már az elmúlt társadalmi rendszerben is nyilvántartott MSZMP-t a Fővárosi Bíróság az 1989. évi II. tv. 15. § (1) bekezdése alapján vezette be a társadalmi szervezetek nyilvántartásába, az 1989.11.08-án benyújtott bejegyzési kérelem és hiánypótlások nyomán.

A felperes és férje által 30 éven át folyamatában fizetett tagdíjak és tisztességesen végzett rengeteg társadalmi munkával is gyarapított **elmúlt társadalmi rendszerhez kötődő** I. r. alperes MSZMP 1989.12.14-én a Fővárosi Bíróságon a mellékelt „0”-ás összesített vagyonmérleget nyújtotta be 1989.11.07-i időpontra kiállítva.

Az 1990. évi LXXIII. tv. „**az elmúlt rendszerhez kötődő egyes társadalmi szervezetek vagyonszámoltatásáról**” rendelkezett. Az MSZP-t 1989. október 07-én alakították az MSZMP-ből kilépett személyek, jogalannyá az 1989.11.21-i bírósági bejegyzéssel vált, és az MSZP nem egyesült az MSZMP-vel.

Előző tényekből azonban okszerűen következik, hogy

- a II. r. alperes MSZP jogszabályi kizártság miatt eleve nem lehetett, de nem is jogutódja az I. r. alperes MSZMP-nek,
- az I. r. alperes MSZMP tekintetében nem jogutód II. r. alperes MSZP, **nem felelt és nem felel meg az elmúlt rendszerhez kötődő társadalmi szervezet kritériumnak.**

Az I. r. alperes 1989-es nyilvántartásba vételekor eljáró dr. Bognár Péter ügyvéd – véleményem szerint – tévesen rögzítette a „**Megszűnt-e az MSZMP ?**” című beadványa 4. oldalán azt, hogy az MSZMP-ből vált ki az MSZP.

A Fővárosi Törvényszéken a társadalmi szervezetek iratai között fellelhető MSZP aktában elfekvő iratokból az állapítható meg, hogy az MSZMP neve alatt 1989.10.06-ára összehívott kongresszus 7-i ülésnapján került sor az MSZP megalakulásáról szóló szavazás lebonyolítására.

Az MSZMP által 1989-ben benyújtott nyilvántartásba vételi kérelmekből megcáfолhatatlanul következik, hogy a II. r. alperes MSZP megalakulásáról 1989.10.07-én döntött kongresszus nem döntött – és az 1989. évi II. tv. 4. § (1) bekezdés utolsó fordulata szerinti kógens szabályra figyelemmel nem is dönthetett az MSZMP-vel való egyesülésről, mivel a II. r. alperes MSZP csak 1989.11.18-án kérte a Fővárosi Bíróságtól a nyilvántartásba vételét és csak azt követően, hogy a mai napig is jogfolytonosan létező I. r. alperes már 1989.11.08-án kezdeményezte a nyilvántartásba vételét. Az MSZMP nyilvántartásba vételi kérelmének benyújtása is világosan deklarálja, hogy az MSZMP nem egyesült az MSZP-vel, ezért sem lehet szó I. és II. r. alperes közötti jogutódlásról.

Az 1989. évi II. tv. 20. §-a világosan mondja ki a társadalmi szervezet megszűnése kapcsán, hogy a társadalmi szervezet megszűnik „más társadalmi szervezettel való egyesüléssel”. Az alperesek tekintetében egyesülés nem történt a csatolt több okirattal bizonyítottan. Előzőek és a törvény 20. §-ának kógens rendelkezése alapján viszont jogilag és fogalmilag is kizárt az, hogy a II. r. alperes MSZP jogutódja lehessen az I. r. alperes MSZMP-nek.

Az 1956.11.01-jei visszamenőleges időponttal nyilvántartásba vételét kérő, 1989-ben a megszűnését tagadó I. r. alperes MSZMP tekintetében ugyanakkor tény az, a Fővárosi Bíróságon 1989.11.08-án benyújtott csatolt kérelmében is teljesíteni vállalt jogszabályok szerinti számadási kötelezettségek megszabott időben belüli teljesítésével ütközően, hogy az elmúlt társadalmi rendszerhez kötődő I. r. alperes MSZMP mai napig nem tett eleget az 1990. évi LXXIII. tv. alapján fennálló 1990.10.31-i teljesítési határidejű vagyonszámolási, illetve 1991-es benyújtási határidejű pótvagyonszámolási kötelezettségének.

A jogelőd nélkül csak 1989. október 07-én alapított II. r. alperes MSZP, tudot-tan vagy tudni kelletten jogszabályba is ütköző valótlan nyilatkozattal magát az 1989-ben „megszűnt” MSZMP jogutódként állította be az elmúlt társa-

dalmi rendszerhez kötődő pártnak. A Ptk. 4. § (4) bekezdésbe is ütköző II. r. alperesi tévedésbe ejtő és tévedésben tartó magatartásra további jogot alapítva, 1990-ben és 1992-ben jogszabályba ütköző hamis tartalmú nyilatkozatokkal nyújtott be vagyonszámlolásokat az Állami Számvevőszékhez.

Az I. r. és a II. r. alperes törvénysértő eljárására törvényi tilalom ellenére alapított jog és a fennálló jogellenes állapot azt eredményezi, hogy 1956.11.01-től jogfolytonosan létező és az elmúlt rendszerhez kötődő – felperes párttag-ságával érintett – I. r. alperes MSZMP helyett, az elmúlt rendszerhez nem kötődött és nem kötődő II. r. alperes MSZP különösen jelentős értékű idegen vagyonokkal rendelkezett sajátjaként jogellenesen, harmadik személyeket a felperessel együtt tévedésbe ejtve és tévedésben tartva.

A II. r. alperes általi tévedésbe ejtést és tévedésben tartást, illetve a különösen jelentős értékű jogtalan előnyt, illetve a különösen jelentős összegű kár MSZMP-nél is megtörtént bekövetkezését megcáfolhatatlanul bizonyítja a II. r. alperes által 1989.11.16-án benyújtott 8.376.140.118,- Ft összegű, megtevesztő szövegszerkesztéssel sajátjának állított csatolt vagyonmérleg.

Ez ugyanis olyan időponttal mutatja ki a II. r. alperes MSZP vagyonát 1989. szeptember 30-i állapot szerint, amikor az MSZP-t még csak meg sem alakították, és amikor még a II. r. alperes tekintetében az 1989.10.07-i alapítására figyelemmel nem is teljesülhetett a jogalanyiség létrejötte, az 1989. évi II. tv. 4. § (1) bekezdése utolsó fordulatóban rögzített feltétel, a bírósági nyilvántartásba vétel 1989.11.21-e előtti teljesülése hiányában.

Az 1959.évi IV. tv. (Ptk.) 76. §-a kimondja:

„A személyhez fűződő jogok sérelmét jelenti különösen az egyenlő bánásmód követelményének megsértése, a lelkiismereti szabadság sérelme és a személyes szabadság jogellenes korlátozása, a testi épség, az egészség, valamint a becsület és az emberi méltóság megsértése.”

Az emberi méltóságról az Alkotmány 54. § (1) bekezdése rögzítette:

„A Magyar Köztársaságban minden embernek veleszületett joga van az élethez és az emberi méltósághoz, amelyektől senkit nem lehet önkényesen megfosztani.”.

Az emberi méltóságról az Alaptörvény Nemzeti Hitvallás része és a II. cikke rögzíti:

„Valljuk, hogy az emberi lét alapja az **emberi méltóság**.”

„Az **emberi méltóság sérthetetlen**. Minden embernek joga van az **élet-hez és az emberi méltósághoz**, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”

Megítélésem szerint a korábbi Alkotmány és a hatályos Alaptörvény az emberi méltóság védelmét azonos szellemiségben deklarálja és rendeli védeni, így az Alkotmánybíróság által az emberi méltósághoz való jogról 1991-ben kiadott értelmezés alkalmazható a 2012-től hatályos jogkörnyezetben is.

Az emberi méltósághoz való jogot az Alkotmánybíróság 64/1991. (XII. 17.) határozata az alábbiak szerint értelmezte:

„...van az egyén autonómiájának, önrendelkezésének egy olyan, mindenki más rendelkezése alól kivont magja, amelynél fogva – a klasszikus megfogalmazás szerint – az ember alany marad, s nem válhat eszközzé vagy tárggyá. A méltóság az emberi léttel eleve együttjáró minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő. Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni. Ember méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, **függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól is, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit.**”

A magyar alkotmánybíróági gyakorlatban az emberi méltósághoz való jog az ún. „általános személyiségi jog megnyilvánulása”.

Az emberi méltósághoz való jog megsértését jelenti minden olyan magatartás, amely valakit méltatlan, hátrányos helyzetbe sodor, illetve amely valakinek a környezetében, a társadalomban kialakult kedvező értéktételeit vagy önbecsülését sérti.

Az Országgyűlés elismerve minden ember jogát ahhoz, hogy egyenlő méltóságú személyként élhessen, és a hatékony jogvédelem biztosítva lehessen a hátrányos megkülönböztetést elszenvedők számára, megalkotta

az egyenlő bánásmódról is szóló 2003. évi CXXV. törvényt. A törvény 7. § (1) bekezdése kimondja:

„Az egyenlő bánásmód követelményének megsértését jelenti – különösen a III. fejezetben meghatározottak szerint – a közvetlen hátrányos megkülönböztetés, a közvetett hátrányos megkülönböztetés, a zaklatás, a jogellenes elkülönítés, a megtorlás, valamint az ezekre adott utasítás.”

A törvény 8. §-a kimondja:

„Közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül az olyan rendelkezés, amelynek eredményeként egy személy vagy csoport valós vagy vélt

j) politikai vagy más véleménye,

l) egyéb helyzete, tulajdonsága vagy jellemzője (a továbbiakban együtt: tulajdonsága)

miatt részesül kedvezőtlenebb bánásmódban, mint amelyben más, összehasonlítható helyzetben levő személy vagy csoport részesül, részesült vagy részesülne.

A törvény 10. § (2) bekezdése kimondja: „Jogellenes elkülönítésnek minősül az a rendelkezés, amely a 8. §-ban meghatározott tulajdonságai alapján egyes személyeket vagy személyek csoportját a velük összehasonlítható helyzetben lévő személyektől vagy személyek csoportjától – anélkül, hogy azt törvény kifejezetten megengedné – elkülönít” (szegregáció).

Tisztelettel előadom, hogy a közelmúlt napokban az I. r. alperes vezetőjétől személyesen kérte felperes kiadni az 1990. évi LXXIII. tv. és az 1993. évi IV. tv. szerinti kötelezettségnek megfelelően elkészített, és az ÁSZ-hoz be is nyújtott vagyonelszámolásokat, mivel a felperes által ismert nyilvános adatbázisokban azok nem lehetők fel. Az I. r. alperes képviselője a közérdekű adatigénylés hallatán akként reagált, hogy az MSZMP 1989. novemberében jogutód nélkül megszűnt, amely közlést a konkrét tényekkel való szembesítés hatására rövid úton korrigálni kényszerült.

Az I. r. alperes tagjaként 30 éven túl az MSZMP-nek tagdíjat fizetett és az MSZMP részére folyamatában társadalmi munkát is végzett felperesnek az – elhunyt férje kegyeleti joga és az – információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. tv-ben, valamint a 2012.01.01. napján hatályba lépett Magyarország Alaptörvénye VI. Cikk 2. bekezdésében biztosítottak alapján is joga van tudni, hogy a

felperes munkájának is az elfogadásával és a személyének párttagként való megjelenítésével működtetett I. r. alperesi párt valós helyzete és felhalmozott vagyonának sorsa mi is valójában.

A felperes párttagságával érintett I. r. alperes törvénysértő eljárása miatt az elszámolás azonban törvényesen nem is teljesülhetett eleve, mivel a csak 1989.10.07-én alakított II. r. alperes MSZP vonatkozásában nyilvánvalóan idegen vagyonokkal történt sajátként való törvénysértő rendelkezésbe az I. r. alperes Magyar Szocialista Munkáspárt = Munkáspárt = Magyar Kommunista Munkáspárt felróható módon belenyugodott, az I. r. alperes által felismerni kellett és a csatolt 1989-es nyilatkozatokkal igazoltan fel is ismert és szóvá is tett jogellenes állapot ellenére.

Kereseti kérelem:

Az ténylegesen az elmúlt rendszerhez kötődő MSZMP kapcsán közvetlen jogi érdekekkel is rendelkező felperes emberi méltósághoz való jogát és önbecsülését is sértő felróható alperesi magatartásra a Ptk. 4. § (4) bekezdésébe ütközően történt és 23 éve folyó jogalapításra figyelemmel a Ptk. 84. § (1) bekezdés a) pontja alapján tisztelettel kérem az alperesek által megvalósított jogsértések tényének bíróság általi megállapítását az alábbi módon;

„A Magyar Kommunista (Szocialista) Munkáspárt és a Magyar Szocialista Párt megsértette Minda Bálintné emberi méltósághoz fűződő személyiségi jogát azzal, hogy az MSZMP által Minda Bálintné 30 éven túli MSZMP tagságával létrejött jogok és felhalmozott vagyonról 1989. november 7-én tévedésbe ejtő módon „O”-ás vagyonmérleget állított ki annak tudatában és ebbe történt jogsértő belenyugvás mellett, hogy a csak 1989. október 7-én megalkotott MSZP nem lehetett és nem is jogutódja az MSZMP-nek, amivel ütközően az MSZP a tudottan vagy tudni kellett idegen vagyonokat törvény- és jogsértő módon tüntette fel saját vagyonaként, azokkal jogellenesen rendelkezett sajátjaként”.

„Az 1956. november 1 napján létrejött és a mai napig jogfolytonosan létező Magyar Kommunista (Szocialista) Munkáspártnak nem jogutódja az 1989. október 7-én jogelőd nélkül alapított és csak 1989. november 21-én

jogalannyá vált Magyar Szocialista Párt. Az MSZP nem az elmúlt társadalmi rendszerhez kötődött párt. A Magyar Szocialista Párt és képviselői tévedésbe ejtő és tévedésben tartó módon állították valótlanul, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt megszűnt 1989-ben.”

Indítványozom tisztelettel a felperest terhelő eredeti okiratokkal történő agálytalan bizonyításhoz a Fővárosi Törvényszéktől a Magyar Kommunista Munkáspárt és a Magyar Szocialista Párt elnevezésű társadalmi szervezetek teljes aktáinak hivatalos használtára való beszerzését, tekintettel az I. r. alperesről az OBH által kiadott csatolt kivonatnak is a valótlan, törvénytörtő tartalmára.

Indítványozom az alperesek törvényes képviselőinek a tárgyaláson személyes megjelenésre való kötelezését a felperest terhelő bizonyításhoz.

Indítványozom továbbá és nélkülözhetetlennek tartom a II. r. alperes MSZP 1989-es nyilvántartásba vételi kérelmét aláíró jogász, **Dr. Vastagh Pál úr** tanúként történő meghallgatását.

Idézési címe: 6726 Szeged, Haladás u. 3., tartózkodási helye: 1118 Budapest, Muskotály u. 33. fszt. 2.

A felek között – felperesnek fel nem róható okból – közvetítői eljárás nem volt.

A Fővárosi Bíróság hatásköre az alperesek székhelyére figyelemmel a Pp. 23. § (1) bekezdés g) pontján alapszik, illetékessége pedig a 29. § (1) bekezdésén.

A per tárgyára figyelemmel, tisztelettel kérem a tárgyi illetékfeljegyzés biztosítását.

Az alperesek a perre okot adtak, ezért kérem a perköltségeimben történő marasztalásukat.

A közhitelesség sérelmét is eredményezően fennálló jogellenes állapotra és azon keresztül az ügy kiemelt jelentőségére is tekintettel, tisztelettel kérem **soron kívüli eljárás biztosítását.**

Tisztelettel:

Minda Bálintné felperes

Mellékletek: 30 db (31 lap, 3 pld.)

Tanú I.

.....
.....
.....
.....

Tanú II.

.....
.....
.....
.....

Pesti Központi kerületi Bíróság
részére

Budapest, 2012. október 08.

1055 Budapest

Markó u. 25.

Tárgy: Kereset közérdekű adatok kiadására
kötelezés iránt

Tisztelt PKKB!

Alulírott **Minda Zoltán** (1212 Budapest, Szebeni u. 109., mobil: 06-30-954-3180) **felperes** az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. tv-ben, valamint a 2012.01.01. napján hatályba lépett Magyarország Alaptörvénye VI. Cikk 2. bekezdésében biztosított jogok alapján tisztelettel

k e r e s e t

-et terjesztek elő a

Fővárosi Törvényszék (1055 Budapest, Markó u. 27., képviseli: dr. Fazekas Sándor elnök úr, tel.: 06-1-354-6000, fax: 06-1-354-6041, E-mail: birosag@fovarosit.birosag.hu) **alperes**

ellen, és kérem az illetékes T. Törvényszéket kötelezze a Fővárosi Törvényszék alperest a(z) – csatolt iratokkal igazoltan – általa 2012. szeptember 03. napján átvett mellékelt közérdekű adatigénylésben pontosan megjelölt közérdekű adat felperes részére történő kiadására.

Tisztelettel előadom, hogy a felperes – a perben nem álló másik személlyel együtt – 2012. szeptember 03-án az alperesi törvényszék által átvett csatolt adatigényléssel fordult az alpereshez törvényes képviselője útján, amelyben kértük a törvényes határidőn belül kiadni részünkre a csatolt adatigénylésben megjelölt közérdekű adatokat.

A felperes közérdekű adatigénylésének alperes általi átvételétől számított törvényben meghatározott 15 napos határidő, és a felperes által azon túl is kívárt további idő is eredménytelenül telt el, de az alperes a felperesi adatigénylésre a mai napig nem reagált.

A 2011. évi CXII. tv. 3. § 5. pontja kimondja: „közérdekű adat: az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy kezelésében lévő és tevékenységére vonatkozó vagy közfeladatának ellátásával összefüggésben keletkezett, a személyes adat fogalma alá nem eső, bármilyen módon vagy formában rögzített információ vagy ismeret, függetlenül kezelésének módjától, önálló vagy gyűjteményes jellegétől, így különösen a hatáskörre, illetékességre, szervezeti felépítésre, szakmai tevékenységre, annak eredményességére is kiterjedő értékelésére, a birtokolt adatfajtákra és a működést szabályozó jogszabályokra, valamint a gazdálkodásra, a megkötött szerződésekre vonatkozó adat”.

A 2011. évi CXII. tv. 32. §-a kimondja: „A közfeladatot ellátó szerv a feladatkörébe tartozó ügyekben – így különösen az állami és önkormányzati költségvetésre és annak végrehajtására, az állami és önkormányzati vagyon kezelésére, a közpénzek felhasználására és az erre kötött szerződésekre, a piaci szereplők, a magánszervezetek és -személyek részére különleges vagy kizárólagos jogok biztosítására vonatkozóan – köteles elősegíteni és biztosítani a közvélemény pontos és gyors tájékoztatását”.

A 2011. évi CXII. tv. 16. § (1) bekezdése ugyanakkor kimondja: „Az érintett tájékoztatását az adatkezelő csak a 9. § (1) bekezdésében, valamint a 19. §-ban meghatározott esetekben tagadhatja meg.

A 2011. évi CXII. tv. 16. § (2) bekezdése pedig azt mondja ki: „A tájékoztatás megtagadása esetén az adatkezelő írásban közli az érintettel, hogy a felvilágosítás megtagadására e törvény mely rendelkezése alapján került sor. A felvilágosítás megtagadása esetén az adatkezelő tájékoztatja az érintettet a bírósági jogorvoslat, továbbá a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatósághoz (a továbbiakban: Hatóság) fordulás lehetőségéről”.

Az állami monopólium körébe tartozó ítélkezési tevékenységet is folytató alperes jelzett magatartásán alapuló szerény jogi álláspontom szerint az alperestől kérelmezett közérdekű adat kiadásának megtagadása véglegesnek tekinthető, miközben a 2011. évi CXII. tv. 9. § (1) bekezdése, valamint a 19. §-a alá nem tartozó adatok nyilvánosságra hozatala jogszerűen nem tagadható meg. Ugyanakkor az alperestől igényelt adatok az alperes által

kezelt társadalmi szervezetek nyilvántartásában elfekvő nyilvánosan hozzáférhető KISZ aktában nem volt és nem fellelhető, és az is tény, hogy az alperes 1989.04.23-án hozott nyilvántartásba vételt elrendelő végzésére a jogerősítő záradék rávezetése annak időpontja nélkül csak a felperes 2012.03.02-i alperesnél történt fellépése nyomán történt meg.

A fenti tények alapján és indokoknak megfelelően a 2011. évi CXII. tv. 22. §-a alapján a törvényes határidőn belül tisztelettel kérjük, hogy a – kijelölés folytán eljáró illetékes – T. Törvényszék a Tv. 22. § (5) bekezdésének utolsó fordulata alapján kötelezze az alperes Fővárosi Törvényszéket arra, hogy a felperestől 2012. szeptember 03-án átvett közérdekű adatigénylésben pontosan megjelölve igényelt adatokat rövid úton adja ki a felperes számára.

A felek között – felperesnek fel nem róható okból – közvetítői eljárás nem volt (Pp. 121. § /4/ bek.). Az alperes a perre okot adott, ezért tisztelettel kérem a perköltségeimben történő marasztalását.

A per személyi és tárgyi illetékmentes, továbbá az ügyben a 2011. évi CXII. tv. 22. § (1) bekezdés második fordulata alapján a bíróság **soron kívül jár el.**

A T. PKKB hatáskörét a 2011. évi CXII. tv. 31. § (5) bekezdése alapozza meg.

Tisztelettel:

Minda Zoltán felperes

1212 Budapest, Szebeni u. 109.

Mellékletek: 4 db (4 lap, 3 pld.)

Tanú I.

.....

Tanú II.

.....

8. SZ. MELLÉKLET

1. sz. MELLÉKLET

- A DEMISZ tagszervezetei
- 01 Baloldali Ifjúsági Szövetsége
- 02 Baloldali Ifjúsági Társulat
- 03 Bács-Kiskun megyei Demokratikus Ifjúsági Unió
- 04 Budavári Fiatalok Szövetsége
- 05 Debreceni Demokratikus Ifjúsági Szövetség
- 06 DECENTRUM Hajdú-Bihar megye
- 07 DEMISZ Békés megyei Tagszervezete
- 08 Baja Demokratikus Ifjúsági Szövetség
- 09 DEMISZ Dunabírák Szövetsége
- 10 Hales Területi Ifjúsági Szövetség
- 11 Komárom megyei Demokratikus Ifjúsági Szövetség
- 12 Fegyverházai Demokratikus Ifjúsági Szövetség
- 13 Területi Demokratikus Ifjúsági Szervezet Kiskunmajsán
- 14 DEMISZ NDK-beli Dák-Dolgöző Unió
- 15 DEMISZ V. kerületi Tagszervezete
- 16 DEMISZ Szolnok városi Tagszervezete
- 17 Demokratikus Ifjúsági Szervezetek Uniója
- 18 Dunamenti diákok és Pedagógusok Szövetsége
- 19 Friehtudó: Fiatalok Szövetsége
- 20 Észak-Magyarországi Demokratikus Ifjúsági Szövetség
- 21 Fejér megyei Fiatalok Szövetsége
- 22 Győri Ifjúsági Szövetség
- 23 Heves Megyei Ifjúsági Szervezetek Szövetsége
- 24 Ifj. Garda
- 25 Kocskeméti Demokratikus Ifjúsági Szövetség
- 26 Beranya megyei Demokratikus Ifjúsági Szövetsége
- 27 Magyar Dolgozók Ifjúsági Szövetsége
- 28 Magyarországi Fiatalok Szövetkezetében működő szervezetei
- 29 Miskolci Ifjúsági Szervezet
- 30 Nógrád megyei Demokratikus Ifjúsági Szövetség
- 31 Nyíregyházi Demokratikus Ifjúsági Szövetség
- 32 Somogy megyei Ifjúsági Szervezetek Szövetsége
- 33 Soproni Demokratikus Ifjúsági Szövetség
- 34 Szabolcs megyei Ifjúsági Szövetség
- 35 Szegedi Diákok és Pedagógusok Szövetsége
- 36 Borsodi Fiatalok Szövetsége
- 37 Szegedi Sportolók Ifjúsági Szövetség
- 38 Szolnok Megyei Ifjúsági Szervezetek Szövetsége
- 39 Tolna megyei Ifjúsági Szervezetek Szövetsége
- 40 Vasi Ifjúsági Szövetség
- 41 Vasi Ifjúsági Szövetség
- 42 Városi Ifjúsági Szövetség
- 43 Vasvármegyei Demokratikus Ifjúsági Szövetség
- 44 Zala Demokratikus Ifjúsági Szövetség

FŐVÁROSI PÓCÓVÁRSZÓ KÖZGAZGATÁSI JOGI OSZTÁLY
1054 Budapest
Alkotmány u. 13.
Tel.: 472-4072
Fax: 472-4272

TC.983/2012-III.

Működési Zárka

Budapest
Berk u. 3.
1054

Tisztelt Működési Zárka!

A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség (a továbbiakban: KISZ) és a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség (a továbbiakban: DEMISZ) egyetemes Legfőbb Ügykezelő test. 2012. június 23. napján kelt és - határozati előző - a Fővárosi Főjegyzőségnek megküldött bejelentéshez válaszul - egyetemes vála a Fővárosi Főjegyzőségre 2012. augusztus 1. napján történt személyes megbeszélésről felvett jegyzőkönyv és a 2012. augusztus 7. napján előzetes legfőbb beadványra terjedő 10 - az alábbiakról tájékoztatás.

Az a Fővárosi Bíróság 7.Pk.22.490/1989/2. számú végzésében az „jogszabály” (1054. sz.) a bíróság részére rendelkezésre, de a végzésben az megjelölt részben a bíróság joghatóság nem bír.

Budapest, 2012. augusztus 13.

Releváns rész
összevágva !!!

Dr. Földi Gábor
csoportvezető ügyész

Fővárosi Bíróság
P. K. 22. 490/1989/2. szám.

V á g s z ó

A Fővárosi Bíróság a társadalmi szervezetek között 93. szám alatt nyilvántartásba vett Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetséget a nyilvántartásból törli, egyben jogutódjaként a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetséget /DEMISZ/ székhelyei Budapest, XIII., Rón Dóla rkp. 37-38. szám, az 1989. évi 21. törvény 15. §-ának 1./ bekezdése alapján 1993. szám alatt a társadalmi szervezetek nyilvántartásába veszi.

A végrendelet a bíróságot nem kötelezi ellen a későbbiekkel megadott 15 nap alatt fellebbezésnek van helye, melyet ennél a bíróságnál kell benyújtani.

Budapest, 1989. június 23.

Dr. Földi Gábor s.t.
tárgyaló

A Fővárosi Bíróság mint cégbíróság
2003. évi

VEZETÉS

A bíróság a cég közzétételére elrendeli az alábbi nyilatkozó 2003. évi. cégjegyzékbe a közzététel cég és az alábbi tételre bejegyzést.

a cégjegyzék "A" részében:

Általános Vállalat

1. A cég elnevezése: Kossuth Fővárosi
2. Székhelye: 1054 Budapest, Steindl Irén u. 3.
3. Telephelye: 1065 Budapest, Révay u. 16.

a cégjegyzék "B" részében:

2003. évi

1989. november 22.

1. Az alapító szerve Magyar Szocialista Munkáspárt 1054 Budapest, Széchenyi rkp. 17.
2. Az alapító okirat száma, kelte: 52942/1-1/1989. sz. írásbeli alapító -1989. december 2.-án - kiadott 3/213/1989. sz. (paragráf)
3. A cég tevékenységi köre: 8200 1731 Nyomtatás 1811 Egyéb ipari termékek gyártása Ipari tevékenységnek minősülő fiatalok, vagy vállalkozás működés elhelyezése, fiatalok által 5123 Vagyoni (parciális) nyújtások elhelyezése /15/1989./15.7./ Kelt: 1989. 5146 Vagyoni tevékenység kiadások elhelyezése /15/1989./15.7./ Kelt: 1989. 5211 Árnyék, árnyék-nyomtatás termékek és szoci-

A társaság a társaságban illetéktelenül 40.000,- Ft-ot bejegyzés -ként írtott.

Budapest, 1989. évi november hó 22. napján

Dr. 1981. 1989. 1989. 1989.

Cégnyilvántartásba bejegyzés: 1989. évi november hó 24. napján

A kiadomány kitétele:

Köztársasági István

! Ez nem az MSZP!
Hozza is az MSZP nem volt rendelkezésére jogszabály!
Ha találgatnak mikor is pro rube!

LÉTESÍTŐ HATÁROZAT MÓDOSÍTÁSA

Alulírott Horn Gyula, mint a Fővárosi Bíróságon 564. sorszáma alatt a társadalmi szervezetek nyilvántartásába bejegyzett Magyar Szocialista Párt képviselője, a Kossuth Könyvkiadó Vállalat, mint egyes jogi személy vállalatok létesítő határozatát akként módosítom, hogy

1. a vállalat eddigi igazgatója

Illés Tibor 1055 Budapest, Markó u. 1/b.sz. alatti lakos

megbízatását visszavonom és törölni rendelem, s a vállalat új igazgatójává

Kocsis András, 1028 Budapest, Máriaremetei u. 12. szám alatti lakost nevezem ki,

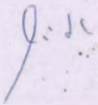
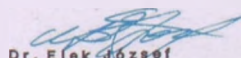
2. A cégjegyzés eddigi módját törölni rendelem, s a cégjegyzés új módjaként az alábbi határozom meg:

A cégjegyzés akként történik, hogy az előírt, előnyomott, vagy nyomtatott cégszöveg alá az igazgató ténállden, az igazgató által kijelölt dolgozók közül kettő együttesen írja a nevét a hiteles cégáírási nyilatkozatuknak megfelelően.

Budapest, 1991. december 4.

Ügyvédi ellenjegyzéssel ellátta:

Dr. Elek József
Ügyvéd
167. sz. Ügyvédi Iroda
1. sz. áiroda
1114 Budapest, Vízány út 11-13.
T. 166 - 6300 / 68 m.

A Magyar Szocialista Part Országos Elnöksége

Bp. 112/1993. sz. Határozata

a Kossuth Könyvkiadó Vállalat gazdasági társaságá alakulásáról

A Kossuth Könyvkiadó Vállalat igazgatója az alábbi és tárgyban megnevezett Kossuth Könyvkiadó Part Országos Elnökségének bejelentette a vállalat korlátozott felelősségű társaságá alakulásának szükségét. A bejelentés tartalmazza az átalakuláshoz szükséges oktatások tervezetét, egy példányban az átalakulási tervet, az átalakulási vágyakozást, az alapító oktatási tervet és annak igazolását, hogy a vállalat dolgozóit felkészítették az átalakulással kapcsolatos tájékoztatás.

A Magyar Szocialista Part Országos Elnöksége - az igazgató által benyújtott átalakulási oktatási-tervezeteket elfogadva és azoknak megfelelő tartalommal - akként határoz, hogy a Kossuth Könyvkiadó Vállalat 1993. október 1-én hatálybalépő korlátozott felelősségű társaságá alakuljon át.

Az Országos Elnökség ennek megfelelően felhatalmazza Horn Gyula elnököt az átalakulással kapcsolatos oktatások aláírására.

Budapest, 1993. szeptember 15.

Horn Gyula
elnök

91

1. Subject: Strobel
2. Date: 10/21/84 11:45 a.m.

3. File # 112

4. Subject: Rebels - a Major Community Impact
5. Address: 11214, Van Natta St., St. Louis, Mo.
6. City: St. Louis, Mo. 1-314-777-1000 11214 11214
7. State: Mo. 11214 11214 11214 11214

8. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

9. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

10. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

11. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

12. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

13. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

14. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

15. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

16. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

17. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

18. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

19. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

20. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

21. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

22. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

23. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

24. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

25. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

26. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

27. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

28. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

29. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

30. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

31. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

32. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

33. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

34. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

35. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

36. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

37. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

38. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

39. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

40. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

41. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

42. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

43. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

44. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

45. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

46. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

47. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

48. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

49. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

50. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

51. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

52. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

53. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

54. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

55. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

56. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

57. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

58. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

59. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

60. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

61. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

62. City: St. Louis, Mo. 11214 11214 11214 11214

63. City: St. Louis, Mo. 11214 11214

[illegible]

El kellett volna utaztam, most nem jövelek (MSZP)
vándorkezelés!!!

Aug 2013 - 2014

[illegible][illegible]

☒ a severely disabled

Back engraving
available

↳ Balasruiol
O kominita 1998-tan oiga databat

Fővárosi Törvényszék
Alapítványok, Társadalmi Szervezetek Nyilvántartó Irodája
1055 Budapest, Markó u. 27. I. em. 70.
tel. : 354-68-12

Tisztelt Bírónő!

2012. 03. 07. napján ügyfélfogadási időben a 60193/1989 sz. iratba kurárban beékelődött ügyfél felhívta a figyelmemet, hogy a nyilvántartásba vételi kérelem beérkezési dátuma a 2003. 10. 17. nyomtatott Kivonat nevű iratban hibávan szerepel: 1989. 05. 24. helyett 1989. 04. 12. A listámban ellenőrizve észleltem, hogy a 2012. 03. 07. napján is így szerepel. Ezért az OBH „helpdesk” rendszerén keresztül a 11979. sorszámú hiba bejelentő lapon kezdem a hiba javítását. Az OBH visszajelzése szerint a hibát 15 óra 47 perckor kijavították.

Az írtak rendezése során meggyőződtem arról, hogy a Pk. 60193/1989 sz. iratú iratban található Fővárosi Bíróság 7.Pk.22490/1989/1. sz. 1989. április 21. napján költöztetés szerinti '13. sz. irat alatt nyilvántartásba vett, és 7.Pk.22490/1989/2.sz. 1989. június 23. kelt végzéssel nyilvántartásból törölt Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség u. sz. iratú kérelem nyilvántartásban nem szerepel, a nyilvántartásban arról semmilyen adat nem található. A listám szerint az eljárás Pk. 60093/1989 ügyszám alatt 1989. 06. 14. napján elismertéssel befejezve. A listámban a nyilvántartásba vételi és a törlése iránti adat nincs.

Körmű intézkedését a helyes adatok rögzítésére!

Budapest, 2012-03-08

János Csábor
irodavezető

MŰHELYTANULMÁNYOK | 2013/2. SZÁM

ORSZÁGOS RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG
Bűnügyi Főigazgatóság
Bűnügyi Főosztály

1139 Budapest, Terve utca 4-6.
1903 Bp. Pf.: 114/15
Telefon: 1/443-55-35, BM: 33-084,
BM Fax: 33-083
E-mail: bunugyo.orfk@orfk.police.hu

Szám: 32562/2012. ÁH.

Minda Zoltán úr részére

1212 Budapest
Szebeni u. 109.

Tisztelt Minda Zoltán Úr!

Az Országos Rendőrfőkapitány úrhoz írt levelében foglaltakkal kapcsolatban tájékoztatom, hogy azt hatáskör hiánya miatt az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főigazgatóság Elemző-Értékelő Főosztályának küldtük meg a szükséges intézkedések megtétele céljából.

Budapest, 2012. október 09.

Tisztelettel:
Dr. Székely Péter r. alezredes
osztályvezető
mb. főosztályvezető

Kiadja: Geopolitikai Tanács Közhasznú Alapítvány

www.cgeopol.hu

Felelős kiadó: Dr. Pintér István

Borítóterv, tipográfia és tördelés: Layout Factory Grafikai Stúdió, Budapest

Nyomdai munkák: Perc Print Digitális Nyomdai Műhely, Budapest

Készült 200 példányban

ISBN 978-963-9816-33-6

ISSN 1788-7895

ISBN 978-963-9816-33-6

9 789639 816336